

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaeptsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaeptsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaeigt.dk>

Bidrag
til
den syenske Kongeborg
N u g a a r d s,
dens Føns og dens Fønsmænds
Historie
ved
Vedel Simonsen.

Anden Deel.

A! gylne Fremtid! hvad som var og er,
Hvad Diet saae og hvad endnu det seer,
Er dog lun Rod og Stangel, som frembar
Dit Blomster, Den Guldbællens Guldkrone!
For Livets Konge og hans Himmelthrone.
A! Livets Blomster! hold Dig frodig ud!
Lad holt Din Farveglands paa Jordens glede!
Bliv os en hulb, livsaltyg Morgenrøde!
Et Gienstins Glint af — Gud!

Ajøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1844.

Førerindring.

Det jeg herved leverer Fortsættelsen af min Fødeegns Historie, er det ikke mere end billigt, at jeg ogsaa gør mine Læsere Negustab for de Grunde, hvisaarsag jeg fremfor alle Egne elsker min Fødeegg og fremfor alle Lande mit Fædreland og det uagtet alle de Mangler, jeg muligvis maatte erkende saavel ved hin, som ved dette, samt hvorfor jeg saaledes ogsaa anseer Studiumet af Fædrenes og Fædrelandets Historie med Hensyn til os selv for mere interessant og vigtigt end enhver af de andre Staters Historie. Det kan maasee vel være muligt, at det saa at sige er blevet Mode i visse Circles iblandt os at anse Fædrelandsførighed for noget smaaligt og borneret, eensidigt og indfrænket, ja paa en vis Maade for en Folke; der blot egner sig for lavere Sæde; men desvagten er neppe nogen Folke retfærdigere, billigere, ja, jeg turde sige helligere end netop denne; thi den falder aldeles sammen med den Taknemmelighed og Erfiendtlighed, enhver god Søn burde føle for sine Forældre med Hensyn til de af dem modtagne Velgierninger, og det er derhos saa langt fra, at den henhører til de saakaldte dunkle og tildeels med Rette mistænkte Folkeser, at den tvertimod grunder sig paa et aldeles klart og tydeligt Begreb; thi ihver lidet jeg endogsaa i min indbildte Stolthed kan troe at fylde mine Forældres Omsorg, mine Læreres Undervisning, mit Fædrelands Dannelses-Anstalter og mine Medborgeres Understøttelse og Velvillie og hvor meget jeg endogsaa i min fordinngsfulde Forsængelighed kan have at udsette saavel paa hine, som paa disse, saa maa jeg dog stedse erkende, at jeg styrder dem noget og dette Noget er dog ogsaa en Giald, der fordrer Erfiendtlighed og Tak-

nemmelighed og, saavidt muligt, Glengjæld eller Afbetaaling af hvad jeg saaledes er mine Fersfædre og mit Fædreland skyldig, og jo mindre det endegsaar efter min Formening turde være, desto mere maatte det jo lede til Undersøgelse af Grunden, hvorfor det ikke var eller funde være mere, eg saaledes egsaa til den Beslutning, hvis muligt, at have disse Hindringer, paa det vi saaledes selv endnu i en større Grad kunde vorde Belgierere med vores Barn og Esterkommere end vores Færaldre og Forsædre mod os havde været; en Beslutning, der imidlertid blest kan realiseres ved at overveie Grunden, hvorfor og Maaden, hvorpaa vores Færaldre, Lætere, Medborgere ic. med os have seilet, paa det vi desto lettere selv kunne undgaae disse deres Mangler og Fejl. Og saaledes bliver altsaa Studiumet af vores Forsædres og vort Fædrelands Historie os stedse vigtigt, hvad enten vi saa tree at opdage Mangler eller Fuldkommenheder i Samme; thi man lærer i Grunden ligesaa meget af sine Fersfædres Dumhed og Genseldighed, som af deres Wiisdom og Klogstab, og det er langt mere fuldstændig for en En at have haft en dum Fader, hvis han selv er blevet klog ved at speile sig i sin Faders Dumheder, end for en dum En at have haft en klog Fader og ikke at have efterfulgt hans Eremvel. Dug — selv den, der ikke vil lade hin Giengjældsesret være gyldig, at jeg næmlig burde betale mine Esterkommere de Belgierninger, jeg af mine Fersfædre havde oppebaaret, han maa dog i det mindste lade Egennytten gælde; thi foruden de mange andre Baand, der binde os paa en umiddelbarere Maade til Fædrelandet end til ethvert andet Land, er jo egsaa dette, at dets Lykke og Ulykke i Grunden er vor egen eller at vor Velserb og vor Siferhed ikke alene trues, naar det er i Fare, og reddes, naar det frelles, men at ogsaa vor egen Velserb og Siferhed i samme Grad stiger, som den offentlige Siferhed og Velstand i vort Fædreland tillager; altsaa Bevæggrund nok til, selv af Egennytte, at arbeide for Fædrelandets Vel. Men blandt de forskellige Midler til dette Niemeds Opnæaelse er vistnok Historiens Dyrkning et af de vigtigere, fordi den er Erfaringens Beg og saaledes lærer os, hvorledes det forhen var og hvorfor det ikke allerede den Tid var bedre ic., og først naar vi kende dette tilfulde, kan ogsaa Udlændets Historie siene os til gavnlig Belægning, fordi vi derved

lære at anstille en, som øftest læretig, Sammenligning mellem de
 Forholdsregler, man saavel her, sem hiøstet, har anvendt for at forbe-
 dre sin Stilling, og med hvor stor eller lidet Grad af Held disse Be-
 stræbelser saavel her, som hiøstet, have lønnet sig. Jeg erkender altsaa
 fuldkomment med Pastor Grundtvig (i hans sionne Sang: Langt hiere
 Bierge saa vide paa Jord ic.), at der kan være mange Lande, der ere
 langt rigere, smukkere og lykkeligere end vort lille Danmark; men jeg
 mener dog ogsaa med ham, at, har Danmark sine Mangler, saa har
 det vel ogsaa sine Fuldkommensheder og det saavel i physis, som i
 enhver anden Henseende, og i alle Tilfælde vedkomme hine Lande ikke
 mig og jeg ikke dem paa en saa umiddelbar Maade, som Tilfældet er
 med Hærenelandet; thi hine vare jo dog med alle deres Fuldkommen-
 heder ingenlunde mine Fadres Grav og min egen Bugge og de ere
 ikke, sem dette, den mig af Skabuen anviste Virkefreds, hvor jeg af
 Taknemmelighed mod mine Forældre og Forsædre, af Erfkiendlighed
 med mine Beslagtede, mine Venner og mine Medborgere, af Omsorg
 for mig selv og min Familie og af Kærlighed til mine Børn og
 deres Esterkommere stal arbeide paa at kunne efterlade disse en lyk-
 keligere Fremtid end den Fortid, jeg af hine har modtaget, og hvor
 det altsaa fulde vore min Bestrebelse for mit Vedkommende og i
 Forhold til min Stilling og mine Evner, som den tro Huusfoged,
 ikke blot at aſtevere det ved min Tilstrædelse Modtagne i forsvarlig
 Stand, men ogsaa at aſtevere det, ved en god Huusholdning med Rens-
 ter og Renters Rente foregåt eller, hvad som er det Samme, i indre
 Gehalt forædlet, til dem, der engang i Fremtiden skulle arve det efter
 mig, ligesom jeg engang i Fortiden har arvet det efter mine Foræ-
 dre. En flig almindelig udbredt Bligfolelse og en flig paa Samme
 grundet almindelig Udevelse af alle ødle Bergerdyder er virkelig ogsaa
 den eneste Maade, hvorpaa Tilstanden i et Land eller en Stat kan
 forbedres, og man vilde storslagen feile, hvisom man i denne Henseende
 ventede alt af Regieringen og Regieringens Foranstaltninger; thi Hi-
 storien har nessem belært enhver iblandt os, at end ikke de viseste
 Anordninger kunne opholde et Land, naar ikke Embedsmændene vaage
 over deres Esterlevelse, -og end ikke Embedsmændenes troeste Pligtob-
 sydelse som en flig endogsaa til enhver Tid og paa ethvert Sted var

tænkelig eller mulig) kan fremhælve Landet, naar dets egne Borgere ikke frivillig ville udøve og understøtte Regieringens Foranstaltninger og Love og det ikke blot efter Bogstaven, men ogsaa efter Aanden. Men er først den sande Fædrelandsfærlighed og den sande Borgerdyd grundfæstet i et Land, da er ogsaa Grunden lagt til dets Lykke og ingen uden Statens Borgere selv kunne grundfæste Samme. Hvorfor jeg også med sand Overbevisning kan slutte nærværende Forerindring med Göthes indholdsrigre Ord: Ein jeder soll nur darum besinnert seyn in seiner speciellen Sphäre, groß oder klein, recht treu und mit Liebe fort zu wirken, so wird der allgemeine Segen auch unter seiner Regierungsform ausbleiben; denn nicht von außen hinein durch Regierungsform kommt das Heil, sondern von innen heraus durch weiße Beschränkung und bescheidene Thätigkeit eines jeden in seinem Kreise.

Elvedgaard den 29de November 1843.

Vedel Simonsen.

1559 aftraadte saaledes den i det forrige Hefte omtalte Peder Bild fra Odensegaards og Rugaards Læn og hans Estermand, Otto Rub, synes blot at have faaet Odensegaard, men ikke Rugaard i Forlæning (Borgruin., I, p. 48), hvorfra altsaa fulgte, at den forrige kongelige Foged paa Rugaard, Palle Ulfeld, allerede s. A. i April kaldes Lænsmand paa Rudaard (Canc. Tegn.) og som saadan ogsaa s. A. fik Ordre paa at opkøbe 20 Drue i Rudaards Læn til den kongelige Kroning (Canc. Reg.); desvagtet maa han dog paa en vis Maade have staaret under Odense-Lænsmand eller Stiftslænsmanden; thi det hedder d. 8de Juli 1561, at, da der havde været mangfoldige Klagemaal for Kongen, at mangesteds i Købstæderne var stor Uenighed blandt Menigheden, saa havde Kongen tilstillet sine Lænsmænd, som boe næst hos Købstæderne, at skulle have samme udi Forsvar, nemlig (daværende Lænsmand i Odense) Effild Give saavel Odense og Absens, som Bogense (C. Tegn. ved R. R.); hvilket ligeledes gientages i Juni 1562 med Hensyn til Arild Ugerup (ibid. som Atl., 3, p. 450, da ansætter som Lænsmand i Odense, og hvortil maaske endnu kunde foies Peder Munk, 1563-64; thi Palle Ulfelds egentlige Lænsbrev paa Rugaard er, som det synes, først af 1564). 1563 udstedes der imidlertid kongelig Ordre, at der i Middelfart stedse skulle holdes tilstede en god Postklepper og Postvogn (altsaa en af de saakaldte Enspæn-

dinger, der brugtes som Courierer og Sendebud og havde deres Navn af, at de, ligesom nærværende ugentlig saakaldte Ri-depost, kørte i Enspænder eller Karriol, dog, som jeg formoder, neppe med Kugle), som Dag og Nat kunde staae rede at flytte og føre de kongelige Postbud og Breve derfra og til Rudgarth (Aktst., p. 159), hvorfra de altsaa videre til Odense skulle befordres, og saaledes blev Lænsmanden paa Rugaard paa en vis Maade kongelig Postmester. 1564 taxeredes Rudgaards Læn for 50 Udbudsknægte (C. Tegn.). S. A. fik Palle Ulfeld For-leningssbrev paa Rudgaard (C. Reg.), hvad enten det nu blot var en Fornyelse paa et foregaaende Lænsbrev eller ogsaa han lige til den Tid blot havde været kongelig Foged eller Vicelæns-mand under den Odense-Lænsmands Overbestyrelse (cfr. 1559). 1566 d. 12te Juli var Kong Frederik d. 2den selv paa Rye-gaard i Kyen (Resen, p. 163), hvorved her naturligvis Rugaard forstaaes, og hvor Jacob Brokkenhus og Gregers Truid-sen aflagde ham Rapport ved deres Hjemkomst fra Sverrig, hvor de i Anledning af Fængernes Udløsning i Syvaars-Krigen havde været hensendte; ligesom han ogsaa herfra igien d. 14de Juli med nye Ordres sendte dem tilbage til Sverrig. 1567 fik Palle Ulfeld Pantebrev paa Rugaards Læn og man har endnu Jochum Becks Revers til Kongen paa Palle Ulfelds Begne af 1567, da denne fik Rugaard i Pant (Bos. Reg. ved R. R.), hvilket han endnu havde 1569; thi i sidstnævnte Åar erholdt han Tienden af Beslinge Sogn (cfr. min Beslinge S. Hist.) og fik s. A. d. 3die Jan., som Embedsmand paa Rugaard, Dvittring for 100 Daler, han havde betalt af Tienden af Beslinge og Skovby Sogne, „saa meget, som da i Laden var“ (af Kleven-feldts Saml. ved R. R.). 1570 nævnes Palle Ulfeld til Rudgaard blandt de Lænsmænd, der Stat skulle oppebære (C. Tegn. ved R. R.); og beholdt han formodentlig saaledes Lænet indtil 1571,

skjendt han ikke videre omtales end, at der 1588 nævnes en Palle Christoffersen, som kaldes Idel, eiede Beierup og var gift med Giertrud, Stig Porses Datter (Afl. 3, p. 480; 6, p. 638), men som antages for at have været hans Broder (Hoffm. D. Adelsmb. 2, p. 217, Tab.), hvorimod han selv skal være død 1589 (Afl. 6, p. 630), hvilket dog maa være aldeles urigtigt (og her uden Twivl hedde 1571); thi allerede d. 13de Juni 1572 gik Jochum Beck, paa Palle Ulfelds Børns Begne, i Nette med Fru Margrethe Brockenhuus, Palle Ulfelds Efterleverste, som havde stævnet ham i hans Myndingers Sted at udlægge hende 1000 Daler, som Palle Ulfeld 1567 (da han altsaa øgtebe hende) havde bebrevet hende til Morgengave efter hans Død, hvilke ogsaa Palle Ulfelds Born paa Herredagen blevet tilfundne af deres Arvelod efter deres Fader at udrede (Klev. Saml. ved R. R.).

Hvad dernæst Lænets Historie under bemeldte Lænsmænd, fra 1559 til 1571, er angaaende, da finder jeg derom antegnet, som følger:

1560 d. 1ste Jan. gior Frederik d. 2den vitterligt, at han med Danmarks Riges Raads Raad ic. sælger, skjøder og afhænder til Jorgen Svab "vor og Kronens Gaard," Harritslesgaard, med dertil liggende Gaarde, Gods og Møller, hvilket Alt opregnes; d. 27de Jan. næst efter gior Kongen vitterligt, at Jorgen Svab har betalt og forsniet ham de 5000 Daler, som han var ham pligtig for Harritslegaard og Gods, og giver ham derfor Dvittants. (Fyenske Register ved R. R.).

S. A. døde Bogense Byes Raadmand, Hans Bang, og s. A. levede Mads Jepsen, som ogsaa var Raadmand ibid. (cfr. 1591) og som formodentlig siden blev Borgemester; thi Bircherod siger, at Borgemester Mads Jepsen havde legeret 9

Fag Huus til Byens Fattige; begge varer de forresten gifte med den adelige Anne Clausdatter, der døde 1592 (Birch.).

S. A. havde Henning Jørgensen (Dvigov) til Sandager Etatte paa Herredagen i Odense med Jesper Daa til Enggaard om 2 Markfjel, som dennes Fader, Jørgen Daa, havde ladet giøre gennem huins Farfaders (Henning Jensens) Enemærke (Klev. Saml. ved K. R.) esr. 1501.

1561 d. 3de April gav Kong Frederik d. 2den Bogense By Privilegier (Birch.) eller confirmerede maaskee blot de gamle.

S. A. holdt Kongen Retterting hos sin Rigscantsler, Anton Bryske, paa Langesø d. 25de Jan. i Overværelse af Hr. Jens Prang, Herredøprovst i Skouby-Herred og Sognepræst til Bislof Kirke ic. (K. Rosenv. Domme, I, p. 290).

S. A. ligeledes d. 10de Aug. i Sammes Overværelse (I. e. p. 292).

1562 hedder det, at der henlaae en Jord til Præstegaarden i Bogense, som aarlig svarede 28 f. (Geistl. Jordbog af 1571).

S. A. kongelig Ordre, at Bogense skulde komme Kongen til Hælp med en Madstat af 14 Sider Flest, $\frac{1}{2}$ Læst Dre-kød, $\frac{1}{2}$ Læst Haarekfød, $\frac{1}{2}$ Lde Smør og 5 Læster Öl (C. Tegn.).

S. A. blev 6 Baadsmænd der af Byen til Glaaden ub-strevne (C. Tegn.).

S. A. døde Mette Juel, som var gift med den velbyrdige Jørgen Clausen i Bogense, der døde 1597 (Abildgaards Reisejournal).

S. A. var uden Tvivl Hr. Jens Berthelsen Sognepræst i Dre; thi vel ansættes hans Levetid til 1592; men der fortælles om ham, at han af Henrik Anefeld (til Dregaard, som døde 1583) fik en Gaard i Dre at boe paa, men da han, for at

giore den til en retmessig Præstegaard, lod den taxere til Skat i den svenske Krig (altsaa Syvaarskrigen fra 1563 til 70), blev Patronen vred og tog den fra ham igien, saa at han maatte drage til Bogense at boe (Blochs haandskr. F. G. Hist.); han er altsaa den Hr. Jens, der siges at have været Sognepræst i Dre mellem Hr. Sone og Hr. Hans Knudsen; cfr. 1491, 1500 og 1571.

S. A. døde Jesper Daa til Enggaard og blev i Sandager Kirke begravet (Atl. 6, p. 616).

S. A. døde Erik Madsen Bolle til Tersløse, Durebygaard og Elved (Hoffm. Fund., 8, p. 285; D. Atlas, 6, p. 175).

1563 paalægges Bogense ved Lænsmanden, Arild Ugerup (i Odense), at brygge 12 Røster Øl af $1\frac{1}{2}$ Røst Malt til Flaaden (C. Tegn.).

S. A. fik Otto Brahe (til Elved) Kongens Gienbrev paa Gods i Bevlinge Sogn og By (Voss. Reg.).

1564 mistede Præsten i Bogense Skouby Kongetiende, som hans Formænd i lang Tid (see 1549) havde oppebaaret (Geisl. Jordeb. af 1571; da her udtrykkelig staar Skouby, saa er det vel en Feil af Pontoppidan, naar han vil, at Skamby Kongetiende 1549 blev tilstaatet Præsten i Bogense; thi det skal formodentlig ikke være Skamby, men Skouby).

S. A. stulde Bogense By stille 10 væragtige Karle til Kongens Dieneste (C. Tegn.).

S. A. stulde Byen levere en Fættalliesstat til Krigsfolket paa 6 Røster Øl, 4 Røster Brød m. c. (C. Tegn.).

S. A. stulde den komme Kongen til Hjælp med 1000 Daler Klippinge (l. c.).

S. A. var Hr. Knud Sognepræst i Haarølef (cfr. 1589).

S. A. befalede Kongen, at, da Degnen, Hans Knudsen, i

Woufflinge Sogn ingen Bolig havde, saa maatte han og Esterkommere erholde Kirkebolet i Woufflinge By med dets Tilliggelse til Degnebolig imod at svare Skyld til Kirken og holde Bopælen vedlige (Geistl. Jordeb.).

1565 var Bogense Byes Baaben og Segl et lille Skib for fulde Seil (Afl. 6, p. 622).

S. A. skulde Byen komme Kongen til Hjælp med 300 Daler (C. Tegn.).

S. A. Kong Frederik d. 2dens Giedsbrev til Anton Brysse til Langesø, hans Mand, Raad og Rigens Cantsler, paa 2253 Jochimsdaler, hvilke han (nemlig Brysse) havde udlagt til Kongens Ritmester (og næste Aar Lænsmand paa Hægenstov), Josva v. Ovalen, og hans Ryttere, for hvilke han blandt andet pantsætter ham Gods i Gadshølle og Skalberg i Bisserup-Sogn og Baag-Herred (Voss. Reg.).

1566 skulde Bogense komme Kongen til Hjælp med 100 Daler Solv og 100 Daler Klippinge (C. Tegn.).

S. A. til Degnen i Bislef Kongebrev paa en Ager i Bislef Mark til et Degnebol og saaes i samme 8 Skp. Byg (Geistl. Jordeb.); eller med andre Ord: Kongelig Befaling, at, da Degnen til Bislef Kirke ingen Degnebolig havde og Kirken skal have en Ager i Bislef Mark, som Anders Tuesen i Børe havør og Hans Knudsen, Kirkeværger der samme steds, med Undersundighed og vrang Beretning skulde have fæstet af Lænsmanden i Odense, Peder Munk, da skal samme Ager strax udlegges til Degnen og Degnen lade bygge en Degnebolig derpaa (C. Reg. ved K. R.).

S. A. døde Rigscantsler Anton Brysse paa Langesø, ugift, og s. A. blev hans Gravmonument oprettet i Bigerup Kirke (Afl. 6, p. 617).

1568 blev hidtilværende Sognepræst i Guldborg, Hr. Lau-

rids Madsen, som efter nogle var født i Naarup, men efter andre var en Bondeson fra Margaard (formodentlig Maegaard i Skaarup Sogn), af Fru Elisabeth Urne, (Hr.) Peder Lykkes Enke til Klingstrup, kaldet til Sognepræst i Skaarup og ham succede-rede formodentlig i Guldborg Hr. Mads Hansen, der nævnes som dette Steds Sognepræst 1576 og 81 (Blochs J. G. Hist.).

1569 d. 15de April gjor Prior Chr. Povelsen vitterligt, at efter den jus patronatus, han paa Klosters Begne har til Særslev Kirke i Skouby-Herred, har han „den almindelige Byes-Skole“ i Bogense til Gavn og Forsremmelse samtykt og for sig og de efterfølgende Priorer i S. Knuds Kloster sam-tykker, at Særslev Kirke og Sogn skal altid herefter have sin rette Sognedegn af Bogense Skole ic. (Diplomat. Lang. ved R. N.).

S. A. Hindsholms Herredstings Vidne om Trætte mellem Johan Friis til Hesselager og Henning Dvighov til Sandager paa Jacob Wifferts Enke, Mette Rønnov til Brolykkes, Begne om deres Bonders Markestiel (Dipl. B.).

S. A. (og ikke, som Atlas urigtig siger, 1596) døde be-meldte Henning Jørgensen Dvighov til Sandagergaard, 56 Aar gammel; han var gift med Birgitte Rønnov, som døde 1590 (cfr. Nothes Efterm. I, p. 351; Schønaus I. Fr. p. 794; Atl. 6, p. 616).

S. A. var Hr. Laurids Oluffsen Sognepræst i Viblos, havde til Hustru Giertrud Rasmusdatter, en Son, Hr. An-ders Lauridsen, der blev Sognepræst i Strø i Siceland, og en Capellan, Hr. Hans Knudsen, der 1571 blev Sognepræst i Dre (Bloch I. c.).

1570 skal der have været Islebrand i Bogense; thi ifølge Præsteindb. af 1755 er Indskriften paa en i Adelgaden liggende Gaard, opbygt af Niels Bang, saaledes:

Der man strev 1500 og halvfjerdstindstyve
 Den 1ste October, jeg vil det ikke lyve,
 Da brændte Bogense af i en Glød;
 Saa hialp os Gud i al vor Sorrig, Modgang og store Ned.
 Atlas henfører denne Inscription, som sagt, til 1550; men, da
 den Niels Bang, paa hvis Gaard den var anbragt, endnu 1591
 (cfr. Atl. 6, p. 624) var med at give en Klokke til Raadhus-
 set, turde 1570 vel være rigtigere end 1550 cfr. imidlertid
 1575.

S. A. blev den gamle Prædikestol i Skouby Kirke stæn-
 ket dertil af Harritslefsgaards døvarende Eier, Jørgen Svave
 (Hoffm. Fund. 5, p. 298). En Grund altsaa til den For-
 modning, at Kirken endnu (cfr. 1496) tilhørte Harritslefs-
 gaard, siondt det ogsaa kan grunde sig paa, at det var den
 Kirke, hvis Gudstjeneste han søgte og som han altsaa i denne
 Anledning ved sine Gaver fortrinligvis vilde prude. For-
 resten er denne Prædikestol derved mærkværdig, at paa samme
 læses: *Silcant voces humanæ, ubi sonant divinæ* Ao. 1570,
 og derunder følgende plattydsse Oversættelse: Wen Godt redet,
 so shal de ganze Welt de Mundt tho don unde tho-horen (Præ-
 steindb. 1755).

S. A. Kongebrev paa den Gaard i Kolshauge, som Præ-
 sten til Guldberg selv iboer, at han den for Fremtiden som en
 ret Præstegaard maa beholde (Geisl. Jordeb.).

1571 d. 28de Mai døde den foromtalte Jørgen Svave
 til Harritslefsgaard og blev med sin Frue, Catharine Svave, der
 døde s. A. d. 11te Oct., i Skouby Kirke begravet (Hoffm. F.
 5, p. 297—98; Atl. 6, p. 619)¹⁾. Bloch siger derimod, at hun

¹⁾ Den Jørgen Svave, der i D. Atlas, 3, p. 471, nævnes som eiente
 Harritslefsgaard 1584, var den Øvnenørntes Søn. Han var i Sept.
 1612 nyligen døb i Haderslev „udi Indmaning“ og stod endnu i

hed Karen Farenbock og døde 1571. Det er urigtigt, naar man paa Grund af Epitaphium kalder hende Catharine Svave; thi hun var en Buchvald eller efter Bloch en Farenbock og kaldtes blot paa Grund af sit Egteskab Svave.

S. A. blev Haarslef Kongetiente henlagt til Communitet i Odense (Hoffm. F. 5, p. 153).

S. A. blev Capellanen i Vigersleff, Hr. Hans Knudsen, Sogneprest i Dre og Hr. Simon blev igien Capellan i Vigersleff og Befflinge (Bloch I. c.).

S. A. nævnes Jens Baggi i Maaru, ligesom ogsaa Morufgade omtales (Coll. Lang.), formodentlig altsaa Morud og Morudgaarde i Vigersleff Sogn; dog er der ogsaa et Maare i Herrested Sogn.

S. A. strev Anton Brykses Søster, Sidsel Eilersdatter Brysse, Eskild Gises Enke, hvis Portrait hænger paa Frederiksborg, sit Testament paa Langes (I. c.)

S. A. gav Otte Brahe (til Elved) og hans Frue, Beate Bille, Prædikestolen til Befflinge Kirke, hvorpaa deres Vaaben og Navne-Tiffres ere udhugne (cfr. Atl. 6, p. 618).

S. A. d. 9de Mai døde Otte Brahe (Eier af Elved) paa Helsingborg Slot, $53\frac{1}{2}$ Aar gammel (ifolge Indskriften paa Epitaphiet i Kaagerod Kirke i Skaane — i Klevenf. Saml. K. N.), og Axel Brahe succederede i Sammes Besiddelse.

S. A. kongelig Bevilling, at Præsten i Wissenberg maatte lade vogte og hiøre sit Dvæg over al Sognets Grund (Melbyes F. Præste-Hist. p. 76—77, hvor Kongebrevet findes, cfr. Hoffm. F. 5, p. 367). Det er uden Tvivl denne Bevilling, som skal være givet i Anledning af, at Kongen havde overnat-

Jan. 1614 ubegravet, da Sivert Grubbe, hans Crediter, havde „forboden“ ham „Jorden“ (Klevenf. Saml. ved K. N.).

tet i Fuglevig Præstegaard, og som formodentlig i den geistlige Jordbog udførligere omtales, der efter i Aar har været gjort Fordring paa, som ogsaa tildeels gik igennem.

S. A. tillægges Kongetienden af bemeldte Sogn (som 1554 blev tillagt Sognepræsten) de 4 Hørere i Odense Skole (Hoffm. F. 5, p. 153).

S. A. blev den geistlige Jordbog optaget, hvilken jeg ikke kan undlade herved i Extract at meddele og det ikke blot for Indtægternes og Sammes Bestaffenheds Skyld, men ogsaa fordi man deraf lærer Byernes Størrelse at kende og endel af Agerkisternes Navne, der i gamle Dage spillede saa stor en Rolle i Historien, da der med ethvert af dem var et Sagn eller en Historie forbundet, der nu tilligemed Navnene selv ved Udstiftningen aldeles ere forsvundne; thi, da Agerkisternes Navne, saasnat enhver Mand sit sin særskilte Lod, lidt efter lidt gik af Brug og forglemtes, saa forglemtes naturligvis ogsaa de Sagn, der vare bundne til Samme¹⁾. Ifølge bemeldte Jordbog var saaledes:

I Bogense Sognepræstens Jord og Rente den Eid:
En Gaard paa Torvet (see 1548), som skyldte aarlig $4\frac{1}{2}$ £.
En Jord (see 1562), som aarlig afgav 28 £.
Jordskyld af 2 Jorder i Byen, 8 £.

¹⁾ Jeg erindrer mig saaledes heel vel, at, naar vi i min Barndom før Udstiftningen og Udparscelleringen vankede omkring i Skov og Mark og Eng, da spurgte snart den ene og snart den anden af mine Ledtagere mig: veed han, hvorfor det hedder Tronagre, det Dommersted, det Tomfru-Tost o. s. v.? og efter ethvert Spørgsmål fulgte en lang, i det mindste for mit barnlige Øre høist interessant Fortælling; men, da jeg efter en Snees Aars Graværelse i Skoler og saavel paa inden- som udenlandiske Universiteter igien kom tilbage, vare Udstiftningen og Udparscelleringen længst fuldendte, de gamle Fortællere rare døde og saavel Navnene, som Historierne, dem jeg længst havde

Jord ved Præstens Torne paa store og lille Steghøe til 6 Drætug og 8 Skp. (ɔ: 10 Dr.).

Annex-Præstegaards Herlighed, som allerede tillaae Kaldet i de gamle (ɔ: catholske) Bispe's Tid.

Rente af Bogense By, 12 ƒ. Endelig reclameres Skouby Kongetiende, som de forrige Præster havde hatt, men som ham nu for 7 Aar siden er frakommet.

Skolemesters ɔ: Rectors Rente af Bogense:

Jordfylde, 2 ƒ 4 ɔ.

Aarlig Ven af Byen, 24 ƒ.

Skouby Degns Jord og Rente:

A. Jord:

I Mosemarken Bygland (ved Kirkegaard, Kirkespiell, Hustofte og Lundelykke), 25 Skp.

I Ellehauge Mark Bygland (ved Præstens Jord og i Fjallstov), 11 Skp.

I Kierby Mark Bygland (i Kongens Lund, Thueholm, Aftevong og Søndervong), 14 Skp.

svedt ud, for største Delen af den yngre Slægt aldeles forglemte. Eigeledes erindrer jeg ogsaa den Tid som Barn ikke blot at have hørt tale om, men ogsaa tildeels som Tilskuer og til Vogns at have deltaget i de stolte og storartede Fælledsjagter her paa Egnen, hvor man uden at afsrydes af Giærder og Groft kunde tumle sig til Hest i en Omkreds af flere Mile og hvor den meest maleriske Afverling af smaae og store Skovpartier, Hedeland, Moser, Agre, Sper, Kiar og Krat i samme Grad frydede Diet, som Jagtens Glæder forlystede Sindet; men ogsaa det var ved min Hjemkomst forsvundet, de smaae Skovpartier vare ryddede, de store vare lustede, Sperne vare udtappede, Hedejorden opdyret og det ene Giærde og den ene Groft og det ene levende Hegn efter det andet betog enhver Udsigt til det Hele, saa at den livsglade Poesi saa at sige aldeles var tilintetgiort af den Mytte bringende Prosa.

B. Rente:

Af Skovby	19	Gaarde	19	Skp.	Byg	17	Gies	4	Brod.
- Eftildstrup	10	-	10	-	-	9	-	1	-
- Kierrebye	13	-	13	-	-	13	-	-	-
- Skorrup	2	-	2	-	-	2	-	-	-
- Tøtte	13	-	13	-	-	13	-	3	-
- Branosth	1	Gaard	1	-	-	1	Gaas	-	-
- Ellehauf	1	-	1	-	-	1	-	-	-
- Eslegaard	1	-	1	-	-	1	-	-	-
- Harriglof	18	Gaarde	36	-	-	-	-	-	-

og af Kirken $\frac{1}{2}$ Ørtug Byg. Summa: $8\frac{1}{2}$ Ørtug Byg, 57 Gies og 13 Brod.

Guldborg og Sandager Sognepræstis Indkomster:

A. Annæ-Præstegaards Herlighed haver været i de gamle Præsters Tid og er endnu.

B. Jord:

I den norre Mark Bygland (i Koumoseoft, ved Welbye Stænte, i Nyekær, Lussebuss, Wilkens Kær, Krogagre, Fruerhei, Kirkelund og Langagre), $7\frac{1}{2}$ Ørtug; Havreland (i Weikær, ved Kirkeleed, paa Skindkiortels og Kuldagre), 36 Skp.; Boghvedeland (i Bruunholm og ved Kirken), $11\frac{1}{2}$ Skp.; Eng til 8 Læs og en lille Skov.

I den østre Mark Bygland (Tronagerlærde og Strigager, Skousbierg, Barnemose, Lammehauge, Koumoseleed, ved Gaarden og bag Tosten), 7 Ørtug og 3 Skp.; Havreland (Mottehei, Toderup Mark og Koumose), 10 Skp.; Boghvedeland (Weylby Diel og Tronagre), 13 Skp., og Eng til 6 Læs.

I den Søndenmark Bygland (Tullebierg, Øttekær, Hættestrud, Langager, Søndermose, Revdrup Mark og Lillelund), 8 Ørtug; Havreland (Barnemose, Kempes Aaevending, Holgaard,

Jeglund og Brunled), 21 Skp.; Boghvedeland (Jeglund, Redekær og Deenhut), 8 Skp., og Eng til 12 Læs. Men af denne Jord giver Præsten aarlig til Guldborg Kirke 3 Drætug 6 Skp. Byg og er derfor hans Bilkaar kun saare ringe.

Degnens Rente ibid. udgjor:

Af Vsgelund 8 Gaarde 16 Skp. Byg 8 Giæs 34 Brød

- Esterbolle	15	—	30	—	15	—	47	—
- Smidstrup	4	—	8	—	4	—	12	—
- Nordstov	4	—	8	—	4	—	9	—
- Kolshauge	4	—	8	—	4	—	24	—
- Revstrup	2	—	4	—	2	—	18	—

og af begge Kirker $1\frac{1}{2}$ Drætug Byg. Summa: Byg, $7\frac{1}{2}$ Drætug 4 Skp.; Giæs, 37, og Brød, 124 (hvilket sidste altsaa om-trent udgjorde 1 Brød hver 3de Dag).

I Eilby og Melby Sognepræstens Indkomster:

A. Unner-Præstegaards Herlighed, som haver været til de gamle Præster og er endnu.

B. Bona mensalia: En Gaard i Svendstrup, hvis Herlighed dog er til Kongens Gaard i Odense (cfr. Høffm. F. 5, p. 310).

C. Jord:

I Norremark Bygland (paa følgende Skifter: Killebam, Engemadt, Mellagre, Lundebæks Ager, Tronagre og Rude), 4 Drætug og 5 Skp., samt Eng, 5 Læs.

I den sydre Mark Bygland (Elhypoth, Bekisagre, Lugebrynds, Korsveis, Neffshojs, Sarebiergs, Havredals, Flamekærns, Lunde Thiernes, Lundekrogs og Lundebæks Ager), $6\frac{1}{2}$ Drætug og 1 Skp.; Havreland (Ortekær, Mollehøj og Jullerup Dal), 1 Drætug 7 Skp., og Boghvedeland (Kinden, Lundehøj og Heden), 11 Skp., samt Eng, 1 Læs.

I den vestre Mark Bygland (Løftekjær, Landeveis, Griff's Ager, Ruldeager, Skierneklær, Kielegierde), 5 Drtug; Havreland (Heldt Ager, Veergravs, Brunebiergs og Lundemarks), 22 Skp., og Boghvedeland (Gunderspield's Ager og Styk Ager), 9½ Skp. Hans Sogne ere faaledes saare ringe og derfor er hans Ben, at Kongen vil unde ham sin Part Tiende eller anden Hjælp.

Degnens Indkomst af begge Sogne:

A. Jord: Bygland (paa Lundebeks, Tranßbierres, Rulde-, Heldt-, Skjels- og Lundekrogs Ager), 2 Drt. 3 Skp., samt Eng, ½ Læs.

B. Degnerente:

Af Elby 9 Gaarde 18 Skp. Byg 9 Gires

- Lunde	9	—	18	—	9	—
- Kile	3 Gd. 1 Huus	7	—	4	—	
- Melby	12 Gaarde	24	—	12	—	24 Brød
- Becke	1 Gaard	2	—	1 Gaas	2	—
- Bronstrup	6 Gd. 1 h.	13	—	6	—	12 —

og af begge Kirker 1½ Drtug Byg. Summa: Byg, 8 Drt. 3 Skp.; Gires, 41, og Brød, 38; hvorhos det beklages, at der af Elby Sogn er frakommet 8 Plougbred af hver Gaard (?) og af Melby S. 6 Brød af hver Gaard. (Er denne Angivelse rigtig, da har Degnen oprindeligtvis omrent haft 1 Brød om Dagen at fortære).

Haarslef Sognekalbs (Sogneprest: Hr. Niels Knudsen esfr. 1540) Indtægter, nemlig Jord:

I Mellemmarken Bygland (paa følgende Agerstifter: Kirken, Bagen, Bregnemose, Raffnebierg, Drne, Genemærke, Præstetorn, Thomose, Hans Olsens Stie, Farbsolle Kirkevei, Bagenet, Thornholm), 9 Drtug 3 Skp.; Eng, 10 Læs, samt en lidet Englaaning.

I Hjortebierg Mark Bygland (Rakkebylle), 2 Skp., og Boghvedeland (Liongbierg, Bertels Knos og Skierdiel), 20 Skp.

I Gullyktemark Bygland (Sandet, Lundsbierg, Per Hansens Lykke), $1\frac{1}{2}$ Drtug $1\frac{1}{2}$ Skp., og Boghvedeland (Sandet, Lundsbierg, Aagaardslund, Ravnebierg, Hvenvoldt, Strommen, Laabolvod, Maderup Skiel, Gullykfebjerg, Kienthul, Giedekær, Thuekær), 57 Skp.

I Vestermark Bygland (Præstemose, Agertoft, Præstholt, Thrundager, Katager, Diiholm, Gaffnby Kirkevei, Hovig Ager), 6 Drtug 3 Skp., og Boghvedeland (Katagre, Dussisholl, Ondebæk, Diiholm), $9\frac{1}{2}$ Skp., samt Eng, 5 Læs.

I Gammelby Mark Boghvedeland (Sarebierg, Snogsgare, Kallehauge, Kørsebroe, Knorrebæk), 31 Skp.; Eng, 4 Læs, og 2 Hauer (o: Hauger) fulde.

I Gilskov Mark Boghvedeland, 6 Skp.

I Haaslef en Hauge norden Kirken og 1 Gadehus med 2 Sif. Jord til, hvori saaes 2 Skp.

Derimod er frakommet Præstegaarden:

- et Bolig, beliggende norden op til Haaslef Kirke. Dette frakom 1527, da Hr. Niels Eriksen mistede Raldet, og blev 1532 paa Degrøns Bidnesbyrd hævdet til Kirken, som den tilhørig (cfr. 1532); og
- en Ager paa Gullykfebjerg.

Degrøns Indkomster ibid.:

A. Jord:

Haaslef Kirke har 2 Mensal (Marsel?) Jord over al Haaslef og Farssolle Grund og paa samme Jord staaer Degneboligen og er paa samme Jord et Skouby Herredstings Bidne af 1532. I Hjortebierg Mark Bygland (Suderkeile, Sandhol, Liongen, Skierdiel), 1 A (o: 2 Drtug) og $\frac{1}{2}$ Skp., og Boghvedeland (Liongen, Hjortebierg), $4\frac{1}{2}$ Skp.

I Gulykke Mark Bygland (Sofferne, Strommen, Kindtved, Lundsbierg, Sandet og Bregnemose), 3 Ørtug 2 Skp., og Boghvedeland (Eufær, Gulykke, Thingvongen og Raffnebierg), 7 Skp., samt Eng, $1\frac{1}{2}$ Læs.

I Mægelmarken Bygland (Dalsager, Trunager, Tøgmose), 16 Skp.; Eng, 2 Læs, og nogen Egelskov.

I Søndermark Bygland (Østerfær, Adzerstoft, Hoffvidt, Tornhøj, Katagervaaab, Havreager, Dülholm), 1 & 3 Skp., og Boghvedeland (Lindebierg, Riisbierg, Gammeljord), 11 Skp., og Eng, 3 Læs.

I Gammelby Mark Boghvedeland (Saundtsvraa, Snogsgager, Egehoved, Leerbæk, Elnetoft, Smedetoft, Nyerudt), 15 Skp.

Hjemdeles er der ogsaa i Gammelby Mark 2 Acre, som ere domte til Kirken, og gives deraf til Kirken i Landgilde 1 & Byg.

B. Degnerente:

Af Haaslof 17 Gaarde 34 Skp. Byg

- Farsbølle	8	—	16	—
- Bierne	12	—	24	—
- Underskoven	11	—	22	—
- Stoffsgaard	11	—	22	—
- Alagaarde	2	—	4	—
- Egelskoff	14	—	28	—
- Holsøs	4	—	8	—
- Gammelby	18	—	36	—; og Kirken 1 Ørtug Byg.

Summa: $16\frac{1}{2}$ Ørtug Byg og 2 Skp.

Særsklef Sognekalvs Indkomster:

Sognepræstens Jord:

I Sønder- og Vestermark Bygland (paa følgende Agerstifter: Klægsagre, Kragespielsager, Søndergaardsbager og Åsebager), 5 Ørtug, og Boghvedeland (paa Faarested, Sonupsland, Bisbierg og Eyesgh), 11 Skp., samt Eng, 1 Læs.

I Østermark Bygland (paa Riffertofte, Skittens Toft, Møllerhøi og Buerled), 9 Ørt. og 3 Skp.; Havreland (paa de to forstnævnte Steder), 3 Ørtug; Boghvedeland (paa Møllehøi, Steenlisseager og Ellebætsager), 13 Skp., og Eng, 6 Læs.

I Norremark Bygland (paa Kirleager, Kirkeledsbager, gammel Kirkegaardsbager og Mandemose Leds Åger), 6½ Ørtug; Havreland (paa Skadens Åger), 1 Ørtug, og Boghvedeland (paa Havreholm), 20 Skp.

I Svenstrup Mark Boghvedeland (paa Ørtekær, Gaarbov og Lille Mark), 13 Skp.

Berimod giver Præsten aarlig 14 & (see 1541); haver derfor intet Bederlag og beder derfor om Forløsning.

Degnen haver ingen Degnebolig, men berimod de saakaldte Leerfrogsgagre, som udgør 8 Skp. Bygland.

Degnerenten udgør:

Af Himerslouff	12	Gaarde	24	Skp.	Byg
- Serslouff	8	—	16	—	
- Svenstrup	5	—	10	—	
- Aßtby	7	—	14	—	
- Kosterslouff	11	—	22	—	
- Esterbøll	6	—	12	—	
- Maderup	7	—	14	—	
- Moruppe	6	—	12	—	
- Toderup	5	—	10	—	
- Slarstrup	3	—	6	—	og Kirken 1 Ørtug

Byg. Summa: 12 Ørtug 8 Skp. Byg.

Bigerslef og Befflinge Sognepræsts Indkomster:

a) Mensalia: 1 Gaard i Torup, Herligheden til Bispelef Præstegaard; har været fra gamle Bispers Tid og er endnu. Annex-Præstegaards Herlighed har været til Sognepræsten i gamle

Bispers Tid og er endnu. Præstegaarden har et Stykke Skov, liggende ud med Langesøe Søe, kaldet Præsteskoven.

b) Jord:

I den østre Mark Bygland (paa følgende Skifter: Aarlbierg, Smedetoste, Kiessingager, Estelund, Hoffsager, Molledam, Dravdzager, Dravdzhuulvei, Mellebaet, Hoffven, Lamhaffve, Thvislokke), 6 Dørter 2 Skp., og Havreland, 4 Skp., og Eng, 3 Læs. I Farstrup Lykke Bygland (Bryndzager, Heilysklegierde, Printsykke, Kroen, Ringelen, Kirkestie, Dam, Lundhei, Wadkieltoft, Aaen, Alagaarde, Kremperompe), 3½ Dørt 5 Skp.; Boghvedeland (Bogebierg), 2 Skp.; Havreland (i Farstrup Mose), 8 Skp., og Eng, 24 Læs.

I den vestre Mark Bygland (Taufflen, Vokfleed, Straabierg, Præstebierg, Ballens Krog, Farstrup Stente, Torvegrave, Banghei, Gaarboe, Piilager, Gundmose, Strubbe, Reffhale, Havrebierg, Hestebierg, Thuvebierg, Nodholm), 10 Dørt. 3 Skp.; Havreland (Woldeigbaet, Mourudhoei, Dans Aaevending, Kullebaet), 1 Dørt. 5 Skp.; Boghvedeland (Woldeig, Külsmat, Svendsbierg, Ridzfrog, Onsevei, Smervraae, Tokerudt, Rogestoungskeig, Braaleed), 38 Skp.; Eng, 10 Læs.

I den norre Mark Bygland (Kirken, Borrebækstofte, Sandhei, Gaaseland, Kielbyevei, Piilager, Kielbylykke), 4½ Dørt. 26 Skp.

I Farstrup Mark Bygland (Waadager, Bisnuemoose, Waddiel, Langager, Woldkielsetoft, Jernmose), 62 Skp.

I Wistof Mark Havreland (Fleggen, Kielbybierg, Brede Brov, Lille Brov, Kollryg), 33 Skp.

I Farstrup Mark Havreland (Kirkebroe, Sorteholm, Jernmose, Woldkielleeed), 14 Skp.; Boghvedeland (Wodager, Korshoi, Store Kierdt, Bovensevei, Gronvei, Lykkehørne), 49 Skp.; Eng, 17 Læs. Summa: Bygland, 11½ Dørt. 4 Skp.; Havreland, 2 Dørt. 7 Skp., og Boghvedeland, 49 Skp.

Degrrens Indkomst af Bislof Sogn:

a) En Ager til 8 Skp. Byg paa Bislof Mark (estr. 1566).

b) Kornrente af Sognet:

Af Rielby	6 Gaarde	12 Skp.	Byg
- Bisloff	9 —	18 —	
- Everstov	4 —	8 —	
- Amagher med Kul-			
lemose	4 —	8 —	
- Sverup	2 —	4 —	
- Graverhuus, Ustrup,			
røde Mølle ic.	5 —	10 —	
- Møllegaard	4 —	8 —	
- Nællemose	1 Gaard	2 —	
- Blesbierg	1 —	2 —	
- Haufsted	1 —	2 —	
- Rydzmølle	1 —	2 —	
- Ballen, 2 Gaarde			
og 1 Huus	2½ Gaarde	5 —	
- Vogerudt	9 —	18 —	
- Himmelstrup	1 Gaard	2 —	
- Elverudt	2 Gaarde	4 —	
- Morudt	8 —	16 —	
Smørhuset	1 Gaard	2 —	
- Skousgaarde	3 Gaarde	6 —	
- Haufgaard	1 Gaard	2 —	
- Farstrup	13 G. 1 H.	27 —	
- Aagaard	1 Gaard	2 —	
- Rue	13 G. 1 H.	27 —	
- Siorudt	1 Gaard	2 —	
- Speilborg	1 —	2 —	

Af Skovhuus 1 Gaard 1 Skp. Byg

- Langesæ 1 — 6 —

Kirketiende 1 Ørtug ∅: 12 Skp. Byg.

Summa: 17½ Ørtug Byg. Derimod er ham frakommet Ploug-
brød og Paasterente, som de andre Degne have faaet før ham.

Degnens Indkomst til Wesslinge:

a) Jord: Bygland (i Høvigmærk, Braviglykke, Esterbølle-
mærk, Wesslingemærk og Lindebiergmærk), 5 Ørt. 4 Skp.; Hav-
reland (i Wedemark), 4 Skp.; Boghvedeland (i Kosterslouf Mærk
og paa Lindebierg), 11 Skp.; Eng, 10 Læs, og 1 Skovstiste med
nogle unge Rissbege paa.

Degnebolig, hvis Herlighed dog hører til Kongsgaarden
(∅: Rugaard).

b) Kornrente af Sognet:

Af Høvidt 5 Gaarde 10 Skp. Byg

- Høvigmølle	=	—	1	—
- Skovhuset	=	—	1	—
Wesslinge	20	—	40	—
Risbestov	3	—	6	—
- Tæffring	3	—	6	—
- Sasserudt	8 G.	2 H.	18	—
- Kongoleed	1	Gaard	2	—
- Wedhe	12	Gaarde	24	—
- Hieboe	7	—	14	—
- Elsvidt	1	Gaard	½ Ørt.	
- Rudgaardt	1	—	½ Ørt.	
- et Gadehuus	=	—	24 ff	
- Wessling Kirke	=	—	1 Ørt.	
- Nyemølle	=	—	2 Skp.	

Summa: 12 Ørt. 4 Skp. Byg.

Sonderfæste Sognepræfts Indtægter:

Jord:

I Søndermark Bygland paa følgende Agerstifter: Skindelæb, Moseland, Køppius Dam, Boesland, Stangeager, Maglehol, Steenhol, Biigbæk, Kirkestie, Lyklegierde), 10 Drt. 1½ Skp.; Havreland (Fuldebæk, Alaretøft), 19 Skp.; Boghvedeland (nederste og øverste Holm), 14 Skp., og Eng, 10 Læs.

I Vestermark Bygland (Toftekær, Kirkestie, Grandghviil, Lundsbierg, Hjortekærerbierg, Langkær, Skindehol, Snæffleager, Truunager), 7 Drt. 10 Skp.; Havreland (Stærrehøi, Ørridgård, Stænte), 17 Skp.; Boghvedeland (Brandgård, Brudhøi), 10 Skp.; Eng, 8 Læs.

I Norremark Bygland (Tofteagre, Staffarleholm, Stineslund, Krogsagre, Axelhøi, Hollekær, Ravneholm, Ravnebierg, Tyrnehol, Grønrygg, Faverste Tvedt, Allese Bierg), 10 Drt. 9 Skp.; Havreland (Sandbaadsbierg, Sviinkærerriis, Danneager, Komose), 41 Skp.; Boghvedeland (Steilehøi, Hornfiskhøi), 22 Skp.; Eng, 6 Læs.

Degrrens Jord og Rente:

a) Jord: En Ager paa 5 Skp. og en Huustoste paa 2 Skp.

b) Rente:

Af Søndersee	37 Gaarde	37 Skp. Byg	37 Giæs
- Ørridgård	13	—	13
- Wegby	11	—	11
- Segeruppe	7	—	7
- Kirken	1 Drtug Byg.	Summa: Byg,	6 Drt. 8 Skp., og
			Giæs, 68 Sk.

1571 maa allerede Otto Emmissen have udløst Palle Ulfeld eller hans Arvinger af Pantet i Nugaard; thi han stulde f. a. have Nugaards Læn i Pant for 4000 Jochumdalere

(see infra) og havde det endnu saavel 1573 (Arl. 3, p. 475 — da han i C. Reg. kaldes Otto Emmichsen, Mourig Søn, og Embedsmand paa Rødgård) som 1574, ja formodentlig lige til 1579. Af de forstellige Otto Emmiksonner, der den Tid levede — (saavært jeg veed, var der En af dette Navn paa Raarup i Ellinge Sogn f. Ex. 1598. Arl. 6, p. 699, en Aanden paa Steensgaard f. Ex. 1594. Arl. 3, p. 591, en Tredie paa Margaard f. Ex. 1573 (min S. Hist.), en Fierde paa Skousgaard (gift med Anne Bilde. Hoffm. D. Ad. 3, p. 323. Tab. 1), en Femte paa Næsøe (i det Slesvigiske; gift med Anne Børn, men som dog alt synes at være død 1558. Arltst. p. 193; Hoffm. F. 6, p. 115; Arl. 7, p. 203) og nu endelig en Siette paa Rødgård) — var Ingen saa mærkværdig, som Otto Emmichsen paa Steensgaard, den han siden 1566 synes at have ejet, ligesom han ogsaa synes at være den Samme, der 1573 eller saa ved Pas eiede Margaard i Bigerslev Sogn, siden det hedder om ham, at han kort efter kom i Trætte med Brysterne, som netop den Tid eiede Margaard, og at han i den Anledning stod Karen Brystes Foged (o: Ridfoged eller Forvalter) ihiel over en Trætte, de havde sammen paa Tinge, hvorfør han i nogle Aar sad arresteret paa sin Gaard, og ligesom han formodentlig ikke før sin Dybs Skyld bar Navn af den Unde, saaledes tog han ogsaa til sidst en ond Ende, idet han i Juli 1594 blev myrdet i sin Seng paa Steensgaard af sin Dreng og sin Kok; Drengen undkom, men Kokken blev rettet og lagt paa 4 Steiler ved Salling Herredsting; forresten blev hans Ædie Frue, Dorthe von Hesten, Otto Ranhaus Enke, beskyldt for at have forlebet Morderne til denne Misgjerning (Arl. 3, p. 591; 6, p. 817). Om det nu var denne O. Emmiksen, der var Lænsmand paa Rødgård og før en Tid Eier af Margaard, tør jeg vel ikke med Bispede afgjøre, da jeg ingen gene-

alogist Tabel over Emmifsonnerne har ved Haanden; men jeg maa dog tilstaae, at jeg betvivler det aldeles; thi Lænsmanden paa Rugaard kaldes bestemt i Lænsbrevet Mouriz Son, hvorimod den paa Steensgaard snarere synes at have været en Son af Anders (altsaa formodentlig den Anders E., der ogsaa eiede Dregård eller rettere havde Samme i Pant 1535, var Lænsmand paa Næsbyhoved 1537—40 (Borgruin. p. 47) og 1548 skrev falske Breve), ligesom den paa Neess uden Twil var en Son af Erik; hvad endelig Karen Bryske angaaer, da er det vel vist nok, at hun var Carl Bryske til Margaards Søster; men hun var derhos gift med Jver Lunge til Tirsbek og boede 1590 paa Østrupgaard ved Faaborg, der altsaa ligger langt nærmere Steensgaard end Margaard og hvor der altsaa ogsaa var lettere Lejlighed til at komme i Trætte med ham end her. Man kan desuden være saa meget vissere paa, at det ikke var D. Emmiffsen til Steensgaard, der var Lænsmand paa Rugaard, som det hedder i K. Brahes Ms. Nr. 300, at 1579 d. 21de Aug. eller S. Bartholomei Dag blev Otto Emmiffsen, som havde Rugaard (i Forloening), i sin Sognekirke begravet, og skjondt vi nu af denne Efterretning vel ingenlunde erfare, hvad det egentlig var for en af de mange samtidige D. Emmifsonner eller hvilken egentlig den Sognekirke var, hvori han blev begravet, saa see vi dog af ovenstaaende tilfulde, at det ingenlunde var D. Emmiffsen den Unde til Steensgaard, da han, som sagt, først 1594 blev myrdet. Hølde vi os altsaa til Lænsbrevets Ord, at han var Mouriz Son (maaske den Mouriz E. til Jershauge, der var gift med Anne Ulfeld (Hoffm. D. Ad. 2, p. 217, Tab.), skjondt hun først synes at have levet 1618), da var det vistnok den Samme, der var gift med Margrethe Ranckau og allerede 1572 havde saaet Gudum Kloster i Pant for 8000 Daler (Afl. 5, p. 847). Da jeg imidlertid forgiveres søger dette ægtepar paa den Ranckau

gaafse Slægtetavle, formoder jeg, at denne Margrethe Ranßau maaſſee har været Enke efter den Jesper Ranßau, der 1559 havde Skodborg i Forlæning (Arl. 5, p. 715) og som formodentlig igjen er den Samme, som Caspar Ranßau, der var Beſalingsmand paa Flensborg og døde 1562 (Hoffm. I. c. 1, p. 71, T. 2., § 2). Den hele Twivl oploſes endelig, i det mindste for førſte Delen, ved et Document i de Klevenſ. Saml. af 24 Aug. 1571, hvori Otto Emmiffen til Reſſe fiendes at have et Brev fra Kongen paa Rudegaard, lydende, at han har det i Pant for 4000 Jokimsdalere (en Jokimdalere var 2 Lod Selv og gialdte 24 Lybst Skilling; Helvaderus's Sylva Chron., 2, p. 38—39), men at han ikke havde fuldgjort Summen paa 150 nær og 8 Daler og 2 ſ og 2 Alb. Lybst, hvorfor han forpligter ſig til ikke at annamme Gaard eller Læn, førend han forſkifte ſamme Penge til Renteriet og det Pantebrev, ſom fal. Palle Ulfeld havde paa Rudegaards Læn, til Cancelliet (R. R.).

Hvad Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1571—1579, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1572 henlægges Haarslef Kongetiente til Hospitalet i Odense, ligesom Vigerslef (Hoffm. F. 5, p. 62, eſr. 153. 147. 319); dog er det noget twivlsomt, hvilken af dem det var eller om det var dem begge.

S. A. bestemmer Kongen, at, da Sognepræsten til Særsleſ Kirke (ſom, underligt nok, ſiges at ligge i Bog-Herred) beklager ſig, at Prioren til S. Knuds Kloſter havde paalagt ham at udrede de 14 & aarlig til Skolemesteren i Odense, ſom efter gangbar Mynt udgjorde $4\frac{1}{2}$ Daler og 8 ſ, uagtet Fundatsen tilholdt, at de ſkulde udredes af Kirkens Rente, ſaa fritages Præsten for Fremtiden, imod at Kirkevægerne ſvare dem af Kirkens Indkomſt (Hoffm. F. 6, p. 255; Bloch, 1, p. 243—44).

S. A. Jørgen Marsvins Gienbrev til Kongen paa Gods i Aalby i Særslef Sogn (Voss. Reg.).

S. A. kongelig Bekræftelse paa Bissenberg Kongetiendes Henlæggelse til Hørerne i Odense (Hoffm. F., 5, p. 62; cf. 1571).

1573 stal Hans Jespersen have været Præst og Provst i Bogense (Birth.); maa ske den Samme, som Andre kalde Hans Jørgensen og som døde af Pest 1584.

S. A. døde Sognepræsten i Haarslef, Hr. Hans Thomesen (Blochs haandstr. F. Geistl. H.), der dog nsie maa stielnes fra den Hans Thomesen, der omtrent paa samme Tid var Forfatter eller Udgiver af vor saakaldte ældste danske Psalmebog (Pontopp. 3, p. 437); et Navn, den dog egentlig ikke fortinerer, da vi allerede havde danske Psalmebøger fra 1528 (see Dānske Bibl., Bd. 9).

S. A. Niels Nielsens Skisdebrev til Kongen paa en Gaard i Faarsholle, Stouby (læs: Haarslef) Sogn (Voss. Reg.).

S. A. udstede Sophie og Hans Daa (til Enggaard o: Gyldenstein) deres Panteobligation (til hvem siges ikke) paa 3000 gode Joachimodalere (Gyldensteens Arch.)

S. A. d. 21de Mai var F. Anne Stiðdatter (Vors), Jørgen Daas Esterleveresse, stiftet paa Rettetinget paa Dronningborg og havde stævnet sine Sønner, Hans og Knud Daa, i Rette, fordi de nogen Tid siden forleden uden al Dom og Rettergang havde frataget hende Enggaard. Hun fremlagde F. Sophie Daasdatters, Otte Hvides Esterleveresses, Skisdebrev (Hyndrup 1565) til hende og hendes Born (F. Sophie Daasdatters Broderbørn) paa Enggaard og Enggaards Mølle med 4 Gaarde i Stouby-Herred samt Sammes Folgebrev til hende (Enggaard 1571) paa Enggaard med 8 Gaarde og Enggaards Mølle. Hans Daa og Knud Daa meente, at de havde deres Lod og

Part i Gaard og Gods, fordi det var "til dennem indloft og kloft med deres fællede Penninge og de selver desligeste have udlagt en stor Sum Penninge og derudover sidde udi stor Gield for samme Gaard og Gods." Dommen blev, at Hans Daa og Knud Daa skulle strax afstaae fra Enggaard og Gods (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.)

S. A. Stævning fra (Sophie Daa) Otte Hvides Enke (Otte Hvide til Hynderup var nemlig død 1562; Atl. 6, p. 648) til Erik Rud (paa Fuglsang) at møde for Rigens Raad betrefende Enggaard (o: Gyldensteen) og Morudgaarde, som Fru Anne Stigsdatter med Magt og Vold havde frataget hende (Gyldensteens Arch.).

S. A. d. 27de October var Jørgen Clausen i Bogense stiftet paa Nettertinget i Kolding og havde stævnet F. Anne Stigsdatter til Østrup i Nette for en Gaard i Smidstrup (i Guldbierg Sogn). Han fremlagde F. Karenne Knudsatters (Gyldenstiern, Jørgen Daas Enke) Gavebrev af 1524, lydende, at hun havde undt og givet, skidet og afhændet til hendes fære Gudson, Jørgen Clausen, Claus Eriksens Son i Bogense, hendes Gaard i Smedstrup i Guldbierg Sogn (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.; see nedensor u. A. 1574).

S. A. synes Otto Emmiksen at skrive sig til Margaard. (min Biverslef S. Hist.).

S. A. eiede de svenske Bannere Gods i Bissenberg Sogn (Geneal., h. 1).

1574 skiedede Erik Rud til Fuglsang (død 1577; Atl. 3, p. 585) en Gaard i Faaborg til Hans Daa paa Enggaard (Gyld. Arch.).

S. A. faldt Høiesteretsdom, hvorved Anne Stigsdatter til-

kiendtes Enggaard, medmindre Sophie Daa (Otte Hvides Enke) kunde bevise, at Samme var hende tilsvoren (l. c.).

S. A. d. 12te Juni faldt der Dom paa Rettertinget ang. Gaarden i Smidstrup, at, efterdi den ikke havde fulgt Jorgen Clausen i F. Karenes Knudsbatters og Jesper Daas levende Liv, da burde hans Skidebreve (han havde paa Samme) døde og magteløse at være (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dom-bog — ved R. R.).

S. A. d. 11te Dec. var F. Anne Stisbatters til Østrupgaard visse Bud, Mads Hemmingsen i Esterbølle, stikket paa Rettertinget (paa Tryggevelde), for hvilket hun havde stævnet sin Son, Hans Daa, for han skulle udlegge og retgiore hende den af ham oppebaarne Anpart af Enggaard og Enggaards Mølle m. m., siden hun slap Gaarden. Kongen og D. R. R. havde tildomt hende Enggaard at skulle strax indrømmes hende af Hans Daa og Knud Daa, hvilket ikke var skeet, „men er noget af samme Gods pantsat, saa hun det ikke bekommet haver.“ Hans Daa beviste ved et Brev af F. Sophie Daa (Hynderup 1573) og et Tingsvidne af Skouby-Herreds Ting (af samme Aar), at han af hende havde faaet Raadighed over Godset, og meente dersor, at F. Anne Stisbatter burde tiltale F. Sophie Daa og ikke ham (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

1575 d. 9de Juni var Erik Rud til Huglsang, D. R., stikket paa Rettertinget paa Københavns Slot paa F. Sophie Daas Begne og havde stævnet F. Anne Stisbatter, Jorgen Daas Esterleverste, i Rette for et Skidebrev, F. Sophie Daa havde givet hende paa Enggaard med 8 Gaarde og en Mølle, hvilket Skide skulle medføre, at F. Sophie Daa selv skulle beholde Gaard og Gods i hendes Livstid, og nogen Tid efter skulle F. Anne Stisbatter have ladet hende „fenglich“

indsætte paa Enggaard og der afnædte og astvunget hende et Folgebrev, efter hvilket hun strax havde annammet og tilholdt sig Enggaard og Enggaards Gods og endnu forholdt hende det; da Sagen var indstævnet for Kongen og Rigsraadet til den sidste almindelige Herredag paa Københavns Slot, skulde F. Anne Stisdatter have forsoret og benægtet, at det skulde aldrig bevises, at hun havde fængslet F. Sophie Daa eller astvunget hende samme Folgebrev, hvorför Godset var tildemt hende, hvilken Dom Erik Rud meente at være forhvervet ved vrang Underviisning. Erik Rud berettede, at de 8 Gaarde ikke havde fulgt Skisdet og Folgebrevet; alligevel lod hun forhugge Skovene, som laae til disse Gaarde, endog Sagen var indstævnet og stod i Trætte. F. Anne Stisdatter lagde i Nette F. Sophie Daas Skisdebrev (Hynderup 1565) til hende og hendes Børn paa Enggaard og 4 Gaarde og et andet Skisdebrev af hende (Hynderup 1565) paa andre 4 Gaarde (en i „Mou-
rsdt,” en i „Norrskouff” og 2 i Smedstrup) samt F. Sophie Daas Folgebrev (Enggaard 1571) paa Enggaard og de 8 Gaarde; hun gav tilkiende, at hun havde faaet Kongens og Rigens Raads Dom paa Enggaard, Mølle og 8 Gaarde (Dronningborg 1573), samt at Erik Rud havde stævnet hende til sidste Herredag og at da Gaard og Gods var hende tildemt (1574). Erik Rud lagde i Nette et Klagebrev, udgivet i Odense d. 13de Jan. 1574, lydende, at F. Sophie Daa til Landemode i Odense gav Last og Klage, at F. Anne Stis-
datter for nogen stakket Tid siden havde bekommet hendes Ho-
vedgaard, Enggaard, med noget mere Gods, „som hun haver gjort hende lidet Skæl og Hyldest for,” og hun skulde dog selv beholde det hendes Livstid ”og at hun lovede hende meget Godt, men det Gode, hun bevisste hende derfor, da lod hun sætte hende ind og leed hun stor Hunger, Rummer og Sult, som hver Mand

vel vitterligt er, og, imidlertid som hun saa sad fangen og forgefuld, lod hun skrive et Folgebrev, hvorledes hun vilde det have, og lod læse det for hende, ligesom hun selv vilde; thi hun sad baade udi Mørk og hendes Dine ere meget dumme, saa hun ikke selv kunde læse det;” F. Anne Stisdatter lovede hende da, at, dersom hun vilde besegle dette Brev, da vilde hun lade hende ud af Fængsel, saa hun maatte drage og være, hvor hun vilde — endvidere et Brev af Hans Daa til „Orthe,” ifolge hvilket bl. A. F. Sophie Daa sad fangen „udi et Kammer, kaldet Spiegelsberg“ — endvidere et Tingstidne af Skouby-Herreds Ting af 25de Aug. 1574 ang. at F. Sophie Daa selv kom til Tinget og gav Last og Klage paa, at F. Anne Stisdatter havde fångslet hende — og endelig et Brev, som Hr. Hans Jespersen, Sognepræst i Bogense og Herredesprovst i Skouby-Herred, Hr. Hans Jacobsen, Capellan i Bogense, Hr. Anders Jonsen ibidem, Jep Madsen, Borgemester, Peder Lauritsen, Raadmand, og Christopher Jensen, Borger ibid., havde udgivet og forseglet, lydende, at Hr. Mads Hansen for dem havde vundet, at det var ham vitterligt, at Fru Sophie Daa var fångslig anholden, „saa hun ikke maatte komme enten til hendes Sognekirke eller andensteds,“ og at han havde berettet hende twende Gange „udi et Kammer, kaldet Spiegelborg,“ samt at det var ham fuldvitterligt, at Folgebrevet paa Enggaard fil F. Anne Stisdatter „i den Midlertid, men (ɔ: medens) Fru Anne Stisdatter havde ladet slae Vindebroen op for Fru Sophie Daa.“ — Ifølge Dommen skulde de 8 Gaarde angerist folge Erik Rud og han nyde og beholde dem efter hans Skiede- og Kisbebrevs Lydelse (Klevenfeldts Saml. af Ringers Dombog — ved K. R.).

S. A. og samme Dag var Knud Daa stillet paa Rettertinget paa Københavns Slot og havde stævnet Erik Rud i Rette, for at

han havde taget hans Farssøster, F. Sophie Daa, af hendes Gaard, Hynderup, „og hun endnu skal være hos hennem med alt hendes Gods ubi Forsvar“ imod Kongens Brev, at, efterdi han var hendes Værge, skulde Ingen maatte pante eller kise med hende af hendes Gods og Ejendom uden hans Billie og Samtykke. Knud Daa meente, at han ikke havde givet sin Farssøster Marsag til at tage sig anden Værge, og lagde Kongens ovenanførte Brev i Rette¹⁾. Erik Rud berettede, at F. Sophie Daa „var ved hendes gode og rette Forstand indtil hendes Døbedag og ikke var affindig,“ som Knud Daa havde ladet berette for Kongen, og at Knud Daa heller ikke var hendes næste „baaren Værge,“ men derimod hans Broder, som var ældre end ham. Knud Daa lagde i Rette sin Broders Sendingeblev af 9de Mai 1571, at han er kommen i Forsaring, „at F. Sophie Daa er noget underlig blevet tilført, at hun vil sælge og afhænde sit Gods og det med, som hun har folgt hans Moder, ham og hans Sødskende;“ han beder ham derfor, at han vil giøre sin Flid, at han kunde blive hendes Værge. Endvidere fremlagde han et Tingsvidne af Skouby-Herreds Ting af 1573, at 8 Dannemænd havde vundet, at de hørte og saae, at F. Sophie Daa var Hans Daas og Knud Daas fulde Hiemmel og Tilstander til Alt, hvad de havde giort og ladet paa Enggaard med Skovhug, med Jordegods eller i andre Maader. Dommen blev, at Kongens ovenanførte Brev af 1571 ikke burde komme Erik Rud til Hinder eller Skade i nogen Maade og at Knud Daa burde være Værgemalet qvit (Klevenfeldts Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

S. A. d. 14de Oct. afbrændte hele Bogense, som det

1) Brevet er — af Legnesler over alle Lande — indført i Mno. Danse Magazin, 6te Bind, S. 168—169.

synes paa Kirken og Raadhuset nær, og det ved ufor sigtig
 Saltvirkning af Tang; en Ulykke, der omstændelig er besungen
 i et Carmen de horribili incendio & conflagratione Bo-
 goniæ, civitatis insulæ Fionensis, qvæ igne periit d. 14.
 Octob. 1575; scriptum a Christiano Johannis Schambio-
 Fionensi. 4to. Her har man altsaa det rette Aarstal paa Fl-
 debranden i Bogense og formodentlig er altsaa 1570 ligesaa falst
 som 1550 og alle 3 Esterretninger angaae rimeligiis kun en
 og samme Fldebrand, nemlig denne. For saa Aar siden fand-
 tes der en Inscription over forrige Riebmand Clausens Gaard
 i Tjæregaden og for den østlige Ende af Abelgaden, der skal
 have haft Hensyn til foromtalte Fldebrand og hvor tilsige fore-
 stilleedes en Mand med en Skieppe og et Strygholt, hvorom for-
 taltes, at, da Fldebranden rasede i Nørheden, lod den der boende
 Riebmand aldeles intet udflytte, men saldt paa sine Kne og
 bad Gud, at, hvis han aldrig havde maalt urigtigt eller ved
 sit Maal forurettet Nogen, hans Gaard da til Beviis paa hans
 Redelighed maatte blive staende, hvilket ogsaa skete saavel
 med hans, som med Smedens, hans Nabo, hvilke ifolge Sag-
 net dernest ogsaa skulde have været de eneste Gaarde, der den
 Tid (formodentlig paa dette Strsg) blev tilbage i Bogense.
 Den Gaard derimod, som bar den 1550 og 1570 omtalte In-
 scription og som efter Branden blev opbygt af den Raadmand
 Niels Bang, der endnu omtales 1591, laae et Stylke oppe i
 den til Tjæregaden mod Vesten stodende Abelgade og derhos
 paa denne Gades sondre Side og var 1811 af Riebmand Jver
 Fahnse beboet, men i hans Faders Tid ombygt og Bielken,
 hvorpaa Inscriptionen havde staet, ved denne Leilighed bort-
 taget. Østen tæt op til denne grønbsede etter en Gaard, som
 1811 var beboet af en Handskemager og over hvis Port
 læstes:

Hvis Du vil bygge Dig selv til Gavn,
 Da byg i den hellig Trefoldigheds Navn;
 Thi Verdens Løb er nu underlig,
 Som daglig Forsørenhed lærer Dig.
 Den ene ylster, den anden saaer,
 Den tredie snarlig af Verden gaaer.

Hvilket sidste stal sigte til 3 Brødre, som skal have opbygt saavel den, som dens tvende Nabogaarde (altsaa ogsaa den med Ildebrands-Inscriptionen), og af hvilke Brødre den ene ved sin Hjemkomst fandt, at hans Gaard var bygget en halv ALEN lavere end de Andres, hvorfor han lod den nedbryde og paa ny igien bygge højere end sine Brødres; denne Handskemagergaard, som saaledes var den midterste af disse Brødregaarde, skal ogsaa have haft en for den Tid udmærket Bygning og blandt andet 7 Kældere, nemlig ikke blot under Hovedbygningen, hvor der endnu ere 4 ALEN høje Kældere, men ogsaa under en Sidefløj, som gaaer ind i Gaarden; udenfor den nærværende Kælder, der har overordentlig svært og i stor Mængde anbragt Tømmer, mod Gaarden til laae ogsaa 2 Messing-Løver; der er desuden meget Billedhugger-Arbeide inde i Gaarden; over Porten mod Gaden er der, som sagt, en Inscription og paa hver sin Side en Løve med et Skjold i Fodderne og over den forrige Kælder-Indgang fra Gaden en dito med en Munk paa hver sin Side. Gaarden har to Etager og havde tilforn tre; men den øverste blev borttaget og deraf det Huus bygts ved Torvet, som nu beboes af Kromand Hans Olseni. Opbyggeren (af Handskemagergaarden) var Handelsmand og derfor indrettede han de store Kældere til at giemme sine Varer i; han var meget rig og forlovet med en Pige, der endnu var rigere; men hun fik Tæring og døde inden Brylluppet og derover sørgede han sig selv tilbøde (medd. af Ringe). Naar man nu betænker, at Raadmand Niels Bang opbygte

den førstneonte af disse Brodregårde efter Isdebranden og at det var hans 2 Brodre, der bygte de twende andre, saa var det maaſſee vel muligt for vore Genaleger at udfinde, hvo Bygheren til denne i sin Tid vistnok hoist mærkelige (nuværende) Handskemagergaard havde været (dog — saavel om disse 3 Gaarde, som om andre Byens Antiquiteter, turde der maaſſee endnu kunne findes en eller anden Oplysning i en Topographi, forrige Fuldmægtig paa Byfoged-Contoiret, Hr. Boberg, skal have efterladt sig og hvortil han paa Begiering havde afbenyttet alle mine den Tid indsamlede Materialier; men hvor denne Topographi efter hans Død er henkommen, har jeg endnu hidtil ikke funnet erfare).

S. A. (1575) blev Hans Degen i Særsles, som den Tid boede i Hemmersles, fra Prædikestolen af forbuden ikke mere, som hidtil stæet var, at vandre fra Sogn til Sogn med Trolddom og Manen (Bloch, 1, p. 39).

1576 udstededes der kongelig Besaling, at, da Borgerne i Bogense nu nogen Tid forleden have lidt stor Skade af Isdebrand, saa deres By mesten er afbrændt, saa tillades det herved, at Borgerne sammeſteds og hvem (andre), der (sammesteds) ville boe og bygge og tage Borgerſtab der, maae være frie for Skat og al anden kongelig Tynde og Besværing i fem fulde Åar. Dat. Ibsstrup d. 13de Febr. (C. Legn. ved K. N.).

S. A. udbrød der, som Folge af Isdebranden og dermed forbundne Elendighed, en pestilentialst Sygdom i Bogense, som borttog en stor Deel af Indbyggerne (Afl. 3, p. 466).

S. A., saavelsom 1581, var Hr. Mads Hansen Sognepræst i Guldborg og Sandager og skal være død 1588 (Blochs haandſkr. F. Geiſl. Hist.).

S. A. udstededes der et Hiemmelſbrev (for Gyldensteens Eier) paa et Stykke Jord ved Rugaard og en Bei sammesteds

(Gyld. Arch.); dog efter nærmere indhentet Oplysning skal det ikke være Rugaard i Beflinge Sogn, men et Rue ved Dregaard (jfr. Gyld. 1584).

1577 kongelig Besaling, at, eftersom Borgerne i Bogense have givet tilkiende, hvorledes de have bekommet nogen Troldqvinder, som have bekjendt med deres Troldstab at have gjort, at Bogense By er bleven afbrændt, og hvilke have udlagt nogen andre Troldqvinder, som skulle have været med dem ud i Raad og Gierning og ere skyldige derudi, hvilke skulle undtholde (o: opholde) dem andensteds, saavel paa vort og Kro-nens som paa Adelens Gods, da, efterdi slige Folk ikke bør at handthæves, bede og hyde vi vores Fogeder, Embedsmænd, Herreds-fogeder og alle Andre, som med dette vort Breve beseges, at de ere sorte Bogense Borgere behjælpelige samme Troldqvinder, som ere udlagte, at paagræbe og holde tilstede og dennem forhjælpe over dennem saa meget, som Lov og Ret er. Dat. Frederiksborg d. 5te Jan. (C. Reg. ved K. R.).

S. A. døde ifølge et Epitaphium i Bogense Kirke Byens Borgemester, Jep Madsen, (Arch.).

1578 hedder det i et Kongebrev, at Niels Pedersen havde, medens han var Byfoged i Bogense, paa en Ret ladet beslaae (o: lagt Beslag paa) nogle Skoe, som en Skomager af Landsbyen (o: fra Landet) havde indført i Byen for at sælge, men, da blandt andet ingen Bogense Friheder formeldte, at hiint var Bonderne formeent, saa var der forhvervet Dom over bemeldte Niels Pedersen til Landsting, at han deri havde forsætt sig; men Kongen vil nu, at (Lænsmanden) Jørgen Mar-svin skal lade den Tiltale falde, han mod bemeldte Niels Pe-dersen havde begyndt. Dat. Odense d. 6te Juni (C. Tegn. ved K. R.).

S. A. kongelig Besaling, at, da vi komme i Forsaring, at,

siden Bogense er blevet afbrændt, skal der være mange Jorder, som ligge slet øde og ikke nogen Bygning der igien paafores, hvilke Jorder tilhøre saavel en Part dennem, udenbyes ere, som inden, da, paa det at Jorderne maae engang igien blive opbygte, Menigheden til Bedste, saa at deraf kan holdes Tynde og Beværing saavel til os og Kronen, som til Byen, saa bydes det herved strengeligen alle Inden- eller Udenbyes, saa mange som have Jorder i Byen, inden 3 Aar efter dette Brevs Datum paa deres Jorder at opføre god Kibstedbygning med Tegltag og andet, som dertil hører; ligesom ogsaa de Huse, der blevet staaende, da Byen brændte, skulle behænges med Tegl, saa at, dersom nogen Ildebrand eller saadan hastig Ulykke paa- kom, der da ikke kunde skee saa stor Skade, som sidste Gang skeet er. Dat. Rosdinghus b. 14de Juni (C. Tegn. ved R. R.).

S. A. udsteder Sophie Daa sin Uttring for de hende for Enggaard og dens Tilliggelser (af hvem? formodentlig af de Rude) betalte 43000 Rd. (Gyld. Arch.) og Erik Ruds Søn, Jørgen, tiltræder saaledes Gaarden (Erik Rud havde allerede i Mai 1573 en Part af Enggaard. R. R.).

1579 Corfitz Wifferts Gienbrev til Kongen paa en Gaard i Aalby i Sørsleb Sogn (Voss. Reg.).

S. A. doer Jomfru Anne Daa paa Skaarupgaard (i Skouby Sogn) og begraves i Elby Kirke (Abildgaards Journal).

1579 fik Axel Brahe (til Elved) Forlæningebrev paa Rugaard, som Otto Emicssen sidst i Være havde (C. Reg.). Denne Lænsmand (som noie maa adstilles fra Axel Pedersen Brahe til Krenkerup, der blev gift 1610 med Lisbeth Rosen- sparre og døde 1613, 31 Aar gammel) var ifølge Liigprædiken over ham en Søn af Otto Brahe til Knudstrup (samt Elvedgaard o. s. v.) og Beate Bilde samtid født paa Knudstrup b. 28de Mai 1550.

Efter at have haft Skolemester hjemme paa Aalborg Slot, hvormed hans Fader den Tid var forlænet, gif han i Aalborg Skole. Derpaa tiente han Peder Bilde paa Svanholm for en Dreng (der var nemlig den Forskiel paa Herremændenes Drenge, at nogle af dem var adelige og andre borgerlige, saa at de første egentlig varer Pager eller Adelsburser); derefter kom han til en Oberst i Brunsvig i nogle Aar, derpaa til Greven af Nas- sau og endelig til Greven af Schwarzburg, som gjorde ham væhragtig (hvorved han saaledes først blev Bæbner eller Riddermandemand). Nu drog han hjem; men efter her, som det sig for en Bæbner sommede, at have støfferet sig med Heste (d. udrustet sig med Heste og Folk, som udgjorde hans Folge, hvis Størrelse var forsliellig efter enhvers egen Leilighed og Evne; thi det hedder om enhver saadan Bæbner, at han tiente sin Herre med saa og saa mange Heste, efter hvis Antal da ogsaa den aarlige Besoldning var fastsat) drog han til Bispen af Haldsgaard, som siden blev Churfyrste af Brandenborg og Christian d. 4des Svigerfader; her tiente han i nogle Aar og gav sig derpaa i Dieneste hos Kong Frederik d. 2den som Hoffsinde. 1571 arvede han efter Faderen saavel Elved, som flere Herregaarde, og gistede sig derpaa d. 20de Aug. 1575 med Mette Falksdatter Gise fra Skiersø, som da var i Dronning Sophie's Jomfrukammer og med hvem han avlede 2 Sønner og 4 Døtre. 1576 d. 18de Sept. blev hans Datter, Birgitte, født paa Bollerup i Skaane (Liigpr. over Birgitte Brahe ved R. R.). 1578 opholdt han sig endnu paa Elved; thi da blev der hans Datter, Sophia, født (Marm. Dan., 2, p. 146). 1579 blev hans Son, Otto, født paa Niberhuus (Liigpr. over Otto Brahe). Imidlertid blev han, som sagt, samme Aar forlænet med Rugaard, hvilken han (og formodentlig med den tillige Gudum Kloster, hvor han ogsaa ifølge Liigprædiken siges at have været Vænsmand)

fra Otto Emmissen eller hans Arvinger indloste. 1581 blev hans Søn, Jørgen Brahe, født paa Røgaard (Rhodes Laal. p. 453). 1582 indtraadte den store Forsgelse i Lænsmændenes Myndighed, at de siden den Tid foruden den verdslige ogsaa fil den geistlige Jurisdiction (Resen, p. 336), hvoraaf saaledes fulgte, at de nu i Consistorio med Hensyn til alle geistlige Sager havde Præsidium tilligemed Bispen, og man vil altsaa ikke med Grund kunne undre sig over, hvis i nærværende Skrift om Røgaard's Lænsmænd tillige skulde omtales endel geistlige Sager, som ellers forhen blot under Bisperne sorterede (skjont jeg maa tilstaae, at jeg egentlig troer, at det blot var den saakalde Stiftslænsmand eller i Stiftsstaden boende Lænsmand, der udøvede denne Ret¹⁾). 1584 d. 24de Juni var Kong Frederik d. 2den selv paa Reisen fra Helsingør til Prindsens Hylding i Odense paa Røgaard, hvor han overnattede (Hist. Tidsfr., 2, p. 36, hvor det dog, som paa utallige andre Steder, urettelig kaldes Nyegaard); da nu derhos et almindeligt Sagn tilholder, at Kongen i den Tid, Axel Brahe var Lænsmand paa Røgaard, altsaa mellem 1579 og 96, fra Røgaard af skulde have besøgt denne sin Lænsmands en halv Mil deraf beliggende Herregård, Elved, for der at see det sieldne i 3 Kroser udklippede Taxtræ, som endnu er til og i N. Tidsfr. f. Oldk., 3, p. 244—46, beskrevet og som den Tid laae i Gaardens Dyrehauge, der nu paa Navnet nær er aldeles forsvunden, saa maa det rimeligtvis ved nærværende Lejlighed være seet²⁾. S. A. d.

1) Dog see infra Eiler Drogors Lænsbrev af 1602.

2) Frederik d. 2dens Skrivkalender for 1584, 24de Juni: „ydach dro wye (o: Kongen, Dronningen og alle Bernene) tyl ruegar och mynt batter guffa bleff such“ (Dagen efter drage de til Odense); Samme for 1587, 16de Mai: „n dach dro ieg tyl rugar“ (Dagen efter til Nyborg) (R. R.).

15de Nov. døde Axel Brahes Frue, sal. Mette Giese, paa Rugaard (K. Brahes Mser., Nr. 300, efr. Atl. 6, p. 618). 1585 var Axel Brahe alderede (foruden Rugaard) tillige Lænsmann i Næsbyhoveds Læn eller paa Odensegaard og altsaa Stiftsmand. 1586 ligeledes (Fund., 5, p. 268). 1587 d. 27de Dec. tilstrev han fra Odensegaard sin Faster, Fru Birgitte, Christoffer Giese's Enke, og melder hende, at han i Guds Navn havde foretaget sig at ville gifte sig igjen og havde i Sinde at lade bede om Erik Hardenbergs Datter, Kirsten, og beder hende derhos om at skrive ham hendes gode Menning til derom og hvad hun deri raadede ham (af Klevenf. Saml. ved K. R.)¹⁾. 1588 nævnes han ligeledes som Befalingsmand i Odense (Fund. 5, p. 83; Vorgruin. 1, p. 50). 1589 ligeledes (Fund. 5, p. 82—83). S. A. d. 22de Juni giftede han sig med Kirsten Eriksdatter Hardenberg fra Matstrup og havde med hende 1 Søn og 3 Døtre (Liigpræd.). 1590 stævnede han (som Lænsmann i Odense) den residerende Capellan ved vor Frue for en Forseelse, han havde begaet, for hvilken han maatte give 50 Al. Badmel til de fattige Skolebørn i Boder (Bloch, 1, p. 786). S. A. skal han have ombygt sin Herregård, Elved (Atl. 6, p. 628). S. A. d. 30te Aug. blev hans Datter, Mette Brahe, født paa Odensegaard (K. R.). S. A. d. 29de Dec. fik han Kongebrev, at Borgerne i Middelfart vel en Tid lang havde svaret til vor Gaard i Odense, men at de nu herefter skulde svare og blive ved vort Slot, Hinsgavl, eftersom de tilforn af Arilds Tid giort have

1) Under Datum Nygaard (o: Rugaard) d. 16de Jan. 1588 fik Erik Hardenberg Kongens Brev om at lade sin Datter, Kirsten, med det første fremsende til Haderslevhus til Dronningens Jomfrukammer, paa det at derefter betimeligen, forend Kongen afreiste til Hertug Hans's Bryllup, kunde gisres Klæder til hende, saavel som til de andre Jomfruer, eftersom Dronningen „dennem Alle samlig over eet lader klæde.“ (Ganc. Tegn. ved K. R.).

(C. Tegn. ved R. R.). 1591 oprettede Axel Brahe sit Monument i Elvedgaards Sognekirke, Vefslinge, og, skindt det, som det i Inscriptionen hedder, endnu stete i hans Belmagts Dage, lod han dog, som et *memento mori*, saavel sig, som sine twende Hustruer, i Liiglagen indhyllede og som Skeletter eller Beenrude, udhugge paa samme (cfr. Fund. 5, p. 299; Atl. 6, p. 618). S. A. d. 18de Aug. blev hans Datter, Birgitte Brahe, født paa St. Hans's Kloster i Odense (Marm. Dan. 2, p. 204.) 1592 anklagede han (sem Lænsmand i Odense) Præsten Fjelstrup i Allerup for usommeligt Forhold eg Tale ved et Bryllup hos Lauritz Straale; men denne skied Skylden paa Erik Urnes Dreng (o: Page), som fulde have drevet usommeligt Spog med Præsten (Bloch, 2, p. 31). 1593 blev A. Brahes Son, Tyge, født (Ad. Mag. p. 93. 95) i Odense Kloster (Fund. 2, p. 342). 1594 faldes A. Brahe endnu Besalingsmand paa Kongens Gaard i Odense (Aktst. p. 173) og s. A. gaaer hans Son, Otto, paa Udenlandsreiser med sin Præceptor, Mag. Hans Bang (Schlegels Chr. 4., 1, p. 502). 1596 blev han Rigsråd (Schl. 1, p. 205. 210. 219) og ved samme Leilighed quitterede han baade Odensegaard og Rugaard, hvor han endnu, ligesom til Afsked, foruden 2 Vaaninger til Skolemester o: Rector i Bogense, endvidere til Capellanen ibid. legerede 2 Sik. Jord (Hoffm. Fund. 5, p. 305—6), der henhørte til Bogense Vicariegods, men af Regeringen vare A. Brahe tildelte, hvis Forfædre altsaa formodentlig havde fåstet disse Vicarier, hvis Gods saaledes ved Reformationen faldt tilbage til Arvingerne; dette Legat havde imidlertid efter 125 Aars Forløb nær havt særige Folger for Elvedgaards daværende Eier, der tilholdt sig Jagten paa disse Jorder og 1721 i den Anledning blev haardeligen tiltalt. S. A. blev Forresten A. Brahe Lænsmand paa Helsingborg (hvormed han ifølge Liigprædikenen efter Odense

segaard var forlænet, stiendt han ikke nævnes blandt Helsingborgs Lænsmænd i Voefens Helsingørs Beskr. p. 286 sq.) og det er som Helsingborgs Lænsmænd, at han endnu f. A. stifter et Legat for Veslinge og Vierne Stafkarle (o: Kroblinge, som maae gaae ved Stav og Krykke. Fund. 5, p. 317; Atl. 6, p. 618). 1597 blev han befalet at undersøge sin beromte Broder, Tyge Brahes, Anliggender (D. Mag. 2, p. 315). 1598 blev hans Datter, Karen, født paa Helsingborg (Ad. Mag. p. 118) og f. A. d. 13de Aug. gjorde han ligeledes som Lænsmænd paa Helsingborg sin Datter, Sophies, Bryllup med Holger Rosenkrantz Pontopp. 4, p. 329; Hoffm. D. Ad. 2, p. 113, 118). Samme Dag og Sted (i Malmö) blev hans Datter, Birgitte, gift med Henrik Giee og hans Datter, Anne, med Eiler Ovizov (Liigpræd. over Birg. Brahe — ved R. R.). 1601 var han paa en Grændsforsamling med de Svenske i Knæred (Schl. 1, p. 293). S. A. var han en af Forloverne for Christoffer Lunge i den Sone, han maatte indgaae for at have dræbt David v. d. Østen i Duel (D. Mag. 4, p. 343). S. A. var han endnu Lænsmænd paa Helsingborg og forfølger, som saadan, sin Søster, Sophie, for Gield (D. Mag. 3, p. 45). 1602 og lige til sin Død har han derimod Dalum Kloster eller nuværende Christiansdal i Forlæning (Schlegels Saml. 1, 1, 46). S. A. er han paa Grændsforsamling med de Svenske (Schl. Chr. 4., 1, p. 327). 1602—3 foretager han sig den besværlige Reise til Rusland med Prinds Johan, som udførlig findes beskrevet i Engelstofts Hist. Calend. 1, p. 73 sq. 1604 skulde en A. Brahe have været Lænsmænd paa Hindsgavl (Atl. 3, p. 501); men det er uden Tvivl urigtigt (Borgr. 2, p. 130). 1606 blev A. Brahe sat som et Slags Statholder over Fyen i Kongens Fraværelse paa den engelske Reise (Schl. 1, p. 391) og altsaa kan han ikke være den A. Brahe, der nævnes i Kon-

gens Folge paa denne Reise (Hoffm. D. Ad. 1, p. 39; hvilken sidste maa være den ovenomtalte Axel Pedersen Brahe). 1608 forekommer han som Rigssraad ved Prinds Christians Urvælge (Schl. 1, p. 430). S. A. blev hans Datter, Mette, gift paa Dalum Kloster med Peder Marsvin til Hollufgaard (Rothe, 1, p. 355). 1609 blev han forsendt til Sønderborg (Schl. 1, p. 444), idet han nemlig d. 3de Febr. tilligemed Jacob Rosenkrantz fik kongelig Befaling at begive sig til Kongens Farbroder, Hertug Hans (C. Reg. ved R. R.). 1610 stienker han en Gave til Saxkiobings Hospital (Fund. 6, 2, 50. 51). 1611—12 eller i den svenske Krig var han Krigscommisær (Liigpr.) og Statholder i Skaane, Halland og Bleking (Schl. 1, p. 502, efr. 491, 506; N. D. Mag. 2, p. 124). I samme Krig blev 1611 hans Søn, Otto, skudt (Schl. 1, p. 502; Atl. 6, p. 628); om hans egne Krigsfunktioner i samme see Ad. Mag. p. 12. 13; N. D. Mag. 2, p. 50; Rothe, 1, p. 30. 1612 var han Medlem af Fredscongressen (Schl. 1, p. 534. 535. 536. 567; Hoffm. D. Ad. 1, p. 23; Ad. Mag. p. 21. 22. 23; E. Brock, 2, p. 7 sq.). 1613 underskriver han Fredstractaten (Schl. 1, p. 574). 1614 er han Regieringsraad under Kongens Reise til England (Schl. 2, p. 20). 1615 fik han Kongebrev af 15de Juni, at, eftersom han med andre vore gode Mænd i Holsteen var taget i en Commission anlangende Digerne i Megeltonder Læn, han da 8 Dage efter S. Hansdag vilde være der tilstede og have dermed Indseende (C. Tegn. ved R. R.). 1616 stioede Breide Nanßau Podebuskernes Gaard i Odense, som Axel Brahe havde Halvparten i, til Erik Urne (af Kistrups Arch. ved R. R.), hvilket saaledes ikke synes at stemme med det, som Atl. 6, p. 578, derom ansører. S. A. d. 14de Aug. døde A. Brahe paa Dalum Kloster, 66 Aar og 3 Maaneder gammel, og blev i S. Knuds Kirke d.

29de Aug. (altsaa 14 Dage derefter) begravet, efter at have havt 49 Born og Bornebørn, hvoraaf de 39 overlevede ham tilligemed hans sidste Frue (Hans Vandals Liigprædiken over ham, trykt 1623, 4to); naar derimod Atl. 6, p. 627 og 628, først lader ham døe 1617, da grunder det sig formodentlig paa, at hans Estermand, Holger Rosenkrantz, først i d. A. til Lænsmænd paa Dalum blev beskiftet. (Marm. Dan. 2, p. 146—148; Hoffm. D. Ad. 2, p. 113; Rothe, 2, p. 401). Hans Enke, Kirstine Hardenberg, eiede endnu 1624 Essebierg (Fund. 5, p. 277; 6, p. 118; hvor man tillige seer, at hun har ladet sætte baade sit og sin Mands Navn paa Lysestagerne i Kirken, uagtet han allerede den Tid for flere Aar siden var død). 1635 lod hun endnu en Tayle over Marst Stig opfætte i Stubbedrup Kirke (Atl. 6, p. 572) og først 1639 d. 23de Dec. holdt Bispen ifølge hans eget Diarium Liigprædiken over hende (Fra Kirstine Hardenberg til Essebierg) i S. Knuds Kirke; uagtet denne Liigprædiken hverken findes i Blochs Fortegnelse over Bispegens øvrige Liigprædikener eller i Linds Catalog over Klosterbibliotheket i Odense.

Hvad Lænets Historie under bemeldte Lænsmænd, fra 1579—1596, er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1580 Kongelig nærmere Bestemmelser med Hensyn til den Forskaaelse for Wgt og Arbeide, der med Hensyn til deres Bestilling var leven Sandemændene saavel i Næsbyhoveds og Odensegaards Læn, som i Bissenbierg Birf, forsaavidt de laae og tiente til Odensegaard, bevilget. Dat. Odensegaard d. 30te Oct. (C. Reg. ved R. R.).

S. A. Kongebrev, at, da Borgemestre, Maadmænd og menige Borgere i Bogense havde givet tilsiende, hvorledes deres Byes Fædrift ligger uindhegnet og de derover lide aarligen

stor Skade paa deres Græsbeed af de omliggende Landsbyers Fæ og Dvæg, saa bevilges det herved, at de maatte dem og deres By til Bedste indgræfte og indhegne deres Bymark Aasted fran Aasted, saavært som de ere præsuligerede og deres Privilegier formelde og indeholde. Dat. Havreballegaard d. 28de Nov. (l. c.).

1581 flagede Borgerne i Bogense paa Vandemodet over deres Sognepræst, Hr. Hans Jespersen, at han ikke selv stod for Alteret Vindfredag, der han skulde have sit Offer, men lob Capellanen staac der og drog selv til Aanneret, hvoraf stor Ulempe i Kirken f. D. skete, nemlig at Borgerne ikke offrede, som de burde efter Ordinansen, og heller ikke om anden Dagen, og undskyldte Borgerne sig med, at Hr. Hans Jespersen havde givet en Forpligt ud, i hvilken han havde forbunden sig til selv endelig altid at være tilstede paa de 3 Højtider om Året og staac for Alteret eller og han vilde miste sit Offer; hvorpaa Vandemodet besluttede, at Hr. Hans skulde holde sin Forpligt, efterdi den var billig og christelig, og Borgerne lovede ham igien at vederlægge ham samme Offer, han den Tid mistede (Blochs haandstr. F. G. Hist.).

S. A. d. 25de Febr. sik Borgem. og Raadmænd i Bogense Brev, at, eftersom Kongen havde undt og givet dem Brev, at de maatte indgrave deres Byes Fædrift og Eiendom, da harde nogle deres Naboeer beklaget sig, at det skulde ske med Urette, Kongens og Kronens samt Adelens Tie-nere, der omkring boende, til Hinder og Forfang. Kongen vil desfor, at de lade blive dermed; han vil da lade forfare Leiligheden (C. Tegn. ved K. R.).

1582 udsteder Anne Parsberg sit Gienbrev til Kongen paa Gods i Haarslef Sogn og By (Boes. Reg.).

S. A. har Jørgen Henningsen Dvæg til Sandager etter

Traette om sine Forsædres Sielegave til Skamby Kirke (Hoffm. F. 5, p. 267—68).

S. A. d. 14de Febr. døde her i Venet en Jomfru Elisabeth Bryske paa hendes Gaard, Amager, i Bigerelef Sogn, men blev i Sonderso Kirke begravet, hvor hun paa sin Liigsteen afbildes med broderet Hue, Dyvekefrare, syrradet Guldkæde, 2 Kors og 1 Medaillon i samme, 8 Ringe paa Fingrene og deriblandt 2 à 3 med indfattede Stene samt blommet og som det synes Selv- eller Guld-Brokades Kjortel. Hun var en Søster til den Carl Bryske til Margaard, der 1597 blev Lænsmand paa Rugaard; men saavel Marm. Dan. som Atlaa begaae den Urigtighed at lade hende være 2 Gange gift og Moder til 15 Bern, uagtet hun var, hvad hun ogsaa paa Liigstenen kædes, en ørlig Jomfru. Og har denne Wildfarelse etter ledet til en anden, idet man ligeledes har troet, at hun var den for sin efterladte Slægte- og Baaben-Bog, hvis Original Karen Brahes Bibliothek i Odense besidder, saa heist fortiente Elisabeth Bryske, idet man saavel i det ene, som i det andet Tilsælde, har forverlet hende med hendes Broder (Eilers) Datter, Elisabeth, der var gift 1) med Mogens Nielsen Krabbe til Begholm og 2) med Henrik Knudsen Bille til Billeskov.

1583 Kongebrev, at, da der havde begiret sig en langvarig Irring og Traette imellem Borgemestre, Raadmænd og menige Borgere i Bogense paa den ene og deres Nabover, menige Sognemænd i Skouby Sogn, paa den anden Side om Faelled, Fædrift og Græsbeed imellem deres Byer, som den ene Part sig over den anden beklagede at skee Hinder og Forfang paa, og Rigeraad Christoffer Walchendorf og Laurits Brockenhuus, som havde været befalede om sørgevnte Traette og Irring at forhandle eller demme og ordele, have nu gjort derom et endeligt Forligsesmaal, Contract og Forening ic., da

have vi herved fuldbyrdet, samtykt og stadsfæstet samme, og da 8 Dannemænd (nemlig Herrederfogderne i Skam- og Skouby-Herreder &c.), de Fire paa Bogense- og de Fire paa Skouby-Lods-cieres Begne, efter fornævnte Contract have skiftet og deelt imellem dem forte Græsbeed og Fædrift og udviist til Bogense By dens Aarpart for den 3die Part i samme Fælled efter bemeldte Contracts Lydelse, saa fuldbyrdes og stadsfæstes ligeledes samme Skifte. Dat. Drotningborg d. 12te Dec. (C. Tegn. ved R. R.).

S. A. døde Eieren af Oregaard, Henning Ahlefeld, som strev sig til Borgaard og Gronenberg og var en Son af den 1535 og 39 som Oregaards Eier omtalte Poul Ahlefeld (Boos. Collect.).

Samme Aarstal er ligeledes anbragt paa Degnestolen i Søndersø Kirke, hvorhos indvendig Baabnene af en Skaktavl eller Rosenkrans med Frue og udvendig af en Lunge eller Dyre med Frue, hvilken sidste synes at have været af Bisørernes Slægt (medd. af Ninge).

S. A. strev Carl Brykke sig til Margaard (Bigersl. S. Hist.).

1584 maa der efter have været Pest i Bogense, saa som Sognepræsten der i Byen og tillige Provst i Herredet, Hr. Hans Jørgensen (retttere Hans Jespersen see 1573 & 1581), i dette Aar siges at være død af samme (Atl. 6, p. 623), nemlig i Begyndelsen af August Maaned (Birch.), hvilket ogsaa med Capellanen, Hr. Jens Hansen, der i Byen var tilfældet (I. e.). Ved denne Leilighed bad Magistraten Bisloppen om en mere fredelig Mand til Sognepræst end Hr. Hans havde været, hvortil de foresloge Hr. Christen Nielsen, som havde betient Kaldet i den Afdsedes Svaghed; men Bispen gav dem sin Svigerson til Præst og saaledes blev Hr. Niels Mule (som forhen havde været Sognepræst i Nysted paa Laaland, hvorfra han efter Nogle var assat og som han efter Andre selv frivilig havde frasagt sig) s. A. Sognepræst i Bogense, dog ikke

uden stor Modstand, især af Skouby Sognemænd, der ved denne Lejlighed ansortes af (Hr.) Jorgen Svave paa Harritslesgaard (Birch. og Blochs haandstr. f. Geistl. Hist.).

S. A. tilmeldte Borgemester og Raad i Bogense Bispen, at de havde kaldet Skolemesteren o: Rectoren der i Byen, Hr. Søren Willumsen, til Capellan og bad om, at han strax maatte indvies; men heller ikke dette deres Ønske gik i Opførsel; thi en Hr. Hans Jacobsen, der siden blev Sognepræst i Dre, blev af Bispen til Capellan i Bogense beskikket og først efter hans Forslytning blev Hr. Søren Willumsen Capellan (Bloch l. c.).

S. A. blev Jørgen Rud, som eiede Enggaard, nuværende Gyldensteen, her i Lænet, d. 27de Sept. dræbt i en Duel i København af sin Mosters Son (Marm. Dan. 1, p. 52), Erik Vilde (Nesen, p. 342), esr. 1587.

S. A. faldt der Herredstings-Dom over Rueveien ved Dregaard (Gyld. Arch.).

S. A. d. 20de Marts fil Jomfru Magdalene Emmikesdatter og Jomfru Margrethe Emmikesdatter (til Groftebierg i Bissenbierg Sogn; Dottre af Anders Emmiffen til Steensgaard) Brev ang. de 12 Gaarde i Bissenbierg Birk, som Lænsmanden paa Odense-Gaard, Erik Lykke, havde formeent, ikke skulle have hørt under Birket, hvad dog Kongen havde forundt dem og havde samtykt, at de maatte beholde disse Gaarde. Da de nu lode Bonderne tiltale, fordi disse, medens Sagen omtrættedes, havde svaret til Lænsmanden paa Odense-Gaard, og for Oldengiæld og Skovhug, denne imidlertid havde bekommet, saa vil Kongen, at de betænke sig deri og overgive sig Forfølgning, og vil have dem ført til Sinde, at, dersom det ikke skeer og han skulle forårsages Hovedsagen først med Retten at lade udføre, det da kunde være

misligt, om samme Gaarde med Rette tilkom dem og havde hørt under Birke, hvad Kongen dog havde bevilget dem (C. Tegn. ved K. N.).

1585 afsluttedes der et Magestifte mellem Jørgen Dvighov til Sandager og Mourits Podebusk til Kiorup paa noget Gods i Fyen (Dipl. B.).

S. A. var Hr. Niels Muns, en Fyenbo, Capellan i Bigerslef, men blev s. A. kaldet til Ugerslef og gift med Ugerslef Præst, Hr. Jacob Nielsens, Enke, hvorimod Hr. Anders Jensen Aalborg blev Capellan i Bigerslef (Bloch 1. c.).

1586 fornlyer Jørgen Henningsen Dvighov til Sandager efter Trætten om hans Forsædres Sælegave til Skamby Præst Hoffm. f. 5, p. 267—68).

S. A. blev Capellanen i Bigerslef, Hr. Anders Jensen Aalborg (see 1585), forflyttet til Kørup, hvor han døde 1589 (Bloch, 1. c.).

S. A. udstede Kongen et Gienbrev til Eiler Bryske til Dallund paa Gods i Bigerslef S. og By (Voss. Reg.).

S. A. dito til dito paa Gods i Sønderø S. og By (l. c.).

S. A. døde Eiler Bryskes Moder og Gert Bryskes Enke, Anne Wiffert, og blev i Sønderø Kirke begravet (Marm. Dan. 1, p. 256).

1587 d. 23de Juli gientager Kongen den under 14de Juni 1578 udstedte Befaling om Bogense Byes Bebyggelse; som Termin ansættes Aar og Dag efter dette sidste Brevs Datum og hvo, der ikke inden den Tid efterlevede det befalede, skulde have Jordsmøn og Huse forbrudt, Halvparten til Kongen og Kronen og Halvparten til Byen (C. Tegn. ved K. N.).

S. A. funderer Erik Vilde noget Gods i Jylland til Odense Hospital, fordi han, som det hedder, nogen Tid forleden (nemlig 1584) var kommen til den store Ulykke at ihiel-

flaae sin Mostersen, Jergen Rud til Enggaard (Hoffm. F. 6, p. 288—90), hvoraf altsaa stionnes, at de ikke begge satte Livet til i Duellen, som Atl. 3, p. 563, vil. Forresten var Erik Bilde til Soholms Fader, Krants, gift med Edel Jacobs-datter Hardenberg og Jergen Rud var en Son af Erik Rud til Fuglsang (cfr. Marm. Dan. I. c. og Rhode, p. 558), der var gift med Anne Hardenberg (Atl. 3, p. 585), saa at de altsaa vare hinandens Mostersonner, og Erik Bilde kan ligesaavel siges at have ihielslaget sin Mostersen, som denne af sin Mostersen at være ihielslaget.

S. A. døde Christian Dvighov af Sandager og til Rorbek, som var gift med Margrethe Høg (Hoffm. F. 5, p. 425).

1588 boede Fru Hilleborg Daa, Enke efter den paa Beilegaard 1567 afdøde Vilhelm Oldeland, paa Daaholm i Skouby Sogn (Atl. 6, p. 619). Hun døde først 1612 og ligger med sin 1579 afdøde Søster, Anne, i Eilby Kirke begravet (Aablg. Journal). Om Daaholms sandsynlige Beliggenhed see forresten Ann. f. N. Oldk. 1836, p. 119.

S. A. siger Bircherod, at Erik Bang fra Bogense var Præst i Guldberg og var en god Philolog, men at Niels Friis dog endelig vilde, at han for hans onde Maëles Skyld skulde have havt Capellan; dog er det at formode, at Bircherod her har forverlet Guldberg med Gudberg; thi paa førstnevnte Sted døde Sognepræsten, Hr. Mads Hansen (see 1576), først 1588 og s. A. blev Hr. Christen Hansen (født i Thisted 1554) i hans Sted beskifket (Bloch I. c.).

S. A. striver Knud Rud sig til Enggaard (Gyld. Arch.), som han altsaa maa have arvet efter sin 1584 myrdede Broder.

S. A. var Bigersles den første Kirke, hvori Bisshop Jacob Madsen Veile visiterede og det netop d. 4de April eller samme Dag, da Kongen døde. Han anmærker ved denne

Lejlighed derom, at Præsten der paa Stedet, Hr. Simon Andersen fra Odense (født ibid. 1543), var en god Prædikant og hene *moratus*, derhos gift med Hr. Hans's (Hans Andrup's) Datter i Allese, Maren; havde med hende 2 Døtre og 3 Drenge, hvilke sidstnævnte gif i Odense Skole (om hans Afkom see Giessing, 2, 2, 203, hvor han kaldes Hr. Simon Andersen Hoff). Hr. Nasmus Faaborg, Capellan der paa Stedet, var i Slægt med Hr. Simon, havde besøvet en Pige og dersor staact aabenbare Skrifte, men var nu gift. Deguen, Mads, var fra Faaborg og sad ø: residerede eller havde fast Bolig (i Modsetning til de saakaldte Løbedegne). Efter at have beskrevet Kirken tilfoier han endvidere, at i Sognet var 3 Herregårde, 3 Møller og mange Skove og at Langes den Tid eiedes af Tonne Brysse, Margaard af Carl Brysse og Amagergaard (hvor imod 60 Daler en Bonde var) af Jomfru Anne Brysse (Bloch, 1, p. 55—56); men i Visitsatsbogen er Adskilligt tilfojet 1594, saa at man altsaa ikke kan vide, om dette sidstanførte egentlig gælder 1588 eller 1594.

S. A., ja maafee strax efter Reformationen, maae foresten Beslinge og Vigerslev Kirker være blevne forenede under een Præst; thi bemeldte S. A. Hoff., der nævnes 1588, 91 og 94, siges udtrykkelig 1619 at have været Præst i begge Sogne efr. 1571.

S. A. var Hr. Niels Christensen (f. 1557 i Næraa Præstegaard) Sognepræst i Søndersø (Blochs høffr. F. G. Hist.).

S. A. har Jomfru Magdalene Emmiks datter paa Groste-bierg i Bissenbierg Sogn (thi der var ogsaa en Gaard af samme Navn i Krarup Sogn, Sallingherred. Aalsø, 3, p. 515; 6, p. 733) legeret 200 Daler til Odense Skole og Fattigvæsen (Hoffm. Fund., 5, p. 82—83); hun var en Datter af Anders Emmiksen til Steensgaard og Agnete Neventlow og

blev senere gift med Erik Vilde til Niersgaard; hendes Søster, Margrethe Emmikesdatter, der tilligemed hende forekommer ovenfor S. 46—47, var død paa Groftebierg d. 8de Marts 1585 (Ad. Mag. p. 108); selv døde hun samme steds d. 3de April 1598 (Ad. Mag. p. 112; esr. p. 118) (R. R.), stiendt hun efter Andre allerede 1596 blev begravet i Brederup Kirke (esr. Bloch, 1, p. 64).

S. A. omtrent var Hr. Anders Lauritsen Sognepræst i Bissenberg (Bloch, 2, p. 336) og synes forud at have været Rector i Assens (ibid. p. 183).

S. A. i September havde Jørgen Clausen i Bogense en Sag for Rettertinget paa Tryggevælde mod Magnus Svave til Harritslesgaard angaaende en Enghave „Østen under Hornskov“, hvilken Enghave — ifølge Jørgen Svaves til Jørgen Clausen udstedte Brev paa Samme af 1554 — allerede dennes Fader, Claus Eriksen, havde haft, som ogsaa ifølge samme Brev af Bunden først opfredede „den Skovs Grøde, der nu paa stander“ (Klevenfeldts Saml. af Nigens Dombog — ved R. R.).

1589 blev Sognepræsten i Bogense, Hr. Niels Mule, som forrige Åar var blevet Herredsprovst, for sine Forseelser Skyld affat (Arl. 6, p. 623); han anklagedes nemlig og bestikedes i denne Anledning i Januar 1589 af Bispen formedelt Hoer og anden Forseelse og Jørgen Svave til Harritslesgaard strev mange fortredelige Breve til Bispen for at faae ham affat, men da han var gift med Bispeens Stifdatter (Bloch, 1, p. 32), saa synes Affærtelsen blot at have bestaaet i en temporair Suspension og en senere Frifindelse; thi man finder ingen Sognepræst der bestikket før efter hans Død 1616 (see desuden 1596).

S. A. formanes ligeledes Hr. Søren Villumsen, som baade

var Rector og Capellan i Bogense, til at offlæue fra Drul-
kenstab (Blochs høstr. f. Geisl. Hist.).

S. A. saavelsom 96 var Peder Jørgensen Borgemester i
Bogense (Birth.).

S. A. gif Bispen i sin Tver for Reformationen, saa at
sige, paa Jagt efter catholiske Altertavler, Helgenbilleder, Vie-
vandskar, Monstranter o. s. v. i vore Kirker og det ogsaa her
i Lænet f. Ex. i Dre Kirke, hvor han lod Altertavlen borttagte
og et Sidealter nedbryde (Bloch, 1, p. 58), ligesom han blandt
andet ogsaa vilde have "den gamle Gud" jaget ud af Haarslef
Kirke, hvilket ogsaa omfieder 1599 efter megen Modstand lyk-
ledes ham (Bloch, 1, p. 58, cfr. Fund. 5, p. 301).

S. A. segte Sognepræsten, Hr. Hans Knudsen, i Dre, som
ingen Præstegaard havde, men maatte boe til Leie i Bogense,
om at maatte faae en saadan, hvorom Formanden, Hr. Jens,
havde udvirket 2 kongelige Befalinger til Lænsmanden, men som
endnu ikke var skeet (Blochs høstr. f. Geisl. H.).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Knud, i Haarslef og i
hans Sted kom hans Søn, Hr. Niels Knudsen, som var født
1545 og siden 1564 (her maa være en Feil i Alarstallet; thi
Faderen blev neppe Præst her paa Stedet før 1573) havde
voret Faderens Capellan; han var gift med Biskoppen af Bi-
borg, Jørgen Friis's, Datter, Birth, og Bispen skriver om ham
1589, at han var Grammaticus, tungmælet, prædikede for længe
og havde 6 Døtre og 1 Søn (Bloch 1. c.); ligesom det og-
saa var i f. A., at han i sin Bisitatsbog anmærkede, at der
fandtes en Skarns Tavle paa Alteret i Haarslef Kirke med
Jomfru Maria og "den gamle Gud" og to Rader Apostle;
den skal bort og en anden istedet (Bloch, 1, p. 58).

S. A. døde paa Rygaard en Jomfru Johanne Dre kom
hvem kan estersees Registret til Ryges Peder Dre, hvis So-

ster hun var), der var en Broderdatter af den med Rugaard 1532 forlænede J. Urnes første Frue og en Søster til den 1549 med Rugaard forlænede Jørgen Brahes Frue og om hvilс Efterladensfaber man har et interessant Document, som jeg for mange Aar siden har affstrevet efter Originalen i Etatsraad A. Kalls Bibliothek og som jeg herved vil meddele, ingenlunde fordi jeg troer, at det Rygaard, hvorpaa hun dode, var det af os omhandlede Rugaard i Skouby-Herred (stændt begge heel ofte forvxes og det desuden efter Optegnelserne i Atlas hverken vil passe sig paa det fyenske eller sjaellandske Rygaard), men fordi det er et Pendant til det af mig i Hagenstovs Historie under 1550 meddeelte Document, og som jeg herved helst strax leverer, da det er muligt, at jeg aldrig oplever den Tid, hvor jeg i Udgaven af mine Samlinger til Fyens Historie kommer til at omtale det virkelige Rygaard i Langaa S., Gudme H., Nyborg Amt, helst da det dog i Grunden med Hensyn til Damernes Pynt kan synes at være ligegeyldigt, paa hvilken Gaard den Dame, der efterlod sig samme, egentlig dode. Documentet lyder altsaa, som folger: "Oluff Biilde till Svannholm, Christian Krabbe till Maestrop och Christoffer Biild till Sonnerop gior vitterligt for alle, att effthersom Gudt almächtigste naadeligenn haffuer hedenn kallitt erlig och velbyrdige Jomfrue Johanna Dre till Ryegaardt aff dette forgengeligt till thet eviigt, (Gud giffue hinde een gledelig Opstandelse meth alle tho Christinne), och erlig och velbyrdig Mand Johan Barneckow till Birchholm paa thet venligste aff os haffuer veridt begerendis paa hans liere Moderssøsters Begne, att vii med hannem ville behée och besegle, deßligest fran os giffue beschreftt huis som fandes her paa Ryegaardt epther hindes Død och Afgang udi Dag, som er thenndt 28 Febr., huilket vii icke visthe hanom att kunne benegte. Tha haffuer vii offuer-

schett samme Leilighedt epther som eptherselger: Forst udi hindes Kammer fandes dette eptherschreffne och bleff indlagt udi ett Skinn:

Enn Perlehusse paa blanke laed¹⁾ meth 17 Guld Roser.

Ett lidett Perleget²⁾ meth Guld besett.

Ett andet Perleg med hindes L..cker (Lænker?) udi och
XXIV aumulerit (ɔ: emaillerede) Stiffher.

Thre lange Perlelaed paa blanke Laed besett.

Tho Rueforhender (laadne Manschetter?) med Perler och Guldstiffher.

Enn Pellican meth en Perlemoer udi Bryestet.

Ett sort Floyels Skege (ɔ: Skygge eller Skied) meth Guld och Perler omkring och paasatt.

Ett sort Floyels Liffstycke med Guld y Muer (ɔ: Guldmoer?) och meth Rubiner besett.

Ett lidett Horlegelsh (formodentlig Leg eller Fold, Kant eller Bræmme) meth Perler och halffue Guldsthenne.

Tho Par Rueforhender, then enne paa Solflaii, thet andett paa sortt Fleyell meth Perler och Guld besatt.

Nogen Perler traaed (ɔ: truffet) paa Silde y Rubverck (ɔ: Rudeform) och Guldsthenne iblandt.

Nogen Biirer aff Solff och Guldtraede svøbt om en Bog.

Enn gammel Blanckadhs Huffse aff Solff och Guld.

Nogen hvide nye Blanckelaii.

Nogen gammell Blanckelaii.

Nogen smalle Solfsknøpling.

¹⁾ Laed er saavel Belægningen selv, som den Strimmel eller det Stykke Toi, hvorpaa Belægningen anbringes.

²⁾ Formodentlig Berlokker (til Drentringe); thi det fulde dog vel ikke være Hovedvandsæget, der i gamle Dage havde haaret Navn af Perleg?

Nogen gammell Fronher aff Guld och brunt Silde.

Ett gamelt hvit Blanckelacd meth **XI** aumuleritt Stiffther och Guldticcken (insra kalbes det tegen o: spunden af Guldtoget) Traad neden omkringh.

Ett gamelt hvitt Blanckladz Bonnett meth to (eller **V**) Guldrofer.

Ett Stycke nye Blanckelacd aff the brede.

Ett brett Perlekrandz meth Guldstiffther och Fletter udi.

Enn Bog meth nogitt Indsse Guld omvundet.

Ett Knipe meth 8 Indse Guld (Indse kan altsaa neppe være Indiss, men maa formodentlig være Unze).

Enn liden røe Pung medt 6 Rosinobler, **XII** Engeloher, ett lidett Koning Christians Conthersey, enn Guldstiffthe, ett lidett Stycke Guldhraai, (nok) ett lidett Stycke Guldhraae och en Guldskehe, nogen saa lese Perler, enn Guld Snere Kede meth enn Naal udi.

Enn Salther (o: Psalterium) meth Guldsthenne.

Ett Nederlag meth nogen Perler och Guldsthenne.

Enn Saphir, laugt udi Guld.

En Dæmmer Salther (o: vellugtende Rosenkrands).

Enn Guld Salther meth Koning Christians Contrefey.

Enn hvid Blanckladz Huffve meth Perler och Guld.

Enn lang Guld Kede giort udi Hundslender (o: i Form af Leddene i en Hundelænke).

Ett Guldbelthe.

En liden Guldkede udi langagtig Ringe.

Ett Guld Armbaand meth en Ellendz (o: Elsdyrs) Kloë.

Tho perlestocken Baaben.

Tho smaa Stycker Laed tilsammen bonden meth Guld och Perler paa.

Thre Guld Muer Keder, the tho lange och then tredie

nogett stacker (da Guldmuer her ikke kan være Guldmøer, saa maa det vel være en Kjæde, der er forarbeidet som Muurværk eller i Tavle- og Rudeform).

Ett Perlekrantz meth Guld iblannt.

Ett Smocke meth Rubinner och ett lidett Demangs Korf.

End tho Demandz Korf, nogitt store.

Enn mageløse Guldhægte och en Rose.

Nogen Carnioll Sthenne.

Enn sortt Huffue besatt med Guld.

Tho lange Stocker sortt Fleyell och ett stackdt Stycke till Kraffuen, som er perlesstykkett nye Arbeidt (o: nymodens?) med Perler och tegen (o: spunden) Guld.

3 Solffsade. 3 Solff Tallercken.

1 Par Solff Liuhæstager.

Tho Solffander, den enne er forgylt inden och den anden meth ingen Hanke.

Tho forgylt Rander.

En liden Pott meth sit Loog.

1 liden forgylt Kodskon (o: Kovsten eller Driftekær) och 1 stor gammel Solff Koessind (o: det samme).

Ett lidett Solffstoeb. 1 Solffshe.

Ett forgylt Kromstoeb.

3 Selther och $\frac{1}{2}$ Selther.

3 Ringe foruden Sthene. 2 Ringe meth Sthene.

1 Odertunge. Ett Guld Korf. En Krampe Ring.

En Kniffshe (o: Knivsskede) meth nogitt Guld paa.

En liden Guldbrahe paa ett Belthe.

En liden Guldknap ubi en Pung.

En Pung meth hindis Zignit.

En Jernkede meth ett Guldsmøcke.

Dersoruden fandes ubi forte Kammer meth tho Küsther, som

bleff indborritt, 7 Kisther, som er beseglitt meth Snoerer; En Kisthe beseglett meth Papiir offuer Negellhullidt; Enn thrind Klederseck aff thee meth Lehr beslagitt (o: en Vadsek) och thet Striin, som findis beseglede meth huis andre Kisther och Skrin-ner, som findes ubi Kammerit ubeseglitt; och bleff begge Dore beseglede bode thend inderst och nderst. Dernæst fandz ubi Understouffuen 4 store Egekisther:

ubi thend forsthe fandes tho nye Herre-Senge Dynner,
1 nye Dundyen, 2 Puder.

ubi thend anden fandes och 2 nye Herredyninger, 2 Hof-
fuidyninger, 2 Puder.

ubi thend thredie fandes enn syd och enn flamst Ven-
kedyen, 7 flemste Sengekleder, 1 vefsuert Venkedynnesvor, tho
syd Venkdynnesvor och 1 flemst Venkedynnis Vor och 3 seid
(o: syde) Hyndes Vor.

Till thendt fierde Kisthe vor Noglen borthé och epther
Dvindefolkens Berettning schulle der findes ubi enthen tho Her-
redyner eller enn Herdyn och en Dundyen.

Ubi Fadeburritt fandes Thinn:

12 Fade aff ett Slaugs meth Rosen och A. C. til Babenn.

6 smaa Fade aff ett Slags meth samme Mercke.

5 Fade meth Estell Oris Vaaben; di 3 aff ett Slags.

3 Fade meth Per Oris och Fru Mettis Vaaben paa.

2 Fade meth Ethen Rosensparis Vaaben paa.

2 Fade aff ett Slags meth 10 paa betegnidt.

1 Teksad (o: Fad med Deksel?).

5 Fade aff ett Slaugs meth Kistbenhaffns Stimpell paa.

6 Fade harrit ad aff ett Slaugs; och er store Fade.

5 store Fade, huer aff sitt Slaugs. Endnu

18 Fade store och smaa.

14 Tallerken aff ett Slaugs och

35 Tallerken aff adskillige Slaugs (hvorved det saaledes er paafaldende, at hun altsaa havde 65 Fader, men kun 49 Tallerkener).

- 11 Salserken (o: et Slags Saltkar).
- 10 Thinpotter; dog den ene er enn Halff Potte.
- 2 Bhinkander. 7 andre Kander; (hvoraf) di 5 er bugidt och di 2 er høye.
- 3 Saltkar. 2 Smørfaade.
- 2 Klaffer. och 1 Bordkrandz.
- (Dernæst af) Mejning:
- 2 Morther. 4 Par Stager.
- 1 Fyrsad. 2 Bordkrandz.
- 3 stemplett och 4 slette Beckenn, store och smaa.

Och huis Kornn, Fittalli och Boeschaff, som findes paa Gaarden udi adskillige Maade, bleff regishret och Fougden och Fadeb irsquinde offueranthvordett derfor att gøre Regenshaff. Till Bindesbyrdt haffue vii forscr. med forte Johan Barnekow medt voris Zignith her neden for och meth egen Hænder underschreff uitt. Dat. Nygaardt, som forscr. staar An. X. 1589 (hermed fortienier forsvrigt at sammenlignes det Register, der 1578 blev optaget over hendes Broders, Peder Dres, Klenodier, Bohave og Meubler, hvilket findes astrykt hos Ryge, p. 405 sq.).

1590 var Jørgen Jespersen (Georg. Caspari) Rector i Vognense; formodentlig den samme, der siden blev Sognepræst i Svindinge (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. var Breide Ranau (til Ranauholm) Besiddor af Harritslesgaard (Dipl. B.) (see nedenfor under 1599).

S. A. dode den 1569 afdøde Henning Dvighovs Enke, Birgitte Ronnov til Sandager, 59 Aar gammel (Schonau, p. 794).

S. A. var der Bispevisitats i Eilby, hvor Bispen figer om Præsten, Hr. Anders Rasmussen, at han var en god Huus-

holder, men ikke lerd, raabte hoit, men studerede intet; hans Kone var Maren, Hr. Niels's Søster i Haarslef; hans Datter var gift med Hr. Christen i Guldberg og han havde en Son, Knud, der da studerede (Blochs høstr. F. G. H.).

S. A. ditto i Guldberg, hvor Bispen siger om Præsten, Hr. Christen Andersen (see 1588), at han var en lille Mand, havde et godt Rygte og en god Røst, dog noget sydft i Udtale, men lært ikke ilde. Hans Hustru, Cathrine, Hr. Anders's Datter i Elsby, havde da 2 smaae Sonner og en Datter i Bugten (Bloch 1. e.).

S. A. ditto i Særslef, hvor Bispen siger om Præsten, Hr. Jesper Lauridsen (som var født i Bogense 1566)¹⁾, at han havde en sed Tenor, lært vel, var lerd for sin Alder, havde en god Hukommelse, men var meget egensindig; hans Hustru hed Margrethe; han havde 7 Sonner, hvoraf Jørgen var Rector i Bogense og Laurids Student, samt en voren Datter (Bloch 1. c.). Derhos befaler han ogsaa, at et Alter i Kirken ved den sendre Side og udenfor Choret skalde nedbrydes og en Magistrans (ø: Monstrants) i Choret nedtages (Bloch, 1, p. 58).

S. A. fik Bigerslef Kirke en ny Altertafel samt et nyt Sejerværk i Taarnet, hvilket sidste havde kostet 60 Daler, ligesom Himmelten over Prædikestolen ogsaa f. A. blev bekostet af Fru Brysse, som var Kirkeværgo, for 100 Daler (Bloch, 1, p. 56).

S. A. omhygger Axel Brahe, som sagt, Elvebaard.

1591 blev Raadstuklokk'en i Bogense givet af Matthias Ibsen (der nævnes 1560 som Raadmand og døde 1611 — see

1) Hvisket deg ikke kan passe med, at hans Son allerede 1590 var Rector i Bogense.

Præsteindberetning af 1755), Niels Bang og (den foromtalte Borgemester) Peder Jørgensen (Arl. 6, p. 624).

S. A. hedder det, at Capellanen i Aaum fik den halve Kongetiende af Skouby Sogn sit Embede tillagt (Hoffm. F. 5, p. 189—90); men ved nærmere Eftersyn erfares det at være den halve Tiende af Skamby Sogn (Bloch, 1, p. 274).

S. A. udstede des Skouby-Herredstings Grifindelses-Dom til Knud Rud for Anne Stigs Tiltale paa Enggaard (Gyld. Arch.) cfr. 1573 § 74.

S. A. En Dvittering for, at Anne Stigsdatter havde faaet udbetalt de 43000 Daler, hvorfor hun ulovlig havde bemægtiget sig Enggaard (Gyld. Arch.). Det var altsaa aabenbart i Anledning af en Arv, at denne Stridighed var opstaet; thi Sophie Daa fik jo ogsaa i denne Anledning 1578 den samme Sum, nemlig 43000 Daler, sig udbetalt for Enggaard.

S. A. et Skøde til Fru Lisbeth Dvighov til Enzgaard paa en paa Ørten liggende Ager (Gyld. Arch.); men at Fru Lisbeth Dvighov den Lid fulde have eiet Enggaard, er ikke troligt; jeg formoder altsaa, at det er en Skriverfeil i Designationen over Gaardens Papirer, hvorfaf dette er taget, og at det skal hedde: Lisbeth Dvighov til Sandager eller fra Lisbeth Dvighov istedetfor til hende.

S. A. blev Hr. Laurits Jespersen Capellan i Eilby (Blochs hdskr. F. G. H. cfr. 1592).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Herluf, i Dre (Bloch 1. c.) og ham succederede uden Twivl Hr. Jens Berthelsen (cfr. 1592) eller maaske rettere Hr. Hans Jacobsen (cfr. 1596).

S. A. døde Sognepræsten i Bigerslev, Hr. Simon Andersen, Kone, Maren, Hr. Hans's Datter i Allese, 32 Aar gammel, sidst i Juni og blev d. 4de Juli begravet (Bloch, 1, p. 55).

S. A. døde Capellanen, Hr.asmus Faaborg, i Bigerølef (Blochs hdsr. f. G. h.) efr. 1588.

S. A. blev en Klokketilskuer til Beflinge Kirke (Ahl. 6, p. 618), formodentlig af Lænsmanden paa Rugaard og Eieren af Elved, Axel Brahe, der samme Aar oprettede sit Gravmonument der i Kirken.

S. A. visiterede Bispen i Bissenberg og da sagde Sognepresten, Hr. Anders Lauritsen (efr. 1588), i sin Prædiken: Her komme I trippende i en Djevels Maade; I komme afsted i Fandens Navn ic. (Bloch, 2, p. 336).

1592 og 93 var Matthias Petri (eller Matthias Petersen Pors) Rector i Bogense (Blochs hdsr. f. G. h.).

S. A. døde Claus Bang, Borgemester ibid., ifølge et Epitaphium der i Kirken (Præsteindb. og Abildgaard).

S. A. døde ligeledes den velbyrdige Mand, Jørgen Clausen (Ahl. 6, p. 623), der var en af de paa den saakaldte Herregaard paa Byens Abelsgade bosatte Adelsmænd og en Son af den 1550 omtalte Claus Eriksen.

S. A. døde ligeledes den Foregaaendes Søster, Anne Clausdatter, gift 1) med Raadmand Hans Bang, som døde 1560, og 2) med Raadmand Mads Jepsen, som døde 1611 (Abildgaards Journal).

S. A. d. 18de April døde Sognepresten i Eilby og Meelby, Hr. Anders Rasmussen (f. 1536 i Flyen; efr. 1590), og ham fulgte i Embedet Hr. Laurits Jespersen, som siden 1591 havde været hans Capellan (Bloch 1. c.).

S. A. stulde Hr. Jens Berthelsen have været Præst i Dre (Bloch 1. c.); men af det, der fortelles om ham, seer man, at det maa have været 1562 (see dette Aar).

S. A. blev den ene af Sørslef Kirkelokffer støbt i Hamborg (Ahl. 6, p. 620).

S. A. visiterede Bispen i Sønderjylland om Sognepresten, Hr. Niels Christensen, at han var en god Prædikant; hans Hustru hed Anna og de havde 2 smaae Døtre (Blochs hdsfr. J. G. H.).

1593 til 99 var Michael Winther Rector i Bogense (Bloch I. c.).

1594 samtidigt med det næste:

Gudsfrigt, Tugt og Gere
Det bedste Bokab monne være.

Staaer udhugget paa en gammel Kiste paa Harritslesgaard, hvil Sider ere afdelede med 4 Buer og prydede med Billedhuggerarbeide (medd. af Ringe).

S. A. d. 24de Februar stod Mads Jønsens (see 1592) Bryllup i Bogense med Maren, Henrik Bangs Datter (Mag. f. D. Adelshist., p. 105).

S. A. d. 24de Marts eller Palmesendag visiterede Bispen i Vigerslev Kirke (Bloch, 1, p. 56).

S. A. Kongebrev, at da Hr. Anders Lauritsen, Sognepræst i Bissenberg, og Niels Pedersen i Brede, Kirkeværgo, havde berettet om en Skov, der skulle ligge til Bissenberg Kirke, saa bevilges det herved, at denne Skov fremdeles maatte være og blive til Samme. Dat. Kold. d. 5te Marts (Fyenstek Reg. ved K. R.).

1595 blev udstedt et Landstingsvidne om Beien paa Enggaards Mark over Bogelund og Pilebaeks Krogen (Gylb. Arch.).

S. A. med følgende Vers:

Olaus Oluffsen er mit Navn;
Gud undt mig det til Gere og Gavn!

er udhugget paa en gammel Kiste hos Gaardmand Hans Jensen i Moderup med endel Billedhuggerarbeide, mest Blomster og Levvoer, samt ved 4 Buer i 4 Dele afdeelt (medd. af Ringe).

S. A. gav Bispen Præsten i Sønderby, Hr. Niels Christensen (see 1588 § 92), en Paamindelse, fordi han mod Ordinansen og sin Collats havde opladt sin Præstegaard til en Bonde, hvorfør den nu var meget forfalden; han maatte altsaa lave at slappe Bonden deraf og selv besidde (o: beboe) og forbedre den. Men samme Eid klagede hans Degen, Niels Pedersen, ogsaa over ham, at han, bestienket, i et Huus i Odense havde slaaet ham med en Linpotte og skudt hans Hustru om, som var inde i Kirken; Sagen blev imidlertid forsigtig og Præsten formonet til Verdruelighed, hvis han ikke vilde fra sit Embede (Blochs hdsfr. F. Geistl. H.).

1596 legerede Axel Brahe, som sagt, nogle Jorder til Capellanen og Rector i Bogense efr. 1650.

S. A. var Peder Jørgensen Borgmester i Bogense (Hoffm. F. 5, p. 305).

S. A. var Sognepræsten, Hr. Niels Mule, ibid. endnu Probst i Herredet og opdagde, som Saadan, efter Bispeens Drebre Sognepræsten i Dre, Hr. Hans Jacobsen (som endnu den Eid boede i Bogense. Hoffm. F. 5, p. 305), hans Embede, indtil han stiergjorde sig for de Beskyldninger, han sigtedes for (vide infra).

S. A. byggede Jørgen Drøghov til Sandager et Begrauelses-Capel for sin Familie Senden op til Sandager Kirkes Thor (Atl. 6, p. 616).

S. A. d. 23de Mai døde Hans Johansen (Lindenow), Eier af Oregaard (Marm. Dan., 2, p. 258).

S. A. udstededes der d. 12te Juni Kongebrev til Fru Margrethe Rosekrands, Hans Johansens Enke, paa Oregaard, at da en Badstue fra Odense efter Hans Johansens flittige Skrivelse og Begiering var kommen til ham i hans Sygdom

og havde efter hans inderlige Bon og Formaning anvendt sin Kunst for at hælpe ham, men Hans Johansen dog var død under hans Hænder, hvorfør hun havde ladt ham fængslingen indsætte og vilde ikke lade ham komme løs, naglede han tilbød at stille noigtig Borgen at blive tilstede til Rettens Uddrag, saa besales hun herved at lade ham komme ud mod Borgen og siden med Retten tilbørligen udføre mod ham hvad Tiltale hun til ham kunde have (Fyenske Tegn. ved K. R.).

S. A. d. 4de Dec. lod bemeldte Fru Margrethe Rosenkrands, sal. Hans Johansen (Lindenows) Enke, paa Dregaard, som Bispen, M. Jacob Madsen, i sine Optegnelser figer, "berette for mig ved sin Tænker, Anders Henriksen, Skriver paa Dregaard, at Jørgen Ibsen, forдум Foged paa Dre, og hans Hustru, Karine, havde for Tingdom udlagt Hr. Hans Jacobsen, Sognepræst til Dre, at han havde dobt dem 3 Borbørn, og var han selv personlig tilstede paa Birketinget, da saadant vandtes (o: vidnedes) paa ham. Derfor har jeg ogsaa ladt ham ved Provsten og (?) Hr. Niels (Mule) i Voense forbryde sit Embede og Tjeneste, indtil han forklarede sig i Sagen. D. 6te Dec. kom han herud og sagde for Præsterne og mig i St. Knuds Kirke ved sin høieste Eed, at saadant var skeet af Had, fordi han straffede ham (enemlig Jørgen Ibsen), at han ei kunde sin Bornelærdom (hvori enhver den Tid skulde overhøres, forinden de tilstedeedes at gaae til Alters); item sagde og Jørgens (altsaa Anklagerens) Dvinde, at en gal Ebbepræst, Hr. Rasmus (og altsaa ikke Sognepræsten), dobbede de (Bor-) Born. Jeg bad ham sege Hælp af Gaarden (eller hos Herstabet); men den fattige Mand fik ingen Bistand; thi der de 2 Misidædere, som bekendte siden saadant igien, blev brændte ved Dre Birketing Tirsdag før Paaske 1597, var der ingen af Sognepræsterne i Herredet hos dem & aiebant ipsos a ru-

sticis Dominæ & præsentibus Nobilibus abactos (medd. af K. R.). Pentoppidan, 3, p. 531, fortæller Sagen omrent ligeledes, dog noget afgivende, idet han siger, at Præsten, Hr. Hans Jacobsen (der formodentlig havde succederet Hr. Herluf 1591 og tilforn havde været Capellan i Bogense), blev anklaget af Fru Rosenkrands (som f. A. var bleven Enke efter Hans Johansen Lindenow til Hundslund og Dregaard) ved hendes Tiener, Anders Henriksen (barnfødt i Assens), og med 2 Vidner af hendes egne Folk til Tinge overbevist om, at han (formodentlig til Brug ved et Slags Hexeri og, som det synes, for dermed at skade Fruen og hendes Familie, ja maaстee for at bevirke hendes f. A. afdøde Mands Sygdom) for den forrige Birkesoged havde døbt 3 af Vox forfærdigede Born. Bispen lod ham derpaa ved Præsten i Bogense, Hr. Niels Mule, suspendere. Den Anklagede mødte for det samtlige i St. Knuds Kirke forsamlede Clerici og gjorde der sin høieste Eed paa, at det Hele var ham påagt af Had og Hævn af Fogden, som han havde irettesat, fordi han ikke kunde sin Catechismus; ogsaa vakkede Fogdens Kone i sit Udsagn, idet hun lod sig forlyde med, at (ikke Hr. Hans, men) en gal Løbeprest (o; ligesom Lebedegnene, de, som ikke residerede eller havde fast Embede) havde døbt Vox-bornene. Biskoppen raadede Præsten at føge Vidner paa Gaarden hos Niels Skriver; men det lykkedes ikke, da de 2 i Hexehandelen implicerede Forbrydere, som blev brændte ved Drejbirk 1597 og maaстee vel vilde have tilstaaet hans Ustyldighed for deres Skriftefader, ikke (ester Fruens Foranstaltning) maatte faae nogen af Herredets Præster til sig og Fruens Bønder afgiste 2 Præster, som desvagtet i denne Anledning indsant sig, paa det at de ikke skulle modtage Forbrydernes Skriftemaal, og saaledes blev Sintningen, at Hr. Hans maatte vilkaare (o: forpligte) sig til Fruen at have sit Embede forbrudt.

Arl. 6, p. 622, siger Forresten, at det var Fogden og hans Hustru, der blevne brændte, men henfører Historien uretteligt til 1696 istedetfor til 1596. Formodentlig er det ogsaa den samme, stiendt forvanskede, Historie, Justitsraad Thiele i Gamle Folkesagn, 2, p. 86, fortæller os saaledes, at en Bonde der i Sognet, ved Navn Jeppe, lod et Sviin hiemmedøbe og blev dersor tilligemed sin Kone brændt Østen for Byen paa den saakaldte Brændehsi. Forresten ligger der ogsaa en Brænde- eller, som den ogsaa kaldes, Lærke-Hsi paa Skaastrup Mark og endelig er der paa Gaardmand Rasmus Jensens Grund i samme By et Sted, som kaldes Langemaal, hvor Hexene i gammel Tid skulde brændes, og der skal det ogsaa have været, at den bekendte Troldkarl, Lars Bon Hahn (see 1664), som ved en slig Lejlighed var tilstede som Tilstuer, i Forudsøelsen af sin egen Skæbne skal have sagt: ja, vi skal alle den Bei Bornlille!

S. A. stiftede, som sagt, Axel Brahe til Elved det saakaldte gamle Hospital i Vesslinge By for Vesslinge og Vierne Staafkarle (Hoffm. F. 5, p. 317—18).

S. A. stienkede Tonne Bryske til Langesø og Carl Bryske til Marggaard den store Klokketil Bigerslev Kirke (cfr. Arl. 6, p. 617, hvor der dog staar 1597).

S. A. er tilligemed et Par Baaben anbragt paa det vœvede Beträck i Dagligstuen paa Dallund, hvilc indvœvede bibelske Figurer endnu paa en beundringsværdig Maade have vedligeholdt deres Couleurer.

1596 eller samme Aar, Axel Brahe qvitterede, til Christen Munck til Giesinggaard Folgebrev paa Rudgaards Bonder (C. Reg.). Disse Giesinggaardste Munker vare en egen, fra de øvrige Munker forskellig, Race og forte en med en Biiuranke

belagt Bichel i deres Skiolb. Han var forresten en Søn af Niels Munk og Karen Munk og selv gift med Anne Skram (Fund. 2, p. 431; Atl. 4, p. 449). Men blandt de mange Muncker med dette Fornavn (der var saaledes En, der var gift med Dorthe Rosenkrands; en Anden, gift med Esse Ulfstand og Dorthe Gyldenstiern; en Tredie, gift med Helsvig Lykke, eg en Fierde, gift med Birgitte Holck) er det vanskeligt at vide, om det var denne C. Munk (gift med Anne Skram), der 1548 ledsgagede Prinsesse Anna til Sachsen (N. D. Mag. 1, p. 366. 369), om det var ham, der 1567 var Kongens Høffinde (D. Mag. 4, p. 218), om det var ham, der 1564 (D. Mag. 3, p. 191), 1566 (Pontoppidan, 3, p. 341) og 1567 (Pontopp., 3, p. 412; D. Mag. 3, p. 191) var Hovedemand paa Aggershus, eller ham, der 1568 (D. Mag. 6, p. 234) og 1570 (ibid. p. 332) var Lænsmand i Throndhjem. Derimod vide vi med Bisched, at det var ham, der 1584 byggede Klokketaarnet ved sin Sognekirke, Eved (Atl. 4, p. 410), og 1596 ogsaa eiede Lyngbygaard i Skanderborg Amt (Fund. 2, p. 297; Atl. 4, p. 117). S. A. sif han, som sagt Rugaard i Forlæning, men qvitterede det efter 1597, da han med Gods paa Mors blev forlænet (Atl. 5, p. 534). Formodentlig var det ogsaa ham, der 1598 ved Magestifte med Kongen sif Drnhoved i Lundene Amt (Atl. 5, p. 771). 1600 eiede han ogsaa Bierregaard i Dronningborg Amt (Atl. 4, p. 410). 1602 havde han endnu det saakaldte Skarpenbergs Gods paa Mors i Forlæning (Schlegels Saml. 1, 1, 77; esr. 1597). Efter den Tid, ja, som det synes, efter 1608, faaer han ogsaa Hungstrup (E. Brock, 1, p. 35), afbryder den, lægger Jorden under Giessinggaard (hvorf af Drøsprog: Giessinggaard, den røde, lagde Hungstrup øde) og dør 1612 (Marm. Dan. 2, p. 155; Fund. 2, p. 431; Atl. 4, p. 449).

Under hans korte Lænstitid, fra 1596 til p. 97, har jeg om Lænets Historie blot fundet Følgende antegnet:

1597 fik Borgemester og Raad i Bogense Stadfæstelse paa deres Privilegier, samt at Byens Borgere maatte nyde og bruge al den Ejendom og Overdrift, som hører til deres By, undertagendes den Jord og Ejendom, som ligger til Harritslevgaard og vor kiære Hr. Fader, salig og høilovlig Thukommelse, haver skjædt og afhændet til Jørgen Svab og hans Arvinger. Dat. Frederiksborg d. 7de Juli (Byenske Reg. ved K. R.).

S. A. var Byfogeden i Bogense, Hans Lauritsen, Kongen 41 Dal. $\frac{1}{2}$ Ørt skyldig paa sit Regnskab (M. D. Mag. I, p. 179).

S. A. døde den velbyrdige Jørgen Clausen, en af Byens Herremænd, som havde været gift med den 1562 afdøde Mette Juel (Abildgaards Journal).

S. A. blev de 2 under foregaaende Aar omtalte Forbrydere formedelst deres Deeltagelse i Hereri straffede med Baal og Brand ved Dre Birk og Sognepræsten mistede, som sagt, sit Embede og ham succederede, som det synes, Hr. Knud Eriksen Kraft, om hvem see mere under 1620.

S. A. Helvig Ulfelds Gienbrev til Kongen paa Gods i Elbylunde i Elby Sogn (Voss. Reg.).

S. A. blev der til Haarslef Kirke stienket en kunstig Kalk og Dist (A.L. 6, p. 619) og det ifølge Saguet af Eieren til Aagaarde der i Sognet; men skjondt det oprindelige Aarstal endnu er vedligeholdt paa samme, er den dog 1664 blevet udbedret og forandret af Henrik Beyer og Cathrine Rosendal og efter 1749 blevet repareret, ved hvilken sidste Leilighed, hvor der tillagdes $7\frac{9}{16}$ Lod Sølv, den formodentlig tillige er blevet forsynet med 4 Bomærker, saa at der nu neppe er noget

mere af dens oprindelige Form tilbage (medd. af Hr. Pastor Boesen i Beslinge).

S. A. lod Hevedsmanden paa Rugaard (dog ikke C. Munck, men C. Brysse) som Lænsmannen Degen i Særslef forfolge for Hexeri og verlede derom mange Breve med Bispen, Niels Jespersen (Arl. 3, p. 475). Degenen, ved Navn Hans, beskyldtes nemlig for Trolddom og Signeri (cfr. 1575) og Bircherod siger, at i Gyens Stiftskiste findes endnu adstillede taabelige Signefedler, som han solgte til Folk, dem han alle- vegne indbildte at være forgiorte.

S. A. Helwig Ulfelds Gienbrev til Kongen paa Gods i Særslef Sogn og By (Voss. Reg.).

S. A. gave Denne Brysse til Langeø og Carl Brysse til Margaard en Klokke til Bigerslef Kirke (Arl. 6, p. 617) cfr. 1596.

S. A. var Sognepræsten, Hr. Niels Christensen, i Søndersø saa gammel og affaldig, at han etter (cfr. 1595) for en Bonde maatte oplade sin Præstegaard, hvilket Carl Brysse, den Tid Amtmand paa Rugaard, vilde formene ham, men som dog formedelst Christoffer Walkendorfs Recommendation blev ham bevilget (Blochs hdsr. F. G. H.).

1597 blev Carl Brysse til Margaard ved Christen Muncks Aftredelse Lænsmannen paa Rugaard (Arl. 3, p. 475). Denne Carl Gertsen Brysse fra Margaard maa neie adfilles fra Carl Clausen Brysse til Klintholm (den Carl Brysse, som Peder Dre 1571 anbefalede til det Lothringiske Hof, som en ung Adelsmand, der havde Lyst til at opholde sig ved udenlandiske Hoffer for der at blive svet og forfaren (Ryge, p. 309) var ifølge R. R. den Sidste nævnte). 1583 arvede han Margaard og strev sig ogsaa Beslingsmand til Farballegaard, som altsaa formodentlig maa have

været hans første Forlæning. 1587 følger han Hertug Ulrik til Strasborg (R. D. Mag. 4, p. 167). 1588 nævnes han som Margaards Eier (Atl. 3, p. 474, cfr. Bloch, 1, p. 56). 1594 d. 18de Juni blev han forlænet med Verns Kloster i Norge (Klevenf. Saml. ved R. R.). 1595 i October er han Embedsmand paa Københavns Slot (af Consistorii Arch. ved R. R.), ligeledes 1596 (D. Mag. 2, p. 291. 294. 296. 300. 301). 1597 saaer han, som sagt, Rugaard i Forlæning (Atl. 3, p. 475) og stenker Klokk'en til Vigerslev Kirke (Fund. 5, p. 298; Atl. 6, p. 617). S. A. lader han, som oven anført, Degenen i Sørsleb for Hexeri forfølge (uden Twivl var han den samme Degen, som allerede 1575 fra Prædikestolene var blevet forbudt at practisere i den sorte Kunst, men desuagtet vedblev med sin Trolddom og Signen) og verler derom en heel Deel Breve med Bispen (Atl. 3, p. 475). S. A. havde han ogsaa, som ovenfor anført, med Præsten i Søndersø at gjøre. 1601 foretog han en Legationsreise med Esse Brock til Rusland, hvorfra han næste Åar kom tilbage (Schlegels Chr. 4, 1, p. 301). 1602 blev han Befalingsmand paa Aarhuusgaard (R. R.; cfr. Schlegels Saml. 1, 1, p. 67), hvilket han ogsaa var 1603 (Atl. 4, p. 108) og til sin Død. 1607 d. 28de Jan. fik Esse Brock og Knud Brahe Kongebrev, at Carl Bryske til Margaard, Befalingsmand paa Aarhuusgaard, havde ladet tillende give, at for fort Tid siden i Aarhuus en lastelig Skandfrit paa en af Kirkedørrene var anslaaet, hans Navn og Rygte til yderste Forkleinelse og Eftertale, ligesom han var den, som tyrannist og usovsvarligviis mod dennem, han underdanigst af os er betroet at forestaae og have ud i Forsvar, sig skulde anstille og forholde; men for at han kunde blive fri for saadan ørgerlig Mistanke ic. havde han nu begiert, at nogle gode Mænd maatte tilforordnes, som om den Leilighed kunde forsare; hvor-

for Kongen strengeligen og alvorliger besaler, at E. Brock og R. Brahe med forderligste Leilighed skulde begive sig til Aarhuus og der samle Menigheden paa Raadhuset og ligeledes til alle Herredstingene opfordre Provster, Praester og menige Almoe for sig og hore hvad de kunde have sig at besoere og disse Besoeringer skulde de striftsgen forsatte og ind i Cancelliet forstikke (Jydske Tegn. ved R. N.). Hvad der kom ud af det Hele, ved man egentlig ikke; men i Consistorii Archiv findes (dog uden Aarstal og Datum) et Klageskrift, opsat af en Student ved Navn Anders Anderssen Sarosonius (ø: fra Sarist?), ifølge hvilket denne paa Grund af en vis Dvindesporsns Klage var blevet antastet paa sin Kirkevei, forhaanliggen indkast udi Aarhuis Byes strenge og morke Faengsel indenfor fem tillæste (ø: tillaaede) Dørre, „hvor jeg fattige Person hverken kunde see Dag eller Lys eller here Kloften, slaae eller ringe enten Nat eller Dag“, og maatte sidde „udi samme fulle og bedrovelige Faengsel ved halvfemte gandste Uger udi sterkeste Vinters Frost og Kuld“; hvorhos Skriveren paa Harballegaard (ø: Havreballegaard) sagde til ham, at han ingenlunde var indsat for hvad han skulde have gjort imod Dvindesporsnen — thi den Sag, sagde han, kunde ikke være ham til Skade for 24 ß — men alleneste for de Breve, som vare anslagne paa Kirkedørene om ørlig og velbyrdig Mand, Carl Brykke, hvilke Breve skulde være blevne paavundne ham (ø: vidnesfast ham paasagte). Derefter vilde man, da man ikke kunde faae ham til at erklaere sig selv for den skyldige heri, ved Lofte om et godt Praestekald m. m. tvinge ham til at anklage andre Folk i Byen for hine Breve, saa at han blev skrækkeligen truet med en skammelig og forsmædelig Død og af Skriveren ham overantvordet Kong Christoffers Stadsret, udi hvilken han havde opflostet d. 76de (sic) Capitel, „at jeg der skulde læse selver hvad

for en Dom velb. Carl Bryske vilde lade affige over mig, medmindre end jeg vilde efterkomme hans Billie med forfrevne Breve, uanfeet jeg aldeles intet havde forseet mig imod forte Capitel, som hendes (nemlig Dvindepersonens) eget Klægevinde (d: Anklage-Bidnesbyrd) noksom tilkiendegiver" ic. Senere fulgte i Sagen mangfoldige Opsættelser, Hjemmættelser, uendelige Domme og anden Forhaling, "saa jeg derover haver tilsat næsten alt mit Patrimonium ic.; thi han (nemlig C. Bryske) haver ladet agere med mig ikke allene til Aarhuus Byting og (Viborg) Landsting, men endog til andre Ting, Birketing og Herredsting, nogle Gange givet mig Varsel, saavelsom og til Manders Byting" ic. (medd. af R. R.). 1608 omtales C. Bryske flere Gange i min E. Brock. 1611 tilegnes Thomas Fasius Viigprædiken bl. A. C. Bryske til Markgaard, Befalingsmand paa Harballegaard (R. R.). 1612 omtales han atter i Ab. Mag., p. 9. 10. 21. 23, og i E. Brock; men 1613 d. 22de Aug. døer han (ifolge Hegelunds Cal. ved R. R.) eller ester en anden Beretning døde han allerede d. 21de Aug. i Aarhuus og blev begravet i S. Knud i Odense (R. R.), stiendt han efter en tredie Beretning blev bisat d. 4de Sept. i Aarhuus (E. Brock, 2, p. 36) og derefter begravet i sin Sognekirke, Sondersø, i Rugaards Læn (Hist. 5, p. 299; Atl. 6, p. 622). Han blev gift 1) d. 20de Octob. 1577 i København med Ide Ulfstand, død d. 26de Sept. 1579 (Hist. Optegn. om Adelen — ved R. R.), 2) d. 21de Juli 1583 paa Kiersgaard (l. c.) med Else Bilde, død d. 28de Aug. 1621 (A. Samsings Theatr. Nob. Dan. — ved R. R.), og eiede tillige til sin Tid, idetmindste en Andeel, saavel i Langesø som i gammel Estrup.

Hvad Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1597 til 1601, er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1598 stienkede Jørgen Dvigov til Sandager Kloften til Sandager Kirke (Arl. 6, p. 616).

1599 var endnu Michael Winther Rector i Bogense efr. 1593.

S. A. blev Guldborg Prædikestol givet (Præsteindberetning af 1755).

S. A. døde Jørgen Dvigov til Sandagergaard uden Barn og hans Bredre, Eiler og Frederik (thi Christian var allerede død 1587 efr. Hoffm. Fund. 5, p. 425) arvede Gaarden (Arl. 3, p. 477).

S. A. d. 13de Octob. tildesmtes Breide Nanßau paa Rettertinget Harritslesgaard, som Johan Svave og Mogens Svave d. 10de Marts 1589 havde solgt til ham og han d. 30te Sept. 1592 havde faaet Laasebrev paa (i Dommen nævnes „Herregaarden, i Tøtte liggendes“, — i Slutningen af Dommen: „De fire Gaarde i Tøtte“ — som han havde tilforhandlet sig af Frederik d. 2den, og en Gaard i Bogense, som han sig i lige Maade havde tilforhandlet og kibt) (Klevenf. Saml. af Rigens Dombog — ved R. R.).

1600 i April døde Sognepræsten i Guldborg, Hr. Christen Hansen (see 1588 § 90), over hvem Bispen holdt Liigsprædiken Dominica jubilate og ham succederede Hr. Hans Jespersen, som dog efter Andre først blev kaldet herhåb 1602 (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. var Sognepræsten i Særslev, Hr. Jesper Lauridsen (see 1590), tillige Herredestprovst (Bloch 1. c.).

1601 var Christian Melchiersen Rector i Bogense og blev siden Capellan i Kiøng (stikndt han forbigaas i Blochs f. Geistl. Hist. 2, p. 251) og siden Sognepræst for Allested, hvor han døde 1617 (Blochs høstr. f. G. h.). Efter ham fulgte (stikndt uvist hvad Åar, dog i det Tidrum mellem 1601 og 1610) ifølge Birche-

rod 2 Rectorer, nemlig først Søren Olsen Middelfart, som først havde været Collega eller Hører i Odense, saa Rector i Bo-gense og til sidst Sognepræst (maa være Capellan) i Veilby, hvor han døde 1613, derpaa Niels Rasmussen Bredahl, som (1610) blev Rector i Nakskov, 1613 Sognepræst (skal hedde Capellan; thi 1624 blev han først Sognepræst) og døde 1625 efr. Atl. 6, p. 650.

S. A. døde den ærlige Mand, Niels Christensen, som var Birkesoged i i Harritslej, og ligger i Skouby Kirke begravet (Præsteindb. 1755.).

S. A. opstod der en Prophetinde i Haarslef Sogn, nemlig en Bondepige, Mette Nielsdatter, idet hun havde Uabenharelser, som gik ud paa Af og Bee over Verden samt Formaning til Omvendelse, hvis man vilde undgaae Guds Bredes Riis (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. havde man et talende Exempel paa hvad det var for Slags Folk, man den Tid satte til Degne og Stolelærere for Folket, idet samme Aar Mikkel Degrn i Viissenberg, som havde været Cai (læs Earl) Brykses (altsaa den Rugaardssse Lænsmands) Kieldersvend, blev domt fra sit Embede (Bloch, 2, p. 336.).

1602 fil den forhen omstrevne Rugaardssse Lænsmand, Axel Brahes, Svigersøn, Eiler Øv i § o v til Øvihovsholm (nuværende Hoffmansgave; gift med Anne Axelssdatter Brahe), Forlæningebrev paa Rugaards Læn og Viissenberg Birke, ikke for Pant, men paa Regnskab. Denne Rugaards nye Lænsmand, Eiler Øvihov, var en Søn af Henning Øvihov til Sandager og Fru Birgitte Rønnov; han er født 1565 eller et af de nærmest følgende Aar (thi hans Morfader, Eiler Rønnov, efter hvem han er opkaldt, døde først den 28de April 1565 og E.

Dvighov kan derfor ikke være født tidligere end dette Aar, da levende Slægtinge den Tid aldrig opkaldtes i danske Familier (R. R.). 1586 var han i Padua (tillige med sin Fætter, Steen Vilde) (Gl. Saml. 2, 3, p. 12). 1589 i Nov. tente han i Cancelliet (Sivert Grubbes Curric. vitae). 1598 d. 13de August havde han Bryllup i Malmö med Jomfru Anne Brahe, Datter af Rigsgaard Axel Brahe til Elved og Mette Gise (R. R.). 1599 eiede han Lykkeholm, hvor hans Broder, Jørgen Dvighov, døde hos ham (Ad. Mag. p. 94; dog kan det ogsaa tages i den Mening, at Jørgen eiede Lykkeholm, men døde hos Eiler). 1600 var han Landsdommer i Fyen (Pontoppidans Theatr. N. D. ved R. R.). 1601 kaldes han ligeledes Landsdommer (D. Saml. i Geh. Arch. ved R. R.) og lod sig da (eller mellem 1601 og 4) indføre i sin Kones Fæster, Sophie Brahes, Gods (D. Mag. 3. p. 45—46.). 1602 fik han Rugaard i Forlening ved et Lænsvær, der lyder, som folger: Giorre alle vitterligt, att vy aff synderlig Gunst och Maade saa och for Troshaff och villig Thienniste, som of el- schelige Eyller Dvidhou till Dvighoushollm, vor Mandt och Thiänner of och Rigett hertill giort och beuist haffuer och her- effter troligenn giorre (och) beuise maa och schall, haffue undt och forsent och nu medt thette vort obne Breff unde och forleene forte Eiller Dvighou en vor och Kronenns Gaardt Rugaard sampt Biszennberg Birck med deß thilleggennde Bonnder och Thien- nere vist och uvist aldeles inthet underthagit i nogenn Maade at stulle haffue, niude, bruge och beholde indthill saa lennge Hanns Maytt annderledis therom thilsigendis vorder. Dog saa att forte Eiller Dvighov schall giffue thill Kongl. Mayt och Kronenn aff forte Lehnn och Biszennberg Birck och deß visse Rennthe och Indkompst efter Jordbogenns Lydelse, som der nu thillegger, fire hundrit halffthredesindsthunge Daller udenn

Affortelshē udi alle Maade; och huis Konngl. May. oc Cronnens Jordbog ydermere deraff Leennidt kannd inddrage schall hannd sig sielff thil beste niude, bruge och beholle thill att unnderholle sig, sine Suenne, sampt Gaardzenns daglige Folk och Thienncre medt; och maa hannd under samme Affffift niude och sig sielff thil Beste bruge och beholde all Aufflenn, Affffingen och huis andenn Fordeel der paa des thillsgennende Ladegaardt falde kanndt, och derimod paa samme Ladegaardt och Auffuell aldelis ingenn Omkostning Hans May. i nogenn Maade thillschrieffe; dog schall forte Eiller Dvihou verre forpligt, naar Konngl. May. Reiher der frem falder, att holde Hanns May. medhaffuende Heste frii medt Hoe och Rufoder paa enn Dags Thid, tho eller thre, efftersom des Leilighedt sig begiffuer ic. Medenns hvad thennd wiſe Rennthe och Indkomst ahnlanner, som sigh der i Leennidt aarligen thildrage kannd, som er Stedzmaall, Sageſald, Hoſſbundhold, Drift, Forlouſſ, Romningegodz, Bindfeller, deraff haffuer Konngl. May. naadigſt beuilegt hannom thennd thiennde Part, och for thennd vſſriige Part off samme wiſe Rennthe saavell som och for alld Told, Ziſſe, Bragh, Oldenngieldt och huis, som oppeberriſ for rodhuggenn Skouſſ, vill Konngl. May. sigh effter gott och clarit Regennschaff frii forbeholdenn haffue ic. Dog haffuer Konngl. May. naadigſte beuilegt hannom att maa paa hanns May. och Cronnens Skouſſue aarligen, naar Oldenn er, bekomme frii Oldenn thill hanns hiemſedde Suinn paa des thilbehorennde Ladegaardt, och samme Suinn schall udi Oldenn Registerit aarligen indſchrieffis, huor mannge di erre; och huad Oldenn-gieldenn ahnlanner schall thermed saaledis udi Regennſtabit forreholdis, att huos huer Manndz Naffnn, som Suinn paa Cronnens Skouſſue indſlaar thill Oldenn, schall anteignis, huor mannge Suinn hannom thill Oldenn off Lennſmanden beuilegit

blifuer; och huis Guinn paa Cronnens Beigne i saa Maade thill Oldenngiels annammis schall Schrifuerenn udi Regenschabit ahnt heigne, huilke deraff erre gamble och huilke unnge Guinn erre, och haffue Indseennde medt att Konngl. May. schier der udindenn Skuell och Rett, saavell som och serdellis thage Beuif paa Flesket aff di gamble och serdelis aff de unnge, naar thet huikt thill Slottet thill Konngl. Mays Behouff fremsticken dis vorder ic. Sammeledis schall forte Eiller Dvigou thet saa forordne och udi Acht att haffue, at udi all huis Sagefald och Gaardfestning, som hannd paa Konngl. Mays Beigne der i Leennidt aeftinnger, schall aeftinngis och annammis the thuennde Parter udi Penndinge och thenned thredie Part i Drenn, efftersom Stedgmaaledt och Sagefaldet sifh hoigt eller lidet beloffue kanndt. Schall och forte Eiller Dvigou sielff lenne och kledo Fougdenn och Skrifuerenn der paa Gaardenn och andre Gaardsenns daglige Folck och Thienere och Konngl. May. ther aff inhet i nogenn Maade thillschiffue, ey heller thillstede thennem att haffue noget Gennant der udi Leennidt underthagnn Fougdenn sinn Thienende Penndinge och Schrifuerenn sinn Schrifuer Scheppe. Schall hannd ey heller thillschiffue Konngl. May. nogenn Forthærinng enthenn paa sig sielff eller paa hans Folck och Thienere huor hannd thennom her udi Niigit paa Hanns Mays Beigne forschickendis vorder; saavellsom och verre pligtigh at foudre (o: befordre) Hanns Mays Brefdragere och andre, som haffue Hanns Mays Frii-Paß igienem Hanns Lehnn, med god Fordrelse och forsørge thennem medt frii nettorftig Unnderholding thill Madt och Oll och Huuslye paa enn Natts Thidt ic. Sammeledis schall forte Eiller Dvigou verre pligtigh at haffue god Opsiunn thill Hanns May. och Cronnens Jord och Eyenndom der i Leenidt, at thenned icke met Urette derfra heffdis (o: hævdes) eller forvenndis och dersom

hannd kannd formerke nogenn Jord och Ejendomb, lüdet eller
möget, at verre kommenn ther fra met Urette, da schall hannd
thale thet innid igien med Loug, Dom och Rett, saafrembt
hannd icke siellf vill stannde Hanns May. therforre thill Rette ic.
Och schall hannd thienne Konngl. May. och Riiget aff forte
Rudgaards Leenn medt 2 gerustedt Heste, indenn Riiget paa
hanns eigenn och udenn Riiget paa Hanns Mays Bekost-
ning; och schall forte Eller Dvixou icke Hanns May. i Re-
genschabet thilsschiffue eller anmode nogenn Fleckerii (o: Re-
paration) med Thag, Dorre, Laafe, Vinnduer eller anndet
sligt meere ferdigt at holde ther paa Gaardenn, och aldelis
ingenn Biugning der sammestedz forrethage uden Hanns May.
thet siellf naadigste beulger och besaller ic. Hannd schall
och haffue thennd geistlig Jurisdicts och Presterne ther i
Lehnndt ubi Besallning och Forsuar och Presterne, naar Be-
houff giorris, thill ald Rette fordedige (o: vertheidigen) och
forsuare, och huis thennd geistlige Rennthe och Stigtenns Ind-
kompst ther aff Leennndt anlanner, saavell som Stedzmaaslett
aff Konngl. Mays och Cronenns Part aff Thiennderne, saa
och Stagefaldt aff Preste och Deigne ther i Leennndt schall E.
Dv. giorre Konngl. May. aarligen gode Rede och Re-
genschaff forre, vist och uvist, aldelis innhet underthagit, Hanns
May. allene thil Beste ic. Schall hannd och haffue Indseende
med Kirckernis Rennthe och Indkompst, att thennd thill Kirckernis
Beste, Nytte och Fremtarff nytteligen och gaffnligenn an-
lagt och anvenndt blifuer och Kirckernis Kornn aarligen att
lade viid Kirckevertene thill huer Kircke selgis och affhendis thill
formuennde Borgerre i Kibstederne och thill Jungenn anndenn
ic. Schall ey heller forte E. Dv. her eftter maa bort-
feste nogenn Thiennder enthen Cronenns eller Kirckenns Parter
lennger thillhaabe ennd paa 3 Aars Thid och dog thillforne

opbiude thet thill Thinne, thennom thill Beste der miest der
 aff vill giffue och erre formuennde thill at bethalle Konngenn
 och Kirkenn samme Uffgift ic. Hannd schall och freede Schouff-
 uenne ther i Leennidt och Birckidt och aldelis innhet derudi lade
 hugge thill Upligt eller Schouffschade i nogenn Maade ic.
 Desligeste schall hannd haffue god Opsinn med Konngl. Mays
 och Cronenns Billbane der i Leennidt och aldelis inhet der udi
 jage eller jage lade, skiuide eller stiuide lade udenn huor hannd
 paa Cronenns haffuer Lod och Diess och er sellidt met Ade-
 lenn och er Adelenns eget Arffuegodz; och holde Bonnderne,
 thill Leenidt liggende erre, viid Lough, Skieell och Rett och
 thennom aldelis inhet uforrette imod Lougenn och Jord-
 bogenn eller med nogenn ny Paalegge besuerge i nogenn
 Maade ic. Huilckedt forte E. Dvizovs Regenschaff och Uffgift
 schall begynndis och annzaae fraa Sanctorum Philippi och
 Iacobi apostolorum Dag 1602 och enndis thill Larfda-
 genn therhest effter 1603 och saaledis fremdelis forselgis Lar
 fra Lar emedenus och all denn Stund Konngl. May. hannem
 med samme Leenn naadigst forleenne vill ic. Och haffuer
 Konngl. May. thet for gott annseett, at thet hereffter met Hanns
 Mays Regenschaffuer vill forholcet haffue, at Schrifueren
 paa ald Udgiftten stall thage noyachtige Quitanz och Beuifz
 aff thennem, som samme Udgift paaliuder, huilcke Quitanze
 och Beuifz forte E. Dvizou thill ydermeere Beuifning schall
 medt egenn Hannd underteigne, at samme Udgift och Kist han-
 nem vitterligt er, och aff hannem paa Konngl. Mays Beigne
 samtyckt, saasrembt samme Udgift i Regennskaffuet paa Hanns
 Mays Beigne ellers stulle padheris och blifue gott giort. Cum
 inhibitione solita. 1602 uden Datum (Coll. Lang.). S. A.
 sit Jacob Rosenkrantz og Lauge Urne til Selleberg Ordre at
 overlevere E. Dvizov Inventarium paa Rudgaard (R. N.;

Skade, at Samme ikke mere er at finde; lignende Inventarier paa Kongsgaarde findes imidlertid omtalte i min Borghistorie, p. 12. 13. 14. 39 &c.). S. A. hedder det i Rentebogen (Schl. Saml. I, 1, 45—46), at Rugaard og Bissenberg Birk rente tilsammen aarligen 1300 Daler, hvoraf E. Øvigov girer til aarlig Afgift . . . 450 — og haver Gaardens Aab qvit og fri, tiener deraf med 2 gerust Heste og haver $\frac{1}{10}$ af det Uvisse.

Stigtens Indkomst er aarlig 354 D. I Ort.
altsaa Indtægt . . . 804 D. I Ort.

Sammeledes haver forbemeldte E. Øvigov i Forlæning qvit og fri Kirkeby Gods ad gratiam, som renter aarlig 109 Dal.

Sammeledes pro officio judicis (ø: som Landsdommer) en D, kaldoet Lys, med mere Gods, (som) renter aarlig 310 Dal.

1604 qvitterer imidlertid denne E. Øvigov etter Rugaard og s. A. striver han sig til Lykkesholm og faaer tillige Undeel i Faarevcile (Atl. 6, p. 810). 1608 var han endnu Landsdommer (Atl. 6, p. 580). 1610 kaldoer Axel Brahe ham sin Svoger istedetfor Svigerson (Fund. 6, 2, 52; hvilket ikke er uvigtigt at lægge Mærke til; thi da vi i det Foregaaende ligeledes have ansort Exempel paa en Frue, der kaldte sin Datters Mand Son istedetfor Svigerson (see under 1494), saa seer man deraf lettelig, hvor megen Forvirring en flig fra vore Tider afvigende Talebrug i vore Genealogier maa kunne foraarsage). 1612 er han endnu Landsdommer (Fund. 9, 2, 86). 1622 var han i Besiddelse af Seholt paa Laaland; thi han havde den Tid Trætte for Rigens Cantsler med Holger Bilde, som d. 8de Mai tog Gienbrev, da Eiler Øvigov netop vilde have taget Laasebrev paa bemeldte Gaard og Gods (af Klevenf. Saml.

ved R. R.; herom veed imidlertid Rhode, p. 630, aldeles intet). 1624 underskriver han et Magelægsbrev (Fund. 6, p. 269). S. A. skjøder han noget Bondergods i Skouby S. og By til Frederik Dvighov til Dvighovsholms Enke, Anne Lykke (see nedenfor). 1625 skjøder han Odense Hospital 2 Gaarde og et Boel i Holse ic. (see nedenf.). Hans Frue, Anne Brahe, synes at have udmarket sig ved Trættekærhed og Sladberagtighed; thi 1625 d. 24de Nov. siger Bispen i sit Diarium: **Prandebant nobiscum Da Helena** (o: Ellen Marsvin) & **Da Anna Brahea**, initio paululum dissentientes, sed postea concordantes; 1627 d. 12te Mai: **Da Anna Brahea** totum tempus antemeridianum perdidit sua garulitate, og 1628 d. 3de Oct.: **Da Anna Brahea** sub noctem luc venit producens sermonem in multam noctem (R. R.). S. A. fik han ifølge Re-sens Atlas etter Rugaard i Forlæning og til den Tid ville vi altsaa opskætte Fortsættelsen af hans Levnet.

Hvad Lænets Historie i denne Lænsmands første Lænperiode eller fra 1602 til 4 er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1602 var den fra Dre Kald 1597 for HerreprocesSENS Styld affatte Sognepræst, Hr. Hans Jacobsen, endnu bødlos; thi da ansøgte de fynske eller Bends-Herreds Præster Bispen om, at de i denne besværlige Pestens Tid maatte bruge ham til at forrette Dienesten, hvilket ogsaa — Fruens Indsigelse uagtet — i Nødsfald blev dem tilladt (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. fik Axel Brahe til Elved Kongens Gienbrev paa Gods i Beflinge Sogn og By (Voss. Reg.).

S. A. ditto til ditto paa Gods i Haarsbolle i Haarslef S. (l. c.).

1603 blev Hr. Laurits Anderssen Sognepræst i Bissen-berg og den Tid maa Sognepræsten alt have boet i Fuglevig,

siden ovennevnte Prests Son, Hr. Christen, som var født 1621, allerede optog Navn efter Samme (Bloch, 2, p. 337.).

1604 fæste den Forandring med Rectors Lenning i Bogense, at Christian d. 4de s. A. skenkede Haarslef Degnekald og Degnerente til Rectoratet i Bogense, imod at Rector affstod de 20 Daler (1571 angives det for 24 Mark), han forhen til Underhold af Byens Borgerstab nød (Fund. 5, p. 306, hvor dog bør læses Særølefs istedetfor Haarslefs Degnekald; men Forvællingen er derved opstået, at Særølef siden, nemlig i Bisshop Niels Bangs Tid (1663 til 76), blev ombyttet med Haarslef efr. Geistl. Jordebog af 1690).

S. A. var Søren Hegelund Borgemester i Bogense (see nedenf.).

S. A. d. 6te Februar kongelig Besaling til Magistraten i Odense, at estersom den gemene Haandtering og Kibmandshandel i de fyenske Kibstæder fast mere end i andre Stæder Aar for Aar aftager og forringes, saa skulde de sende en Borgemester og en vel forfarende Kibmand til Bogense d. 6te Marts for tilligemed de kongelige Fuldmægtige at overveie, ved hvad Middel Haandtering og Kibmandstab igien kunde ophielpes (Altst. p. 83—84.).

S. A. havde Sognepræsten i Eilby, Hr. Laurids Jespersen (see 1591 og 92), den Ubehagelighed at blive stærnet af Borgemester Søren Hegelund i Bogense for et ubesindigt Brev, han havde tilfrevret ham; dog blev Sagen i Odense bilagt (Bloch 1. c.).

S. A. blev Herredsprovst og Sognepræst i Særølef, Hr. Jesper Lauridsen (see 1590 og 1600), svag og gif i Barndom (uagtet han efter Birch. og ifølge Epitaphium kun var 39 Aar gammel, hvori der dog maa herske en Vibsfarelse, da hans Son ellers ikke 1590 kunde have været Rector i Bogense),

hvorsor han — helst da han tillige var hemiplecticus, vort i den ene Side — maatte nedlægge Præste-Embedet og overlade Præste-Embedet til sin Son, Hr. Jens Jespersen, eller maaßke rettere tage ham til Capellan (Blochs høstr. F. G. H.).

S. A. blev Hr. Niels Knudsen i Haarslef Herredsprovst (Bloch l. e.)

S. A. lagdes, som sagt, Særslef Degnekald til Rectoratet i Bogense og blev altsaa derfra ved en af Skolens Disciple eller en af de saakaldte Esbedegne besorget.

1604 var Knud Rud til Sandholt Lænsmand paa Rugaard; thi s. A. kalder Jens Nielsen, Foged paa Ruggaard (det første Sted, hvis det ellers ikke er urigtigt affstrevet, jeg finder Gaarden saaledes bencænt), Lænsmanden paa Odensegaard, Knud Rud til Sandholt, sin Husbond, idet han opretter en merkelig Liendeforening med Grindlsø Sogn (N. D. Mag. 2, p. 157—58), saa at Knud Rud altsaa nu ved Eiler Dvigsøs Afgang havde faaet Rugaard med Odensegaard forenet. Denne Knud Rud til Sandholt, som ogsaa eiede Lundegaard, Fuglsang og Rubiergaard, kalbes til Forskiel fra sin Fætter (Knud Rud Jørgensen til Bedbygaard) undertiden den store Knud Rud; han var en Son af Erik Rud til Fuglsang, D. R. Raab, og Fru Anne Hardenberg og født paa Vestervig Kloster d. 11te Marts 1556 (Præsteindberetn. af 1755 eller Mscr. Kall. Nr. 377, 4to, ved R. R.; Mummes St. Knuds Kirke i Odense, p. 308). 1577 arvede han maaßke Sandholt (Atl. 3, p. 585), 1580 Fuglsang (Atl. 3, p. 316) og 1584 Enggaard (nuværende Gyldensteen). 1588 blev han, som Kongl. Hoffsinder, forlænet med Korsør Slot (Klevenf. Saml. ved R. R.). 1590 havde han, som Lænsmand paa Korsør, frataget Præsten i Hoje hans bona mensalia

(Pontoppidan, 3, p. 515). 1595 havde han endnu Korsør (Arl. 3, p. 9. 29, efr. 6, p. 272); 1596 ligeledes (Wolfs Encom. p. 273). 1597 blev han derimod Lænsmænd paa St. Hans Kloster i Odense; thi Christoffer Walkendorf havde endnu dette Læn 1596, ja endnu i Jan. 1597 (N. D. Mag. 1, p. 179); men $\frac{11}{7}$ havde Knud Rud allerede Odensegaard (J. Tegn. ved R. R.) og under samme Datum fik han, som Sammes Lænsmænd, en alvorlig Trettesættelse (see min Odense). 1600 nævnes han ligeledes som Lænsmænd i Odense (D. Mag. 5, p. 89); ligeledes 1601, da han forpagter den Tiende, som nærmere omtales 1604; 1602 ligeledes (Schlegels Saml. 1, 1, p. 45). 1604 havde han, som sagt, tillige Rugaard i Forlæning (N. D. Mag. 2, p. 157). 1606 har han endnu Odensegaard (men 1607 Jørgen Brockenhus efr. min Odense). S. A. eier han Rubiergaard (Arl. 3, p. 327; 6, p. 507; Rhode, p. 333. 558). 1607 d. 11te Jan. (Schl. Saml. 2, 3, p. 30 efr. Hege-lunds Cal.) har han i Odense Bryllup med Fru Ellen Mar-svin, Enke efter Ludvig Munk til Norlund (som døde d. 8de April 1602); Kong Christian d. 4de bivaanede selv deres Bryllup og forcerede næste Dag Bruden en kostbar Ring (Schl. Saml. 2, 3, p. 30 § 85). S. A. er han endnu d. 20de Nov. Lænsmænd, som sees af et Brev, Bissenberg Præst angaaende (Hoffm. J. 5, p. 367); men endnu s. A. skal, som sagt, Jørgen Brockenhus have været det¹⁾. 1608 stienker han Prædistolen til Tillige Kirke (Fund. 6, 2, p. 141; Arl. 6, p. 464), i hvis Sogn Rubiergaard var beliggende. 1608 var Kongen for-modentlig paa Rugaard (see nedensf.). 1611 d. 22de Juli døde

1) Hvilket formodentlig saaledes skal forstaes, at Knud Rud 1607 blot afstod Odensegaard til Jørgen Brockenhus, men derimod selv endnu, som før, beholdt Rugaard, hvortil Bissenberg Birk henhørte.

Knud Knud paa St. Hans Kloster i Odense af Vattersot i sin Frues Fraværelse (Klevenf. Saml. ved K. R.). Bisloppen predikede over ham i St. Hans Kirke d. 6te Aug. (Klevenf. I. c), hvilket dog kun var en Bisættelse; thi forresten er han begravet i N. Broby-Kirke, som Lundegaards Sognekirke (Præsteindberetn. ved K. R.; Mummes St. Knuds Kirke i Odense, p. 308; Fund. 6, p. 107; Atl. 6, p. 743). Hans Enke, Fru Ellen Marsvin, har spillet altsor vigtig en Rolle til ikke ogsaa her med et Par Ord at omtales. Hun var en Datter af Jørgen Marsvin og Karen Gyldenstierne og (ifølge Præsteindberetn. af 1755) og Mummes St. Knuds Kirke i Odense, p. 308) født paa Lædækrone Slot d. 1ste Febr. 1572; hun blev gift 1) d. 29de Juni 1589 med Ludvig Munk til Nørlund og Lundgaard, som 1581—97 byggede Nørlund (Atl. 5, p. 83), 1597 blev affat fra sit Throndhjemiske Læn (hvorvidt han siden har været Lænsmand paa Korsør, som Adskillige paastaae, eller hvorvidt han 1598 er blevet Lænsmand paa Dalum-Kloster, som Bircherod angiver, tor jeg ikke bestemme; men vist er det, at han) 1598 købte Lundgaard (Atl. 6, p. 809), som han ogsaa ombygte (Atl. 3, p. 570), siondt han uden Tvivl den Tid opholdt sig i Odense, og døde d. 8de April 1602 paa Lundgaard (Præsteindberetn. af 1755; Mummes St. Knuds K., p. 307; esr. Hegelunds Calendere og Atl. 6, p. 743); Tabellen i Geneal. og biogr. Arch. figer derimod d. 14de Juli 1603, formodentlig efter Schlegels Chr. 4., 1, p. 250 (esr. Atl. 5, p. 84; Hoffm. D. Ab. 3, p. 225, og Lügprædikenen o. Kirstine Munk — Schonau, p. 1022); men hvad enten han døde 1602 eller 1603, maa Aarstallet paa N. Broby-Kirkestole (Atl. 6, p. 743), med hans og Frues Navne formodentlig ikke være 1620, men 1602, som ogsaa er det Aarstal, der med Begges Navne findes anbragt paa Lundegaards Hovedbygning. Derpaa blev hun gift 2) d. 11te Jan. 1607 med Knud Knud til Sandholt,

som døde d. 22de Juli 1611. Bonderne paa Lundegaards Gods vidste endnu 1755 (og endnu senere; cfr. Mummes St. Knuds Kirke, p. 308) at fortælle om Ludvig Munk (rigtignok tvertimod hvad man ellers ved om ham cfr. Schl. I, p. 195, 249), at han skulde have været en „meget from Mand“ (maafsee som Egtemand betragtet; see nedenf.); men Knud Rud var derimod ikke saa god (Præstelindberetn. ved K. R.). Om Fru Ellen fortelles nemlig, at Otto Knudsen (Seeblad, som 1613 var Raadmand, 1622 blev Borgemester og døde 1631), der i sine yngre Aar tiente Ludvig Munk som Haandsfriherre først 3 Aar i Norge og siden fulgte med ham til Danmark og derhos var en „meget anseelig og smuk Mand“, stod sig særdeles godt hos denne Frue, medens Ludvig Munk endnu levede. Engang havde L. Munk saaledes ladet ham sætte i Raadhuusskilderen i Odense (hvor man vel neppe kom for sin Dybs Skyld); men ved Fruens Godhed havde han Musik hver Aften og diverterede sig meget vel i sin underjordiske Bolig; en anden Gang traf L. Munk ham derimod hos Fruen i hendes Sovekammer; men ogsaa af denne Forlegenhed vidste hendes Snildhed at redde ham, idet hun foregav, at han var kommen ind til hende for at begiere en af hendes Piger til Egte, hvilken han da ogsaa, da L. Munk strax gav sit Samtykke dertil, ganske „imod sin Tanke“ maatte øgte (Jac. Birchrods Saml. til sin Families Hist. eller Kallste Mser. Nr. 130 fol. og And. Samsungs Theatr. N. D. ved K. R.). Denne Seeblad var ifølge sin Liigsteen i S. Knud født 1575 og blev gift 1) (altsaa mellem 1598 og 1602) med Birgitte Lauritsdatter (om hvem man har den prægtige Bisseigien-Historie i Birchrods Dagbog, I, p. 109—111), med hvem han havde 5 Born, og derpaa 2) som Raadmand 1613 med Abigail Hasebard. Ellen Mar-svins blomstrende Periode begyndte egentlig først som Enke

ester hendes sidste Mand og især da Kong Christian d. 4de fattede Kærlighed for hendes Datter, Kirstine Munk, med hvem han 1615 lod sig formæle (Echl. 2, p. 30—31), men med hvem han, som det synes, allerede forud havde levet i fortrolig Omgang (Schonau, p. 1023 sq. 1043 sq.). Derfor var det maaske ogsaa, at davaerende Rector i Odense, Hans Mikkelsen (som 1616 blev Bispe ibid.), allerede 1614 paa Holger Rosenkrands's Raad nedlagde sit Embede for at drage til Fru Ellen Marsvin for at informere hendes Datter, K. Munk, i Tydsk og Fransk, ligesom han ogsaa, da han 1616 var bleven Bispe, 1617 sit sit Gistermaal fra Ellen Marsvins Huus (Hoffm. D. Ab. 2, p. 316; Gl. Saml. 1, 2, p. 14). Nu indlod Fru Ellen sig, som Kongens Lovasi-Svigermoder, ved sine store Rigdomme ogsaa i store Speculationer; hun kibte Ulsfeldsholm, nuværende Holkenhavn, den hun allerede 1616 besad (ligesom hun ogsaa f. A. tilkibte sig Øster-Valls; Abt. 6, p. 430), for 100,000 Slette-daler og kaldte den Ellensborg (esr. Hoffm. D. Ab. 2, p. 225; Abt. 3, p. 560). Hun overtog kongelige Leverancer af sine Godsers Produkter og gjorde Omsætning med store Capitaler (Echl. Chr. 4., 2. p. 35—36, hvor ogsaa anføres mange Beviser saavæl derpaa, som paa den store Maade, hvori hun stod hos Kongen fra 1616 til 1623). 1621 var hun ogsaa forlænet med Dalum-Kloster, nuværende Christiansdal (som Holger Rosenkrands 1620 fratraadte), hvor Kongens Datter og hendes Datterdatter, Eleonore Christine, blev opfødt hos hende fra 1621 til 24 (Hoffm. D. Ab. 2, p. 316). 1623 tabte hun imidlertid dog ifølge Herredagsdom af 7de Juni den Proces, hun førte med sin sidst afdøde Mandes Arvinger, idet hun maatte betale Corfitz Rud, som skulde have Sandholt efter hende, 2000 Daler, fordi hun havde nedtaget de 50 Høie paa Kobberspirene af Husets 4 Runddele (Fund. 6, p. 105), eller maaske rigtigere, fordi hun

nedtog de 50 forgylde Fløie (som hendes sal. Mand havde ladet opsette) paa de kobbertakte Taarnspire af Gaardens 4 Runddele, hvorved Corsig Rud troede sin afdøde Broder for nærmest (Atl. 3, p. 584). 1625 kibte hun Beilgaard (Atl. 6, p. 819). S. A. skulde hun have stienket 1000 Daler til Odense Gymnasium (Pontopp. 3, p. 729, efr. Schonau, p. 1019—20); men det var egentlig hendes Datter, Kirstine Munk (Fund. 5, p. 13); derimod stienkede hun selv 500 Daler til Odense Skole (Fund. 5, p. 83), men uvist hvad Åar. 1628—29 indtraf de fameuse Historier, der fandt Sted mellem Kirstine Munk og Rhingrev Otto Ludvig i hendes Bolig paa Dalum (Schonau, p. 1064; N. Saml. 1, p. 101. 108. 110. 124—26; Holberg, 3, p. 575 sq., og min Dalums S. Hist.); derover tabte hun Kongens Raade, maatte 1630 afstaae sine jydske Godser, Bolser og Rosenvold, til sin Datter (N. D. Mag. 1, p. 221), som derhen blev forvist (Schonau, p. 1078 sq.), og 1632 blev saavel Moder, som Datter, formelig actionerede for Rigsgaadet af Kongen (l. c. p. 1064 sq.) og nu synes hun at være blevet devot; idetmindste lod hun 1632 paa sin Bekostning og under sit Navn Davids Psalmer trykke (Hoffm. D. Ad. 2, p. 316; Schl. 2, p. 36), anstuffede sig mange Bøger og vilde ansees for en lerd Dame (Hoffm. D. Ad. 2, p. 316); ja 1633 blev endog saa en Bøg hende dediceret (Gl. Saml. 1, 3, 137). 1636 havde hun en unaadig Audient hos Kongen (Holberg, 3, p. 574). 1637 byggede hun Kapellet paa Ellensborg (Atl. 6, p. 805). 1639—40 byggede hun Kirken paa Thurs (Fund. 6, p. 52; Atl. 6, p. 722). 1639 eiede hun en Hovedgaard i Norge (Ad. Mag. p. 140). 1645 stienkede hun en Donation til Thurs Kirke (Fund. 6, p. 52). 1648 var Kirstine Munk hos sin Moder paa Ellensborg, da hun fik Esterretning om Kong Christian d. 4des Død (Schonau, p. 1082), der paa hendes og hendes Families

Skræbne havde en saa betydelig Indflydelse. Endelig døde Fru Ellen Marsvin 1649 d. 11te Nov. paa Ellensborg (Fund. 6, p. 107) og skal som Enke have eiet Ellensborg, Lundegaard, Øster-Balls, Voller, Rosenvold, Beilegaard og Thurs (see Tab. i Gen. og biogr. Arch.); ogsaa skal hun en kort Tid have eict Kierstrup paa Thaasing (Atl. 6, p. 727).

Hvad Lænets Historie under ovenomtalte Lænsmænd, Knud Nub, hvis Lænstid jeg i Mangel paa noigtigere Underretning vil ansætte fra 1604 til 1610, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1605 blev den unge Præst i Særslef, Hr. Jens Jespersen (see 1604), uriktig i Hovedet, saa at Concilium (Lændemodet?) og Bispen f. A. maatte lade adskillige Præster (see f. Ex. nedenf.) grandste paa hans Sygdom; men da han var og blev strobelig, maatte ogsaa han holde Capellan (Blochs hdsr. f. G. h.).

S. A. var Sognepræsten i Sønderso, Hr. Niels Christensen, tilligemed flere Præster med at grandste om ovenomtalte Hr. Jens Jespersens Sygdom i Særslef (l. c.)

S. A. samt Navnet Anders Gregersen findes anbragt paa en særdeles prægtfuld, malet Glasrude, jeg har tilkøbt mig fra Munkehus i Bigerøs Sogn og som forestiller en Ridder til Hest, der bydes Aftedsbægeret (der Steigbügel-Trunk) af en Dame (en aldeles lignende, men uden Aarstal og Navn, har jeg ligeledes tilkøbt mig fra Snapind ved Odense og man vil paastaae, at disse malede Ruder, sædvanligvis med Giverens Navn og Aarstal paa, blevet stienkede som Brudegave til nygifte Folk eller efter Andre og maaske rettere ved Reisningsgildet for de nys opbygte Huse).

1606 Odense Bytingsvidne, at Christen Begemeester

(maafsee Bygmester?) paa Dorthe Nielsdatters Begne ssiodede til sin Broder, Peder Jensen, hendes Gaard, Huus og Bygning, i Bogense-Byes Nørregade beliggende, som Nasmus Bodker da iboede (Bøff. Reg.).

S. A. byggede Breide Ranžau til Ranžauholm det høie Huus med Taarn paa Harritslevgaard (Arl. 6, p. 471), hvorfor ogsaa Indkørselsporten oven til er prydet med Ranžaus Baaben og disse Ord: *Hanc domum extrui curavit anno 1606, ætat.*
 50 (thi B. Ranžau var netop født 1556 og altsaa den Tid 50 Aar gammel). Det er altsaa denne Mands Bygning, A. Berntsen 1656 roser, naar han omtaler Gaarden som en af dem, der vare af en saa prægtig, zürlig og net Bygning og laae i saa lystig en Egn, at de billig for fyrstelige Lysthuse maatte holdes (D. frugtb. Herl. 1, p. 99). Bygningen, som tilforn var omgivet af Grave (hvorf endnu paa 2 Steder sees Levninger, nemlig i Haugen Sonden for Hovedbygningen 2 tæt ved hinanden liggende Damme og Norden for Hovedbygningens vestre Længdes Gavl det saakaldte røde Dam), udmerker sig virkelig ogsaa ved sin massive og svære Bygning og sine tykke Mure; ikke allene i den underste Etage eller Kælderren ere Hælvinger, men ogsaa i den Etage ovenover, som er indrettet til Kiosken, Spisestue, Borgestue, Domestikker o. s. v. I Kælderren sees desuden ogsaa, at der forhen har været adskillige smaae Nedgange fra de øvre Værelser, som nu ere tilmurede; ogsaa er dermidt i Kælderren et lille rundt Aflukke paa 3 à 4 Alen, formodentlig enten en Brønd eller et Fængsel. I Kælderværelserne er Gulvet belagt med Fliser af virkelig Steen (ikke Muursteensflisser). Den øverste Etage, hvori man, saavel som til den mellemste, føres op af en Steen-Bindeltrappe i Indgangstaarnet, bestaaer nu i den nordre Ende af Konge-

salen (hvorfra er en smuk Udsigt over Bogense og Bogense Strand) og i den sondre Ende af en noget mindre saakaldet Snedkersal, begge heelt igennem Husets Brede med vinduer til begge Sider, men derimod adskilte fra hinanden i den ene Side ved et lidet Bærelse og i den anden ved en lille Gang mellem begge. Da imidlertid Snedkersalen endnu har en stor Kamin i den sondre Gavl, omgivet af udhugne Graa-stenen, der forestille en menneskelig Figur paa hver Side Kaminen, og ovenover Samme 4 Baaben (hvoriblandt ogsaa Manzaus), men derimod Kongesalen aldeles ingen Kamin har, saa er der stor Formodning om, at denne sidste oprindelighiis har udgiort hele øverste Etage og saaledes med Hensyn til Storrelsen virkelig svaret til sit Navn (medd. af Ringe; medmindre den ene har været en Sommer- og den anden en Winterstue). Ogsaa var det formodentlig i ovennævnte B. Manhaus Tid (siden hans Baaben staaer paa Kaminen og han desuden først dode 1618), at bemeldte Kongesal (som dog formodentlig først senere fik sit Kongenavn af Kong Frederik d. 3dies Besøg hos Lars Ulfeld) ifølge et paa samme anbragt Aarstal, 1614, blev panelet og malet med Figurer, der forestillede Guder og personificerede Dyder, hvilket nu alt tilshobe er borte, saa at man blot seer de ujævne, falkede Vægge.

S. A. afbrændte den gamle Præst i Særslef, Hr. Jesper Lauridsen, som var meget hengiven til Chymien, sin Præstegaard, som den Tid laae i Hemmerslef, ved alchimistiske Forsøg (Pontopp. 3. p. 561); men om det var første eller sidste Gang han ved disse sine Experimenter afbrændte den, skal jeg lade være usagt; blot hedder det om ham, at han 2 Gange afbrændte Samme (Marm. dan. 1. p. 257; Pontopp. 4. p. 390).

S. A. eiede Eiler Brysse til Dallund det Halve af Nielstrup (Dallunds Arch.).

1607 skriver allerede Corfitz Rud, som var gift med Birgitte Rosenspar (Rothe, 1, p. 46, cfr. p. 53), sig til Enggaard, nuværende Gyldensteen (Afl. 6, p. 628), uagtet hans Broder, Knud Rud, som diede den 1588, først døde 1611 (Afl. 3, p. 583).

S. A. udsteder Lænsmanden (paa Odensegaard og Rugaard), Knud Rud, sin Revers paa en kongelig Tilladelse, at Præsterne i Bispenbierg maatte bruge Sædelandet og Grænningen i Kongens Flyng, som derfor ogsaa bemeldte Lænsmand af den Grund har tilladt dem at indhegne (Hoffm. Fund. 5, p. 367).

1608 var Kong Christian d. 4de i Bogense (Schl. Saml. 2, 3, 74) d. 8de August og drog derfra til Skanderborg, hvor ved han gav i Driftepenge og Hærgelen 5 Daler; da han nu kom fra Odense, er det meget muligt, at han ogsaa kan have været paa Rugaard (thi den gamle Landevei fra Odense til Bogense gik først af fra Landeveien mellem Odense og Middelfart mellem Hindlevad og Skovsgaarde over Gamby, Haarslef og Tofte); idetmindste gav han ved denne Lejlighed (Lænsmanden) Knud Rud's Karl 2 Ungerske Gylden i Driftepenge for en lidet Hest, hans Herre forarerede hans Søn eller Prinsen (l. c.).

S. A. udstede Kong Christian d. 4de sit Forsikningsbrev til Bogense By, hvorved han lover dem at confirmere dens Privilegier, saasom dens Borgere have valgt hans Søn til Rigets Kronprinds og Arving (Bogense Raadstue-Arh.).

S. A. sluttedes der et Magefiste mellem Erik Bilde til Kiersgaard og Corfitz Rud til Enggaard om nogle Gaarde i Kolshauge, som til Enggaard bleve overdragne og altsaa før havde tilhørt Kiersgaard (Gyldensteens Arch.).

1609 blev den med Billedhugger-Arbeide udzirede Predestol opsat i Elby Kirke, hvorfør der ogsaa læses paa Samme: **Suggestus paratus tempore Pastoris Laurentii Caspari A.D. 1609.**

S. A. Caspar Markdanners Gienbrev til Kongen paa Gods i Sønderø Sogn og By (Voss. Neg.).

1610 til 11 var Laurids Sand Rector i Bogense Skole (Birch.).

S. A. blev den mindre Kirkeklokke i Bigerølef givet (Præsteindberetn. af 1755).

S. A. maa Corfitz Ulfeld til Bavelse, som Lænsmænd paa Rugaard, have besøst eller paa kongelig Bekostning ladet opføre nærværende (dog før et Par Åar siden betydelig forandrede) Altertavle i Beslinge Kirke, siden hans og hans Frues, Elsebe Brockenhuus's, Baabner ere anbragte paa Samme (og det altsaa ikke kan være den senere under 1717 omtalte). Den havde forresten (indtil sin ovenomtalte Forandring før et Par Åar siden) den for mig idetmindste usforklarlige Særegenhed, at paa en af dens Afsatser var anbragt et i Træ udssaaet Fruentimmer i blaa Trevie og rødt Skjort og derhos i en halvt paa Siden liggende Stilling, hvorhos ved den ene Side af hende en Lov (?) og ved den anden en fullet Kø eller et Øsel var udhugget.

S. A. døde Jacob Justesen Høg til Trudsholm, som var gift med Eiler Brykses Datter, Maren, og derved Dallunds tilkommende Arving, som dog hans Søn først fik, da han selv alt døde før Svigerfaderen.

S. A. faldt der Hjelbo-Landstings-Dom, hvorved 9 Acre, som tilhørte de Svenskes (nemlig Banneres) Gods i Bispenbierg eller rettere deres Tieners Gaard i Bred, blevet tildelede Sognepræsten i Fuglevig (Svenske Banneres Geneal. H. I).

Af den Omstændighed, at Knud Rüb døde paa St. Hans-kloster 1611, fulde man have formodet, at han havde beholdt sine Læn (neml. Odensegaard og Rugaard) til sin Død; men Jørgen Brockenhus nævnes allerede (ifolge Birch.) 1607—9 som Befalingsmand til Odensegaard (Spørsgemaal dog, om det er rigtigt; thi Atl. 3, p. 450, omtaler ham aldeles ikke) og Corfitz Ulfeld til Bavelse var ikke alene Lænsmand paa Rugaard 1610 (Atl. 6, p. 633), men endogaa ifolge Resen (R. R.) 1605 (hvilket dog maa være urigtigt eft. Lænets Historie 1610). Corfitz Ulfeld var en Son af Jacob Ulfeld til Korsbelle og var gift 1) med Elsebe Brockenhus og 2) med Regiße Parsberg (Hoffm. D. Ab. 2, p. 217. T.). 1591 har Faderen, Jacob Ulfeld, dediceret sin Oversættelse af Chytræus om Doden og det evige Liv, Svo, til sine tiere Sonner, Corfitz, Jacob og Mogens, til Ulfeldsholm, Selsø og Bavelse (R. R.). S. A. blev Corfitz Ulfeld forlovet med sin første Frue, Elsebe Brockenhus (Ab. Mag. p. 108). 1596 blev han gift med hende og Prinsen gjorde deres Bryllup (Ab. Mag. p. 102). 1597 var han Lænsmand paa Korsør (Atl. 3, p. 45). 1605 har han endnu dette Læn og hans første Frue lever (Fund. 8, p. 4; Atl. 6, p. 272); men s. A. nævner Resens Atlas ham, som sagt, stiendt vist urigtigt, som Lænsmand paa Rugaard (R. R.). 1609 d. 23de Oct. stod udi Viborg hans Bryllup med (hans anden Frue) Jomfru Regiße Parsberg (R. R.); hun var født paa Bekkestov Kloster i Skaane d. 25de Febr. 1581 og Manderup Parsberg gjorde hendes Bryllup d. 22de Oct. 1609 (ifolge Thottiske Mscr. Nr. 1885, 4to, ved R. R.); men hvorledes kunde da hans og Brockenhus's eller hans første Frues Baabner staae paa Beslinge Altertavle 1610?). 1610 var han, som sagt, Lænsmand paa Rugaard (Atl. 6, p. 633). S. A. har

han, som ovenanført, ogsaa ladet Ultertavlen bekoste i Rugaards Sognelkirke, Beflinge. S. A. Kong Christian d. 4des Rescript til Corsig Ulfeld, Embedsmand paa Rugaard, angaaende Prinds Christians Hylding i Odense d. 29de April (Danske Selstabs Tidb. p. 276). 1612 nævnes han endnu som Embedsmand paa Rugaard (Klevens. Saml. ved K. R.). 1614 d. 23de Marts døde han (Mscr. Thottse Saml. Nr. 1885, 4to, ved K. R.) og hans sidste Frue overlevede ham; thi sal. Corsig Ulfelds Efterleveresse, Fru Regiße Parsberg, var hos Fru Ingeborg Juel i hendes Sygdom og indtil hendes Død d. 29de Oct. 1615 (K. R.).

Med Hensyn til Lænets Historie i denne Lænsmands Tid, 1610—14, har jeg dernæst fundet Følgende antegnet:

1611 døde Raadmand Mads Jepsen i Bogense, som var gift 1) med Hans Bangs Enke (see 1560), den adelige Anne Clausdatter, som døde 1592 (Abildgaards Journal), altsaa Claus Griffsens Datter, 2) med Maren, Henrik Bangs Datter (see ovenfor under 1594).

S. A. eller næste er uden Twibl Knud Christensen Schröder bleven Rector i Bogense efter Laurids Sand (Blochs Hdstr. F. G. H.) efr. 1610.

S. A. døde Lænsmanden og Enggaards eller Gyldensteens forrige Eier, Knud Rud, som dog ikke synes til sin Død at have besiddet Lænet efr. 1607.

S. A. blev den forrige Lænsmand, Axel Brahes, Son, den for Calmar faldne Otto Brahes, lüg hensort til hans Fædrene-Grav i Beflinge Kirke (Marm. Dan. 1, p. 88); han var født 1579 og kom efter hans Moders Død 1585 til sin Farbroder, Knud Brahe paa Engelholm, som holdt ham i Skole, først hjemme, siden i Aarhuus; 1592 kom han hjem til Faderen og kom paa et Aar i Odense Skole, derpaa 1594 med Präceptor

(Mag. Hans Bang, som havde været Rector i Odense Skole; Giessing, 3, p. 155) sendt udenlands, først til Herborn¹⁾) og Strasbourg paa nogle Aar, derpaa til Genf i nogle Aar, derpaa til Lyon, Orleans, Paris, og efterat han saaledes havde perfectionneret sig saavel i Tydst, som Fransk, drog han til Padua, Benedig, Rom, Mantua, Florenz, Pisa, Bononien og Genua, indtil han ogsaa havde lært det Italienske, siden over Neapolis og Sicilien til Spanien, Madrid, Escurial, Lissabon i Portugal og St. Lucas, saalænge indtil han ogsaa funde tale det Spanske (og see vi saaledes her i denne Perfectionneren i det ene fremmede Tungemaal efter det andet uden Twivl en af de væsentligste Aarsager til de unge Adelsmænds hyppige Udenlandsreiser i hine Dage); derfra begav han sig tilbage til Italien med det Først at drage til Egypten og Palæstina, men blev derfra forhindret ved Krigen mellem Tyrker og Perser, hvorefter han op holdt sig længere Tid i Padua og blev der bestillet til Consiliarius nationis Germanicæ facultatis juridicæ 1600 og 1601 (cfr. Gl. Saml. 2, 3, 13). Derpaa begav han sig efter Hjemkomsten med sin Fader 1602 til Rusland i Prinds Johans Folge og tiente efter Hjemkomsten i Kongen af Danmarks Gaard, hvor han var paa 4de Aar og i den Tid var med saavel i England, som i Polen, hvorpaa han drog til Nederland sig i Krigen at forsøge og tiente der ved den spanske og siden ved Generalstaternes Armee, hvor han i 3 Aar havde Besaling over 300 Soldater; begav sig derpaa til Churfyrsten af Brandenburg og blev Krigsøverst over 2000 Soldater og General-Oberslieutenant; men da Krigen 1611 brød ud mel-

1) En Stad i Greveskabet Nassau-Dillenburg i den Overhinske Krebs, hvor der 1589 var anlagt et berømt reformert Gymnasium.

lem Sverrig og Danmark, drog han med Kongen af Danmark for Calmar, hvor han d. 31te Mai i sit 32te Aar blev stadt giennem en Skandsekurb paa et Batteri ved Kongens Side og d. 19de Juli bisat i Helligegeist i København, hvor et Monument blev oprettet over ham og Kuglen, hvormed han var stadt, ogsaa ophængt ved Samme, men viiget endnu f. A. fort herover til hans Fædrene-Grav i Beflinge Kirke (uddraget af Viigprædiken, som hans forrige Preceptor, Mag. Hans Bang, der nu var Sognepræst ved Helligeistes Kirke, holdt over ham ved Bisættelsen ibid. og siden i Trykken lod udgive 1611, Svo, efr. Giessing, 3, p. 155).

1613 var Jørgen Frandsen Raadmand i Bogense og folgte de Jorder, Axel Brahe havde stienket til Capellaniet ibid. (see mere herom under 1650).

S. A. døde Carl Brysse, som eiede Margaard og havde været Rugaards Lænsmand (see Lænsmændenes Historie).

S. A. indstævnede Svante Banner til Frobiergaard en Fyenbo-Landstings-Dom af 1610, hvorved 9 Agre, som hørte til hans Tieners Gaard i Bred i Bissenberg Sogn, vare blevne domte fra ham og til Sognepræsten i Fuglevig, uagtet de 1573 paa samme Landsting vare tildomte hans Forældre; han vandt ogsaa sin Sag og Agrene bleve domte at henhøre til de Svenskes Gods i Bissenbierg (Svenske Banneres Geneal. H. 1).

1614 lod Breide Ranßau, som sagt (see 1606), sin Kongesal paa Harritslesgaard decorere.

S. A. døde Eiler Gertsen Brysse til Dallund og hans Dattersen, Jacob Hogs Søn, Eiler, arvede den (han var gift med Else Tagesdatter Krabbe og strev sig ogsaa til Nielstrup efr. 1606).

1614 var Jørgen Steensen Brahe til Hvedholm, som jeg blandt Hagenstovs Lænsmænd (p. 60 sq.) udførlijgen har omtalt, med Rugaard forlænet (Hagenstov, p. 60) og ligesaa 1615 (Fund. 1, p. 316—17), da han d. 27de Aug. havde Bryllup i Aarhus med Anne Gyldenstierne; men 1616 fik han Sæbygaard og 1617 Hagenstov (l. e. efr. Hoffm. D. Ab. 3, p. 38).

Om Lænets Historie under denne Lænsmænd, fra 1614 til 1616, har jeg fundet følgende antegnet:

1615 eiede endnu den 1613 afdøde Carl Brykses Enke, Else Bilde, Margaard; thi hun strev sig dertil s. A. d. 26de Aug. (af Klevens. Saml. ved N. N.).

1616 døde Sognepræsten i Bogense, Hr. Niels Mule, som tillige var Herredsprovst (see om ham 1584, 88, 89, 96). Hans Moder heed Anne Andersdatter og blev anden Gang gift med Bispen i Fyen, Mag. Niels Jespersen (død 1587), der for denne sin Stedsøns Skyld havde mange Fortredeligheder af Jørgen Svave paa Harritslesgaard. Den Dvinde, der beskyldte ham for Hoer 1589, udlagde først hans Dienestekarl; men denne lagde det fra sig efter de danske Love. Forresten var Prosten gift 1) med en Kone fra Slagelse, men 2) med Borgemester Peder Jørgensens Datter i Bogense og havde han tids Uenighed med denne sin Svigersader, saa at de endog i Bispens og Raadets Overværelse maatte forlige sig med hinanden. Førrigt gav Menigheden ham (ved hans Død) det bedste Bidnesbyrd (Blochs hdsr. f. G. h.).

S. A. blev Hans Buren (født i Veile) i den foregaaendes Sted Sognepræst i Bogense, uagtet han først havde deponeret 1612 og først 1615 var bleven færdig ved Hoistolen (l. c.).

S. A. døde den velbyrdige Mand, Rasmus Jørgensen, en af Bogense Byes saakaldte Herremænd og den 1592 omtalte Jørgen Clausens Son (Alt. 6, p. 623, og Ahildgaards Journ.).

S. A. døde Axel Brahe til Elved (se ovenfor under Rugaards Lænsmænd).

S. A. døde Sognepresten, Hr. Niels Christensen (see 1588, 92, 95, 97, 1605), i Sønderø og Hr. Thomas Nielsen Hem (f. 1584 og dep. 1608) blev i hans Sted Sogneprest (Bloch 1. c.).

1617 havde Marqvard Bilde til Hvidkilde og Nakkebølle Rugaard i Forlæning (F. Tegn. ved R. R.). Han var en Son af Jens Bilde og Anne Rennow, født 1568 d. 18de Dec. paa Visby (o: Viborg) Slot; 1587 drog han udenlands (Geneal.). Fra 1588 synes han at have ejet Hellerup (Fund. 5, p. 423; Atl. 3, p. 557; 6, p. 802). 1592 saaer han ved Moderens Død Hvidkilde (Atl. 3, p. 566; 6, p. 807). 1593 paa en Sondag i Januar blev Susanne Brockenhus ham tilsagt, hvorhos han maatte hente Svar paa hende i St. Knuds Kirke (Ab. Mag. p. 97). 1594 d. 14de October holdt han Bryllup med Susanne Breckenhuns, som var en Datter af den (ifolge Atl. 3, p. 575) afdøde (men efter Giessing, 2, 2, 151, endnu 1594 levende, ja først (see nedenf.) 1602 afdøde) Eiler Jacobsen Brockenhus til Nakkebølle, som var gift 1) med Birgitte Friis, 2) med Anne Bilde (Marqvards Søster; saa at altsaa Marqvard Bildes Frue var hans Søsters Steddatter). Svigerfaderen gjorde Marqvard Bildes Bryllup med denne sin Datter tillige med 2 Præsters paa Nakkebølle og Prinsen (Christian d. 4de) var selv til dette tredobbelte Bryllup (Giessing, 2, 2, 151). 1595 begavede han St. Jørgen ved Svendborg (Pontopp. 3, p. 528), saa at af de 24 Fattige holdt Anne Rennow 12, Marqvard Bilde 6 og Jørgen Øvighov 6 (R. R.) 1597 begavede han ligeledes Kirken i Egense med nye Stole og (indbrændte o: malede) vinduesruder (Atl. 6, p. 712). 1598 fik

hans Frue en Datter (Ab. Mag. p. 120). 1602 (ifolge Liig-pr. over Jomfru Lisbeth Vilde — ved R. R.) døde først Eiler Brokkenhus til Nakkebølle og da indgik Marqvard Vilde den Contract med hans Enke, sin Søster, Fru Anne Vilde, at Fru Anne skulle afstaae til Marqvard Nakkebølle Hovedgaard med Melle ic.; deraf skulle han aarlig give 300 Daler fra sig; de 200 skulle han beholde for den Rosstieneste, som aarlig var holdes af Nakkebølle, og derimod han selv at bekoste Heste, Harnist og Besoldning; men de 100 skulle anvendes aarlig til at betale Eiler Brokkenhus's Gicld med, hvortil Fru Anne selv aarlig vilde lægge 200 Daler (Klevens. Saml. af Nigens Dom-bog ved R. R.). 1606 døde hans Frue, Susanne Brokkenhus (R. R.). 1608 findes hendes Navn endnu aubragt i Egense Kirke (Arl. 6, p. 713). 1612 var han Lænsmand i Odense (Arl. 3, p. 450) eller paa St. Hans Kloster; 1613 ligeledes Befalings-mand paa Odensegaard (Birch.). S. A. maa han forsøre sin Broder, som tiltales for hans Lænsforvaltning (Schlegels Christian d. 4de, 2, p. 8). S. A. d. 30te Aug. fik han, saavel som 2 Gyldenstierner, 2 Skeler, E. Brock, Corsig Rud og Christen Thott Kongebrev om at møde i Rosding d. 15de Sept. for at folge med Kongen af Landet (Hegelunds Cal. ved R. R.). 1615 kibte han Nakkebølle af sin Søster, Fru Anne, den 1602 afdøde Eiler Brokkenhus's Enke (det var hende, der i sin ægtestand var forgiort af Jomfru C. Kruckow efr. N. D. M. 1, p. 378; E. Brock, 1, p. 118), hvilket dog nok i Grunden deri bestod, at han d. 17de Marts s. A. tog Stadfæstelses-Dom for sig paa Nakkebølle-Gaard og -Gods (i Anledning af den 1602 indgangne Contract), hvilken Fru Anne Vilde (der endnu d. 26de Mai 1621 boede paa Gaarden efr. Kongens Brev til hende om C. Kruckow (R. R.) vel siden paaankede, men som dog d. 9de Juni 1630 paa Herredagen blev confirmeret

(Klevenf. Saml. af Rigens Dombog ved R. R.). 1617 var han Lænsmand paa Rugaard (J. Tegn. ved R. R.); 1618 ligeledes (C. Reg.); 1618 til 23 ligeledes (Arl., 3, p. 475.). 1620 fikdede han en Gaard i Anderup til Hospitalet i Odense (Fund. 5, p. 185). S. A. blev det ifolge foromnævnte Lænsmands og Bispeps Erklæring besluttet, at Dre og Brenderup (det første i Rugaards og det sidste i Hindsgavls Læn) formedes til Kalvenes Ringhed ved første indtrædende Vacance skulde forenes, hvilket ogsaa 1628 fiktes ved Præsten i Brenderups Død (Blochs høstr. J. G. H. estr. Arl. 6, p. 622, som urigtig ansætter Foreningen til 1626). 1621 sælger han 2 Moller paa Møen (Fund. 10, p. 167). S. A. udgaaer der kongelig Ordre til ham om Adelsborser o. s. v. (R. D. Mag. 2, p. 170). 1624 havde han endnu Rugaard i Forlæning og stred sig da: Marcus Vilde til Hvidkilde, Hvidsmand paa Rugaard (Arlst. p. 183). S. A. blev han Lieutenant ved Adelens syenske Troppe-Contingent ifolge et Kongebrev af 22de Marts, der lyder, som følger: Vider, at efter som vi have for godt anseet det syenske Compagni, som af Adelens Fordegods og Lene holdes, udi 2 Compagnier at lade dele, saa skulde under det ene Compagni Corsig Rud til Sandholt være Ritmester, Marchvor Vilde Lieutenant og Henning Walkendorf Fændrik og under det andet syenske Compagni Jorgen Brahe være Ritmester, Christoffer Steensen Lieutenant og Mouris Aschersleben Fændrik (J. Reg. ved R. R.). 1626 traf M. Vilde et Magestifte med Odense Hospital (Fund. 5, p. 178). S. A. var han endnu Embedsmand paa Rugaard. Han afbred 3 Huse ved bemeldte Gaard, dem han henlagde under Ladegaardens Drift. Formodentlig var det ogsaa ham (fikket Navnet ikke nævnes), der, som Lænsmand paa Rugaard, fik 300 Dalers Aflag i sin Afgift for at reparere Husene paa Gaarden selv, der var saa forfaldne, at de truede med at falde

ned (Coll. Lang.). Man skalde altsaa — da Atlas figer, at han endnu 1628 var Lænsmand paa Rugaard — have formodet, at han var vedblevet at være Lænsmand der til sin fort ester (nemlig 1631) paafolgte Død (thi vel skrives Niels Bild, der døde 1622 og var gift med Margrethe Urne til Rugaard, undertiden selv til Rugaard; men det er vistnok urigtigt og bor uden Twivl hedde Rygaard; og at Axel Urne, som døde 1626, og hans Son, Knud Urne, som ifølge Hoffm. D. Ad. 3, p. 271, skrev sig til Rygaard, paa Rugaard skalde have været Lænsmand, er neppe troligt, skjont den Første virkelig skriver sig til Ruegaard i Fund. 4, p. 657). Derimod have vi ovenfor viist, at Eiler Dvigov 1628 anden Gang sik Rugaard i Forlæning og altsaa til den Eid afsløste Marqvard Bilde, skjont denne først døde 1631 (Fund. 6, p. 42. 112; Atl. 3, p. 557; 6, p. 807); thi vel figer Rothe, at han allerede døde 1630; men først d. 24de Jan. 1631 holdt Bisshop Hans Mikkelsen Lügprædiken over ham i St. Knud og man ved af andre Kilder, at han først døde d. 9de Jan. 1631 og at Eiler Bilde siden den Eid holdt Huis paa Nakkebosse (R. R.). Ogsaa figer Bispen i sit Diarium: 1631 die 12 Jan. rogatus sum de concione funebri habenda in exequiis Marci Bille, qvoniam concedi non poterat, ut pastor ruralis concessionaretur Othoniae, & habui illam in templo Canuti die 24 ejusd. mens. Imidlertid stod Sørgehøset ikke ret længe paa; thi Bispen skriver allerede d. 20de Nov. s. A.: Nuptiis interfui Petri Olai celebratis in domo Marci Bille Othoniae (R. R.).

Hvad Lænets Historie under Marqvard Bilde eller fra 1617 til 1628 er angaaende, da have vi derom fundet følgende antegnet:

1618 ansættes Bogense ved Kongebrev af 16de Nov.

til Baadsmændshold for 15 Baadsmænd (nemlig 7 § danske paa hver fra 1ste Nov. 1618 til Paaske-Aften 1619) (Aktst. p. 161—62), hvorved de syenske Kiosbstæder staae til hinanden i følgende Forhold: Odense 20, Svendborg 18, Rierceminde 16, Bogense 15, Faaborg og Nyborg 14, Afsens 13, Middelfart 10 og Rudkøbing 6.

S. A. stænkede Jomfruerne, Elisabeth og Eleonore Svare fra Harritslesgaard (som 1618 havde bygt Høierup Kirke og af hvilke den første døde 1618 og den sidste 1624), en Gaard og 6 Huse i Rørby i Skouby S. til Skamby Kirke (hvorom mere i Fund. 5, p. 264—67); men endstændt nu dette Gavebrev er udstedt fra Sandager og endstændt de begge ligge begravne i Skamby- (og ikke i Skouby-) Kirke, vil dog Sagnet, at det var dem, der boede paa Skaarupgaarden i Skouby S. (See derom mere i Annal. f. N. Døk. 1836, p. 114 sq. og især p. 118 sq.).

S. A. døde Breide Ranckau til Harritslesgaard (Afl. 3, p. 546; hvis Levnet findes i Hoffm. D. Ad. 1, p. 103—4) og efter ham fik hans Son, Cai Ranckau til Ranckauholm, Gaarden.

S. A. d. 7de Febr. er anbragt paa den ene og: o! homo! memento mori! paa den anden Ende af en gammel Kiste med Billedhugger-Arbeide, som findes hos Huusmand Absalon Jørgensen i Dre (medd. af Ringe).

S. A. saavelsom 1619 strev Truid Brysse, en Son af Carl til Margaaard, sig til Langesø, som han havde arvet efter sin Farbroder, Tonne Brysse, og erhvervede s. A. Tingsvidne over, at den Jord, Oldam kaldet, som ligger under Langesø, ikke havde været brugt af Andre end Langesø's Eiere (Coll. Lang.).

S. A. nævnes Skovmøllen i Beflinge Sogn (l. c.)

1619 var Præsten, Hr. Simon Andersen, i Vigerslev blevet saa gammel (see 1588), at der maatte besifikkes ham en Capellan, hvortil Oluf Lauridsen, Capellan i Marslef, foresloges. Der udgik nemlig kongelig Befaling, at der skulde besifikkes ham en Capellan og at denne skulde have Annex-Sognet (Beflinge) og hvad dertil ligger til Underhold (Blochs hæft. F. G. H.).

S. A. beslagede Hr. Knud Eriksen Kraft, som ved denne Lejlighed faldes Sognepræst til Dre Sogn i Dre Birke, sig over sit Kalds Ringhed baade formedelst at han havde ingen Præstegaard, som andre Sognepræster i Landet, som ogsaa fordi Kongens Unpart Korntiende af bemeldte Sogn, som hans Formænd og han selv i lang Tid havde nydt, for nogen Tid siden ved Lov og Dom var ham fravunden og Kronen tilkiendt, og da nu Befalingsmanden paa Rugaard, Marqvard Bilde til Hvidkilde, og Bispen, Hr. Hans Mikkelsen, tillige erkærede, at Brenderup Sognepræst var en meget bedaget Mand, saa bestemte Kongen, at naar han døde, skulde Brenderup med Dre annexeres, hvilket dog først stede 1628, siondt Atl. 6, p. 622, siger 1626 (Blochs haandstr. F. G. H.).

S. A. var Jørgen Jacobsen (født i Slagelse) Capellan i Vigerslev (og maa altsaa uden Tvivl være blevet det istedetfor den 1619 foreslagne Oluf Lauridsen), men blev s. A. Sognepræst. i V. Naby og Nastrup (Bloch I. c.).

S. A. udstedte Kongen sit Gienbrev til Truid Bryske (til Langese) paa Gierslofs (o: enten Særoless eller vel snarere, som af det følgende stionnes, Bierslefs) Præstegaards Begne paa et Stykke Jord paa Præstebierg i Bieslef Sogn (Voss. Reg.).

S. A. Sandemænds Tog paa Morudgaards Enemærker, Fastrup Grund og Skousgaards Marker i Bierslef Sogn (I. c.).

S. A. blev Truid Brysse (som eiede Langesø) sig til Harridskær, som han maaſkee havde faaet med sin Frue, Karen Friis, og maaſkee allerede da overlaadt Langesø til Knud Brysse, som kort efter blev sig til Samme (Dipl. B.) (der var imidsttid ikke nogen Knud Brysse paa den Tid — R. R.).

1621 blev Erasmus Johannis Rector ved Bogense Skole og blev siden Capellan paa Tranekær (Bloch 1. c.).

S. A. d. 17de Oct. ordineredes (i den 1620 omtalte Jørgen Jacobsens Sted) Hr. Johannes Gudmundius Faserides til Capellan for Bigerslev og Beslinge; han var født 1595 og Tilmavnet skal efter Andre skrives Faserides, hvilket Familien havde faaet, fordi dens Stamfadre var født paa Johannes den Døberes Dag (men i dette Tilfælde skulde det vel altsaa være Zacharides ☺: Zacharie Son). Han blev siden Sognepræst til Holmsted (Halmstad?) i Skaane, men geraadede formedelst Krigen 1643 i Armod (Bloch 1. c.).

1622 blev Hr. Niels Lauridsen Snog (født 1591) ordineret til Capellan i Bogense, men blev 1624 Sognepræst for Seby og Heden (Bloch, 2, p. 124—25).

S. A. døde Niels Knudsen, Kirkefoged i Harritslev, og ligger i Skouby Kirke begravet (Præsteindb. 1755).

S. A. maa Sognepræsten i Bigerslev (see 1588), Hr. Simon Andersen Hoff, være død; thi s. A. d. 13de Sept. ordineredes Hr. Nicolaus Jacobi Hindsholm (Bispens Broder) til Sognepræst i Bigerslev i sit 27de Åar (esr. Bloch, 1, p. 125; 2, p. 185). Han var født 1596 i Viby Præstegaard af Faderen, Jacob Jacobsen, Sognepræst ibid., og Moderen, Anne Pedersdatter, deponerede 1618, blev Rector i Assens Skole 1619 og Baccalaureus 1620 (Blochs haandstr. F. G. H.).

1623 fik Borgemester og Raad i Bogense kongelig Be-

villing at maatte kisbe Ebels, saa lydende: Vider, at vi af vor synderlig Gunst og Raade saa og af Øvrigheds Magt naadigst have undt, bevilget og tilladt og nu med dette vortaabne Brev unde, bevilge og tillade, at os elskelig Borgemester og Raad udi vor Kielstad, Bogense, paa menige Borgeres og Indbyggeres Begne udi forstrevne vor Kielstad, Bogense, maae sig tilforhandle af os elskelige Henrik Podebuff til Kiorupgaard, vor Mand og Liener, en D og Skov, liggende udenfor fornævnte vor Kielstad, Bogense, efterdi vi os underdanigst lade berette ellers ingen synderlig Ildebrand (ø: Ildebrændsel) at være der udi Byen og hvis Skov, der tilforn været haver, at være deraf kommen til Adelen ic. Halsniae d. 22de Juni (C. Reg.). Man skulde forundre sig over, at Magistraten behøvede kongelig Bevilling til at kisbe Den for deres egne Penge; men Sagen var, at adeligt Gods ikke uden kongelig Bevilling maatte komme i Uadeliges eller, som det den Lid kaldtes, ufrift Folks Værge. Borgerne benyttede ogsaa strax den dem givne Bevilling og kisbte endnu i s. A. Den for 4000 Dlr. (Birch.).

S. A. var Hans Bang Raadmand i Bogense (Birch.).

S. A. blev Laurentius Nicolai Gram, 23 Aar gammel, bestillet til Rector i Bogense, men afgik strax efter, saa at Matthias Besche, 24 Aar gammel, endnu i s. A. i hans Sted blev bestillet til Rector og siden blev Capellan paa Tranefær (Blochs haandst. F. G. H.).

S. A. døde Cai Nanzau, som eiede Harritslesgaard (Arl. 3, p. 547), og hans Enke var den Fru Anne Lykke, der siden i sin Enkestand kom saa ilde for Orde, hvorom i det følgende mere.

S. A. tilligemed Ordene: Si Deus pro nobis, quis contra nos? findes anbragte paa en gammel Kiste med Billedhugger-Arbeide hos Jens Madsen i Ørbæk i Dre Sogn. Den

forestiller **Fides** med et Kors, **Spes** med et Anker, **Providentia** med en Blomst og **Charitas** med et Barn paa Armen (Ringe).

S. A. indgave Praesterne efter kongelig Ordre Beretning til Prof. Ole Worm om deres Sognekalde Mærkeærdigheder; men i de Excerpter, man af Samme i Gl. Saml. har ladet trykke og derved for Efterslægten opbevaret, forekomme her fra Venet blot St. Knuds-Stenen i Bissenbierg Sogn (Gl. Saml. 1, 1, p. 82) og Inscriptioen paa Kirkedøren i Søndersø (ibid., p. 84).

1624 blev Capellanen i Bogense, Hr. Niels Lauridsen Snog (see 1622), Sognepræst i Søby og Heden (Bloch, 2, p. 124—25) og ham succederede i Bogense Hr. Jesper Povelsen (født 1584), som ogsaa kaldtes Hr. J. Povelsen Kullerup og var der til 1627, da han blev Sognepræst i V. Skierninge (Blochs haandskr. f. G. H.).

S. A. giftede Eiler Dvigov til Lykkesholm Anne Lykke, sal. Frederik Dvigovs Enke til Sandager, noget Bøndergods i Skouby (Sogn eller Herred?).

S. A. mageskiftede ligeledes samme Enke en Gaard i Meilby Sogn, Skouby-Herred, hvis Landgilde opregnes, til Odense Skole imod en Gaard i Harsmark, Norup Sogn, Lunde-Herred (Fund. 6, p. 268—70).

S. A. henlagde uden Trivl Karen Gyldenstierne (if. R. R. allerede da Enke efter Godse Lindenov) en Gaard i Haarslef til Praesten i Husby, for at have Tilsyn med de Lindenovers og Gyldenstierners Begravelse ibid. (Fund. 5, p. 383. 413).

S. A. strev Frederik Markdan (gift med Anna Gyldenstierne) sig til Langesø (Benz's Ronninge, p. 65) og overlod den kort efter til sin Broder, Hans Markdan, som var gift med Anna Wensin (ibid., p. 67).

S. Aarstal er anbragt paa Bissenbierg Kirkes Chorsdør (see Bissenb. S. Hist. 1828).

1625 blev Christian Jacobi Urlevius, 24 Aar gammel, Rector i Bogense og blev uden Twivl siden, nemlig 1633, Sognepræst i Tistrup i Aarhuns-Stift (Blochs haandstr. F. G. H.).

S. A. var Hans Bang Borgemester i Bogense, Abraham Bierg og Jacob Christoffersen Raadmænd, Anders Jespersen Skriver og Peder Hansen, Jens Povelsen og Henrik Hansen Bisiddere i Raadstueretten i Bogense (Bogense Raadstue-Protocol).

S. A. begynder nemlig den ældste Bogense Raadstue-Protocol, som findes i Stifts-Archivet, Nr. 77, og gaaer til 1660 og hvoraf Dr. Paludan-Müller har havt den Godhed for flere Aar siden at udbrage endeel af de følgende Efterretninger.

S. A. Bytingsvidne paa den Gaard, Laurits Ambiornsen i Bogense solgte til Hans Rasmussen (Raadstue-Arh.).

S. A. Margrethe Svaves (see 1618) Skiede paa en Gaard paa Bogense Byes Torv til Raadmand Henrik Hansen (I. c.).

S. A. var den udvalgte Prinds Christian paa Harreslefsgaard og udsteder der et Brev d. 12te Oct., hvorved han, i sin Faders og naadigste Konges Fraværelse (som Krebs-Oberst) og paa hans Begne til Regieringen forordnet, af besynderlig Gunst og Maade under og bevilger ørlige og velbyrdige Jens Madsen, Foged paa Harreslefsgaard hos Fru Anne Lykke, med sin Hustru paa Livstid at være frie for al borgerlig Skat og Tynde, i hvor han sig end ned sætter, hvilket Brev bemeldte Jens Madsen 1626 lod læse ved Bogense Byting og kalder sig da saavel Foged paa Harreslefsgaard som Indbaarer i Bogense (hvor han uden Twivl 1648 var Borgemester). Dette Brev har forresten især derved Interesse, at det viser, at det fortrolige Forhold, som fandt Sted mellem Prindsen og Fru Anne Lykke, allerede i dette Aar havde taget sin Be- gyndelse, ligesom det allerede næste Aar (1626) gik saa vidt,

at hun paa Herredagen i Kolding (i Mai og Juni) mod alle ørlige Fruentimmers og Enkers Sæder og Brug med Drif og anden Letfærdighed aarle og silde hos Prinsen sig opholdt og siden fulgte ham af eet Land i et andet, saa at baade Inden- og Udenlandstse have om hendes Rippen og Reisen vidst spottelig nok at tale (Schlegels Chr. d. 4de, 2, p. 348; Schonau, p. 998), hvorfor Kongen ogsaa i Nov. s. A. lod hende sætte i Fængsel paa Kronborg (Schonau, p. 999; Schlegel l. c.) og endelig paa Herredagen 1627 formelig for Rigssraadet anklage (Schlegel l. c., p. 347—48, efr. Schonau, p. 998—1001). Det Hele endtes med, at hun i Nov. s. A. blev forvist til sin Gaard, hvorfra hun ikke maatte begive sig noget andet Sted hen end til Kirken (Schlegel l. c., p. 348); men om denne Gaard var Harritslesgaard eller ikke, skal jeg ikke med Bisched funne bestemme. Derimod er det vel muligt, at det Portrait eller rettere Knæstykke af Christian d. 4de, der forestillede ham, medens han var Krebs-Oberst (1625—1628), og som tilforn hang paa Harritslesgaard, men ved sidste Auction solgtes til Apotheker Hansen i Bogense, fra denne Frues Tid kunde hidrøre. Forresten var Kongen paa dette Knæstykke klædt i Gyldenstykke med Ge- hæng over Skulderen og Sværd ved Siden og i hans Mar- lok hængte først et Kors, derunder en Krone og derunder atter en Perle (Ringe).

S. A. henhørte noget af Holseby til Brenderup- og noget til Haarslef-Sogn, hūnt altsaa til Bends- og dette til Skouby- Herred (hvilket saavel i gammel Tid f. Ex. 1448 og 1494 som endnu, saavidt jeg veed, er Tilsældet); thi da fædede Eiler Dvigov til Hospitalet i Odense 2 Gaarde i Brenderup Sogn, Holseby, og et Boel i Haarslef Sogn, Holseby (Fund. 5, p. 178).

S. Aarstal og Bogstaverne, N. P. S. (formodentlig Deg-

nens Navn), vare anbragte paa den gamle Degnestol i Meilby Kirke, som nu terner til Skorsteens-Spield i Sognesogdens Gaard ibid. (Ringe).

1626 havde den foromtalte Foged paa Harritsleogaard, Jens Madsen, allerede nedsat sig i Bogense og lod der sit af den udvalgte Prinds Christian ham meddeelte Friheds-Pas ting-
læse (Bogense Raadstue-Pr.).

S. A. blev Soren Nielsen Glud (født 1599) Capellan i Bogense og var det, indtil han 1628 blev Sognepræst i Mid-
delfart (Blochs haandkr. f. G. h. efr. Gießing, 3, p. 120).

S. A. skriver Bispen i sit Diarium d. 13de Marts: mi-
sit Marcus Bilde (Lænsmanden) mihi litteras Principis (ɔ:
den udvalgte Prinds Christians) de Dn. Canuto in Ore ad-
jungendo Dn. Matthiae in Brederup pro comministro (h.
Mikkelsens Diar. ved K. R.; og har dette maafee foranlediget
Arl. 6, p. 622, til at troe, at Foreningen af disse 2 Sognekald
allerede skete 1626 istedetsfor 1628).

S. A. Odense Bytingsdom, hvorved Niels Skrædder i
Bislof tildommes at betale 3 Dlr. (i Mulct) til Skrædderlauget
i Odense (Odense Raadstue-Arh.).

1627 blev Christophorus Christensen Hesselager (født
1599) Rector i Bogense og næste Aar Capellan (Blochs hdsr.
f. G. h.).

S. A. var Mads Andersen Byfoged i Bogense (Bogense
Raadstue-Pr.).

S. A. d. 10de August befriendtgiorde Laurits Nielsen, Foged
paa Odensegaard, i Bogense, at de af Borgerne, som bruge
eller forhandle Silkevaar (ɔ: Silkevarer), skulde inkisibe disse
deres Varer i København (l. c.).

S. A. i September tinglæstes Jacob Ulfelds og Hans
Lindenovs Skrivelse, at de af Borgerne i Bogense, som havde

Sølv at forstørre Kongen med skulle blive caveret (ɔ: face Silkerhed) deraf (l. c.).

S. A. eller næstfølgende blev den til Bogense henhørende Ebels plyndret af de Keiserlige (Altst., p. 8); et for Bogense By maafee saa meget føleligere Tab, som en stor Deel af Borgerne havde deres Kreaturer der paa Den at græsse.

1628 var Hans Bang Borgemester i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. A. blev den forrige Aars Rector, Christoffer Christensen Hesselager, Capellan og var det, til han 1632 blev Sognepræst i Viissenberg, hvorfra han er bekjendt under Navn af Hr. Christoffer i Fuglevig (hans Levnet hos Bloch, 2, p. 338); altsaa er det urigtigt, naar Birtherod siger, at Peder Jensen eller Hansen Hiallese efter ham og det allerede s. A. blev Capellan i Bogense; dog blev han det maafee 1632 og var det i det mindste 1641.

S. A. blev Laurentius Benedicti, som forhen var Collega i Åsens Skole, 21 Aar gammel, Rector i Bogense (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. d. 9de Februar udstrives 12 Mand af Bogense til Kongens Dienste (Raadstue-Pr.).

S. A. maae Guldborg og Sandager kun have været slet tiente med deres Sognepræst, Hr. Hans Jespersen; thi Vispen striver i sit Diar. d. 16de August: visitavi ecclesiam Sandager (i Skouby-Herred); pastor non potuit legere precationem (ɔ: Herrens Bon eller Fader vor); pueri tres vel quatuor inv. (ɔ: inveniuntur) iiquae rudissimi, og dog finder man ikke, at han blev beordret at holde Capellan, uagtet han 1632 fik Tillæg for Kaldets Ringheds Skyld og først døde 1639 (Blochs hdsfr. F. G. H.).

S. A. døde i Dec. Mads Hansen Colbing, Sognepræst i Branderup, og ved denne Lejlighed blev nu den allerede 1620

og 1626 projecterede Førening af Samme med Ore fuldbyrdet, i hvilken Aaledning dersor ogsaa Bispen i sit Diar. for dette År d. 14de Dec. antegner: **Dn. Canutus Erici in Ore ostendit mibi regias litteras de parochiis Ore & Brenderup annexendis.** **Dn. Matthia in Brenderup nudius tertius defuncto (R. N.).**

S. A. i Junii lod Lænsmanden (nemlig næste Lænsmand, Eiler Dvitzov) Sognepræsten i Bigersølev, Nicolaus Jacobi Hindsholm (cfr. 1622), indkalde for Bispen for noget, han skulde have sagt, hvilket dog Sognepræsten klogelig fragik (see nedenf.).

S. A. stres Eiler Høg sig til Dallund (Aftst., p. 183), som han efter sin 1614 afdøde Morfader, Eiler Gertsen Bryste, havde arvet.

1628—1630 var Eiler Dvitzov, som eiede Elved, anden Gang Lænsmand paa Rugaard (ifølge Røgens Atl.) og derhen høre altsaa uden Twivl følgende Antegnelser i Bisop Hans Mikkelsens Diarium (ved R. N.) under 1628 d. 24de Januar: **Hilarius Qvitzov petiit a me consignationem omnium Rusticorum totius insulæ;** under 31te Januar: **Hilarius Qv. me invisit inter alia conquerens de jactura sylvæ ex tempestate nupera dejectæ, qvam mille daleris redimere voluisse** (altsaa havde Rugaards Skov ved den Tid lidt en Skade af Storm for mere end 1000 Daler, hvilket i hine Dage vist var saare betydeligt); under 9de Juni: **Hilarius Qv. petiit hoc arcessiri Dn. Nicolaum in Wirslöv;** under 10de Juni: **Advenit contestatus se nunquam dixisse qvod sibi ab equitibus assingebatur** (dette var Nicolaus Jacobi Hindsholm cfr. 1622); under 3die Oct.: **Dn. Anna Brahea** (Eiler Dvitzovs

True) sub noctem hue venit, producens sermonem in multam noctem. Ligeledes skriver han 1630 d. 10de April: **Hilarius Qvitzov conqverebatur de inventiva Generosæ Neoburgi**, hvorved han neppe kan mene Andre end Fru Kirsten Munk, om hvem han d. 9de April siger: **Generosa Dn. Christina concessit Neoburgum & fui Dalumi cum uxore;** det var altsaa hende (eller hendes Moder), der havde stjeld Lænsmanden ud; thi han var endnu d. 2. Lænsmand paa Rugaard f. Ex. d. 14de Mai (J. Tegn.) og d. 4de Juni, paa hvilken sidste Dag der affagdes Dom paa Herredagen i en Sag, han havde for Samme angaaende en Rreyert (o: et Slags Skibe), som han havde udpreset fra Kierteminde til Vortforsel af det rhingreveste Rytterregiment, hvilket Kongen havde befalet at skulle staffes af Landet, hvorfor han var blevet segt af Kreiertens Eiermænd til Erstatning, som han og saavel af Underdommeren, som af Landsdommeren i Fyen, var blevet tilfundne at svare; men nu blev Underdommerens og Landsdommerens Dom underklaadt og Skibets Eiermænd derimod tilfundne at betale E. Dvighov nogle Penge i Kost og Tæring (Kleven. Saml. af Rigens Dombog ved R. R.). S. A. maa han imidlertid paa Grund af det Efterfølgende have qvitteret Rugaard paa ny. 1631 bestyldes Elvedgaards Eier, altsaa E. Dvighov, for i 14 Aar og derover (altsaa lige siden Axel Brahes Død 1616) ikke at have udbetalt Renter af det Legat til Beslinge Hospital, som Axel Brahe i Elvedgaard havde perpetueret (Fund. 6, p. 318). 1632 skriver Bispen i sit Diar. d. 6te Aug.: litteras accepi (formodentlig fra E. Dvighov) de sepultura virginis Annæ Qvitzov (om hende see Rothe, 1, p. 357), **Hilarii Qv. sororis &c.**; d. 17de Aug.: **hahui concessionem funehrem illius in templo Bogoniensi** (R. R.). 1639 skriver han ligeledes d. 30te Dec.: **serripsi Dn. Annæ**

Braheæ rogans licere binis filiabus ipsius comitari sororem in prædium Lamehaffve ad nuptias (R. R.). 1640 døde Eiler Øvighov i April (mellem 10de og 17de), 73 eller 75 Aar gammel; d. 30te April blev hans Liig indsært i Odense og Dagen efter holdt Bisshoppen Liigprædiken over ham i St. Knud (hvormod han ifolge sit Diar. d. 18de April var blevet anmodet). Liigprædiken har man ikke mere, men vel nogle trykte Carmina in obitum E. Qvitz. de Elvidt. 1640. 4to. Enken, Anna Brahe, som var født c. 1583 (hendes Broder, Falk, blev nemlig født d. 1ste Nov. 1581), gift i Malms d. 13de August 1598 (hendes ældste Barn blev christnet d. 4de Nov. 1599 ifolge hist. Optegnelser om Adelen — ved R. R.), omtalt 1602 i Sophie Brahes Brev (D. Mag. 3, p. 45—46) og 1626 til 1628 i Bispens ovenanførte Diarium bestyldt for Sladberagtighed o. s. v., folgte s. A., hendes Mand var død, nemlig 1640, Lykkesholm (Afl. 3, p. 572) og blev sig derpaa til sin Fædrenegaard, Elved, saavel 1641 (Liigprædiken over Hr. Claus Daa — ved R. R.), som 1644 (Liigprædiken over Jomfru Sophie Brokkenhuus — ved R. R.) samt 1647, da hun d. 13de August tilligemed sin Datter var nærværende paa Frederiksborg Slot, da Wibeke Kruse fik Sacramentet (Laurids Jacobsen Hindsholms Dagbog, udg. af Wivet, p 14, — ved R. R.), og 1648 (C. Reg.); men kort efter har hun maaskee overladt den til sin Søn, Erik Øvighov, der ogsaa ifolge T. B. Vircherod skal have frevet sig til Elved (R. R.), som dog ikke nævnes 1655 blandt Landets Herregaarde (Gl. Saml. 2, 2, 149 sq.), men derimod 1657 (see Beslinge S. Hist.), 1658 (Nesens Saml. til Ad. Familiers Hist. Nr. 1171. Thottse Saml. Fol. ved R. R.), 1659 (Blochs hdsfr. F. G. H.) ic. eiedes af Niels Lykke; hvormod hun selv allerede 1650, da hun anklager Magistraten i Bogense (see næste Deel), boede paa Lykkesborg (som maaskee først er oprettet til Herregård i

hendes eller hendes Mand's Tid, da de Eiendomme, der ere blevne lagte under Samme, formodentlig have været hendes Fædrenearv efter Axel Brahe, der eiede Vierne v. s. v.), ligesom 1655 (Gl. Saml. 2, 2, 174) og i den svenske Krig (om hendes Begivenheder i Samme see næste Deel); men da Gaarden den Tid blev ødelagt, flyttede hun formodentlig ved denne Leilighed ind til Bogense, hvor hun døde d. 27de Mai 1663 (Bircherods Dagb., p. 87), henimod 80 Aar gammel. Bircherod siger om hende l. c., at hun vel var af skion Byrd, men ellers i alt sit Levnets Bæsen et uteerligt og Skarns Ø vindfolk, saa at man altsaa maa slutte, at den Sladderagtighed, Bispen 1626 og 28 besynder hende for, har været en af hendes mindste Fejl, siendt vi ikke kende de andre og større.

Hvad dernæst Lænets Historie i denne Eiser Øvigs sidste Forlenings-Periode, fra 1628—1630, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1629 havde Hr. Knud Eriksen Kraft i Øre nu vel ifolge Kongelig Ordre (see 1628) faaet Brenderup Kald med Øre annecteret, men da det den Tid var sædvanligt, at Præsteenkerne blevе conserverede i Kaldet, det vil sige, bleve gifte med Successor, saa at der altsaa, som Almuen udtrykker sig, stedse fulgte et Stykke Kist med Brodet, saa blev Præsteenken i Brenderup vred over, at det ikke her funde gaae, som sædvanligt, og opvakte ham derfor adskillige Gienvordigheder, hvilke allerede i d. A. synes at have taget deres Begyndelse; thi Bispen skriver derom i sit Diarium under 14de Febr.: rescripsi Erico Bille (Eicren af Kiersgaard i Brenderup Sogn) & parochianis Brenderup. de Dn. Canuto in Øre, qvod ipsum contra Reg. diploma libenter retinerent (Dette skal vel sige, at de ikke ønskede at faae ham, men den kongelige Ordre uagtet søgte at lægge ham Hindringer i Beien); under 30te Marts: Dn. Ca-

nutus in Ore petiit a me comministrum sic adhortante Er.
 Bilde (ɔ: de vilde tvinge ham til at tage Capellan), og under
 22de April: famulus meus, Alexander Christierni (publice
 examinatus d. 21de), ordinatus est in templo D. Canuti ad
 sacellanatum Brederupense (han blev siden Sognepræst i
 N. Aaby); Erico Bille Dn. Canulum ad comministrum ad-
 sciscendum adhortante (ɔ: da Kirkepatronen vedblev at for-
 lange, at han skulle tage Capellan, maaſſee for om Enken
 med denne kunde komme bedre til Rette).

S. A. stiødede Knud (?) Bryſte Langesø til fin Broder, Eiler
 (?) Bryſte, der neppe i en Maaned havde den i Besiddelse, før
 Jorgen Lyſte og Tonne Bilde paa Kongelig Befaling (formodentlig
 i Anledning af den 1624 omtalte Øvereenskomſt mellem Brø-
 drerne, Markdan) stiødede den til Hans Markdanner til Ron-
 ningeſgaard (Langesø's Arch. og Bendz's Ronninge).

1630 blev Sognepræsten i Bogense, Hr. Hans Buxen,
 Herredesprovſt (Blochs høſtr. F. G. H.).

S. A. blev Rectoren i Bogense, Laurentius Benedicti,
 Capellan i Sonderby og derimod Andreas Johannis, 27 Åar
 gammel, Recter i Bogense. Denne Anders Jensen, som skal
 have været her usædvanlig længe, nemlig til 1644 (og efter
 1646 være blevet det), var i sin Tid en berømt Skolemand,
 havde mange vorne Karle til Disciple, der om Søndagen gif-
 med deres sorte Kapper (deraf formodentlig Navnet, den sorte
 Skole) til Kirke og dem han ogsaa selv, hvad ellers den Tid
 ikke var Skif, dimitterede til Universitetet; desuagtet havde han
 den stemme Feil, at han ikke blot var spirituel, men ogsaa spi-
 ritueus eller med andre Ord forfalden til Drifc esr. 1635
 (Birch. & Blochs høſtr. F. G. H.).

S. A. var Feder Hansen og Jens Poulsen Raadmænd
 og Anders Pedersen Bystriver i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. A. var Hans Bang endnu Borgmester (l. c.).

S. A. Raadstuevidne paa Margrethe sal. Hans Brods i Kiereby Skiede paa nogle Huse og Voder i Bogense til Jens Mæzen (l. e.), hvilken sidste Mand af det Foregaaende er os bekjendt; see 1625 §. 26.

S. A. striver Bispen i sit Diarium under 26de Oct.: de Residentia comministri (o: Capellan-Residents) exstruenda Bogoniæ senatum in templo compellavi; aiebant: futurum! (o: og de sagde, at det skulde ske) §. de mensa Iudirectorii procuranda (o: om at give Rector fri Kost) §. aiebant se operam datus, ut fieri posset (R. N.).

S. A. døde Corfiz Nub, som eiede Enggaard (o: Gyldensteen) (Arl. 3, p. 585), og efter ham arvedes Gaarden af hans Datter, Helvig Nub, som var gift med Gregers Krabbe til Tostlund.

S. A. havde Hr. Knud Griffen Kraft, som nu var Sognepræst baade til Brederup og Dre, Fortredeligheder med Præsteknen i Brederup, som, fordi hun ved denne Forandring var udelukket fra Kaldet (see ovenfor), sagde ham ondt Rygte paa Blochs hdsfr. J. G. H.).

S. A. frasagde uden Twivl Sognepræsten i Eilsby, Hr. Laurids Jespersen, sig Provstie-Embedet, som fra den 2d Sognepræsten i Bogense beklædede; i det mindste forklarer jeg mig det saaledes, at de begge to dette Aar siges at være Provster, men den Sidste først s. A. at være blevet det.

S. A. blev Sognepræsten i Bigerølef, Nicolaus Jacobi Hindsholm, gift (eller trolovet 1630 og gift 1631) med en Datter af Jens Bang i Flemlese (Bloch l. e.).

S. A. maatte Sognepræsten i Sønderø, Hr. Thomas Nielsen Hem, mude for Bispen i Consistorio i en Sag med Hr. Jens Jespersen i Sørølef (Bloch l. e.), som 1605 var uriktig

i Hovedet, men altsaa igien maa være kommen til Rette, efter som han allerede nu kunde procedere.

1630 havde den senere som Rigsgaad og Rigsmarst afdøde Anders Bilde til Damsbo Rugaard i Forlæning (Aal. 3, p. 475). Han var en Son af Erik Bilde og maa saaledes noie adfilles fra den samtidige Anders Steensen Bilde til Rosendal, som, især hvad den Sidstes senere Leveaar er angaaende, er saare vanskeligt, hvorfor vi ogsaa først ville omtale denne. Anders Steensen Bilde var saa meget ældre end den først 1600 fødte Anders Eriksen Bilde, at han allerede 1606 var med Kongen i England (Hoffm. D. Ad. 1, p. 39); 1608 var han Ritmester; 1611—28 Besalingsmand paa Helsingborg; deltog i svenske Krigen 1611 som Oberst (Schlegels Chr. d. 4de, p. 494. 507; D. Mag. 1, p. 278; N. D. Mag. 2, p. 19. 124) og 1612 (Schlegel, p. 530. 532. 554; N. D. Mag. 2, p. 50; Ad. Mag., p. 8) og fungerede 1613 ved Armeens Aftakkelse (Schl. 2, p. 6); blev 1616 Ridder af den bevæbnede Arm (Gl. Saml. 1, 3, 103; Hoffm. D. Ad. 1, p. 31) og tillige Rigsgaad (Schl. 2, p. 57. 60); var 1619 paa Medet med de Svenske (Schl. 2, p. 117) og blev f. A. forsendt til Norge (ibid., p. 121); var 1623 endnu Rigsgaad (ibid., p. 203. 216); f. A. Fadder til Holger Wind (D. Mag. 3, p. 224); 1624 som Rigsgaad forsendt til Gulland (Schl. 1. c. p. 230); 1630 Besalingsmand paa Herridsvads Kloster og Commandeur for Godfolket (Hoffm. D. Ad. 1, p. 127), siger derimod, at det var Rigsmarsten, der havde det Regiment Godfolk, som den 1645 afdøde Frederik Rantzau siden fik og i mange Aar serte; hvilket skulle være skeet omrent 2 Aar efter Slaget ved Nördlingen 1634); 1631 forsendt til Bornholm og Gulland (Slanges Chr.

4. p. 726); 1633 (som Ridder — til Rosendal) udnevnt til en af Revisorerne ved Domkirernes Regnskaber (Pontoppidan, 3, p. 805). Han levede endnu i Sept. 1633, men var død i Marts 1634 (if. Cane.-Registr. ved K. R.) (Jørgen Wind blev 1634 Besalingsmand paa Herridøvad-Kloster — K. R.) Han var forlovet med Anne Rosenkrands (død d. 27de Dec. 1609), Datter af Ditte Christoffer Rosenkrands til Boller. Derimod var Anders Eriksen Bilde til Damsbo først født 1600 (thi han var kun 57 Aar, da han døde; Fund. 5, p. 323; Atl. 6, p. 660) og s. A. døde ogsaa hans Fader, Erik. 1624 kibte han Halvparten af Damsbo af Henning Walkendorf til Glorup og den anden Halvpart af Jacob Ulfeld til Bavelse, ved hvilken Leilighed han kaldes Erik Bildes Søn til Nennisholm (Afst., p. 182—83). I sin Ungdom skal han have fulgt med Christian d. 4de paa adskillige Krigstog (Hoffm. D. Ad. 2, p. 290), altsaa mod Keiseren 1625 og følgende Alaringer. 1627 eller da Kongen kom tilbage til Danmark igien synes han at have været Ritmester for et af de 1624 omtalte syenske Compagnier; thi det hedder, at Eiler Bilde s. A. blev Cornet i det syenske Compagni under Anders Bilde og tiente der i 3 Aar (Lügpr. over Eiler Bilde — ved K. R.). 1628 kibte han 2 Gaarde i Jordløse af Thomas Høg (Afst., p. 183). S. A. blev han gift med Sophie Rosenkrands, Datter af Jacob R. til Arrestov, med hvem han uden Tvivl fik Lovismose, og Bispen striver i denne Anledning d. 14de Dec.: **Andream Bilde & Sophiam Rosencrantz copulavi in curia Othoniensi** (o: paa Raadhuset) (Hans Mikkelssens Diar. ved K. R.). 1629 fik han ved Magestiske nogle Gaarde i Haarby og Jordløse af Christen Thotts Enke, Sophie Velov til Faarup, og paa samme Maade af Jørgen Brahe til Hvedholm nogle Gaarde i Jordløse, Trunderup, Haastrup og Haarby (Afst., p. 184). S. A. striver Bispen om ham d. 24de

Marts: Dicam (o: Stævning) accepit And. Bille contra Dn. Andream in Rudkiöbing, og d. 8de Dec.: Andream Bille compellabam de Dn. Nicolao in Vindinge (eller Svindinge), qvod mulierem in aula ipsius compressam ipso invito absolvisset; promisit se nihil contra pastorem propterea tentaturum (R. R.). S. A. blev hans Son, Erik Bilde, d. 5te Oct. født ubi Damsbo (Nothes Eftermæle, 1, p. 663). 1630 blev han, som sagt, med Rugaard forlænet (Arl. 3, p. 475). 1631 blev hans Son, Jacob Bilde til Damsbo (død 1652), født paa Rugaard (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1632 siger Bispen i sit Diar. d. 16de Mai: Rustici Vissenberg. querebantur de illegitimo vocandi modo & scripsi ad Andream Bille; d. 2den Juni: judicatum in causa Vissenbierg. inter Pastorem & rusticos in aula Rugaard, og d. 8de Sept.: Audr. Bille compellavit me de regiis litteris pro Bartholemo Christierni ad pastoratum Vissenbierg. promovendo; R. consultum esse, ut exeqvamur mandatum R. (R. R. cfr. Bloch, 2, p. 337, hvor han tilføier, at A. Bilde siden havde megen Umage med at lempe den Sag (p. 338). 1633 d. 16de Sept. blev han som syenst Lænsmand tilligemed flere indbudet til Christian d. 4des Datters, Anne Catharines, Begravelse (Siall. Tegn. ved R. R.). 1634 d. 3die April udgik der Brev til Lænsmandenes Fruer om at pynte Sale til de Fremmedes Modtagelse og saaledes ogsaa til A. Bildes Frue om d. 6te August tilligemed flere, hende tilforordnede Fruer at drage Gemafferne paa Rugaard for de fyrstelige Personer og Gesandter, der skulle komme til Prindsens Bryllup i København (Siall. Teg. ved R. R.). S. A. d. 26de Mai fik han selv Brev om tilligemed sin Frue at møde i København d. 12te August til Prindsens Bryllup (l. e.). Hvilket Liv har der ikke i disse Dage og Uger været paa Rugaard, først med at smykle

Huset til de fyrstelige Personers Modtagelse, siden med at modtage dem og til sidst med at staffere sig selv ud til Bryllupsfærdens! S. A. qvitterede A. Bilde Rugaards Læn, ligesom han ogsaa f. A. i Frederik Rantzau's Sted synes at være blevet Høvudsmand paa Øsel; i det mindste qvitterede Frederik Rantzau dette Læn 1634 (hans Liigpr. — ved K. R.) og A. Bilde gav ham derpaa nemlig efter Slaget ved Nerdlingen 1634; Hoffm. D. Ad. 1, p. 127) sit Livregiment til Fods, som F. Rantzau siden i flere Aar commanderede (hans Liigpr. — ved K. R.). Desuden hedder det ogsaa i Ordren til Steen Bilde af 1634 (dog uden Datum), at han skulde paataage sig Mr. Chr. Gyldenloves Vergemaal, naar Anders Bilde til Dambsbo, „Embedemand paa vort Slot, Arnsborg“, som det hidtil forestaaet haver, Samme fra sig leverer (F. Tegn. ved K. R.). 1636 var endnu A. Bilde til Lovetsmose (d: Lovismose) Befalingsmand paa Øsel (Dedicationen foran Henrik Rosenkrands's Liigpr. — ved K. R.). 1637 lader han sig og Frue male (see ad finem). 1639 kiopte han Heisgaard i Haarby Sogn og lagde den under Lovismose (Afl. 6, p. 661). S. A. var hans Frue ved Birgitte Brahes Dødseng paa Knudstrup (Liigpr. over B. Brahe — ved K. R.); 1640 var han endnu Lænsmann paa Øsel (Schlegel, 2, p. 564) og der, nemlig paa Arnsborg, er ogsaa hans Datter, Pernille Bilde, født d. 29de December 1640 (Præsteindb. af 1755 ved K. R.). 1641 oprettede han et Capel paa Lovismose (Fund. 6, p. 331; Afl. 6, p. 686). 1642 kom han fra Øsel med Grev Baldemar (Slange, p. 1135) og blev f. A. Rigsmarsk (Schlegels Saml. 2, 2, p. 185; Slange I. e.; Holberg, 2, p. 830; Hoffm. D. Ad. 3, p. 362). 1643—49 var han forlænet med Vestervig Kloster (Afl. 5, p. 528; Pontopp. 4, p. 371). S. A. i Dec. træffer han Foranstaltninger mod Thorstenson (Slange, p. 1200). 1644 fører han Krig mod Thorstenson (Holberg, 2, p. 846) og

bliver slagen (ibid. p. 848 efr. p. 853), men seirer dog stundom (Arl. 3, p. 415; 5, p. 955 (hvor 1744 er en Tryffel), efr. Slange, p. 1227. 1230. 1232. 1257. 1293—94). S. A. d. 24de Nov. begierer Slotsherren paa Bornholm Hjælp af ham; men han svarer fra Middelfart d. 22de Dec., at han ingen kan undvære (N. D. Mag. 2, p. 305—306). 1645 fortsættes endnu Krigen med Sverrig (Slange, p. 1302). S. A. sik han Brobygaard (Fund. 6, p. 108) og indrettede der Geværssabrikken, Broby-Værk (Arl. 3, p. 548; 6, p. 743). 1646 var han med at demme Holger Rosenkrands fra Bornholm for hans Forhold under Krigen (D. Mag. 6, p. 22. 44). 1647 købte han Gaarden, Riengtorn, i Kiong Sogn, Vaag-Herred, af Corfitz Ulfeld til Mattrup og s. A. sik han ved Magestifte af Kongen noget Gods i Jylland og kaldes paa begge Steder Rigsråd, Rigmarsk og Besalingsmand i Vestervig Kloster (Arlst. p. 185—86). 1648 bygte han Bindum-Overgaard (Arl. 4, p. 699, efr. Fund. 3, p. 437; om hans Gave til Sammes Kirke see Fund. 3, p. 444; derimod nedbryder han dens Annex-Kirke (Arl. 4, p. 657) og mageslifter Fardrup- eller Faarupgaard der i Sognet; see Fund. 3, p. 302). S. A. understriber han Fru Kirstine Munk's Børns Legitimation (Holberg, 3, p. 27). S. A. har man af 6te Mai en Betænkning om Militiens Indretning i Danmark, der er opsat efter hans Begiering (D. Selst. Tilb. p. 289). S. A. sik hans Geværssabrik eller det saa kaldte Broby-Værk Privilegier af Kongen; det hedder nemlig i Fyenske Neg. under 1648 d. 28de Nov., at Jern-Participanterne i Fyen havde indgivet deres Indlæg (>): Forestilling eller Anførsning), at eftersom hidtil stor Mangel paa „Manufactur“ i dette Kongerige haver været, saa have vi Underscrevne (Anders Bille, Oluf Parsberg, Gregers Krabbe, Henrik Hvitsfeldt, Mandrup Due, Henrik Rammel, Henning Walkendorf, Chri-

sen Skeel Jørgensen, Christen Skeel, Niels Krabbe, Steen Bilde, Laurids Ulfeld, Mogens Høg, Henrik Ranhan, Jochum Gersdorf, Claus Schistad og Frederik Buchvaldt) adskillige Haandværkermestre bestilt og indført i Fyen med stor Bekostning for at forfærdige Harnisser, Musqvetter, Pistoler, Degener, Picker og andet Gevær og der have ladet bygge Huse og Værksted oprette i S. Broby, for at saadtant Gevær ikke alene kunde forfærdiges her i Landet, som hidtil fra fremmede Lande blevne indførte med stor Besværing og Bekostning, men ogsaa forfærdiges af bedre Prove, da det Indførte for det meste har været gammelt, udstudt, fordærvet og blot paa ny oppudset, og saaledes Pengene kunde blive her i Landet, til hvilken Ende de nu ansæge om Monopol, samt at Kongen vilde tage sine Geværer hos dem og at Indførsel af fremmed Gevær maatte forbydes, samt Toldfrihed paa Jern, 200 Sku., Staal, 100 Centner, Steenkul, 100 Læster, samt fri Udførsel af de samme steds forfærdigede Geværer; hvortil Kongen svarede, at han vel vilde ståne dem Monopol og fri Ind- og Udførsel, men at han ikke vil forstrive sig til at handle med dem alene, med mindre de levere ligesaa godt Gevær for ligesaa godt Køb, som Andre, samt bier med deres Betaling efter Rigets Veilighed, ligesom alle andre Leverandører. 1649 var A. Bilde endnu Lænsmann paa Vestervig (Afl. 5, p. 528, efr. Gl. Saml. 2, 3, p. 59, hvor han strives til Brobygaard og Lænsmann paa Vestervig og hvor det p. 63 hedder, at han i første Krig, alt-saa formodentlig 1644, ikke var mere end Ritmester). 1650 erklærede Don Ulrik at have studeret med ham i Sors (Holberg, 3, p. 201; Hoffm. D. Ad. 3, p. 237). S. A. var han Lænsmann paa Skanderborg (Fund. 3, p. 340; hvilket Oluf Parsberg endnu f. A. d. 25de Jan. tilligemed Uakier ifolge R. R. Meddelelse havde i Forlæning). S. A. anlægger han Freder-

rig og bliver samme Festnings første Commandant (Afl. 5, p. 911—12). 1651 omtales hans Foræringer til Bispen i Aarhuus (D. Mag. 1, p. 223). S. A. d. 8de Juni blev det kongelige Privilegium for Broby-Værk af 28de Nov. 1648 Ord for Ord gientaget (J. Reg.), ligesom man ogsaa seer, at Kongen i disse Aaringer havde taget endeel Geværer derfra; thi ifolge Ordre af 23de Juni 1651 fik Participanterne i Broby-Værk Brev paa for i Aar at maatte beholde Kronens Indtagt i S. Hans Klosters Ven af Rug, Byg, Havre og Smør til Betaaling for bekomne Geværer (l. c.). S. A. d. 9de Juni underskrev han Anordningen om Rigets Administration (Holberg, 3, p. 144, efr. p. 138). 1652 omtales efter hans Foræringer til Bispen i Aarhuus (D. Mag. 1, p. 224). S. A. kloste han Glenstofte af Corfits Rosenkrands (Fund. 6, p. 332). 1653 lover han — Kbhvn. d. 20de Juli — „min Herre og Fædreland til Dieneste og Undsætning“ at give 600 Tender Korn af Rug og Byg, „som dette Aar rigtigen skal blive betalt“, samt, saafremt noget Fiendtligt forefaldt, da at hverve 300 Musketerer paa sin egen Pung (Fortegnelse paa hvilis ester kgl. Maj. naadigste Proposition, som stete Hafniae 20de Juli 1653, Ridderkabet sig underdanigst haver erklæret og bevislygt. Mscr. Nr. 3629, Svo, Gl. kgl. Saml. — ved K. R.). 1654 ombygger han saavel Borregaarden som Ladegaarden paa Damsbo (Fund. 6, p. 113; Afl. 3, p. 551; 6, p. 799; siondt han ifolge min Udstrift af Inscriptioneerne paa Gaarden allerede synes at have bygget Ladegaarden 1648 og først at have bygget Borregaarden 1656); ligeledes skal han ogsaa, siondt uvist til hvad Tid, have ladet Sebo ombygge (Fund. 6, p. 113; Afl. 3, p. 591; 6, p. 818). I hvilken Flor hans Geværfabrik, Broby-Værk, allerede s. A. maa have været, sionnes af Woss' Encom. R. D. p. 123, hvor det hedder: *Bed Broaby udi syen er et*

meget hersommeligt Værk oprettet med adskillig Manufactur at giøre og kunstelig forarbeide med stor Behændighed, saasom Mu-stetter, Pistoler, Fyrør, Klinger, adskillige Slags Fæster, Bar-disaner, Hellebarder, Harnisser, Pilfer, Hækter, Spader, Jern-skovle, Ører og al anden Slags, som til Krigsbrug hører, det man ellers tilforn fra fremmede Steder forfribe skulde og med mange Penge dyre betale. 1655 er han endnu Lænsmann paa Skanderborg (Gl. Saml. 2, 2, p. 150; Atl. 4, p. 242). S. A. stjælker han (som Voismoses Eicr; Atl. 6, p. 686) klokk'en til Haarby Kirke (Atl. 6, p. 660). S. A. kibste han Avnsberg i Jylland (Atl. 4, p. 496). 1656 traf han et Magefiske med Kongen paa Gods i Jylland (Aktst. p. 186—87). S. A. maa han have overladt Høggaard (o: Heis-gaard i Haarby Sogn, som han 1639 kibste af Claus Daa; Atl. 6, p. 661) til sin Son, Erik Vilde (der ogsaa havde facet Voismose og Avnsberg i Besiddelse; Levnet i Rothes Eftermåle, 1, p. 661 sqq.); thi der (medmindre det if. R. R. skulde have været paa Høggaard i Jylland) er dennes Son, Erik, født s. A. d. 17de Sept. (Præsteindberetn. af 1755 ved R. R.). 1657 holder han en Samtale med Kunstner Jacob¹⁾ om Kri-gen (Gl. Saml. 2, 3, 149). Om hans Conduite under bemeldte Krig og hans Død i Samme d. 24de Oct. (eller, som det ifolge Præsteindb. af 1755 ved R. R. paa Kisten hedder, d. 9de Nov.) see Holberg, 3, p. 245. 249 cfr. 545; Hoffm. D. Ad. 3, p. 338, men især 2, p. 290; Atl. 1, p. 284 sq.; 5, p. 912; 6, p. 660; Nyerups Fred. 3., p. 35—36, og om Frederik's Ind-tagelse Wilse, p. 97—102, og Bloch, 1, p. 128, og giorde han saaledes sit Valgsprog, *vincere aut mori*, til Sandhed

¹⁾ Denne Mand heed egentlig Jacob Jensen Normand og var Kongelig Rustmester; see Nyerups Fred. 3., p. 48. 173—74. 200.

(Hoffm. I. c. 2, p. 290); men naar det paa sidsteævnte Sted tillige fortelles, at han paa sin Dødseng hørte, at hans Frue, Sophie Rosenkrands, var druknet, da kan det vel være sandt, at han hørte dette Rygte; men det var desvagt under alle Tilsælde falskt; thi hun levede endnu længe derefter. Derimod blev hans Son, Henrik Vilde til Damsbo, 1658 uformodentlig slaget ihel af sin Cornet, som han kom i Slagsmaal med (R. R.). S. A. (1658) d. 17de Jan. udstede des der Befaling til Ulrik Christian Gyldenlove at lade Fru Sophie Rosenkrands, A. Vildes Enke, efter hendes Anføring være folgagtig saa mange hoie og fornemme Officerer, hun til hendes afdøde Husbonds Liigfærd ic. behøver (C. Neg.). Imidlertid blev Viget den Tid blot bisat paa Løismose; thi først 1660 d. 6te Nov. blev det med stor Pragt i Odense begravet efter en Tid lang paa Løismose at have henstaet (Geneal.); det hedder nemlig derom i Bircherods Dagbog, p. 63: D. 6 (16) Nov. (1660) blev afgangne Hr. Anders Vildes Liig, som en Tid lang havde staet paa Løismose, med Proces (o: under Procesſion) indført i Odense og i hans Gaard samme steds ad crastinas exeqvias indsat; megen Færd af adelige Carosser fæaes den gandse Dag, ut et sequenti die, paa Gaden, saa at vor danske Noblesse syntes at have Rigens Bestillinger for, da Rigens Marsh fulde begravtes; imidlertid lode mange Godtfolk, som estertænkte deres Væsen, disse Ord falde: "Ja! J. Herrer havde mange store og ubesindige Anslag paa Tapetet, der J. for nogle Aar siden udi det ulyksalige Odense Mode besluttede en unyttig og for Eder selv allermeest skadelig Krig, hvis Annusignanus & Dux Hr. A. Vilde fulde være; hvor vel samme Krig ved hans Anførelse løb af for Eder og hvorledes Bladet siden den Tid har vendt sig for Eders Stand, det have vi seet; derfor var det ikke ilde betænkt, at J. opsatte hans For-

"defærd, indtil den Tragoedie var spillet, paa det at Æ nu kan begrave tilligemed hannem ogsaa Eders forrige splendeur og pouvoir." A. Bilde berommes forresten for Værddom (Hoffm. 3, p. 329. 339) og har blandt andet oversat nogle tanker om Alsterens Sacramente (K. Brahes Bibl. p. 155; Resens Bibl. p. 351); derhos synes han at have været meget rig; thi han efterlod ikke mindre end 8 Herregaarde (Fund. 6, p. 113); foruden de Bern, han havde med sin Frue, havde han desuden ogsaa Børn med en usri Frille, Karen Henriksdatter, og blandt dem Steen Andersen Bille, der 1679 blev legitimeret. Hans efterladte Frue skal i sin Enkestand have bygget Billeshauge (Atl. 6, p. 681). 1658 tiltalte Ritmester Christoffer Due til Krastrup hende (Frue Sophie Rosenkrands) om hendes Datter, Tomfru Liessabeth Bille til Vindum-Overgaard, som ogsaa blev ham tilsagt paa Legsmose anden Pindsdag f. A.; men han faldt i Slaget ved Nyborg d. 14de Nov. 1659 (Mscr. Kall. Nr. 521, 4to, ved K. R.). 1662 gjorde hun derimod 2 af sine Døttres Bryllup i Odense, hvorom Bircherods Dagbog, p. 77, beretter, som følger: D. 6 (16) Mai stod velbaarne Byrge Trolles og Æsr. Pernille Billedes, Rigens Marsh, Gal. Hr. A. Bildes, anden Datters, Bryllup i Odense; hendes Moder, Fru Sophie Rosenkrands, gjorde, ligesom for 2 Dage siden prioris, saa ogsaa nu posterioris filiae nuptialem festivitatem paa Raadhuset i en stor adelig Freqvents. Den Tid boede Enken endnu paa Legsmose; thi man har et Brev fra hende, dat. Liessmose d. 9de Juni 1662 (K. R.). Hun levede endnu 1667 (Fund. 5, p. 325; Atl. 6, p. 660), men døde f. A. (Præsteindb. af 1755 ved K. R.). Anders Billedes saavelsom hans Frues Stifterier med hans Symbolum, *vincere aut mori* (hendes var derimod: gør Met og skye ingen), findes endnu paa Tirsbek (Klevenf. Saml. ved K. R.), begge malede 1637, han i sit 37te

og hun i sit 32te Aar (Mus. Klevenf. p. 272, ved R. R.). Hvad der Forresten mest kunde have tient til at forevige hans Navn var viistnok den af ham paa Broby-Værk anlagte og i det Foregaaende flere Gange omtalte Geværfabrik; men ogsaa den havde den beklagelige Skiebne tilligemed ham selv at gaae tilgrunde, idet den af den svenske Armee totalt blev ruineret (Arl. 3, p. 548; 6, p. 743); imidlertid var det for vigtigt et Værk til, at jeg ikke endnu til Slutning derom fulde anføre det Par Ord, der om Sammes senere Skiebne i Odense Aar. Cont. Est. for 1772, Nr. 33, meddeles. Sammesteds hedder det nemlig, at ved Aaen, som gaaer igennem S. Broby, havde Rigens Marst. A. Vilde, nogle Aar, før de Svenske kom her i Landet, anlagt Geværfabrikken, Broby-Værk, som laae paa det Sted ved Aaen, hvor Slusen nu staaer og var derhos saa fordeelagtig indrettet, at det hele Værk, saavel Smedehamrene som Blæsebælgene, Bore- og Dreieværkerne og alt tilhøbe kunde drives ved Vandet; til Baaninger for Haandværksfolkene, saa som Bossemagere, Sværdsegere o. s. v., blev nedbrudt en Gaard ved Leisimose, Høysgaard faldet, og af Sammes Materialier Broby-Værk opbygt med sine teglhængte Huse, som de endnu ere¹⁾). Mesteren for Værket beboede det Huus, hvor den præsiderede Kro nu holdes, paa hvilket Huus var et høit Spur med en Klokke udi, som blev brugt til at ringe med Morgen

1) I Odense Aar. Cont. Est. for 1776, Nr. 16, hedder det, at i Leisimose Enemærker har tilforn ligget en lidet Herregård, Høysgaard, med Vandmelle, hvortil endnu sees Spor, men at Rigsmarsf. A. Vilde, som boede paa Leisimose, men tillige eiede Damebo, Sebo, Østrupgaard og Brobygaard, lod bemeldte Høysgaard nedbryde og af Materialierne opbygte den Langde teglhængte Huus, som endnu staaer paa Broby-Værk. Imidlertid stemmer denne Høysgaards Nedbrydelse ikke fuldkommen med det i det Foregaende under 1656 Anførte.

og Aften, naar de skulde gaae til eller fra Arbeidet, og blev samme Huus almindeligiis deraf kaldet Spiren. Det blev med god Fordeel drevet nogle Aar inttil 1658, da de svenske Krigsfolk kom i Landet og aldeles ruinerede det. Klokk'en blev bragt til Brobygaard, hvor den nogle Aar blev brugt som Bordklokke, men siden koeb af Commerceraad Steen Jergensen og opbaengt i en Kirke i Jylland. Efter Krigen lod Hr. Borge Trolle til Brobygaard, der var gift med And. Vilbes Datter, Pernille, giore Nequisition til bemeldte Værks Interessenter, om de formeente sig fremdeles at have nogen Praetension derpaa; men, som de alle renoncerede, blev intet videre tænkt paa dets Æstandsstætelse, men Vaaningerne blev bortfæstede, ligesom andre Huse. Paa Augustenborg skal endnu findes Flinter, som her ere forsædigeede (og paa nogle Partisaner, som ere anbragte i Tøihuset i København, er med Guld indlagt Navnet, Broby). Efter Værkets Nedlæggelse er Mollen der ved Aaen rigtignok kommen i bedre Stand, saasom den nu kan bruge Vandet, som den lyster; men det var dog onskeligt, om paa saa bekvemt et Sted nogen igien vilde giore et nyt Anlæg, at Alverdommen ikke skal bebreide Ungdommen, at den intet giver giort; bedre dog et Værk end en Kro!"

Hvad Forresten Rugaards Læns Historie under ovenmeldte Lænsmand, fra 1630 til 34, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet:

1631 bragte den 1623 afdøde Cai Ranhaus Datter (med Anne Lykke), Sophie Ranhau, ved Gistermaal Harritsleffgaard til Laurids Ulfeld, som ogsaa strev sig til Egestov (Hoffm. D. Ab. 2, p. 233). Om ham læses udførligt Hoffm. I. c. p. 230—33; Schonau, p. 1490—92, og Orion, 3, p. 407.

S. A. har man i Haarslef et Exempel paa, at Bandsætelse endnu den Tid fandt Sted; thi Sognepresten ibid., Hr.

Jacob (Hansen eller Jensen) Plougdal, tilstrev s. A. Bispen angaaende en Sognemand, som var sat i Vand og i sin Sygdom forlangte Sacramentet, om han kunde faae det eller ikke, hvortil Bispen svarede, at det var tilladt enhver, uden en Morder (Blochs hdskr. F. G. H.).

S. A. fik Bispen Brev fra Cantzler om Hr. Simon Andersen Hoff, Sognepræst i Bigerslev; see 1622), hans Enke (Bloch l. c.), som altsaa maa have været hans anden Kone, der endnu den Tid var i Live.

S. A. folgte Hans Markdan (see 1624 § 29) Langesø-Gaard og -Gods til (sin Svoger?) Jochum Buchwald (Gaadens Arch.).

S. A. blev der af Axel Brahes Arvinger truffet en Forandring med Beflinge gamle Hospital; thi, da der siden 1616 ikke var betalt Renter dertil af Elvedgaards Eier, udlegge nu Fundators øvrige Arvinger for Capital og Rente en Gaard i Dreslette og En i Tylle (Fund. 6, p. 318—20).

1632 holdt Bispen Liigtale over Jomfru Anna Qvitzov i Bogense Kirke, hvorom han, som sagt, i sit Diarium skriver under 6te Aug.: litteras accepi de sepultura virginis Annæ Qvitzoviæ (om hende see Rothe, 1, p. 357), Hilarii Qvitzovii sororis, og under 17de Aug.: habui concessionem funebrem illius in templo Bogoniensi (R. R.).

S. A. blev en Sag forhandlet mellem Rasmus Jensen i Udewall og Frands Jensen i Bogense angaaende nogle Varer denne havde erholdt af hin, og findes der iblandt de i denne Anledning vurderede Sager blandt andet 1 fort Damaskes Qvin-detrøie med sin Beredning — 5 slette Daler, 1 fort Damaskes Karlefjortel — 3 slette Daler, 1 fort Atlastes Trøie og Buxer — 6 slette Daler ic. (Raadstue-Pr.).

S. A. tillægger Kongen for Kaldets Ringheds Styld,

Sognepræsten af Guldborg og Sandager sin Tiende af Guldborg Sogn, som var taxeret for 3 Ørtug Rug og 3 Ørtug Byg foruden Faste og Afgift (Fund. 11, p. 261, etr. 5, p. 310; see 1547, hvor det Samme alt eengang var Præsterne tilstaact). Forresten have vi i det Foregaaende (1628) seet, at var Kaldet den Tid ringe, saa var døværende Sognepræst det ikke mindre, og det er neppe at formode, at han forbedredes i samme Grav, som hans Indkomster.

S. A. gav Kongen Besaling at besigtige den Gaard i Haarølef og den i Særølef, som Halk Gise vilde give Hospitalet i Magelæg for en Gaard i Østerstierninge (Hoffm. F. 5, p. 173).

S. A. døde Sognepræsten i Dre og Vrenderup, Hr. Knud Eriksen Kraft (hris Hustru hed Karen), og ham succederede f. A. Mag. Mads Andersen Hviid (f. 1606, dimitt. 1622; om ham see Worms Lexicon, 1, p. 479) som Præst i begge Sogne. Dgsaa han havde baade nu og siden (baade 1632 og 35) Trætte med Enken i Kaldet (Blochs hdskr. F. G. h.).

S. A. kibste Jochum Buchvald til Langesø af Frederik Markan en Part af en Gaard i Rue i Bigerølef Sogn (Langesø's Arch.).

S. A. maatte Sognepræsten i Sondersø, Hr. Thomas Nielsen Hem, etter (see 1630) ind for Bisshoppen i Consistorio, fordi han havde ledet en Kone i Kirke (>: indledet hende eller tilstedet hende at holde sin Kirkegang), uagtet hun havde gjort Barsel 25 Uger efter Brylluppet (Bloch I. c.).

S. A. døde Sognepræsten i Visenbierg (uden Lvivl Hr. Lanrids Andersen; see 1603) og da blev efter mange Vanstigheder, som deels i det Foregaaende under Lænsmandens Levnet ere omtalte og deels hos Bloch, 2, p. 337—38, beskrives, Hr. Christoffer Christensen Sognepræst her paa Stedet og kald-

tes siden af sin Bopæl Hr. Christoffer i Fuglevig (see Bogense, 1628).

1633 holdt Bispen Liigprædiken i Bogense over den berygtede Sivart Rindskats Svigeren, Jørgen Lykke (see E. Brock, 2, p. 78) til Fallemose (en Gaard ved Billedsbolle i Fieldsted Sogn), og striver derom i sit Diarium d. 28de Juni: concionem funebrem habui in exequiis Georgii Lykke in templo Bogoniensi (R. R.).

S. A. Kongebrev til Henning Walkendorf, Befalingemand paa Odensegaard, at blandt Kiolstæderne i hans Læn resterer Bogense med 74 Courantdaler 24 øre i Borgelæs-Penge (Sæll. Tegn. ved R. R.).

S. A. var Haas Bang endnu Borgemester i Bogense (F. Tegn. ved R. R.).

S. A. Kongens Gienbrev til Gregers Krabbe (til Enggaard) paa Gods i Kaalshauge Sogn og By (Saltsaa i Guldborg S. og Kaalshauge By) samt i N. Esterbølle (Sandager S.), Svenstrup (Særellef S.) og Eilbylunde (Eilby S.) i Mageskiste mod Gods i Væde og Sadserup (i Veslinge S.), Rue og Farstrup (i Vigerslef S.), Farsbølle (i Haarølef S.) og Allese (i Allese S.), som Gregers Krabbe derimod affstod til Kongen (Boss. Reg.).

S. A. en gammel Kiste med Billedhugger-Arbeide hos Huusmand Jørgen Jensen i Haarølef og som har følgende Paastrift: Wol gadth ort ruh heft wo An 1633 (Ringe), som jeg mener, bør læses: Wo wol gait, der ort (eller dort) heft (man) ruhe o: ubi bene, ibi patria. En anden gammel Egekiste hos Sognesogden i samme By, som er kiest for mange Aar siden paa Harritslefsgaard og kan rumme 6 à 7 Ed. Rugmeal, har vel intet Årstaal, men derimod et Bomærke, M o: J. M., i et Skiod, som muligvis kunde hentyde paa den 1625 om-

talte Foged, J. Madsen, paa Harritslesgaard. Samme Mand eier forresten ogsaa en mindre Egekiste med nydeligt Billed-hugger-Arbeide, forestillende Christi Omstørrelse paa Mariæ Skæd med Engle i Skyerne, men uden Årstaal (Ringe).

S. A. blev den anden Klokket givet til Beflinge Kirke af Oberst Niels Lykke til Elved og hans Frue, Margrethe (Magdalene) Gyldenstiern (Afl. 6, p. 618); men det maa unægtelig være en Trykfeil for 1663.

1634 d. 28de Febr. fødtes Henrik Gyldenstiern til Bøttinggaard paa Nellemosegaard i Bigerslev Sogn (Geneal.), som den Tid tilhørte hans Forældre, Niels Gyldenstiern til Iversnes, og Margrethe Straale til Torpegaard.

S. A. ombygte Eiler Høg og hans Frue, Else Krabbe, en Deel af Stuchuset paa Dallund, nemlig den nordre Fløj eller maaske blot Sammes ottekantede Taarn, over hvil Indgang ogsaa Årstalet, 1634, og Bogslaverne, E. H. og E. R., samt en Solssive ere anbragte. Forresten kan jeg ikke vide, om han var den Eiler Høg, der samme Åar skulde opvarte de franske Gesandter. Der udgik nemlig s. A. d. 21de Juli kongelig Ordre til Efterfølgende, som strax skulde begive sig til København for at opvarte de franske Gesandter, nemlig Jesper Friis, som skulde være Marshall, Johan Friis, som skulde være Drinc-Marshall, Mogens Høg, som skulde ståenke, Iver Krabbe Tagesen, som skulde staae for Borde, Hans Bilde, som skulde hælpe Distrienerne, og Jørgen Kruse Envoldsen, Falk Gise, "Eiler Høeg", Mogens Juel og Jørgen Marsvin, som skulde bære Mad (Sicell. Tegn. ved R. R.).

Bidrag

til

den syenske Kongeborg

N u g a a r d s,

dens Føns og dens Fønsmænds

Historie

ved

Vedel Simonsen.

Anden Deels anden Afdeling.

Med Tid til mod Østen jeg fluer;
Langt Mørkertids Hane goel;
Snart Morgenrodens Gulbluer
Skal melde den kommende Sol.
Vil Livlen og Sorgen og Noden
End hilse den Engstedes Hied,
Skal Haabet, som Livs-Morgenroden,
Dog vægne hans Hieris med Fred.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

1844.

Førerindring.

Danmarks Fortid synes virkelig at have et alvorsfuldt Ord og en betydningssfuld Eere, den igennem Nutidens Mund vil meddele Fremtidens Slægter; men trænger sig dertil i vores Dage alt mere og mere frem; den vil stiensynligt aabenbare sig; men det er, som de Dødes Grave, der aabne sig først at afslægge Vidnesbyrd for de nærværende og før de kommende Slægter; den mangler i Grunden det Organ, hvorved den skulle gøre sig tydelig for os, og vi mangler i Grunden det Organ, hvorved vi skulle fatte og forståe den. Og skændt der vel ere tjenstfærdige Mander nok, der tilbyde sig som Organer for dette Ords Udtale, saa er det dog endnu hidtil vel neppe lykkes nogen tilfulde; thi om de endogaa selvfølgelig opfattet rigtigt hvad de faaledes lægge Fortiden i Munden, saa er det, de udtale, dog kun et enkelt Bogstav hifist og et enkelt Bogstav her og som oftest komme de endda i Strid om hvad den ene troer at have udtalt rigtigere eller bedre end den anden og dog er det kun Stykkeverk det Hele og over Striden om den rigtige eller urigtige Betydning af de enkelt udtalte Bogstaver forhindres man til sidst fra at arbeide paa det heles Forløbning og dette er faaledes Ursagen til, at maastee ingen i Grunden veed, hvad det egentlig er for et Ord, hvad det egentlig er for en Eere, der nu i Narhundrede, ja Narhusender har sukket efter Forløbning fra Forfædrenes Grave, ligesom Marthrernes Siale i Apocalypsen sukkede efter Forløbning under det Alter, hvorpaa de bare henosrede. Den eneste Maade at komme til Bished om dette Ords sande Betydning er efter min Overbevisning (og uagtet al min Paaskonnelse af alt det store og gode, der i de senere Decennier for Nationalhistorien er udrettet) uden Twivl den ikke mere, som hidtil, at anse sig i Bestydelse af det, man egentlig først skulle til at soge, ikke mere, som hidtil, at troe sig indviede og fuldkomne i den Verdom, Historien kan og vil om Fortiden meddele, langt mindre at troe sig berettigede til at meddele det, man anseer dertil, som nogen afsgjort Sandhed til andre, men først bestræbe sig først de enkelte Bogstaver ret noie at siende, forinden man vil stave, og at stave, forinden man vil lægge sammen, og at løse, forinden man vil forklare det læste. Det historiske Studium indebefatter en Vidensfab af et fast umaaleligt Omfang og dog maa intet Tag af samme forsommes hvis Historiegrandstængens Resultat skal blive alsidigt og fuldstændigt. Saaledes skulle først vere Naturhndige, vore Archæo-

loger eller Oldgrandstere, vore Mythologer, vore Sang- og Sagnstolkere, vore Glymologer, vore Runemestre, vore Numismatikere, vore Diplomater, vore Annalister, vore Genealoger, vore Topographer ic. meddele os Resultatet af deres Grandstninger i Historiens forskellige Tid og disse særlige Resultater tor vi endba ikke ansee for mere end de enkelte Bogstaver, hvoraaf haint Oldtidsord er sammensat og konstrueret. Men deraf er det jo etter en Folge, at hvis et af disse Bogstaver enten aldeles mangler eller bliver urigtigt opfattet eller forklaret eller man allensals kommer i Strid om disse enkelte Bogstavers rigtige Fortolkning og Udtale og saaledes ved Kiv og Feide forhindrer saavel sig selv, som andre, fra med den fornødne Sindstro at fortsætte og at fuldende sine Grandstninger i det Tag, man har oposset sig, saa kan naturligvis Ordet, saalænge man blot findet enkelte af dets Bogstaver (hvad enten man saa troer at finde dem alle eller ikke), umuligen læses og langt mindre forståes eller fortolkes. Jo mere imidlertid den Tidsalder nærmer sig, da man lærer uden Avind og Misundelse og uden mindste Hensyn til Personen at sætte Priis paa sine Medborgeres Fortjenester og ikke ved at ned sætte andres og anderledes Tenkendes saavel Meninger, som Handlinger, og at fremhæve og at forsvarer sine egne og saaledes i egennytlig og forfangelig Hensigt bestrober sig for at giøre sort hvad der er hvidt, „fordi det er andres og ikke mit“, desto snarere vil ogsaa den Tidsalder i Litteraturen frembryde, hvor man lærer at sætte Priis paa andre Forfatteres Fortjenester og paa andre Videnskabers Kundværlighed og hvor man uden at støde sig over hvad der (maaske endogsaa blot formæntlig) i deres Skrifter er urigtigt eller idetmindste for os og vore forudsatte Meninger anstodeligt tværtimod med sand Glæde og i Videnskabelighebens egte Aand henholder sig til det, man troer at finde brugbart i samme, og naar da saaledes Videnskabsmændene istedsfor at strides om deres forskellige Meninger blot dvæle ved det, der kan fremme deres fælles Strid paa Beien til det forsonede Maal, først da vil ogsaa Malet ved fælles Bestrebelse være opnaaeligt; thi for enkelt Mand eller for enkelt Videnskab opnaaes det vistnok albrig og dog er det ikke allene opnaaeligt; men det er uden Tvivl ogsaa Forsynets Bestemmelse, at denne skulde Stat skal hæves og at ved sammes frugtbringende Anvendelse den Tid skal frembrude, hvor vi med samme Etheb løse i Fortids, som i Fremtids for os nu fast tillukte Boger; thi den, der findet Sædehornets Besæffenhed ret usie og fuldstændigt og veed, i hvilken Jordbund og under hvilket Climæ det er opelset, han maa vel ogsaa alt forud kunne vide, hvad Slags Blomst og hvad Slags Frugt det i Tiden. Hylde skal frembære.

Glyndgaard den 3de Marts 1844.

Vedel Simonsen.

1631 fik Steen Eriksen Bilde til Kiersgaard (og Villesbolle, gift med Birgitte Kruse, Datter af Envold Kruse til Hiermitslesgaard, Rigsraad og Befalingsmand paa Tranekær, og Else Marsvin) Rugaard i Forlæning og havde det til 1653. Han var en Son af Erik Bilde til Kiersgaard og Mette Beck, født d. 6te Marts 1606 paa Kiersgaard (R. R.). 1619 blev Ebbe Jensen Bruun (død 1671 som Provst og Sognepræst til Gimlinge i Sjælland; Treschows Jubelcerere, p. 288) hans og hans Broder, Lave Bildes, Skolemester og „blev hjemme paa Gaarden (Kiersgaard) hos dem paa 3die Aar.“ D. 29de Mai 1622 reiste han udenlands med dem; d. 11te Juni kom de til Leipzig (Ebbe Jensen Bruuns Autobiogr. Nr. 533. b. 8vo. Thottse Saml. — ved R. R.). Medens Steen og Lave Bilde opholdt sig her, dedicerede Joh. Friderichus, Prof. i Leipzig, under 24de Sept. 1622 sit Skrift, *Mayopória Persica* (1622, 8vo), til dem og nogle andre med dem studerende Adelmaend og Samtliges Hovmestre (Gl. Saml. 1, 3, 144) og i Marts 1623 satte de latinske Erevers bag i Eiler Kraffes og Erik Grubbes til ovennævnte Tid paa Universitetet i Leipzig holdte og i Tryffen udgivne latinske Taler (R. R.). De vare i Leipzig til d. 6te Jan. 1624 og kom d. 21de Jan. hjem til Kiersgaard, hvor De forbleve med deres Hovmester til d. 13de April, hvorefter Denne drog med dem til Sorø-Academi og var der hos dem inttil Paasken 1625 (Ebbe Jensen Bruuns ovencit. Autobiogr. — ved R. R.; cfr.

Taubers Sors-Academi, p. XXXVIII). Efter den Tid have de formodentlig atter været udenlands (R. R.). Som Gier af Østrupgaard i Sjælland (Østrup-Sogn, Hammer-Herred) afgiver han 1634 i Sagen angaaende Vornedskabets Aftakfelse følgende Batum: „Dersom de andre gode Mænd af Adelen ville bevilge deres Bender at være frie, vil jeg og samtykke det med saa mange Bender, som ere paa mit eget Gods“ &c. (Skand. Litt. Selst. Skr. 1813, p. 42. cfr. p. 50 — ved R. R.). S. A. mødte han (S. Vilde til Østrup) efter det til Adelen d. 26de Mai udstedte Brev d. 12te Aug. til Prinds Christians Bryllup og var ifølge Øgiers Reisebeskrivelse en af de Adelsmænd, der opvartede den franske Ambassadeur (Schlegels Saml. 2, 1. p. 109—10); Øgier omtaler (l. e. p. 140) en Prove, han ved denne Lejlighed aflagde paa sin Færdighed i ridderlige Øvelser (R. R.). S. A. blev Steen Vilde, som sagt, Besalingsmand paa Rugaard og fik ligeledes s. A. Ordre om efter Anders Vilde at paataage sig Ulrik Christian Gyldenloves Bærgemaal (J. Tegn. ved R. R.). S. A. var han en af dem, som fik Brev af 19de Marts om at komme til Christian Peng's Bryllup, som var bestemt at staae d. 21de August i Skanderborg (Sjæll. Tegn. ved R. R.). 1635 stred han sig allerede, uagtet Faderen endnu levede, til Kiersgaard, hvor ogsaa hans ældste Son (ifølge J. Bircherobs Fortegnelse i Resenii Bibl. — Addenda) d. 22de Nov. 1635 er født (R. R.). S. A. blev det ifølge et Andragende fra ham (S. B. til Kiersgaard, Besalingsmand paa Rugaard) om, at Skouby-Herredsting holdtes om Onsdagen og Landstinget nu ogsaa holdtes samme Dag, hvilket var til stor Forhindring for Herredsfogden og menige Tingmænd, naar de vare stævnede, og at Tingdagen derover ofte opfattes, under 24de Dec. s. A. bevilget, at Skouby-Herredsting herefter skulde holdes om Leverdagen (J. Tegn. ved R. R.). 1637 var han

endnu Eier af Østrup i Sjælland (R. R.) og skødede s. A. efter kongelig Besaling paa Ulrik Christian Gyldenløves Begne (hvis Bæuge han var) Podebusernes Gaard i Odense til Henrik Podebusk (af Kørups Archiv ved R. R.). 1639 striver Bispen i sit Diar. under 5te Januar: Steno Bille misit ad me, ut concionem haberem viduæ in Kolshaffve (o: formodentlig Præsteenken ibid.); under 8de Febr.: examinata est causa Dn Caspari Johannis, vocati ad pastoratum Kolshaffve; under 9de Febr.: Stenoni Bille misi declarationem causæ cum omnibus documentis, og under 19de Febr. Scripsit mihi S. Bille de Dn Johanne Severini ad pastoratum Guldagriensem (R. R.). S. A. d. 15de Juni blev hans Datter, Mette Vilde, som siden blev gift med Etatsraad Henrik Ditler, Greve af Holck til Skaffegaard og Villersbolle, født paa Rugaard (Præstebib. af 1755 ved R. R.). 1640 nævnes han endnu som Besalingsmand paa Rugaard (Atl. 3, p. 475) og ligeledes som Eier af Kiersgaard (see 1635), stiøntfaderen endnu var i Live. S. A. blev en Datter af ham, der var død som Barn, d. 21de Febr. jordet i Rugaards Sognekirke, Veflinge (Hans Mikkelssens Diar. ved R. R.). S. A. var han til Eieren af Harritslesgaard, Lars Ulfelds, Bryllup med hans anden Frue, Else Parssberg, og stienkede dertil en Solvskande paa 98 Lod og hans Frue, Birgitte Kruse, et Solv-Vandbækket paa 109 Lod (Gl. D. Mag. 4, p. 156). 1641 døde hans Fader, Erik Vilde, paa Kiersgaard og d. 16de Juli sendte S. Vilde Bispen, som Honorar for den Liigprædiken, han havde holdt over hans Fader i S. Knud, et poculum argenteum (Diar. ved R. R.). 1643 d. 14de Juli Kongebrev til S. Vilde paa Rugaard om at holde sig færdig til d. 1ste Sept. at folge Grev Valdemar Christian til Moskov (Norske Tegn. ved R. R.). Om denne Reise selv see Holberg, 2, p. 828; Slange, p. 1160 (hvor han kaldes Besalingsmand

paa Rugaard) og 1289; Hoffm. D. Ad. 3, p. 227; Ad. Mag. p. 148; Hoffm. D. Ad. 2, p. 144, og især D. Mag. 4, p. 137 sqq., hvor man erfarer, at de reiste i Nov. fra København gennem Preussen og Polen og kom i Febr. 1644 til Moskow og først hjem i Juni 1645; og er det derhos mærkværdigt, at S. Vilde saaledes var den anden af de Rugaardske Lænsmænd, der som Gesandt har været afsendt til Rusland, ssindt Axel Brahes russiske Mission, 1602—3, rigtignok først indtraf 6 Aar, efterat han havde været Lænsmand paa Rugaard. 1644 $\frac{13}{14}$ September døde S. Bildes Søsterdatter, Sophie Brockenhus, paa Rugaard (iselge hendes Liigpræb. — ved R. R.). 1646 opførte han en stien, grundmuret Lade paa Kiersgaard (Præsteindb. af 1755 ved R. R., saa at det altaa er urigtigt, naar Atl. 6, p. 685, allerede lader ham opføre den 1644, og det saameget mere, som han den Tid var i Rusland). S. A. traf han et Mageskifte med Hospitalet i Odense (Hoffm. Fund. 5, p. 185). S. A. havde han en skiden Sag i Bogense (see Lænets Historie). 1647 kaldes han Oberst-Bagtmester (Wolfs Beskr. over Prinds Christians Liigbegjængelse, fol. A. iiiij, ved R. R.). 1648 d. 25de Nov. blev han ved Frederik d. Idies Kroning slaaet til Ridder (R. R.). S. A. bestemtes det, at der fulde sælges endeeel kongeligt Gods og deriblandt 150 Tdr. Hartkorn af Rugaards Læn (Canc. Reg.). 1649 synes han at qvittere Rugaards Læn; idetmindste faaer han 1650 Uwittering for sin Lænstid; men jeg kan ikke vide, om han maaske efter fuldt paa ny i to Aar; thi Jørgen Kaas kom der først 1653 og han selv blev ogsaa først 1653 Lænsmand i Holbning. 1650 omtrent opregnes Lænets forstiellige Bonder og Lienere, 594 i det hele (Gl. Saml. 2, 3, 91). 1651 blev han afsendt til Norge (N. D. Mag. 2, p. 130). 1652 oprettede han Billesbølle til en Herregård (Fund. 5, p. 383; Atl. 3,

p. 496), hvorfør ogsaa paa den nordre Side af Villesballe-Stuehus langs oppe under Taget saavel hans, som Frues, Navne-Chiffre med Jernbogstaver vare anbragte, nemlig H. S. B. og F. B. K. Aø 1652 (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1653 er han uden Twivl bleven Befalingsmand paa Koldinghuus Pontoppidans Theatr. Nob. Dan. ved R. R. efr. hvad herefter om Jørgen Kaas's Tiltrædelse anføres). S. A. erklærer han — Kbhvn. 21de Juli — at ville til Kongens og Rigens Defension udgive 100 Tønder Rug og 50 Tønder Byg, at leveres tilkommende Winter, samt lade hverve 100 Musfeterer paa egen Bekostning, om Krig paakom, eller give 500 Rdlr. istedet (Fortegnelse ic. Mscr. Nr. 3629, 8vo, Gl. kgl. Saml. — ved R. R. efr. D. Mag., 3die Næffe, 2, 121). 1654 hedder det i P. J. Tranæs epistola dedicatoria til ham i Skriftet: *De utilitate mattheeos, Aarhuus 1654, 8vo (Gl. Saml. 1, 3, 150): Nonnulli (commendant) eruditionem tuam ac sapientiam; quidam exercitia militaria & eqvestria (R. R.).* S. A. faaer han, som Amtmand i Kolding, en Ordre om Almind (Fund. 4, p. 684). S. A. androg han for Kongen, at der i Brenderup-Kirke ikke funde blive Plads for de Haandværksfolk, han havde ladel bygge Huse til, og begierede derfor, at et Kapel maatte bygges til Kirken for Folk og at han under Kapellet maatte lade giøre sin Begravelse, hvorimod han vilde bekoste det halve Kapel, saa at Kirken bekostede den anden halve Deel. Herom sif Henning Pogvist (Koldinghuus d. 21de Juni 1654) Brev at erklære sig (Diplomat. Lang. ved R. R.). 1655 forekommer han ligeledes som Amtmand i Kolding (Gl. Saml. 2, 2, 172); 1656 ditto (Afl. 5, p. 1013). 1657 bygger han de to grundmurede Huse paa Kiersgaard, som udgjorde Baaningshuset (Præsteindb. af 1755; Afl. 6, p. 685), og det ifolge Sag-net for sin Kierestes Saltsaa Birgitte Kruses, med hvem han

dog allerede før 1635 var gift) Penge og skulde den derved have faaet sit Navn af Kicerestegaarden (Brenderup-Sogns To-pogr.); men det følgende vil uden tvivl oplyse, at det ikke var hans, men hans Søns Kicereste, Anne Trolle, hvis Penge op-bygte Gaarden, og sit Navn af Kiersgaard havde den allerede i det 16de Aarhundrede. S. A. laae Hr. S. Vilde som Oberst over et Regiment til Hest i Frederiksodde under Beleiringen og i Asperup Kirke i Vends-Herred findes ellers fandtes en Ind-stift over en Chilian Gerlak, „Cornet bey das Steinhilfche Regiment zu Pferd unter Hr. Henrich Ditlef von Holkens (Steen Bildes senere Svigersøn) Compagnie“, som blev saaret ved et Udsalg fra Frederiksodde d. 26de Sept. 1657 og døde i Noers-lev d. 8de Dec. (Præsteindb. af 1755 ved R. R.; Hoffm. Fund. 5, p. 386; Atl. 6, p. 648, hvor det Steen-Bildes Regiment endogsaa gisres til Grev Steenbuks Regiment). Ogsaa i Ind-stiftsen paa Datteren, Mette Bildes (gift med Grev Holck), Kiste kaldes Hr. Steen Vilde Oberst (Præsteindb. af 1755 ved R. R.). 1658 finde vi ham atten (den foregaaende Efterretning uagtet) som Oberst med 500 Mand Cavalieri ved Middelfart, da Carl Gustav gjorde Landgang; men han retirerede itid til Odense (Nye-rups F. 3, p. 42; D. Mag., 3die Række, 2, 105. 111), hvor han dog en Dags Tid efter blev fanget af de Svenske (ibid. p. 44). Paa Grund af denne Retirade uden foregaaende Fægtning er det formodentlig, at Sagnet ved denne Lejlighed beskylder ham for Landsfor-ræderi, idet det hedder om ham, at han ved sin Indflydelse udvir-kede, at der intet Skud maatte løsnes paa de Svenske ved Land-gangen, da Izen, hvorpaa de gif i Land, ellers let kunde have været slukt i Scenk. De Svenske forskyldte ogsaa ifølge Sagnet denne hans Urtighed; thi da de kom til Billesbølle, begyndte de ogsaa her, som overalt, at anrette Ødelæggelse, idet de gave sig ifær med at nedrive Tærskeladen; men da de sik-

at vide, hvem Gaarden tilhørte, ophørte de ikke alene med denne deres Ødelæggelse; men der blev endogsaa sat Signaler saavel paa denne, som paa hans øvrige Ejendomsgaarde i Landet, hvorved de sikkredes for Plyndring (Fjeldsted-Sogns Topogr.). Imidlertid seer man lettelig, at han idetmindste var uskyldig i det Slags Landsføræderi, man ved denne Lejlighed paadigtede ham; thi for det første havde ikke han, men Jens v. Hadersleben eller Lovenklau, den overste Commando; for det andet commanderede han jo Cavalleri og ikke Artilleri og for det tredie var jo hans Post ved Middelfart og ikke ved Tybrind, hvor de Svenske gjorde Landgang; altsaa i dette Slags Føræderi gjorde han sig neppe skyldig; men desuagtet lærer Sagnet, der sieldent er aldeles uden Grund, at han idetmindste i andre Henseender ved denne Lejlighed havde den offentlige Mening imod sig. 1660 d. 28de Febr. døde hans Son, Envold Vilde, Major til Hest under Oberst Christian Urnes Regiment, paa Kiersgaard i sit 22de Aar (R. R.). S. A. er han med at underskrive Adelens Førslag ved Souverainiteten (Holberg, 3, p. 460). 1661 eller 62 synes han at have mistet Rolding (R. R.) og det uden med noget nyt Len i Sammes Sted at være benaabet. Fra 1662 havde han først i nogle Aar sin Bolig paa Kiersgaard (hvorimod Billesbolle i disse Aaringer beboedes af hans Svigeren, Grev Henrik Ditlev Holck, der 1663 d. 8de Dec. dedicerer sin Philomuseu verdeutschter Svetonius (trykt Kbhvn. 1664, 8vo) til Frederik d. 3die fra "Billesbylle im Hynen," hvor ogsaa et af hans Børn d. 7de Jan. 1665 er født (Præsteindb. ved R. R.), medens derimod S. Vildes ældste Son, Erik, den Lid strev sig til Skafføgaard i Jylland og boede der saavel 1663 (Afl. 4, p. 285), som 1665 (Nothes Eftermæle, 1, p. 207). 1664 d. 5te Febr. boer Hr. S. Vilde endnu paa "Kiersgaardt", hvor han under dette Datum

har nedskrevet nogle histeriske Sentenser (paa Latin og Tydss) paa Forsætsbladet af sit Exemplar af Grev Heurik Ditsl. Holcks ovenanførte Skrift, nu i den Hielmstiernske Samling (K. N.). Imidlertid gik det immer mere og mere tilbage for S. Vilde, og det fordi der, som Sagnet udtrykker sig, ingen Besignelse var ved de Penge, han ved sit Landsforræderi havde forhvervet sig. 1665 striver han sig vel endnu til Kiersgaard, men maa s. A. giore et Laan hos Hospitalet i Odense paa 1000 Mdlr. og derfor pantsætte to Gaarde i Beierup og en i Harendrup (Fund. 5, p. 184) og 1666 maa han endogsaa følge Kiersgaard til Niels Trolle paa Troholm (dog strives han endnu til Kiersgaard i Fred. d. 3dies Brev af 7de Mai 1667 til Mogens Arenfeldt om i Hr. Steen Vildes Sted at være Jfr. Anne Margr. Kruses Børge — Klevenfeldts Saml. ved K. N.); men da dennes Datter, Anne, siden 1663 var gift med hüns Son, Erik, saa kom Gaarden derved eller idetmindste ved N. Trolles Død 1667 paa ny i Bildernes Eje, men dog nu i Sonnens isledetsfor tilforn i Faderens (dette er ifølge Fru Trolles egenhændige Antegneller af 1717, hvorimod Atl. 3, p. 504, lader S. Vilde indlose Kiersgaard fra Hans Lindenov; men Fru Trolle, Steen Vildes Svigerdatter, maa naturligvis derom vide bedst Besked), og denne Erik Vilde var det saaledes, der 1669 (og ikke 1569, som Præsteindb. sige) for sin Kierestes eller Kones Penge lod bygge den Bindingsværks-Flo i Stuehuset (Atl. 6, p. 685), der for dens Ombygning fandtes paa Borgegaarden; thi fra den Tid af beboede naturligvis Erik Vilde selv Gaarden, hvorimod hans Svozer, Grev Holck, som før havde boet paa Billesbelle, nu efter ham fik Skaffogaard, hvor et af hans Born døde d. 11de Marts 1669 og i Indskriften paa hvis Kiste Faderen selv faldes Herre til Skaffo (Præsteindb. af 1753 ved K. N.); hvorimod Eriks Fader, Hr. Steen Vilde,

selv nu maatte flytte til Billesbølle, hvor han ogsaa døde d. 12te Oct. 1672 i sit 67de Aar (Arl. 6, p. 680), men skal dog i Brenderup-Kirke være begravet (Arl. 3, p. 475, 504 — cfr. evenfor S. 5); hvorimod Sagnet, der ikke noftsom vidste at straffe hans formentlige Landsføræderi, ingenlunde er saa gunstigt imod ham; thi ifølge Samme forsegte man vel flere og forsikellige Gange paa at bringe hans Kiste ind paa Kirkegaarden; men det mislykkedes stedse og man maatte derfor ifølge Sagnet begrave ham i et Slag eller i en Dal et Sted paa Alsøbo Mark; men baade han og hans Kone gif naturligvis igien efter Doden og man hørte Fruen ofte med en fin Stemme at raabe: hu! hu! jeg fryser, lad os gaae hjem! og ham igien med en grov Stemme at svare: det kan vi ikke for de store Hunde. — Hans Born gif efter hans Død fra Arv og Giæld efter ham (R. R.).

Hvad nu Lænets Historie under denne Lænsmand, fra 1634 til 1653, er angaaende, da har jeg derom fundet Følgende antegnet.

1635 stiendte Bispen paa Rectoren i Bogense, Anders Jensen (see 1630), fordi han Dagen forud i Fuldstab havde stiendet Borgmester, Præst og andre Tilstedererende ud (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. var Hans Bang endnu Borgmester i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. A. blev Caspar Hansen (f. 1607) Capellan i Eslby og Meilby (Bloch l. e.).

S. A. havde Præsten i Dre, Mads Andersen Hviid, Trætte med Enken i Kalsbet (cfr. 1632).

S. A. d. 14de Dec. døde Laurids Lindenov til Oregaard (som han havde arvet efter sin Fader, Hans Johansen Lindenov), Befalingsmand paa Aarhuusgaard (Liigprædiken over ham — ved R. R.; Pontoppidans Marmora Dan. 2, p. 103,

104). Denne Laurids Lindenov har i sin *Tid* givet Prædikestolen i Dre Kirke; thi i *Abildgaardes Reisejournal* hedder det, at paa Prædikestolen i Dre stod i Midten Laurids Lindenovs Baaben, til venstre (hans første Frues) Sidsel Lunges og til højre (hans sidste Frues) Anne Friis's Baaben; disse Baabner stode ogsaa malede paa de øverste Stole samt Kirsten Lindenovs og Erik Banners og endvidere de Sehesteders, Rosenkrandsers og Biorners Baabner (formodentlig med Hensyn til, at Sehested var Sidsel Lunges, Rosenkrands Laurids Lindenovs og Biorn Anne Friis's Modrene-Baabnen).

1636 Skam-Herreds Tingssidne, betraffende Veien fra Jersore til Bogense og de Hindringer, som fandt Sted for Strandveiens Anlæg (Gyldensteens Arch.).

S. A. Bogense-Bytingssidne, betraffende en Bei, som Bogense Mænd paastaae at have Rettighed til at fare paa til Ebels over Egense Mark, Nibbe kaldet (l. e.).

S. A. Ditto om en Bei over Næbbe Mark Vesten for Gjærdet, som fører til Jersore og Ebels (l. e.).

S. A. var Frands Jørgensen Byfoged i Bogense Raadstue-Pr.).

S. A. siger Bircheroð, at Claus Jensen Bogensis (ø: fra Bogense) blev ordineret til Capellan i Guldborg; men det er uden Tvivl en Forverling med Gudberg.

S. A. bygte Gregers Krabbe (see 1633) de to Længder af Ladegaarden paa Enggaard, nuværende Gyldensteen.

S. A. Steen Bildes Gienbrev til Kongen paa Gods i Haarslef S. og By samt paa Gods i Fastrup i Bielef Sogn og Ullerup i Skamby S. (Voss. Neg.).

1637 var Christen Nielsen Hører i Bogense (Birch.), altsaa omtrent det, vi nu kalde Adjunct, ved Bogense Skole.

S. Narstal findes paa en gammel Kiste hos Jørgen

Hansen Hjulmand i Skaastrup (Dre S.) med 4 Blomsterporte eller Blomsterhvælvinger samt Paaskrift, at Niels Dines og Anne Niels's lode denne Kiste giøre til (deres Datter) Anne Nielsdatter (Ringé).

S. A. kibte Jochum Buchvald til Langesø to Gaarde og siden noget mere Gods i Vigerslev Sogn af Ditlev Buchvald (Langesø's Arch.).

S. Aarstal findes paa et med Billedhugger-Arbeid prydet Krogstab (d: Hjørnesslab) i Nyklobing i Vigerslev Sogn (Ringé).

S. A. brændte Præstegaarden, Fuglevig, i Bissenberg Sogn (Bloch, 2, p. 339), ved hvilken Lejlighed endeeel af Præstekalde's Afdomsbreve tillige blevne oprændte (Fund. 5, p. 367).

1638 maatte Sognepræsten i Sønderø, Hr. Thomas Nielsen Hem, afbede en Forseelse hos Lænsmanden og Bisshoppen (Blochs hdst. f. G. H.).

S. A. $\frac{23}{24}$ Nov. døde Eieren af Enggaard, Gregers Krabbes, Frue, Helvig Rud (Liigpræd. — ved K. R.).

1639 d. 5te Januar sendte Lænsmanden, Steen Bilde, Bud til Bispen om at holde Liigprædiken over Præsteenken i Kolshauge (d: Guldberg S.); d. 8de Febr. undersøgte Bispen Hr. Caspar Johannis Sag, som var kaldet til Kolshauge (der var siden 1635 en Capellan af dette Navn i Elby, som formodentlig er den her omtalte); d. 9de Febr. sendte han alle Documenter, denne Sag angaaende, til Lænsmanden og d. 19de Febr. sik han Brev fra Lænsmanden om at kalde Hr. Johan Severini til Sognepræst i Guldberg. Den forrige Sognepræst her paa Stedet, Hr. Hans Jespersen (see 1600 — som havde en Steddatter, der var gift med Hr. Mads Olsen i Kærte), var nemlig s. A. død og ved denne Lejlighed blev nu Hr. Hans Sørensen paa ovenomstrevne Maade hans Successor; han var født i Odense 1603, blev 1632 Rector i Middelfart, 1638

Capellan i Lunde hos Hr. Jens Olufsen, 1639 Sogneprest i Guldborg og giftede sig f. A., men havde det Uheld, at hans Kone kom 9 Uger for tidlig, hvorfør han blev tiltalt 1640 (Blochs hdsfr. f. G. H.).

S. A. blev Sognepresten i Dre, Mads Andersen Hviid, kaldet til S. Nicolai Kirke i København; men det gik igien overstyr (Bloch l. e.).

S. A. fikte Jochum Buchvald til Langesø noget Gods i Bigerslev Sogn af Laurids Ulfeld (til Harritslesgaard), hvori blandt, som det synes, en Bondegård i Fastrup (Langesø's Arch.).

S. A. døde Axel Brahe til Elvedgaard, hans Enke, Kirstine Hardenberg, og Bissen holdt Liigprædiken over hende f. A. d. 23de Dec. (see ovenfor).

1640 var Peder Jensen Capellan i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. A. holdt Eieren af Harritslesgaard, Laurids Ulfeld, Bryllup med sin anden Frue, Else Parberg, ved hvilken Lejlighed der blev givet i Brudegave (som specificeres i Hoffm. D. Ad. 2, p. 231—33) 297 Rosenobler, 33 Guldkroner, 10 rhinse Gylden, 8 ungerste Gylden, 1 Portu.alos samt i forarbeidet Sølv 5137 Røb,

hvoraf 3527 uforgyldt à 3 $\frac{1}{2}$	1763 $\frac{1}{2}$ Rdsl.
og 1610 forgyldt à 5 $\frac{1}{2}$	1341 $\frac{1}{3}$ —
altsaa det forarbeidede Sølv alene	3104 Rdsl. 5 $\frac{1}{2}$

i døværende Penge, men vistnok mere end det dobbelte i nuværende.

S. A. blev Sognepresten i Guldborg, Hr. Hans Sørensen, saggivet, fordi hans Kone kom 9 Uger for tidlig, men desvagtet ved Dom frisundet (Blochs hdsfr. f. G. H.).

S. A. blev Prædikestolen givet i Sandager Kirke af Etatsraad Ehrenschild til Enggaard (Præsteindb. af 1755); men han fikte først Enggaard 1694.

S. A. lod Gregers Krabbe det store to Etagerd-Huus paa Enggaards (o: Gyldensteens) Borgegaard opbygge og fæbte s. A. to Gaarde i Moderup i Særslef Sogn (Gyldesteens Arch.).

S. A. lod Jomfru Ingeborg Friis til Margaard Kirkens anden Klokket i Særslef støbe, men vel at mærke for Kirkens Korn (hvorfra man saaledes seer, hvorledes det i Almindelighed gif til med Kirkepatronernes og Kirkeværgernes saakaldte Gaver til Kirkerne); den blev bestilt af Mads Hansen i S. Knuds Kloster og støbt paa Bellinge Kirkegaard af Lars Jensen Klokkestøber (Arl. 6, p. 620). Denne Jomfru Ingeborg Friis, som saavel 1610, som 41, eiede Margaard, var af Skaktavl-Friserne og Jørgen Friis's og Else Bierns Datter (hun findes ikke paa Hoffmans Tabel); men hvorledes hun kom til Gaarden, vides ikke, da hendes Farbroders Datter, Karen Friis's, Mand, Truid Brysse, som før skal have eiet den, først døde 1653.

S. A. havde Sognepræsten i Dre, Mads Andersen Hviid, Trætte med Erik Vilde til Kiersgaard om noget af Præstegaardens Jord, denne vilde tilegne sig (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. eiede, som sagt, Jomfru Ingeborg Friis Margaard.

S. A. døde Axel Brahes Svigerson, Eiler Dvibov til Elvedgaard (see ovenfor), hvilken Gaard han havde arvet enten efter Axel Brahe selv 1616 eller efter dennes Enke 1639 og som nu igien hans egen Enke, Anne Brahe, tiltraadte.

1641 var Peder Jensen eller Hansen Hiallese (altsaa den 1610 omtalte, som 1629 blev ordineret til Capellan ved vor Frue Kirke i Svendborg) Capellan i Bogense, men blev s. A. Sognepræst i Skydebierg (Bloch, 2, p. 284).

S. A. blev Jens Ibsen eller Jacobsen Barløse i den foregaaendes Sted Capellan i Bogense (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. var der alt en Familie af det Tilnavn, Fahnæ, i

Bogense og det saavel Gamle som Unge og Jørgen Tanse havde s. A. en Strid med Jørgen Broch (Raadstue-Pr.).

S. A. døde Capellanen i Eilsby, Caspar Hansen, d. 5te Oct. (Blochs hdsr. f. G. H.) efr. 1635.

S. A. blev i den Foregaaendes Sted Hans Næsmussen (f. 1608) Capellan i Eilsby og ved hans Formands, Sognepræstens, Laurids Jespersens, fort efter paafulgte Død Sognepræst her paa Stedet; men denne Glæde varede kun stakket — see 1643 (Bloch l. c.).

S. A. døde Haarslef Sogns hidtilsværende Sognepræst, Hr. Jacob Hansen eller Jensen (see 1631, hvor han faldes Plougdal; imidlertid skal her paa Stedet ogsaa have været en yngre Jacob Plougdal, maa ske den Foregaaendes Son, som først døde 1660), og Bisshop Hans Mikkelsen holdt Lægprædiken over ham s. A. d. 28de Sept. (Blochs hdsr. f. G. H.).

S. A. blev Gert Jespersen Stampe (som var født 1608 i Nyborg og fra 1634 havde været Rector ibid.) i den Foregaaendes Sted Sognepræst i Haarslef (Bloch l. c.).

S. A. stiftede Jomfru Ingeborg Friis til Margaard (see 1640) et Hospital i Sønderss for 3 fattige Stafstarle af Margaards Gods med Capital af 600 Specier. Fundatsen for samme Stiftelse findes i Hoffm. Fund. 5, p. 310—12.

S. A. byggede Eiler Høg og Else Krabbe Leden paa Dallund, hvorfor ogsaa paa begge Sider af Ledeporten staar saavel deres Baabner, som Navnechiffre og Årstat; hvorimod andre sige, at det staar over begge Portene samt derhos deres Valgsprog: *Memento mori.*

1642 d. 23de Nov. udstedede Kong Christian d. 4de sit Confirmationsbrev angaaende Bogense Byes Sønden for Samme beliggende fællesd. Jord og Grunds Deling og Skiftning mellem Jordeierne i Byen efter Dronning Christines Privilegier ic., og

eftersom nu Borgmester og Raad havde deelt og skiftet med os elstelige Henning Walkendorf til Glorup, vor Mand, Tiener og Befalingsmand paa vor Gaard i Odense, hans Billie og Samtykke (F. Reg. ved K. R.).

S. Aarstal stod anbragt paa Degenstolen i Sandager Kirke og derhos Ordene: Sing Faer! (Præsteindb. af 1755).

S. A. Mogens Sehesteds Gienbrev til Kongen paa Gods i Tevringe By i Beflinge Sogn (Voss. Reg.).

1643 var Frands Jørgensen endnu Byfoged i Bogense (Raadstue-Pr.) esr. 1636.

S. A. blev Sognepræsten i Eilby, Hr. Hans Rasmussen, domt fra sit Kalb, fordi hans Hustru gjorde Barsel 12 Uger efter Brylluppet; dog fik han endnu s. A. kongeligt Opredningsbrev at maatte sege Præstekald igjen og blev derpaa Capellan i Vigerslev (Blochs høstr. F. G. H.).

S. A. blev i den Foregaaendes Sted Hr. Laurids Madsen Tresstrup (f. 1615) Sognepræst i Eilby (Bloch l. c.).

S. A. Henrik (o: Henning) Walkendorfs Gienbrev til Kongen paa Gods i Moderup eller Macherup i Særsløf Sogn (Voss. Reg.).

S. A. Steen Bilde's Gienbrev til Kongen paa Gods i Hemmersleff i Særsløf Sogn (l. c.).

S. A. Ditto til Ditto paa Gods i Haugaard og Farstrup i Vigerslev Sogn (l. c.).

S. A. skulde Sognepræsten i Haarølef, Hr. Gert Jespersen Stampe (esr. 1641), være død; men andre udsette det uden Twivl rettere til 1646.

S. Aarstal findes anbragt paa et Himmel-Sengested i Eilstov med kunstigt Billedhugger-Arbeid, nemlig i Anders Jespersens Gaard (altsaa samme Gaard, hvor den beriedte, rige Niemand Eilstov, der døde i Odense, 1713 blev født). Himm-

len børtes nemlig af 4 Bildmænd, en i hvert Hjørne, og paa de 4 Hjørner af selve Sengen ere Havfruer anbragte. Paa Hovedgjærdet staaer derimod I. R. S. M. N. D. (ø: Jeppe Næsmussen og Margrethe Nielsdatter) I. A. S. R. I. D. (ø: Jesper Andersen og Kirsten Jøbdatter) samt Årstatallet 1753, hvilket nyere Årstat formodentlig blot betegner, at hin Mand, som Svigersader, har ladet Sengen male for denne Mand, som sin Svigerson. I samme Gaard findes forresten ogsaa et Skab paa 4 Fodder med særdeles smukt Billedhugger-Arbeid, forestillende Scener af Christi Levnet, men uden Årstat (medd. af Degnen, Schebye).

1644 tog Rectoren i Bogense, Anders Jensen, sin Afsted eller blev forflyttet (cfr. 1630 § 35) og i hans Sted blev Johan Christierni Assenius Rector (Blochs høstr. f. G. h.).

S. A. var den 1636 og 43 som Byfoged i Bogense omtalte Frands Jørgensen baade Byfoged og Tolder ibid. (Raadstue-Pr.).

S. A. blev Søren Hansen ordineret til Pastor designatus i Haarslef (Bloch l. e.), hvilket synes at forudsætte, at Sognepresten, Gert Jespersen Stampe, endnu den Tid var i Live cfr. 1643.

1645 var Hans Bang endnu Borgemester i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. A. fik Gregers Krabbe til Enggaard Livesæste paa Norup Kirketiende af Kongen (Gyldensteens Arch.).

S. A. brændte Haarslef Præstegaard, som den Tid laae i Farbsølle, og blev ved denne Lejlighed igien opbygt i Haarslef By og ved Haarslef Kirke (Atl. 6, p. 620). Præstegaarden i Farbsølle laae, som man mener, hvor nu Hans Hansen Fyrboer; lige ud for hans Huus er der nemlig en stor Mark, som nu tilhører Lykkesborg og kaldes Præstelykken, og hünsdes

samme igien en Mark, kaldet Fruerlykke, og disse to Lykker, hvoraf den første i gamle Dage overalt var bevoret med Skov, tilherte den Tid Præstegaarden; men foruden disse havde Præsten sin Jord i Fællig eller Ager om Ager med Boderne (dog vil dette Sagn, som mig synes, ikke fuldkomment passe med den geistlige Jordebog af 1571). Huset selv ligger ikke i Præstelykken, men blot dets Hauge; thi Beien fra Nounemose og Hindevad til Haarslef adskiller Hauge og Huus og Præstegaarden laae ikke, hvor Huset nu ligger, men hiinsides Beien i eller ved den nuværende Hauge, hvor der ogsaa er fundet Levninger af brændte Muursteensbrokker og Kampesteens-Grundvold, og ved den anden Side af Beien var endnu længe en steensat Brænd, som dog siden maatte fyldes, fordi den var Beien for nær (andre sige derimod, at der ved Byaaen i Præstelykken skulde være funden en Huus og Grundstene, som skulde være Levninger af den fordums Præstegaard). Her blev desaarsag ogsaa et Huus opbygget, som hørte Præstegaarden til, men som siden (nemlig i nærværende Beboers Formands Tid) blev flyttet hiinsides Beien, hvor det nu er beliggende (andre sige derimod, at det var Venervaadshuset, som først laae i Præstehaugen). Dette Huus tilhører vel Præstegaarden endnu, men har sin Jord til en Koes Græsning tildeels paa samme Side af Beien og tildeels ved Præstegaardens øvrige Huus-mænds Lødder. Ogsaa er her i en hosliggende Lofte et Par Vandsteder, hvorfaf det ene menes at være gravet til Fissedam for Præstegaarden, medens den endnu i Farbsølle var beliggende.

1646 blev Rectoren i Bogense, Joh. Christierni Assenius (see 1644), Sognepræst i Søby og i hans Sted kom f. A. den ved 1630, 35 og 44 omtalte Anders Jensen efter tilbage til Bogense og blev her Rector paany (Blochs hdstr. f. G. h.).

S. A. døde uden Twivl Sognepræsten i Bogense, Hr. Hans

Buren (see 1616), der tillige siden 1630 var Herredøpprovst; thi f. A. (1646) blev Mag. Hans Clausen Bang Sognepræst i Bogense (andre nedscætte saavel det første, som det sidste, til 1647). Han var født i Middelfart 1620 af Faderen, Claus Madsen Bang, Borgemester ibid., og Moderen, Anne Rasmussen datter. 1646 d. 26de Mai blev han indviet til Capellan hos den strobelige Hr. Jens Jespersen i Særslev eller, som det den Tid kaldtes, Hemmerslev; men her var han kun kort; thi allerede næste Åar var han Sognepræst i Bogense (Blochs hdskr. f. G. H.).

S. A. begynder Bogense-Byes første, stisndt meget uordentligt første, Kirkebog og det formodentlig i Anledning af Kong Christian d. 4des stærpede Befaling af 17de Mai d. A., at hvis nogen Præst forsommer at holde Kirkebog, skal han derved have sit Embede forbrudt.

S. A. var Hr. Jens Capellan i Bogense (Raadstue-Pr.); altsaa Jens Ibsen eller Jacobsen Barløse; see 1641.

S. A. d. 8de Aug. blev Hans Mouridsen, Son af Raadmand Mourids Bendiren i Bogense, indstævnet for crimen bestialitatis, bedrævet med en Hoppe; han bekendte, at han ikke vidste, hvad han havde gjort. Beskyldningen maa imidlertid paa anden Maade være blevet bevist; thi af en Synsforretning, som blev optaget 1648, sees det, at Delinqventen var blevet henrettet for denne sin Misgjerning (Raadstue-Pr.).

S. A. blev, som sagt, Hr. Claus Madsen Bang d. 26de Mai indviet til Capellan i Særslev hos den strobelige Hr. Jens Jespersen, men blev samme Åar eller næste Sognepræst i Bogense; det sidste er uden Tvivl det sande; thi den næste Capellan i Særslev blev først d. 6te April 1648 indviet (Bloch l. c.).

S. A. blev Daniel Andersen Prenter (født i Helsingør 1615) Capellan i Dre (l. c.).

S. A. maa først Sognepræsten i Haarslef, Gert Jespersen Stampe (see 1641 § 43), være død (Gießings Jubellærere, 3, 1, 468, Tab.; men hvad enten han døde 1613 eller 46, er det dog i ethvert tilfælde urigtigt, naar det i Esterretu. om Nyborg Skole, p. 17, hedder, at han døde som Rector ibid.); thi S. A. blev først hr. Jørgen Mortensen (Georgius Martini; født 1618) ifølge Bispens Ordinations-Liste til Sognepræst i Haarslef ordineret, skjønt Bloch allerede lader ham ordineres 1645.

1647 blev Sognepræsten i Bogense, hr. Hans Madsen (Clausen) Bang, (tilligemed hans to Brødre, Mads Bang, Prof. ved Odense Gymnasium, og Claus Bang, Sognepræst for Steenløse og Fangel) creeret til Magister og handler hans Disputats om Geographiens store Nutte for de Studerende (Bloch I. c.).

S. A. lod Sognepræsten til S. Knud i Odense, hr. Niels Jensen Løve (Bloch, I, p. 723), et Epitaphium i Bogense Kirkes Chor oprette over sine Forældre, som der havde været bosatte (Præsteindb. af 1755).

S. A. var Jens Madsen Borgemester i Bogense, Henrik Henriksen Byfoged og hr. Jens Ipsen Capellan (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 1ste Oct. fremlagde bemeldte Capellan, hr. Jens Ipsen, et Indlæg, hvori han begærer at maatte nyde noget Vicariegods, som sal. Axel Brahe af Elved havde henlagt til Capellanen af Bogense, samt hvad Stedsmaal, af samme Forber bør gaae (Raadstue-Pr.) cfr. 1650.

S. A. begynder Kirkebogen for Eilby og Meilby og, da den saaledes er en af de gamle, høist sieldent fra den Tid opbevarede, bør det saameget mere her anmærkes, som der ikke sieldent fra disse Kirkebøger med Hensyn til den efterfølgende Tid kunne uddrages enkelte interessante Particularia.

S. A. døde først den gamle Sognepræst i Særslev, Hr. Jesper Lauridsen, i sit 80de Åar, som ved sine alchemistiske Forsøg to Gange skal have afbrændt Præstegaarden (Marm. Dan. 1, p. 257; Pontopp. Ann. 4, p. 390; efr. 1604. 1600. 1590), som den Tid laae i Hemmersleff, hvor endnu Stedet, hvor hans alchemistiske Ørn eller Esse skal have staaet, paavisces. Han levede altsaa 43 Åar efter 1604, da han til sin Son, Jens Jespersen, ressignerede Kalbet, men maa paa den Biis ogsaa have været mere end 80 Åar gammel, da han døde.

S. A. d. 26de Mai ordineredes Severinus Johanuis Cardemundanus (o: fra Kierteminde) til Commminster eller Capellan for Vigersleff og Vestinge Sogne. Han var født i Kierteminde 1611 og havde først været Rector i Faaborg (Blochs Hdstr. f. G. H.), hvilket den Tid var den almindelige Vej til Sognekald, hvorpaa allerede i det foregaaende mangfoldige Exempler ere anførte; nemlig først Rector, saa Capellan og enelig Sognepræst.

1648 Kong Frederik d. 3dies Confirmation paa Bogense-Byes Privilegier med det Tillæg, at Byen tilstaaes al den Ejendom og Overdrift, som til den henhører, med Undtagelse af den Jord og Ejendom, som ligger til Harritsleffgaard, hvilken Kongens Farfader (altsaa Frederik d. 2den) havde afhændet og fiedet til afgangne Jørgen Svab (C. Reg.), hvilket synes at godtgiøre, at Harritsleffgaards Jorder tilforn have henhørt til Bogense, hvilket saaledes kunde bestyrke Formeningen om denne Byes store Anseelse og Omsang i den catholske Tidsalder.

S. A. var Jens Madsen (see 1625 § 26) Borgemester og Henrik Henriksen Byfoged i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. Årstaal med 3 adelige Baabner og de 4 Evangelister ere anbragte paa Prekestolen i Guldberg Kirke (Ring); for-

modentlig er den altsaa sticendet af Gregers Krabbe til Enggaard, som f. A. blev Elephantridder.

S. A. blev Capellanen i Dre, Daniel Andersen Prenter (see 1646), Sognepræst for Harring i Aalborg Stift og derimod i hans Sted Hans Berthelsen Capellan i Dre (Blochs hdsr. F. G. H.).

S. A. tilhørte Dregaard Fru Anne Friis, sal. Laurids Lindenovs Enke (C. Reg.), hvis Mand allerede døde 1635.

S. A. d. 6te April blev Hr. Anders Sørensen (f. 1622) i den til Sognepræst i Bogense forrige Åar befordrede Hans Clausen Bangs Sted ordineret til Capellan i Særslev hos den strobelige Hr. Jens Jespersen (Bloch I. c.).

S. A. eiede endnu Eiler Dvigovs Enke, Anne Brahe, Elvedgaard (C. Reg.).

1649 udføres af Bogense-By 104 Rdstr. i Krigsstyr (C. Reg.).

S. A. var endnu Jens Madsen sammesteds Borgemester, Henrik Henriksen Byfoged og Mester Hans Clausen Bang Sognepræst (Raadstue-Pr.).

S. A. eiede Erik Dvigov, Frederiks Søn, Sandager (Rothe, 1, p. 474).

S. Aarstal staer efter Ringe paa Dallunds Lade, som man ellers i Almindelighed antager for at være bygt 1641 af Eiler Høg og Else Krabbe.

1650 gif der Dom over Sognepræsten i Bogense, Mag. Hans Madsen (Clausen) Bang, fordi hans Kone, Maren, kom for tidslig i Barselseng (Blochs hdsr. F. G. H. esr. Giessing, 3, 1, 107. 169. 170); imidlertid maa han igien have rystet den Skam af sig, siden han 5 Åar efter (1655) blev Provst.

S. A. indstævnede Anne Brahe, sal. Eiler Dvigovs, som nu strev sig til Lykkesborg i Haardslev S. — men maaske derfor

endnu gierne kunde have ejet Elved), Magistraten i Bogense for at have misbrugt de Forder, hendes sal. Fader, Axel Brahe, 1596 stænklede til Capellaniet, idet de imellem hinanden havde dem bortsolgt, hvorved Fæsterettigheden var Capellaniet frakommens (esr. Capellanens Klage 1647), den hun nu igien ved Dom fik til Capellaniet lagt tilbage. Denne Sags udforsligere Procedure findes saaledes i Raadstue-Protocollen omhandlet: D. 15de Marts blev indstævnet forrige Borgemester, Hans Bang (see 1645 og 1630), af Fru Anne Brahe, sal. Eiler Øvighovs til Løchesborg, at han skulle hiede sin Ret til den Jord ved Byen, som han hidtil havde brugt og som hendes Fader, Axel Brahe til Elved, havde henlagt til Capellaniet i Bogense. D. 22de Marts blev Sagen efter foretaget og da blev fremlagt Axel Brahes Gavebrev af 13de Oct. 1596, hvis Hovedindhold viste, at han havde stænket til Capellanen i Bogense og hans Efterkommere:

- 1) den Ejendom, Hr. Hans Jacobsen (NB. den ulykkelige Sognepræst i Dre 1596) paaboer og som skylder aarlig 8 $\frac{1}{2}$ dansk,
- 2) en Ejendom, Rasmus Daae paaboer, som skylder 2 $\frac{1}{2}$ dansk, og endvidere til Skolemesteren
- 3) den Baaning, som Borgemester Peder Jørgensen bruger og som skylder 8 $\frac{1}{2}$ dansk, og
- 4) nok en Baaning, (som skylder) 1 $\frac{1}{2}$ dansk; begge Dele dog saaledes, at den aarlige Landgilde skal tilfalde Skolemesteren, men Stedsmaals-Pengene Capellanen.

Herimod fremlagde Hans Bang sit Skiede af Æde Marts 1613, hvorved han bevisste, at Raadmand Jørgen Grandsen havde solgt ham disse Ejendomme imod at svare til Capellanen aarlig 2 Rdl. D. 29de Marts blev Sagen efter foretaget og da paastod Fru Anne Brahe Hans Bang straffet, som

den, der havde krenket sin Borgemester-Eed, da han, som saadan, havde haft Axel Brahes Gavebrev i sit Værge og det altsaa maatte være ham vitterligt, at Kiebet var ulovligt. Dommen blev imidlertid, at Godset vel skulde restitueres Capellaniet; men hvad den sidste Paastand angik erklærede Borgemester og Raad sig incompetent og henviste Sagen til Landsdommeren.

S. A. var endnu Jens Madsen Borgemester og Mester Hans Clausen Bang Sognepræst (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 2den Dec. blev Henrik Henriksen taget i Eed, som Raadmand i Bogense (l. c.), og maa altsaa formodentlig være forskellig fra den H. Henriksen, der var Bysoged fra 1617 til 51 o. s. v.

S. A. udstede Kong Frederik d. 3die sit Forsikningsbrev, at det ikke skal blive til Krænklelse i Bogense Borgeres Privilegier, at de have udvalgt hans Son til Thronarving (Raadstue-Arch.).

S. A. d. 17de Dec. bleve ifolge kongelig Forordning de op tegnede, som vilde holde Øl-Udsalg og sælge Brændeviin i Bogense, og vare der den Tid i Byen 3 Mænd (og blandt dem Tolderen, Frands Jørgensen), som stænkede Tøskillings-Øl og Brændeviin; 9, som stænkede Tøskillings-Øl og Brændeviin; 6, som blot stænkede Tøskillings-Øl, og een Mand, som angav at ville sælge fransk Viin; men han havde endnu intet i Forraad (Raadstue-Pr.); saa nær var allerede den Tid Bogense ved at faae sig en — Viintapper.

S. A. blev etter en Krigsstyr paa 104 Rdsl. Species ud-
skrevet af Bogense (E. Reg.).

S. A. er den første Gang, jeg finder Lykkesborg i Haars-
lef Sogn nævnt (see ovenf.). Formodentlig har den sit Navn
af Lykkebierget (see 1571); thi der findes to Lykkebierge der i

Sognet, nemlig Thue-Lykkebierg og Guld-Lykkebierg; af det ene af disse har formodentlig Lykkesborg og af det andet Lykkegaard der i Sognet sit Navn; idetmindste finder jeg intet Bevis for den Paastand (Arl. 6, p. 620), at hün Gaard først skulde have været beboet af den adelige Familie, Lykke, og altsaa af den have faaet Navn.

S. A. ophørte Anders Sørensen at være Capellan i Særsleb og i hans Sted blev Mag. Berthel Wichmand det; han var født i Odense 1617 af Faderen, Berthel Wichmand, og Moderen, Karen Leth, der døde i sit 99de Åar; han deponerede fra Odense og gjorde sig saa bekjent ved Universitetet, at han alt som Student 1645 blev creeret til Mag. philos.; 1650 blev han Capellan hos Hr. Jens Jespersen i Særsleb, med hvilken frøbelige Mand han havde adskillige Fortrædeligheder (Blochs hdsfr. f. G. H.).

S. A. gav Jørgen Rosenkrands Jochum Buchvalds (til Langesø) Frue, Margrethe Wensyn, Fortegnelse paa det kongelige Gods, der efter hendes Lovseddel var hende udlagt for to Trediedele af den Capital, hun havde forstrakt Kronen (Langesø's Arch.).

S. A. var Fru Anne Brahe, som sagt, flyttet fra Elved (see 1648) og skal ifølge det i hendes Mands Levnet alt anførte have overladt Elvedgaard til sin Son, Erik Dvizov.

1651 udskrives etter en Krigsstyr af Bogense paa 104 Rdsl. Species (Canc. Reg.).

S. A. var endnu Jens Madsen Borgemester i Bogense, Hans Clausen Bang Sognepræst og Henrik Henriksen Byfoged (Raadstue-Pr.), hvilken sidste, saasom han allerede 1647 nævnes som Byfoged og endnu 1651 bælæder samme Embede, neppe kan være den H. Henriksen, der 1650 blev Raadmand i Byen. Forresten er der fra 1651 til 54 en Lacune i Bytings-Protocollen, skindt ingen Blade deraf synes at være udrevne og Magistraten naturligvis heller ikke i al den Tid kan have ferieret.

S. A. skulde Oluf Rosenkrands til Enggaard have givet Klokkens i Guldborg Kirke (Arl. 6, p. 616); men han kom først til Gaarden 1655, hvorfør det formodentlig skal læses 1661, da ogsaa Kalk og Disk af samme Herre blev givet.

S. A. eiede endnu (see 1649) Erik Dvijov Sandagergaard her i Lænet og var Major til Gods eller Major ved Infanteriet (Rothe, 1, p. 470.).

S. A. et Skouby-Herreds Tingovidne, betreffende en Groftvei igennem Sandagergaards Enemærker til Bedste for Enggaards Eier (Gyldensteens Arch.).

S. A. mageskifteede Erik Dvijov paa Sandager noget Jord i N. Esterholse til Gregers Krabbe paa Enggaard (l. c.).

S. A. beboedes Dregaard endnu (see 1648) af Laurids Lindenovs Enke, Anne Friis (Arl. 6, p. 640).

1652 udførtes atter 104 Ndlr. Species i Krigestyr af Bogense (C. Reg.).

S. A. havde Bispen Sognepræsten, Jens Jespersen, i Særslef og hans Capellan, Berthel Wichmand, efter Cantslers Befaling i Anledning af en mellem dem opstaet Uenighed samlede i to Præsters Overværelse for at forlige dem; men Hr. Jens vilde ikke, endftindt Hr. Berthel vilde med Ged bekræfte, at han (ikke) var Indholdet af den Seddel bevidst, hans Haand stod under; dog da Bispen ingen Befaling derom havde, blev Sagen uafgjort og Hr. Jens maa formodentlig i samme År være død og Hr. Berthel være blevet Sognepræst der paa Stedet; idetmindste gifstede han sig 1652 med Anne Eriksdatter, en Datter af Raadmand og Kriebmand Erik Jorgensen af Odense, som siden (hvad som den Lid, da Præstekaldene paa en vis Maade vare blevne arvelige i Spindelinien, var almindelig Stik og Brug her i Danmark) efter hans Død fik Eftermanden i Kaldet til Egte (Bloch l. c.).

S. A. maa allerede Sognepræsten i Vigerslev, Hr. Nicolaus Jacobi Hindsholm (Bispens Broder), have været Herrebsprovst; thi da forærede han Bispen, sin Broder, paa egne og Herredsbrodres Begne et Solv-Sukkerstrin (l. c.).

S. A. blev Niels Thomesen (født 1623) Capellan hos sin Fader, Hr. Thomas Nielsen Hem, i Sondersø (l. c.).

S. A. eiede Eiler Høg (see 1649, 41 og 34) endnu Dal-lund (Gaardens Arch.).

1653 optræves der af Bogense en Krigsstyr paa 203 Rdtr. Species (C. Reg.); altsaa dobbelt saameget, som i de foregaaende Aar.

S. A. blev Sognepræsten i Guldborg, Hr. Hans Sørensen (see 1640 og 39), suspenderet, fordi han ikke havde uddeelt Sacramentet til nogle, som han dog havde striftet; dog synes han ved Forben til Kongen at have beholdt sit Embede (Bloch l. c.).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Nicolaus Jacobi Hindsholm, i Vigerslev; han var, som sagt, Bispens Broder og uden Evig Herrebsprovst (see 1652); hans Enke, Karen, var en Søster til Dr. Thomas Bang. Hans Eftermand blev først kaldet næste Aar, fordi der var megen Strid om Valget blandt de Kaldoberettigede (l. c.).

S. A. kibte Jochum Buchvalds Frue paa Langesø, Margrethe Wensyn, 7 Gaarde i Sondersø af Margrethe Ahlefeld (Langesø's Arch.). Saavel heraf, som af det under 1650 ansorte, skulde man saaledes have troet, at hendes Mand, Jochum Buchvald, allerede da var død; men han nævnes desvagter endnu 1655 som Langesø's Eier (Gl. Saml. 2, 2, 163) og maa altsaa have ladet sin Frue stalle og valte med Gaard og Gods, hvis han ellers ikke i disse Aaringer var fraværende.

S. A. døde den Truid Bryske (gift med Karen Friis),

som før havde ejet Margaard (og Langesø; see 1618), og det i sit 74de Åar, som Slægtens sidste Mand (Geneal.).

1653 blev Jørgen Kaas Mogensen til Gudumlund Lænsmænd paa Nugaard. Han var en Son af Hr. Mogens Kaas til Stevringgaard, D. R. R., og Fru Sidsel Friis og uden Ewidt født omtrent 1622. 1641 i Sept. underskrev han paa Margaard sin Moster, Jomfru Ingeborg Friis's, Stiftelse-Brev for Hospitalet i Sønderss (Hoffm. Fund. 5, p. 312). Den Jørgen Kaas, der 1649 var Besaligemand eller Slotsherre i København, som Atl. 6, p. 17, siger, maa derimod sandsynligvis have været en ældre Jørgen Kaas, der allerede 1608 var Slotsherre paa Københavns Slot (Atl. 2, p. 235), medmindre det skulde være en Forverling med Mogens Kaas, der 1624 beklædte samme Post (Atl. 1. c.), hvorimod den her omtalte Jørgen Mogensen Kaas 1649 d. 3die Febr. blev forlænet med Jungshoved Slot fra næste Philippi Jacobi (D. Saml. i Geh.-Arch.), hvilket han havde til 1651 (Repholz's Stampenborg, p. 45); imidlertid var han dog endnu, selv længere hen paa Året, 1649 Dronning Sophia Amalias Kammerjunker og blev som saadan d. 14de Aug. f. A. viet paa Københavns Slot af Højspræsten, Laurids Jacobsen, til Jomfru Margrethe Catharina v. Buchwald (en af Dronningens Hofsjomfruer) i Kongens, Dronningens, Rigens Raads og mange Adelsmænds Overværelse og det »om Natten, der Klokk'en var 12«; ligesom det ogsaa derhos bemærkes, at han derpaa d. 31te Aug. tilsendte bemeldte Højspræst en Solvkande til Foræring, fordi han viede ham og hans Jomfru Laurids Jacobsen Hindsholms Dagbog, udgivet af Wivet, p. 43 — ved R. R.). 1651, da han quitterede Jungshoved, fik han igien Vemb- og Thune-Læn i Morge og beholdt dem til

1653 (Klevenfeldt efter N. Reg. ved K. R.) og i sidstnævnte Aar blev han, som sagt, Befalingsmand paa Rugaard. Som saadan nævnes han 1653 (C. Reg.), 1654 (l. c., hvor han siges at have været paa Afgang), 1655 (Gl. Saml. 2, 2, 154). 1656 om-tales Lænet hos A. Berntsen, 1, p. 187. 220. 1658—59 og altsaa i hans Lænstid indtraf den svenske Feide, hvor disse ubudne Gæster, som det følgende skal lære, huserede ilde her paa Egnen. 1659 havde han nær raget uklar med Bispen i Anledning af Sognepræstens Valg i Vigerslef (see nedens. i Lænets Historie). 1660 udvirkede han Forbud mod Namn med Hensyn paa Lænets Bønder i Anledning af deres Armod for-medelst sidste Krig (C. Reg.). S. A. understrev han d. 19de Sept. Adelens Forslag paa Rigsdagen i København (Holberg, 3, p. 461). 1662 blev Lænene forandrede til Amter og Læns-mændene til Amtmænd, hvorimod førstilte Amtstuer blev oprettede til at oppebære de kongelige Skatter (Røfod Anchers Str., 3, p. 401), og saaledes blev Kaas den første Amtmand i Rugaards Amt og nævnes som saadan saavel 1662, som 64 (i Atl. 3, p. 475; 6, p. 633 efr. 619). 1663 saavel d. 2den Febr., som d. 26de Nov., udgik der Befaling til Lænsmændene, at de inden Febr. Maaneds Udgang 1664 skulle indsende fuldkommen og rigtig Matrikel og Jordebog over deres Læn, saavel det kongelige som private Gods i samme, med Landgildens Specification og efter den Maalestok, der ved Sedskendestiftte bruges, i Hartskorn beregnet, og derved tage 7 Herreds-Birke- eller Sognesogder til Hjælp (C. Reg.), og saaledes fremstod den saakaldte gamle Matrikel for Rugaards Amt 1664 under Kaas's Direction. 1665 d. 26de Aug. kibte Grev Vilhelm Frederik Wedel Gaarden (nemlig Rugaard) af Kongen og saaledes blev Amtet nu stift fra denne Gaard, hvor dog Amtmand Kaas endnu i adskillige Aar efter Salget, saavd't stivnes kan, havde

sin Bolig; thi 1666 lod J. Kaas til Gudumlund, Befalingsmand paa Rugaard, paa de Fattiges Begne i Sonders Hospital sig indfore i en Skov paa — — 2 — 2 ɔ: 2 Fierdingkar og 2 Alb., der henlaae til en af de 2 Gaarde i Ama-ger, som Mogens Mule eiede, og jeg mener, at det er en Selvfølge, at han ved denne Lejlighed ikke var bleven kaldet Befalingsmand paa Rugaard istedetsfor Amtmand i Rugaards Amt, dersom han ikke endnu, ligesom forhen, havde været bo-siddende paa denne Gaard. Dmtrent fra denne Periode (1667—77) har man i Resens Atlas en Tegning over Gaarden, hvor den ikke alene er omgivet med Grave, men hvor der ogsaa er en stor, ligecedes af Grave omgivet, Ladegaard paa 4 Floie Østen for Gaarden og Sonden for Mellen, som nu saa godt som aldeles er forsvunden. Endnu 1679 synes Jørgen Kaas at have beboet Gaarden; thi da havde paa Rugaard d. 26de Marts hans Broderdatter, Sidse Kaas, Datter af Bjørn Kaas (om hvem det hedder, at han var en temmelig vel stude-ret Mand, men i øconomiske Sager meget "vanvittig"), Bryllup med Amtmand Jonas Lillienstiold (Klevenf. Saml. ved K. R.). Upaalideligheden af Matriklen fra 1664 sporedes Aar for Aar alt mere og fra 1680 begyndte man allerede at tænke paa en ny, som 1688 blev færdig; men om Kaas, som Amtmand i Rugaards Amt, for sit Bedkommende havde nogen Andeel i samme, skal jeg ikke kunne sige; blot saa meget er vist, at han den Tid selv eiede Gods her i Lænet og det saavel en Gaard i Haarslef, som 2 i Farballe og en i Gamby samt endvidere Laage og Peerbek i Haarslef Sogn, 4 Gaarde i Vede, Fugleberglund, Skaderod, en Gaard paa Heden og Skovmollen i Beplinge S. 1691 er han imidlertid endnu Amtmand (Riegels's Chr. 5., p. 556) og var hans Gage da kun 200 Rd. aarlig og ringere end nogen af de andre Amtmænds

Gager til den Tid i Danmark (R. R.). Hvor duelig han var som Amtmand, kan jeg naturligvis ikke bedomme (for 200 Dlr. om Året kan man naturligvis ikke giøre store Fordringer til en Amtmand), men at han i landeconomist Henseende fast ligesaa fuldt, som hans Broder (see ovenf.), kunde fortíene Navn af „vanvittig“, derom har man endnu her paa Egnen adskillige Sagn; der fortælles saaledes, at, naar Bønderne vare til Hove at sauge Brænde og de da saae ham komme, vendte de det bageste af Saugen til og naar han saa spurgte, hvorfor det leed saa lidt, sagde de, at Sauget ikke kunde vide, for det sik Brændeviin, og at det ikke blev godt, for det smurtes med en Kande Brændeviin eller to, hvilket han da ogsaa i sin Trostlydighed lod dem ublevere og glædede sig da overordentligt, naar han kom igien og de havde vendt Sauget om, at Brændevinen kunde have saa stor en Magt over Jernet; ligeledes havde han ogsaa en særege Maade at hindre Frugtthyperi paa; thi da Frugttræerne paa en Holm lige ud for den almindelige Hauge, der den Tid kaldtes Kaas's Hauge og nu Bremerholm, hecst øste af Hovfolkene bleve plyndrede og bestiaalne, lod han dem samtlige omhugge og hindrede saaledes derved for stedse Tyveriet. I de sidste Åar af sin Levetid maa imidlertid Kaas ikke mere have boet paa Nugaard, men derimod paa Nagaarde i Haarslef Sogn; thi det hedder i bemeldte Sogns Kirkebog (ifølge Sognepræsten, Hr. Baldslevs, velvillige Meddelesse), at Åar 1692 d. 17de Juni blev i Haarslef Kirke begravet (nemlig i Kirkens Chor; Hoffm. Fund. 5, p. 301; Atl. 6, p. 619) hoicadle og velbaarne Hr. Amtmand Jergen Kaas paa Nagaarde, og naar han dersor endnu (i Pontoppidans Theatr. Nob. Daniæ — ved R. R.) 1693 kaldes Amtmand, saa maa det formodentlig grunde sig paa, at han døde efter Philippi og Jacobi 1692 og Indtægterne af Amtmandsstabet

altsaa rimeligvis endnu til næste Mars Philiippi og Jacobi tilhørte hans Familie, men derpaa uden Twivl blevet henlagte under Odense-Stiftamtmandstab, en Post, Diderik Schult paa den Tid bækkedte. Kaas's Familie beboede derimod endnu i adskillige Aar Uagaarde i Haarslef Sogn; thi 1695 d. 25de Jan. blev ikke alene velbyrdige Mogens Kaas paa Uagaarde (formodentlig Amtmandens Son, om hvem i det følgende mere) i Haarslef Kirke begravet; men endnu 1701 d. 7de Dec. blev Amtmand Kaas's (Enke-)Frue, Margrethe Kathrine Buchwaldt paa Uagaarde, nedsat i hendes Begravelsesssted i Haarslef Kirke (ifolge Sognets Kirkebog). Af hans Born kom alle de af Døttrene, de blev vorne, i Kloster, en nemlig i Slesvig-Kloster og 3 i Preer-Kloster; den ene af Sonnerne, Mogens, gjorde et mindre fordeelagtigt Parti¹⁾) og den anden, Frederik Kaas, som uden Twivl var den ældste (hos Hoffm. I, p. 157. Tab. derimod den yngste), var 1698, da en Son af ham blev født paa Holsegaard, endnu kun Lieutenant til Hest (Præsteindb. af 1755 — ved R. R.).

Hvad nu Lænets Historie under denne dets sidste Lænsmand, fra 1653 og til 1693, er angaaende, da har jeg derom fundet følgende antegnet:

1654 stiknede Post Fechtel i Hamburg den store Lysekrone til Bogense Kirke (Afl. 6, p. 623), som havde 14 Arme

1) Nemlig (ifolge Hoffman paa Kaas's Tabel) med Christopher Ulfelds Enke, Christensen Daa, som dog ikke var Christopher, men Jacob Ulfelds Enke (see Ulfelernes Tab.), og denne Jacob Ulfeld behandlede hende saa ilde, at han 1686 i den Anledning blev forvist til Østindien (efr. Afl. 4, p. 139), men 1688 fadt, ikke, som Hoffman (l. e.) figer, af sin egen Skytte, men af en Gornet, som havde kengelig Ordre at bringe ham enten levende eller død (Farstrups Dagbog, p. 102, efr. Orion, Kvartalsfr., 2, p. 40—41, hvor dog efter ytters en fra Farstrups forskellig Mening); imidlertid var hun dog ikke, som Farstrup havde hort, død af hans Mishandlinger, men blev tvertimod som Enke gift med Mogens Kaas.

og veiede 152 Æ (Hoffm. Fund. 5, p. 305), og mener Byens Sognepræst, som 1755 derom gav Indberetning, at finde deri et Bevis paa, at Hamburgerne endnu den Lid havde megen Handel der paa Byen.

S. A. gav Hr. Peder i Skydebierg (forhen (see 1641) Capellan i Bogense) et Stykke Jord til Capellaniet ibid. (Hoffm. 5, p. 306; Bloch, 2, p. 284).

S. A. omtaler Wolf Byen i sit *Encomion R. D.*, p. 130, under Navn af Voens.

S. A. I Dre Kirke har man midt i den store Kirkegang tæt op for Choret en smukt udhugget Liigsteen over en Bonde i Skaastrup ved Nævн Hans Andersen og hans Hustru, Anne Thomasdatter. Hun døde 1654; men hans Dødsaar findes ikke angivet paa Stenen, hvorfor man formoder, at han skulde være død i den svenske Krig efter forud at have ladet denne Steen, hvorunder han ogsaa selv ønskede at hvile, nedlægge over sin Kone. Han boede forresten i den Gaard, som nu beboes af en Mand af samme Navn, skal have været meget riig og reed altid til Kirke, af hvilken Aarsag han ogsaa lod plante en Øst ved Kirkegaardsmuren, hvorved han bandt sin Hest, medens han selv var i Kirke, hvilken Øst endnu for saa Aar siden var til, men da saa gammel og udgaaet, at den af sig selv faldt om (medd. af Maler Ringe).

S. A. blev Sognepræsten i Dre, Mag. Mads Andersen Hvid, Herredesprovst og sikk da Hr. Peder Nielsen Esterbølle og, da denne fort efter blev Capellan i Sønderfs (hvor han siden blev Sognepræst), Hans Oluffsen Fieldsted (som siden blev Sognepræst for Skjellerup) til Capellan (Blochs høstr. F. G. H.).

S. A. afbrændte Præstegaarden i Hemmersleff og blev ved denne Leilighed til Sørøles forflyttet (A. c.); forresten falder det lidt i det utrolige, at Præstegaarden i Sørøle S. først

skulde være afbrændt 1606, anden Gang før 1647 og tredie Gang 1651, altsaa i 48 Aar tre Gange.

S. A. blev Capellanen i Sondersø, Hr. Niels Thomsen, dog ikke uden Strid mellem de Kaldsberettigede, bestillet til Sognepræst i Bigerslev (Bloch 1. c.).

S. A. blev Hr. Anders Thomesen (som 1660 blev Sognepræst i Haarslev) bestillet til Capellan hos sin Fader, Hr. Thomas Nielsen Hem i Sondersø (1. c.).

S. A. maatte Sognepræsten i Bissenbierg, Hr. C. Christensen, tage Hr. Hans Christensen Naur til Capellan (Bloch, 2. p. 338—39).

1655 blev Bogense By strevet i Skat for 200 Rd. Species (C. Reg.).

S. A. var Jens Madsen Borgemester ibid., Hans Clausen Bang Sognepræst og Prorst i Skouby-Herred (hvilket sidste han f. A. var blevet) og Jens Ibsen Capellan (Raadstue-Pr.).

S. A. blev bekendtgjort for Borgerstabet, at Prindsens Hylding i Odense var bestemt til d. 10de Sept., hvortil Borgemester og to Raadmænd med Borgerstabets Fuldmagt skulde indfinde sig (1. c.).

S. A. d. 7de Dec. lod Borgemester og Raad tillyse, at dersom der efter nogen Afvod sandtes større Formue end han i sin Belmagt havde slattet af, da skulde det øvrige være forbrudt (1. c.).

S. A. døde Enggaards ø: Gyldensteens Eier, Hr. Gregers Krabbe (om hvem see Hoffm. D. Ad. 2, p. 201. Tab. § 211—12, samt Vorgruinerne, 2, p. 131), og efter ham arvede hans Datter, Birgitte Krabbe, som var gift med Oluf Holgersen Rosenvands til Egholm, Gaarden (dog efr. 1657).

S. A. var Erik Dvijov til Sandager Oberst og Lænsmann over Lundene og Boebling samt gift med Susanne Juell

(Gl. Saml. 2, 2, 156; om hende ses Hoffm. D. Ad. 2, p. 35. Tab. 2; Rothe, 1, p. 470, og især Schenau, p. 832 sq.).

S. A. beboedes Øregaard af Laurids Lindenovs Enke, Anne Friis (Gl. Saml. 2, 2, 174).

S. A. afbrændte Præstegaarden i Haarslev i Sognepræsten, Hr. Jørgen Mortensens, Tid (Blochs hofstr. F. G. H.), hvilket dog maaske blot er en Forvexling med den 1615 omtalte Ildebrand.

S. A. eiede endnu Eiler Øvighovs Enke, Anne Brahe, "Lyghedborg" ø: Lykkesborg i Haarslev S. (Gl. Saml. 2, 2, 174) esfr. 1650.

S. A. eiede Jochum Buchvald Langesø og hans Frue kaldes ikke Margrethe, men Anne Bensyn (Gl. Saml. 2, 2, 163), hvilket sidste dog uden Tvivl er urigtigt, da Anne Bensyn vistnok var gift med Hans Markdanner.

S. A. eiede Albert Friis, som var gift med Agathe Rothsteen og var en Brodersen af den forrige, 1640 og 41 omtalte Eier, Tomfru Ingeborg Friis, Margaard (Gl. Saml. 2, 2, 150).

S. A. døde Else Tagebdatter Krabbe fra Jordberg, som var gift med Eiler Høg til Dallund.

1656 omtales Lønet i A. Berntsen's D. fr. H. 1, p. 187. 220¹⁾, som indbefattende Bogense Købstad, Skouby-Herred og Dre- og Bissenbierg-Birke. S. A. siger A. Berntsen, fr. H. 1, p. 94, at Bogense er en Handelsstad, der ligger til Nugaards Løn og hvorfra der haves en to Miles Overfart til Klafferup (ø: Klatring) i Jylland. Indtil

S. A. havde Sognepræsten i Bogense ene nydt saavel

1) Et Skrift, der meddeles ypperlig Underretning om Lønenes Størrelse, Jordegodsernes Bestyrring, Bondernes Landgilde og Markernes Inddeling og Drift i hin Tidsalber.

Døeg-som Kirke-Tienden af Ebbels, men maatte fra nu af ifolge en kongelig Dom dele dem med Sognepræsten i Klinte (see 1690); thi s. A. kom der kongelig Ordre, at det maatte staae dem paa Ebbels frit for at føge enten Bogense eller Klinte Kirke, hvorför ogsaa Dens Tiende for Fremtiden skulle deles mellem begge Sognes Prester (C. Reg.)

S. A. blev der paalagt Bogense By en Skat af 200 Rdlr. Species (C. Reg.).

S. A. d. 23de Jan. blev ifolge Lænsmandens Skrivelse Borgelipenge af Bogense beregnet til 13 Rdlr. $21\frac{1}{3}$ ø og Baademandsskat til 20 Rdlr. samt endvidere 120 Cour. Daler 30 ø (Maadstue-Pr.).

S. A. d. 9de April blev paa Byens Raadhuus oplæst Bogense Byes "Bedtægt" og der af menige Borgerstab i alle sine Punkter ydermere samtykket (l. c.).

S. A. var Henrik Henriksen endnu Byfoged ibid. (l. c.).

S. A. besøgte Kong Frederik d. 3die Laurids Ulfeld paa Harritslesgaard (Hoffm. D. Bd. 2, p. 230), af hvilket Kongens Op-hold en af Gaardens Sale endnu bærer Navn af Kongesalen.

S. A. opbygte Sognepræsten, Hr. Berthel Wighmand, sin 1654 afbrændte Præstegaard i Særslev (Atl. 6, p. 621) og satte derved sine Midler til. Endeel indebrændte Ruder og med Figurer og Vers bemaledede Paneler skulle endnu fra den gamle Præstegaard være oversorte til den nye og saaledes fandt f. Ex. nærværende Sognepræst, Hr. Pastor Sidenius, ved 1805 at ombygge Præstegaarden i Storstuen bag en Beklædnings-fiel over en dengang tilmuret Dør følgende med fort Farve malede Linier:

Her inden var en Herremand,
Han gjorde hvad han funde;
Men se om Du herneden kan
Ham siende fra en Bonde.

S. A. saldt der Høiesteretsdom, at ingen havde Deel udi Beslinge Heed uden Rugaard og Elved samt Lykkesborg, for saavidt den eiede Hoved (Elvedgaards Arch.).

S. A. omtales Bisserberg Birk, som henherende under Rugaards Ecen (A. Berntsen, 1, p. 187. 220).

1657 til 59 var Jens Madsen endnu Borgemester i Bogense (Raadstue-Pr.).

S. A. udstrives af Byen 4 Baadsfolk til Glaaden (C. Reg.).

S. A. kongelig Besaling, at Bogense for sin Andeel til de 6000 Mand i Frederits "ugentlig" skal leverre 60 Td. Rug, bagt i Ravringbrod, og 50 Td. Malt, brygget til Øl (C. Tegn.).

S. A. Besaling, at Skam- og Lunde-Herred skulde have deres Allarm- og Samlings-Plads ved Bogense paa Harris Stuufs (Harrisslovs?) Fælled og med dem Frue, S. Albani, Fraugde, Seden, Nonninge, Nolsted og Næraa Sogne (l. c.).

S. A. Besaling, at Regimenterne skulde forlægges paa Louplazer (ø: i Qvarter) i de fynske Kibstæder og Bogense navnlig modtage 60 Mand af Key Lykkes Regiment, hvorhos enhver af disse Ryttere skulde af Borgerstabet forstaffles hver Dag to Maaltider og til hvert Maaltid to Retter Malt samt 3 Potter Øl om Dagen med Seng o. s. v. for 12 s daglig (l. c.).

S. A. oplæstes paa Raadstuen Commissariernes Tavt, hvorefter der skulde bages og brygges for Soldaterne (i Frederits). En Td. Rug skulde nemlig veie 10 Lü, deraf forstaffles 8 Lü Brød og de to Skp. qvitteres for Isdebrand og Umage; af Ravringer skulde derimod kun leverres 6 Lü af hver Tonde Rug; af en Td. Malt skulde leverres 3 Tdr. Øl til Soldater og gemene Ryttere, men kun to Tdr. til Officerer (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 22de Sept. Forbud, at ingen Borger maatte

selige Ø1 til Soldaterne, efterat Trommen var gaaet om Af-
tenen (l. c.). Fra denne Tid (nemlig 22de Sept. 1657) til
28de Oct. 1659 er der atter (formedelst de Svenskes Invasion)
en Vacune i Bogense Raadstue-Protocol.

S. A. (saavelsom 1660) eiede Fru Dorthe Daa, Gre-
gers Krabbes Enke, ikke blot Enggard o: Gyldensteen, men
egsaa Jerstrup (Coll. Lang.).

S. A. udsteder Borger Niels Frandsens Enke, Karen, af
Odense sit Skiske paa en Gaard ibid. til Erik Dvigov paa
Sandager (l. c.).

S. A. døde Laurids Lindenovs Enke, Anne Friis, paa Dre-
gaard (om hende og hendes Mand see Marm. Dan. 2, p. 103—
4). Hendes Forsatning var ved hendes Død saa ringe, at
Familien ved denne Leilighed gif fra Arv og Giæld efter hende
(see Senderss 1690).

S. A. døde den 1653 afdøde Sognepræst i Bigerslev, Hr.
Niels Jacobsen Hindsholms, Enke, Karen, som var en Soster
til Dr. Thomas Bang (Bloch l. c.).

S. A. stienkede Frederik Pardsbergs Enke, Sophie Kaas,
en Gaard i Ruve, en ditto i Taagerod, samt Trauen, Him-
melstrup, Mollegaard og Munkhuus (tilhøbe i Bigerslev Sogn)
til Hospitalet i Odense (Hoffm. Fund. 5, p. 178).

S. A. eide Jochum v. Buchwalds Enke, Margrethe Ben-
syn, Langesø (Arch.).

S. A. (og maastee før; dog maa 1633 i Atl. 6, p. 618,
være en Trykfeil istedetfor 1663; thi 1655 boede han endnu
ifolge Oluffens Collect. paa Harrestedgaard) eiede Niels Lykke
Elved (Arch.).

1658 d. 29de Jan. døde Sognepræsten, Hr. Hans Bang, i
Bogense og ham succederede Mag. Hans Jacobsen Sperling (f.
1630 i Odense, hvor hans Fader, Jacob Sperling, var Guldsmed

(Bircherod siger Prost i Odense og Sognepræst til S. Knud); han blev dimitteret 1651 og reiste efter at have absolvcret sit academiske Cursus en Tid lang udenlands).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Jørgen Mortensen, i Haarsleff og ham succederede Hr. Jacob Plougdal, som døde 1660.

S. A. udsteder Eiler Høg til Dallund sit Giældsbrev paa 600 enkelte Rigsdalers Børnepenge til Mogens Mule Jørgensen i Odense mod 6 pCt. Rente og hvorfor han pantsætter ham sine to Gårde i Amager i Bigersleff Sogn.

S. A. sik Henning Pogvist til Hollufgaard jus patronatus til Veilby Kirke imod at afstaae adskilligt sig pantsat Kronsgods og deriblandt en Gaard (i Bigersleff S. og) i Mourud By (C. Reg.).

S. A. stod Elvedgaards Gods for 296 Tdr. Harts. og 19 Ryttertieneste (Arch.). En Ansættelse, jeg med Hensyn til den sidste Bestemmelse, som ikke sieldent i den svenske Feide ogsaa paa andre Steder forekommer, maa tilstaae ikke fuldkomment at forstaae.

1659 var Niels Nielsen Basse Byfoged i Bogense, Oluf Svendsen Borgmester, Frands Jørgensen Tolder og Hr. Hans Jacobsen Sperling Sognepræst (Raadstue-Pr.).

S. A. d. 16de Dec. blev læst Krigscommisærernes Ordre, at Byen skulde levere 30 Par Skoe til Soldaterne inden Helligtrekonger (l. e.).

S. A. i Dec. døde Byens Capellan, Hr. Jens Ibsen, og allerede d. 24de Dec. blev indgaaet en Forening mellem Sognepræsten, Hr. Hans Sperling, og den nye Capellan, Laurids Danielsen (som var kaldet af Byens Borgmester og Raad, Byfoged og Borgerstab fra Skamby Sogn, hvor han før havde været Capellan — see mere om ham 1660), at Sognepræsten

stulde give ham for Aftensangsprædiken 20 Rdlr., 10 til Paaske og 10 til Mikkelsdag (l. c.).

S. A. d. 9de Juli døde Laurids Ulfeld til Harritslesgaard (om ham see Orion, 3, p. 407—8) og formodentlig faldt hans Gods til Broderen, Corsits Ulfeld, og blev med dennes øvrige Godser 1663 confiseret; idetmindste fik edede Kongen 1664 Harritslesgaard til Oberst Arenstorff (see nedenfor).

S. A. døde Sognepræsten, Hr. Hans Sørensen, i Guldborg og i hans Sted blev Hr. Hans Olufsen Hims eller Evangel til Sognepræst beskikket (han var født 1626, var 1654 Collega i Odense Skole (Bloch, 2, p. 73; Giessing 2, 2, 241); hans Hustru hed Helvig og han døde 1672 (Blochs høstr. F. G. H.).

S. A. maa Sognepræsten, Hr. Niels Thomsen, i Vigerslev være død eller forflyttet; thi s. A. d. 13de Dec. blev Hr. Niels Hansen Krag (født i Svendborg 1632, gift med Abigail Nielsdatter og død 1681) ordineret til Sognepræst ibid. Han blev 1659 kaldet til disse Menigheder (nemlig Vigerslev og Beslinge) og foreviste allerede Bispen sit Kaldsbrev d. 24de April, hvorpaa denne d. 26de s. M. prøvede hans Fremgang; men da man dog advarede Bispen om, at han til Tinget af et besværgret Dvindemenneske stulde være sigtet og udlagt til Barnefader samt at der allerede var gaaet Dom i Sagen, forespurgte Bispen sig hos Bendix Lauridsen, som Dvinden tilhørte, og fik den Underretning, at Dvinden, ved Navn Mette Clausdatter, havde paa Ugerslesgaard født et dødt Barn og paa Vends-Herreds Ting (i hvilket Herred altsaa Krag maa have conditioneret) udlagt ham til Barnefader og at Herredsfogden i Skam-Herred 1656 havde affagt Dom derover, hvorved Bispen nosfagedes til at udsette Indvielsen. Imidlertid kom d. 30te April Hr. Niels Lykke (paa Elvedgaard) til Bispen

eg paa egne samt andre Kaldsmænds Begne æffede skriftlig Erklæring af Bispen, hvilken han ikke ordinerede Krag, hvilken Bispen ogsaa gav dem; men d. 2den Mai fik Bispen Brev fra Niels Lykke, Jørgen Kaas (Befalingsmand paa Nugård) og Bendix Rathlev, hvori de begierede Svar paa følgende Spørsmaal: 1) om det var forsvarligt, at Menigheden skulle saa længe savne en Sælesorger, til Krag lovligen kunde fligere sig og 2) om Bispen det udstedte Kalbsbrev uagtet vilde ordinere en anden Person, ifald Kaldsmændene skulle stride til Balg. Hvad Bispen svarede, er uvist; men vist er det, at der kom et kongeligt Venadelningsbrev for Krag, ej at hindres i sin Ordination til Bigeråsle, siondt et letfærdigt Fruentimmer for 3 à 4 Aar siden havde udlagt ham som Barnesader, og at derpaa Bispen d. 14de Dec. ordinerede ham samt at Krag 1660 gifte sig med Bispens ovenomtalte Broderdatter, Abigail Nielsen (Blochs høstr. F. G. H.).

S. A. døde, 69 Aar gammel, som Ingeborg Friis, en Datter af Jørgen Friis og Else Børnsdatter, som 1640 og 41 blev sig til Margaard, den hun dog før 1655 maa have affstaet til Albret Friis (esr. Atl. 6, p. 770).

S. A. oplod Sognepresten i Søndersø, Hr. Thomas Hem, Embedet for Hr. Peder Nielsen Esterbolle, som var født 1626, blev 1654 Medtiner hos Mag. Mads Hviid i Brenderup og Dre og kort efter Capellan hos Hr. Thomas Hem i Søndersø, som han nu succederede (l. e.). Hans Hustru, Anne, nævnes endnu som levende 1675.

I disse to Aar, fra 1658 i Jan. til 1659 i Nov., dominerede de Svenske her i Landet og det er saaledes vel værdt at optegne de Sagn og øvrige Efterretninger, der endnu om denne Nædselstid her i Lænet have vedligeholdt sig, saameget mere, som de tillige kunne tiente som en Prøve paa hvilken tydelig

og livlig Forestilling det om hin Perioden vilde give os, hvis vi ogsaa om andre Landets Æn eller Herreder havde lignende Sagn optegnede.

Hvad saaledes Bogense er angaaende, da findes i den gamle, skjont ufuldstændige Kirkebog anført, at 1658 d. 25de April blev en svensk Soldat begravet paa Bogense Kirkegaard; d. 4de Mai en ditto, Engelsk af Fødsel; d. 7de Mai en ditto ditto og d. 13de Mai en ditto ditto (hvorhos det synes høist mærkeligt, at af 4 her begravne svenske Soldater de tre Fierdeparte vare Engelske af Fødsel). 1659 d. 26de Juni blev Mette Bresens Son, Anders, christnet og til Fader udlagt en (svensk) Rytter ved Navn Byrré Karlsen. 1660 d. 8de Jan. blev Karen — — — nægte Son, Hans Jacob, christnet; en Cornets Frue holdt ham til Daaben og til Barnefader blev udlagt en Captein i Lossemente hos Jens Jensen. S. A. d. 11te Jan. etter et nægte Barn christnet og til Barnefader udlagt en Rytter ved Navn Zacharias og d. 13de Jan. et ditto, hvor Barnefaderen ligeledes var en Svensker (medd. af Sognepræsten, Hr. Consistorial-Adjunkt Fich). Forresten ved man af andre Kilder, at Byen 1658 maatte betale 500 Daler i Brandstøt til de Svenske, uagtet Borgernes Antal ifolge en Fortegnelse paa alt Mandsskabet i Byen, som Borgemester og Raad efter den svenske Commissær, Michelsteds, Ordre havde optaget, den Tid ikke var større end 85, uagtet deriblandt ogsaa nogle Borgerenker anføres (medd. af Krigs-Canc.-Arch. ved Prof. Petersen). Som et Bidrag, hvorledes det omtrent den Tid gik til i Byen, kan iovrigt (skjont fra 22de Sept. 1657 til 28de Oct. 1659 ingen Protocol førtes) af Byens Raadstue-Protocol meddeles, at d. 28de Nov. 1659 indstævnede Borgemesteren, Oluf Svendsen, Bagen, Anders Christensen, og bestyldte ham for, at han idag 3 Uger med et Parti af de brandenborgske, keiserlige og danske

Nyttere ham utilbørligen havde overslæbet, slaget og skjældet og Aarsag til Plyndring givet, hvorom den kongelige Tolder, Frands Jørgensen, fremstod at vidne og høiligen klagede over bemeldte Anders Bager, at han var Aarsag til, at han (NB. af Hjælpetropperne) blev plyndret, formedelst han vrangelig berettede for-bemeldte Nyttere, at der havde været en svensk Corporal i hans Huus, som dog usandfærdigt befandtes; ogsaa Borgeren, Peder Frandsen, fremstod for Retten og iligemaade gav Last og Klage over Anders Bager, for at han samme Parti paa hans Kielder havde givet Anvisning, hvilket sig Grinde tog at sege efter bemeldte svenske Corporal og som imidlertid i Kielderen plyndrede og fratog ham mere end 50 slette Daler; flere Vidner aflagde desuden Eed paa, at de hørte, at Anders Bager kaldte Borgemesteren en svensk Skielm, og i det samme huggede en Nytter efter Borgemester med en Stridshammer og derpaa fulgte de ham op ad Gaden med Hug og Slag; imidlertid løb Nyttrene ud med nogle Klæder, som de havde taget i Borgemesterens Huus; dette stede, som der tilsvies, da de keiserlige og brandenborgiske Partier kom for at sege efter Svenske og — at plyndre. S. A. d. 16de Dec. blev der rekvireret 30 Par Skoe til Soldaterne (see ovenf.). 1660 d. 23de Febr. blev der publiceret Besaling fra Generallieutenant Claus v. Ahlefeldt, at Bogense By skulde betale til Oberst Brokkenhuus's Regiment 100 Rdl. maanedlig. Endnu 1662 blev der af Jørgen Christensen paa Rosenholm i Jylland anlagt Sag mod Borger Jep Petersen i Bogense i Anledning af, at Forsinavnte havde ved Mortensdagstide 1657 indsat en Kiste med Klæder og Gods til Sidstnævnte for der at giemmes for Fienden; men da han i Aaret 1660 fordrerede sin Kiste tilbage, fandt han den at være opbrudt og dens Indhold borte. Under Sagen oplystes det, at Jep Petersen, medens Pfalzgrevens Regiment laae

der i Byen mellem Mikkelsdag og Mortensdag, havde under foregivne Frygt for, at der skulle være Baaben skulde i Kisten og han herover skulle komme i Ulykke med Fienden, lauet Kisten opdирke, og efter enkelte Bidners Udsagn havde de pfalzgrevesse Soldater ved denne Leilighed borttaget en Kaarde, en „Skindklædning med Solvknapper“ i og et Par hvide uldne Stromper; foruden disse Effecter skulle der ogsaa have været 20 Rdlr. i Kisten; men hvor disse varre blevne, kunde ingen oplyse; ligesom ogsaa Smeden, der opdirkede Kisten, paastod, at de Svenske intet havde borttaget, men at Jep Petersen havde anmodet ham om at gaae sagte tilværks med Opdirkningen, for at ikke de pfalzgrevesse Soldater, der var i en Stue neden under, skulle høre noget; hvorimod Jep Petersen til sit Forsvar anførte, at det var alle vitterligt, at Byens Kæmner (formodentlig af de Svenske) var beordret til at randsage i hvert et Huus efter fremmed Gods og paa adskillige Steder havde borttaget for nogle 1000 Rdlr. I midlertid blev Jep Petersen dog af daværende Dommer anset for uden Nødvendighed at have aabnet den ham betroede Kiste og desaarsag tildømt at erstatte Jørgen Christensen de bortkomne 20 Rdlr. (medd. ved Cancelliraad, Byfoged Herh). Endelig veed Sagnet endnu at fortælle et og andet om de polske Hjælpetroppers besynderlige Levemaade. Det hedder nemlig saaledes, at de saakaldte Taterne (hvorunder i Almindelighed i Almuens Sprog Polakkerne forstaaes) ogsaa den Tid varer her i Byen og at blandt andet 7 à 8 af dem varer inddigte paa Raadstuen i Dvarter; men under deres Ophold her blev Byen blottet for Katte, dem de (ligesom senere Spanierne) med en sielden Begierighed spiste; da de derpaa droge herfra, toge de til Skibs med en Skipper Krell, som de til den Ende havde hyret, og da de kom ud i Sven, sad en Taterquinde eller, som hun af andre kaldes, en

polst Øvinde nogen Tid og betragtede et sygt Barn, hun havde med sig; derpaa klædte hun det af, tog det ved det ene Been og kastede det med Ligegyldighed ud i Soen; Skipperen, som satte dem over, bebreidede hende denne Handling og spurgte hende, hvorfor hun dog vilde giore det; men hun svarede ganske roligt, fordi det ikke dueude noget, da det havde "gule" Been. Ogsaa fortælles der om disse Tatere eller Polakker, at naar nogen af dem paa Marschen blev syge eller trætte og ikke funde vinde med de andre, saa begrov man dem sans saeon levende, hvilket de da kaldte "at lade dem gaae under ud" (medd. af Maler Ringe).

Om Skoubys Sogn fortælles der ligeledes, at Eieren af Harritslesgaard, Laurids Ulfeld, skonadt han var en Broder til Corfits, ved Fiendens Ankomst maatte flygte til Odense, hvor han dode d. 9de Juli 1659 og maatte der formedelst Krigen staae ubegravet indtil den 22de Jan. 1661 (see derom mere under Egestov, som han ogsaa eiede). Eieren af Brandholt maatte ligeledes i denne Anledning med Familie flygte til Særslev (medd. af Sognepræsten, Hr. Consistorial-Ædesessor Fich). I Kierby stiulste 3 Born sig i et Hundehuus og undgik saaledes idetmindste for en Tid de Svenskes Opmærksomhed (medd. af Maler Ringe, der stedse vedfrier sine Hiemmelsmænd, hvoraf man tillige erfarer, at det for det meste er Familie-Esterretninger eller -Sagn, der have vedligeholdt sig i den Familie, de angaae, og hvis Descendenter igien have meddeelt Samme); thi de fleste droge bort eller stiulste sig, da de Svenske (der dog ofte forverles med de Allicrede), som oftest, hvor de kom hen, begik mangehaande Excesser, ja endogsaa, naar man satte Mad f. Ex. Grød for dem og den ikke var efter Ønske, ingenlunde undsaae sig ved at sætte sig over Gadet eller Gryden og paa den uanständigste Maade at give deres Ringeagt tilkiende (Ringe). Dog de største

Boldsomheder vare især Egnens Fruentimmer utsatte for og et Sted voldtoge saaledes flere Svenske Konen, indtil hun tilsatte Livet, medens andre med Magt tvang Manden at være Tilstuer (R.). Mellem Grydhøi og Esbildungstrup gik en Mand og plæiede paa nogle Agre, som kaldes Aalhoisagre; da hørte han et Fruentimmer at strige og at anraabe om Hjælp fra en Tykning af Buske ved den saakaldte Arelbek; han isede strax aften med sin Plougstav i Haanden og fandt paa Stedet en Svensker, der var især med at voldtage en Mallepige; men et Slag med Plougstaven i Hovedet strakte ham død til Jorden og nu nedtraadte han Liget i den bløde, moradsige Bund ved Bekkens Bred (medd. af Sognepræsten, Hr. Consistorial-Ass. Fich). Overhovedet var Boldtegt noget, især Malepigerne fremfor andre i hine Dage vare utsatte for, hvorfor de ogsaa enten maatte malke ved Matten eller ogsaa have danske Mænd og Karle med sig, naar de gik ud for at malke (l. c.). Dog — undertiden forstode de danske Fruentimmer ogsaa at seie for deres egen Dør. Saaledes fortælles der nemlig om en Svensker, at han kom ind i en Gaard i Kørby; Konen, som var ene hienume, løb ud i Bryggerset; men da hun derfra saae, at han havde aabnet en Kiste og boicde sig ned i den for at undersøge, hvad der var paa Bunden, listede hun sig til at slaae Laaget i over hans Hoved og hans ene Arm; ved Hjælp af en Saek med Meel, som just hang over Kisten og som hun sik revet ned paa Laaget, holdt hun ham saa fast, at han ikke kunde slide sig los, tog derpaa hans egen Kaarde og affikar dermed hans Hoved, men saae i det samme to andre Svenske komme anstigende i Gaarden, hvorpaa hun atter undsloeb til Bryggerset og tilspærrede Døren for sig; dog saae de Svenske hende smutte ud, idet de selv traadte ind i Stuen, og da de der saae deres Kammerat ligge død, hørte hun dem endnu at sige:

Det har da ret været en Bandsens Dvind (hvad som endnu hos Syderne hedder: i Bann eller Bannis), og dette Skielbs-ord (den eneste Hævn, de toge for deres Kammerat) gav saaledes Anledning til, at alle senere Beboere af Gaarden fik Tilsnavnet, Bann, som har vedligeholdt sig indtil for omtrent 10 Aar siden, ligesom ogsaa den svenske Kaarde, hvormed Konen dræbte ham, opbevaredes der i Gaarden til for omtrent 14 à 16 Aar siden, da den blev omsmeddet (medd. af Hr. Pastor Balslev i Haarsleb). Paa andre Steder her i Sognet opførte derimod de Svenske sig langt bedre. Saaledes var der i den Gaard i Eftildstrup, hvor nu Hans Thorsen boer, en svensk Feldtskær indqvarteret, som meget yndede Husets yngste Son og med Forældrenes Minde antog ham til sin Tiener. Ved det, at Forældrene nu havde denne Feldtskær i Huset, som tillige gjorde saa meget af deres Son, havde de det sørdeles godt fremfor andre paa de Tider, helst da den Svenske ikke trængte til at faae noget hos dem og heller intet modtog af dem, da han havde nok deres foruden; desuagtet kunde Sonnen dog ikke, da de skulle bryde op for at drage til Nyborg, bequemme sig til at folge med sin svenske Herre, men skulle sig tvertimod for ham, da Reisetiden kom; den svenske Herre biede nogen Tid efter ham, blev heel utealmodig, da han udeblev, som han mindst havde ventet, men maatte dog til sidst uden Tiener drage bort (R.). Fremdeles fortelles der om den svenske Afmarsch, at Konen i den Gaard i Staarup, som nu Niels From beboer, en Dag betroede sin Mand, at det nok inden ret længe vilde komme til at see galt ud med de Svenske; thi deres Klæder og Linned, som der i Gaarden laae indqvarterede, vare paa den sidste Tid som overstænkte med Blod; Manden ansaae det for Fias; men kort efter kom Ordre til de Svenske at møde ved Nyborg og der blev Varslelet opfyldt (R.). En

gammel Gaardmand i Skouby har havt en svensk Vosse og Kaarde eller Pallast og havde desuden i sin Ungdom set mange Vosser fra Svenskens Tid, der varer overordentlig svære og havde saa stort et Hul, at man kunde stikke et Par Tommel-fingre i Lobet, saa at mange brugte disse Vossepiber til at belægge deres Jernstænger med, idet de stak Jernstangen indeni Lobet og lode begge Dele sammenhæftse. I samme By bofattede sig ogsaa en af de tilbageblevne Svenske, som blandt det meget Døde, han i sine Soldateraar havde bedrevet, især angrede, at han havde dræbt et lille Barn, der smilte, da det saae det blanke Staal at sinne sig imøde. En anden af de Tilbageblevne angrede mest, at han havde slaget et Barn med Hovedet mod et Hul, saa at Hiernessalen brast. En tredie, som boede i et Hus i Kjærby, der siden beboedes af to Jomfruer (Svave), som stienkede det til Fattigvæsenet, bebreidede sig at have staaret Brystet af en Kone, stukket hendes Barn paa sin Pallast og hugget sammes Hoved mod en Hulstinne (R.). Ogsaa en Gaardmand i Tøste stal endnu være en Efterkommer af Svenske, som den Tid blevet her tilbage i Landet, og for omrent 50 Aar siden var her endnu adskilligt Krigstøj, saa som Pistolshylstre o. s. v., fra den Tid tilbage i Gaarden (R.). En anden tilbagebleven Svensker ved Navn Børge var først Skredder og boede tilhuse, men sik siden ved Gistermaal den Gaard i Harritslef, som nu Jver Nielsen beboer; af ham gives der endnu Efterkommere saavel i Harritslef, som i Tøste, og i den ene Linie er Stammefaderens Navn, Børge, endnu vedligeholdt; men de vide ikke videre om ham at fortælle end, at han var en stikkelig Mand, som i en meget ung Alder var blevet nødt til at drage i Krig og derfor greb den første den bedste Lejlighed til at slippe fra Krigens Farer og Besværligheder, hvorfra han havde prøvet saa mange (medd. af Sogne-

priesten, Hr. Consistorial-Møs. Fich). Andre fortælle desuden om ham, at han vilde have, at Maden skulle nydes med Skionsomhed og ikke paa en letsindig Maade, og derfor ikke kunde lide, at nogen sad og tog Taabelighed være ved Bordet, talte letsindig Snal, lœ og fiaſede med Maden i Munden; da sagde han, som oftest, med Hestighed: jeg vil ikke have den Grinen ved Maden, jeg veed, hvad det betyder at have og at savne sin Fode; ligesom det ogsaa fortælles om ham, at han glemte alle de Been, der levnedes fra Bordet, i et eget dertil indrettet Skab, stiendt uvist i hvilken Hensigt (medd. af Ringe; hvorved dog maa bemærkes, at en af Meddelerne udgav ham for sin Morfader; et Foregivende, som, hvis det var rigtigt, vilde giøre ham til en Svensker af Tønningens Besætning og ikke til en af Carl Gustavs Soldater, for hvilken Forverxling man ved sige Beretninger ikke nocksom kan tage sig ivare). Om Polakkerne fortælles der endelig ikke blot her, som andensteds flere (f. Ex. Vigerslef &c.), at de skaffede os Rotter her til Landet (R.), formodentlig af den naturlige Grund, fordi de aade vore Katte (see Bogense), men ogsaa at en Polak kom ind et Sted i Skouby og vilde have Penge; Konen, som var ene hjemme, gik da og lukkede Kister og Skabe op, for at han selv kunde see, at her intet var; men han gik ligefuld og snusede omkring for ved Lugten at opdage, om her var noget eller intet (denne stærke Lugtesands tilskrives dem saa hyppigt og paa saa forskellige Egne, at man til sidst bliver tvivlaadig, om det skal være en figurlig Talemaade eller ikke); efter nogen Snusen gik han endelig hen til en Haandqværn, som den Vib var almindelig i Brug, stak noget Leer, som sad fastskinet inde i Dværen, løst med sin Kniv og fandt nu Pengene her, som han saa længe havde snuset efter (R.). Vigeledes fortælles der ogsaa, at da de Poliske skulle forlade Fyen, havde nogle af

diese en Bonde (her fra Sognet) til at føre for sig til Middelfart; de havde ogsaa 3 Koner med sig paa Bognen samt en betydelig Stat af Penge og Solv, som de her i Landet havde plyndret; Maendene forlode Bognen underveis og gik omkring i de ved Beien liggende Byer og Steder for, om muligt, endnu at tiltræne sig noget mere; da nu Bonden førte ene for Fruentimrene og de vare komme i Nærheden af Skoven ved Bro-Molle, stege ogsaa disse af i et paakkommende Grinde, hvor paa Bonden betiente sig af Leiligheden og med den af dem forladte Bogn førte ind i de vidtløstige Skove, hvor han op holdt sig i 3 Dage i Skul, forinden han med sin betydelige Stat igjen turde vende tilbage (R.).

I Guldborg Sogn har man vel den gamle Kirkebog; men Sognets Præst, Hr. Hans Oluffsen Fangel, som boede i Kolshauge, maa være flygtet; thi man finder rene Blade i hans Kirkebog for disse Aar og det eneste, der om Krigen findes indfort, er, at 1659 d. 16de Sept., som var en Sondag, blev Seren Naemussen i N. Esterbølle begravet, hvilken Rytterne ihjelsløge med en Karabin, der de vilde ståle hans Gæs ud af Herberget i Dagningen, og var han da i hans Alders 39te Aar (medd. af Kirkesanger Hvalsøe). De første Svenske her paa Egnen skulle iovrigt være komne isand fra Ebels af (R.). Man stiulde sig naturligvis her, som overalt, ved deres Ankomst til Landet og fortælles der i denne Anledning, at Fruentimrene, som saaledes maatte sidde i Skul paa Marken, øste for at faae Ende paa den fast uendelige Tid, bestræftigede sig med at spinde paa Haandtene (formodentlig omtrænt, som den Haandvinde, man endnu bruger til at spinde Eisir paa) (R.). I den Gaard i Nordskov, hvor Hans Knudsen boer, har forhen været en stor Egekiste med sladt Laag, som i Svensketiden med Levnetsmidler var nedgravet, og til den sagte de, som havde

nedgravet den og om Dagen maatte skule sig, for om Natten at hente deri hvad de behovede, og for at kunne dette desto lettere var der paa Laaget gjort et langagtigt Hul, saa stort, at et Brod paa Kanten baade kunde nedlades deri og igien optrækkes af Samme (N.). Ved det Huus i Smidstrup, hvor nu Anders Madsen boer, var den Tid et Vandsted, hvor nu fun er en Brend; her kom en Sommerdag nogle Svenske til og holdt Rastdag paa Giennemmarschen, ved hvilken Leilighed de badede sig i Vandstedet, og er det juft ingen Ere for dem, at det fra den Tid af blev kaldet Lusehuslet (N.). I den Gaard i Kolshauge, hvor nu Poul Jespersen boer, var tiforn et stort Egebord, hvori var hugget et stort Skaar af de Svenskes Sværdklinger (N.). De plagede Bønderne her paa Egnen meget med Kjørskeler og Egter, vare ved denne Leilighed saare ubillige og mishandlede dem ofte i samme Anledning; men det var heller intet nalmindeligt, at Bønderne, naar de saae deres Snit, bragte dem til Raason ved deres til saadant Brug indrettede Pidsteskaster; især skal Beboeren i ovennævnte Gaard, som den Tid hed Niels Povelsen, have anstaffet sig et svært Spankrør, ladet det beslaae med svære Jernringe og indrettet det til Pidsteskast for i paakommende Tilselde at bruge det til de Svenske, han kerte i Egts for, naar de ikke vilde finde sig i Billighed, og var det derhos ingen Sieldenhed, at ogsaa andre Bønder forsynede sig i samme Hensigt med lignende Pidsteskaster. I ovennævnte Gaard var decouden endnu til for en halv Snees Aar siden afskilligt Krigstvi, saasom smaa Kanonkugler, Vandseerremme o. s. v., fra den svenske Feidetid opbevaret, ligesom Spankrøret endnu til for saa Aar siden var til i en af de andre Gaarde i Byen, hvis Beboere vare besvogrede med Manden i forstærkte Gaard. Ogsaa mange andre Bønder skulle i hün Tid have forsynet sig med Stolte, hvori

lange Knive eller Kaarbefflinger vare stiulte, for i paakommende Tilsælde at værge for deres Liv (R.). I det Huus i Smidstrup, hvor nu Anders Madsen boer, stal isvrigt en tilbagebleven Svensker have bosat sig (R.) og Præsten i Kolshauge maa den Tid have staet i Ry for særdeles Hellighed eller Liberalitet, da man af et Exempel, som ved Særslef skal anføres, veed, at de tilbageblevne Svenske, naar deres Samvittighed over begangne Forbrydelser martrede dem, sogte til ham for at trostes og absolveres.

Hvad Sandager Sogn er angaaende, da var Sandagergaards daværende Eier (Erik Dvigov) Oberst til Fods ved Armeen og decaarsag fraværende. De øvrige, især Koner og Børn, stiulte sig naturligvis ved Fiendens Ankomst i Moser og Skove og fortælles der i denne Anledning, at naar en saadan stiult Familie havde Born med sig, pleiede de ofte at strøe Gryn omkring paa Sneen, for at Bornene kunde bestæftige sig med at opsamle dem og saaledes forhindres fra at græde, saalænge de havde denne Moro, da ellers deres Graad og Strig saa lettelig kunde forraade de Stiulte (R.). Øste fandt man imidlertid i disse Tider Mennesker ved Groster, i Moser og Skove og især under Broer, ja stundom Dvinder med Born ved Brystet at være ihjelsrosne; blandt andet saaledes ogsaa ved det saakaldte Jærgen Möllers Led en Kone, som sad under den nærmest mod Gyldenstein anbragte Bro med et Barn ved Brystet, at være frossen ihiel eller omkommen af Hunger (R.). Mellem N. Esterbølle og Sloven ved Sandager er høit oppe paa en stor Banke, som kaldes Bierget, opgravet en Hovedpande; i Nærheden af Sandager Beirmolle har man nedenfor de temmelig store Banke, som findes saavel der, som ved Smidstrup, ved at skære Tørv i en af de derværende Moser, fundet en Mængde Been af et halvt eller heelt hundrede Mennesker, som her havde tilsat

Livet; først fandt man eet Skelet, siden to, og til sidst opdagede man, at Mosen saa at sige sad fuld af omkomne Mennesker. Ogsaa i Ville Sandager er der for fort siden fundet en Beenrad af en Drøg eller en hvid Hoved var dobbelt saa stort, som et almindeligt Menneskes, men de andre Been derimod langt kortere end sædvanligt (R.). Alle disse Been menes nu at være Levninger enten af Svenske, som de Danske hemmelig have omkommet, eller snarere, da man intet Sagn her paa Egnen har om en saa blodig Selvhævn, af danske Flygtninge, der i Svenske-Tiden sagte Tilflugt i Moser og Uforder og der til sidst sank i eller paa anden Maade omkom. Forresten skal der ogsaa her i Sognet være blevet en Svensker tilbage, ved Navn Frederik og Bodker af Profession, som bosatte sig i det saakaldte røde Huns ved Gyldensteen (R.).

I Eilby Sogns Kirkebog staarer ansort, som følger: 1657 Tirsdagen d. 6te Oct. blev i Eilby Kirke begravet en tydsk Rytter, som var indvarteret i Lunde. 1658 Dom. Septuages. d. 7de Febr. blev Jørgen Rasmussen begravet ibid.; han blev ihielstukket af Marodeurer Torsdagen tilforn (altsaa kom de Svenske hertil d. 4de Febr.). 1659 d. 27de Nov., som var første Advent, blev paa Kirkegaarden begravet Jens Grandsen, som boede her i Byen og af plyndrende Rytttere blev ihielstukt Fredagen d. 25de Nov. (altsaa den nye Plyndring af vore Hælpetropper efter Slaget ved Nyborg). S. A. d. 28de Dec. begravet en Rytter-Jung fra Laaland. 1660 d. 2den Marts begravet Laurids Lauritsen, der fandtes død nede i Lundebek-Groft, Folk uafvidende, da han kom fra Odense og havde fåetst Kilehus. S. A. d. 4de Sondag efter Paaske stod Anne Rasmussdatter aabenbare Skrifte, fordi hun laae i med en Rytter af Oberst Brockenhuus's Regiment. Endelig blev der i Sognene, Eilby og Meelby, i Aaret 1660 (især i Maanederne fra

Januar til Marts) 62 Personer begravede, da ellers saavel Aaret før, som efter og saa fremdeles, de Dodes Antal, omtrent som nu, kun var fra 8 til 11 om Aaret, og da disse Sogne nu omtrent kun tælle 550 og den Tid maaske endnu færre Indvaanere, saa er 1660 i disse Sogne omtrent hvert Sde Menneste død af Hunger, Sygdom og udstanden Besværlighed (medd. af Sognepresten, Hr. Pastor Balslev).

Før Meelsby Sogn staaer i den gamle Kirkebog antegnet, at 1659 d. 2den Aug. blev paa Kirkegaarden begravet Daniel, Obersliewenant Hoffers (eller Hoffners) Hofmester, som der paa Gaarden om Natten blev ihjelslagen af Byens Salvegarde, Lieutenant Henrich Frishmann. Om samme Frishmann hedder det fremdeles, at han var af den reformerte Religion og besøv en Pige der af Sognet, den han siden forjog og om hvem det hedder, at d. 25de Nov. paa Palmesondag 1660 blev Barnet, Laurids, der i Kirken christnet, som var en Son af Maren Lauridsdatter, der udlagde bemeldte Lieutenant til sit Barns Fader, og da der ingen Faddere vare med Barnet, blev Menigheden paamindet at være Bidne til dets Daab, ligesom det fremdeles hedder, at samme Pige s. A. d. 4de Sondag efter Paasse stod aabenbare Skrifte, fordi hun tilforn havde "givet sig hen" (altsaa frivillig) til bemeldte Lieutenant, som her synes at kaldes Frishmeier, og af ham var bleven besovet, men siden forlaget igien (medd. af pastor loci, Hr. Balslev). Om den store Dodelighed, der ogsaa her i Sognet paafulgte Svenske-Feiden, see Eilsby.

I Dre Sogn blev Eieren af Dregaard, Rigsraad Henrik Ranckou til Schønneweide, strax ved Fiendens Ankomst taget tilfange i Odense, men ogsaa kort efter paa sit Eresord frigivet (Holbergs D. h. 3, p. 254; Hoffm. D. Ab. 1, p. 126). Endel Svenske, som formodentlig kom over Stranden fra

Veilby Sogn) vilde gaae iland mellem Bro Mark og Pikehuset; men Bonderne sagte at giore dem Overgangen stridig; det derved foraarsagede Ophold gjorde, at Izen, der endnu paa dette Sted var temmelig svag, brast og at endael af de Svenske druknede; Resten gæstede nu Skaastrup By og Omegnen; gruelig skal her deres Opsørelse have været. Beboerne i Skaastrup maatte flygte til Skoven, Nyhauge kaldet, ved Hugget; her gjorde de sig Huler i Sneen, hvori de skulste sig; om Natten dristede Mændene sig til Byen for at faae noget til Familicens Underholdning; men mangen Moder med sit diende Barn ved Brystet fandtes død i Hulerne af Hunger og Kulde. En Enke, som beboede nuværende Poul Jørgensens Gaard, bar af Frygt for de Svenske en Solvdaler (ø: en Krone) i Munden fra Byen til ovennævnte Skov; en anden gammel Kone, som beboede Jorgen Olsens Gaard, flygtede til Skovlykke-Kæreret og af Frygt for, at hendes Hund skulde opspore hende og Svenskerne derved veiledes til hendes Smuthul, tog hun det tro Dyr med sig i Forlæbet og gjorde en Hule i Sneen, hvori saavel hun, som Hundten, tilbragte flere Dage. En Mand fra samme By flygtede med sin frugtsommelige Kone til Vimseholm (et Sted i nuværende Brændtmose), skulste hende der og sagte om Natten Byen for at faae nogle Nødvendigheder til hende; da en sterk Sne imidlertid indtraf, vovede han ikke at gaae tilbage af Frygt for, at de Svenske da let paa hans Spor maatte finde deres Opholdssted; endelig, da han efter nogen Tids Forleb vover sig derhen, har den Ulykkelige født og — baade hun og Fostret ere døde (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown). Andre af Sognets Indvaanere havde derimod Mod til at blive tilbage i deres Bolig uden at skule sig, men havde da ogsaa deres Nød med Fienden og maatte opfinde allehaande Raad for at undgaae deres Boldsomheder.

Saaledes havde blandt andet en Mand i Dre By, som hid Abraham, en kien Datter, der netop for sin Skienheds Skyld under Svenskens første Togt eller Giennemmarsch var saa megen Førfølgelse og Fare underlaaet, at hun, da et nyt Parti kom igien, nødvendigt maatte finde paa Raad og til den Ende udstoppede sig en Pukkel og en hoi Hoste, lagde noget under sin ene Fod for at kunne halte, besmurte sit Ansigt og tog saa slette Klæder paa, at, uagtet hun stedse maatte gaae imellem dem for at opvarme, ned hun dog for deres Esterstræsser den onskeligste No (medd. af Mad. Dreier i Grimme-lykke). Forresten flygtede ogsaa de fleste af denne Byes Indvaanere ved Fiendens Ankomst ad Skoven til og blandt dem en Kone med to smaa Børn i Armene; men da hun fornem, hvor hidende holdt det var, og saaledes indsaae, at hendes Børn dog ligefuld maatte omkomme af Kulde, vendte hun tilbage igien, krobede op i sin Døn og stillede Dvnsfioelen for; lidt efter kom de Svenske og da de havde opdaget Konens Flest, gjorde de Job paa Esben tæt udenfor Dvnen, hvor Konen laae, og satte dem derpaa til at stege Flest; men, medens Flestet stegtes, gik de to ud og den tredie blev ene tilbage; da kom der Konen en Hoste paa, saa at den tilbageblevne Svenske let funde høre hende; han tog nu ogsaa Dvnsfioelen fra; men da han ved Lyset, som Spaanderne gav fra sig, sig Die paa Konen og hendes to smaa Børn, rakte han i al Stilhed to Stykker Flest og et Stykke Brød ind til hende og satte atter Dvnsfioelen for igien og, da derpaa hans Kammerater vare komne tilbage og havde fortæret deres Maaltid, forlodde de uden videre Undersøgelse Huset og Konen fortærede sit Flest med Belsignelse over sin ubeliende Belgierer (medd. af den ovennævnte Mad. Dreier). Ogsaa i Skaastrup havde en Enke, hvis Mand var falden som Rytter i Krigen, det Mod at blive tilbage i Gaarden; hun

havde blandt andet to rode Heste, som Svenskerne havde saaledes hæft til; men hun belagde dem saaledes med Jernkæder, Læse og Springfiedre, at hun virkelig beholdt dem (R.), uagtet de Svenske ellers fielden respekterede Lukke og Læs, ligesaaledet her, som andensteds flere, og ogsaa her i Sognet ved man at fortælle, at de Svenske, hvor de kom frem, trak deres Heste med sig ind i Stuen, brakkede Bordblatene, der bestod af en heel svær Egeplanke, fra Bordsfodderne, hvori der pleiede at være to Madstabe anbragte, som de saaledes brugte til Krybbe for deres Heste. En gammel Mand ved Navn Briis, som beboede Jorgen Pichs Gaard i Staastrup, kom netop fra Vognse med et Læs Ficke, der skulde bruges til Dre Skole, som da stod under Bygning; han kom hjem til sin Gaard med nogle af disse Ficke, som man mener, han selv vilde giøre Brug af, men fandt hele Gaarden propfuld af Svenske; da forlod han sin Equipage i Porten og flygtede selv det bedste han kunde; men de Svenske, som alt forud havde forsynet sig med hvad de kunde bruge af Briis's Forrraad, bar nu baade Ficke og Vogn ind paa Essens, tændte Ild i dem og afbrændte Gaarden, medens nogle af dem indhentede den flygtende Briis, som nu maatte finde sig i at blive Soldat. I Drbek, en anden By der i Sognet, stod Konen og Pigen i nuværende Jorgen Knudsens Gaard netop ifærd med at kørne, da Fienden strømmede ind i Gaarden; de undleb sieblikkelig; men i Forvirringen glemte de et lille Barn, der stod i en Gangvogn i Stuen; Gjæsterne traadte ind og den lille Uskyldige løg og var ret forsiktig ved Synet af de glindsende Baaben; men et Ummenneske iblandt dem greb Barnet og puttede det paa Hovedet ned i Kæernen, hvor man siden fandt det qvalt. Manden i Gaarden, der havde nedgravet nogle Stykker Flest i Jorden, vilde ogsaa en Aftenstund giøre et Forsøg paa at faae noget deraf

opgravet igjen; men nogle Svenske blev det vaer, joge ham bort og bemægtigede sig selv Flesket, som den anden saa hellig havde fornødent (medd. af pastor loci, Wessel Brown). Skovmollen her i Sognet eller den saakaldte Dre Skovmolle laae derimod i et Hul og i et Uføre og var omgivet af betydelige Skove og dersor turde de Svenske heller ikke fra Begyndelsen af komme der af Frygt for, at de Danske stulde stiele² Livet af dem i Skovene, og da Omegnens hemidlede Beboere saaledes snart erfarede dette, saa sendte de Tid efter anden deres Rigdomme til Møllerfolkene og bade dem at tage samme i Forvaring; men da siden mange af dem, der havde sendt deres Rigdom bid, enten dræbtes af de Svenske eller paa anden Maade omkom, saa kom Møllerfolkene derved i Besiddelse af store Rigdomme, som ogsaa siden stedse har vedligeholdt sig i Mollen (R.). Imidlertid blev Skovmollen dog ikke gandstær fri for de Svenskes Besøg; men de kom omsider hertil, netop som Folkene Dagen forud havde bagt; en gammel Kone, der ikke funde bortflygte med Husets øvrige Beboere, blev saaledes nødtvungen tilbage og imod Øste af Fienden, at de vilde staane hendes Liv og Bolig, uddelelte hun alle sine Brod og øvrige Fødevarer iblandt dem, ja trak endogsaar en Ko frem, hvilken de paa Stedet slagtede og delte imellem sig; de holdt imidlertid rigtig deres Øste til Konen med Undtagelse af nogle smaa Uordener, de begik, idet de droge bort (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown). Ved samme Molle fandt en Mand for 50 eller 60 Aar siden, ved at rydde noget Gjærdselfor paa Skraaningen ned imod Bagslusen til, en der nedgravet Kiste, som ved Åbningen befandtes at være fyldt med Rugmeel, der var aldeles ubefladiget og derhos sad saa fast, at man maatte bruge en Jernstang for at støde det ud af Kisten (R.); ogsaa denne hidrørte uden Tvivl fra den svenske Feide. Paa Veien fra

Skaastrup til Dre er et Rier, kaldet Tosteficer, hvorved for mange Aar siden i en derværende gammel Eg blev fundet en Beenrad, formodentlig altsaa et af den svenste Feides talrige Øffre. I Skaastrup-Frihed (en Skov, saaledes kaldet) er endnu eller var idetmindste for faa Aar siden en gammel Eg, som ved Roden havde en Nabning, saa stor, at en Karl kunde krybe derind, og naar de da kom derind, var Egen ogsaa huul indvendig opad i en Hoide af 8 Alen, saa at en Karl kunde krybe saa høit op i den, som i en Skorsteen, og dog var den frist og bar Blade. Slige hule Træer brugtes ofte i den svenste Feide til at stiule sig i og i Noholms Skov fandtes saaledes ved at følde en gammel huul Eg en stakkels Kræmmer inden i Samme, som var iltædt en lyseblaa Frakke og formodentlig for at undgaae sine Førfolgere var sprungen ned i det hule Træ, men siden ikke igien kunde komme op af Samme. Forresten forsikrer man, at ved de Svenskes Afmarsch i den hele Streækning fra Skaastrup til Broby ved Odense (altsaa i Dre, Haarslef, Beflinge og Vigerslef eller i Slouby, Guldbierg, Sørrelef og Sønderø Sogne) ikke fandtes mere Hornqvæg end en eneste Tyr; det øvrige havde Fienden enten bortført eller fortæret (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown). Endelig fortælles der om Taterne, hvorved sædvanligvis (skjont neppe her) i Almue-sproget de polske Hjælpetropper forstodtes, at naar de undertiden manglede Fode eller ellers agtede at sticke, begravede de en af deres Gamle levende, ved hvilken Lejlighed da gierne hele Byens og Omegnens Folk af Nygjerrighed forlode Huus og Hjem for at være tilstede ved en flig Hoitidelighed, hvor paa nogle af de rafreste Tatere begave sig til deres tomme Boliger for at sticke; thi disse Begravelser vare fun paa Skromt og de vidste at giøre det paa en saadan Maade, at de saaledes Begravede kunde komme ustadte op igien; dog

flagede disse Gamle sig inderlig og både paa det bonligste om Fritagelse; men der var ingen Skaansel at vente. En anden Gang var et Selstab af disse Latere i Skaastrup og spillede Regler med Byens Folk; men da en Tater ved at staae med Bosselen kom til at vælte en Taterqvindes Potte med Melk, smed denne Barnet, hun stod med, paa Jorden og anfaldt Tateren; Striden forplantede sig og hele Taterselstabet drog i fuldt Slagsmaal bort og imod Stranden til (R.).

I Haarslef Sogn synes Beboerne ved de Svenskes Ankomst at have taget deres Tilflugt til Kirken eller idetmindste at have flyttet deres bedste Sager dit; thi paa den inderste Kirkebst er hugget et stort Hul, som alene er tildækket med et paaslaget Brædt og er af den Størrelse, at et Menneske kunde krybe der igennem, og dette siges at være gjort af de Svenske, som gif herigennem for at plyndre Kirken, da de formodelst Jernstængerne ikke funde komme igennem vinduerne (medd. af pastor loci, Hr. Consistorialraad Balslev). Byens Beboere havde forresten den Tid, ligesom i Dre Sogn, tylke Egeborde med Skabe underneden og var der derhos ofte i Egeplanken selv, der tiente som Bordblad, Udhulinger langs hen med Kanten anbragte, hvori hver af Bordgæsterne fik den ham bestemte Portion; da de Svenske nu kom, løftede de Bordpladerne af disse Borde, hvorved det under samme værende Skab saaledes kom til at udgiøre en Kiste uden Laag, og af disse Bordkister forede de nu deres Heste, dem de her, som andensteds flere, stalde dede ind i Vaaningsstuen, uvist om af Raadhed og Haan eller for at have Hesten desto nærmere i paakkommende Fare. Et af disse gammeldags Borde findes endnu hos Gaardmand Peder Hansen i Haarslef (medd. af pastor loci, Hr. Consistorialraad Balslev). Paa Lykkesborg her i Sognet boede den Tid en Fru Anne Brahe (see 1650); hun forslædte sig ved Fiendens Ankomst,

som en Bondekone, og flygtede til Beslinge, hvor hun med de andre Bonderkonere søgte ud paa Snogholmen i et stort Ufere og Ellekrat ved Navn Lykkesmose (paa Jens Johnsens Mark imellem Beslinge og Haugaard); der sad hun nu og dufkede sig mellem alle de andre Koner, som en Agerhene mellem sine Kyllinger, og havde derhos aftalt med dem, at hvis de Svenske kom over dem, maatte de ikke kalde hende andet end Moer Anne, for at de Svenske ikke fulde troe, at der var mere at pine ud af hende end af de andre (R. — man kalder hende endnu Fru Anneke eller Fru Anne, men troer i Almindelighed, at hun var Frue paa Elved istedetsfor paa Lykkesborg, fordi huun Gaard var hendes Fædrenegaard, den hun ogsaa selv en Tid lang havde ejet); men medens hun saaledes selv frelste sit Liv paa denne Maade, maa det hiemme være gaaet ud over hendes forladte Gaard; thi i den gamle Matrikul af 1661 hedder det om Lykkesborg, at den er gandske øde og uden Bygge paa Stedet¹⁾). Manden, som den Tid boede paa Nonnemose, maatte ligeledes tilligemed sin Familie flygte og havde sit Tilhold i en Hule mellem Nonnemose og Gamby, dog paa Sidstnevntes Mark, hvorhen han i Tid havde ubragt endel Proviant og af hvilken Hule endnu sees kiendelige Spor (medd.

1) Denne Gaard stal i de ældste Tider, da den var beboet af Adel, have ligget paa samme Sted, hvor den endnu ligger (og uden Twivl, saavidt sionnes kan, i gamle Dage med Grave været omgivet); men efterat den der i Svenske-Krigen var blevet ødelagt, blev den en simpel Bondegaard og laae da ikke paa det gamle Sted, men noget assides derfra ved en Made i Nordost for den nuværende Gaard; men desuagtet vedblev man endnu den Tid at kalde det Sted Byggepladsen, hvor Gaarden nu ligger, hvilket altsaa viser, at Bygningen ogsaa der i forrige Tider maa have staet, hvor Grev Knuth after, da den mod Slutningen af det 18de Aarh. var afbrændt, paany lod den opbygge.

af Hr. Consistorialraad Balslev). Claus Pedersen i Lille Padesso havde, da de Svenske kom, opristet en Dyne og spredt Fylden omkring i Gaarden, hvorved det første Sæt Svenske ogsaa lod sig blende og red forbi uden at komme ind i Gaarden; men da han vel kunde vide, at dette Knob ikke i Vængden vilde række til at frelse ham, saa indrettede han en Sneestue i Haugen for Kone og Born og selv satte han sig paa sin graa Hest for at ride omkring i de den Tid saa vidtloftige Rugaards Skove for at samle Levnetsmidler til Kone og Born; med disse vendte han da om Natten tilbage og, naar der ingen Svenske var tilstede, opholdt han sig vel ogsaa flere Dage i Gaarden, men havde bestandig en lang Huusstige sat op til Storkstenen for dersra at holde Udkig, om de Svenske nærmede sig, i hvilket Tilselde han da strax fastede sig paa sin Hest og jog ad Skoven til; men engang blev han dog opdaget og estersat af de Svenske og havde da paa Flugten det Uheld at tage sin Hat eller Hue, saa at han flere Dage maatte ride omkring i Skoven med ubedækket Hoved, hvorved til sidst, som Fortællerne meget naivt udtrykte sig, Hiernen i den strenge Kulde fross ud af Hovedet paa ham og han — døde (R.). I Eilstov var ogsaa en Familie flygtet ud paa Marken; men den strenge Kulde giorde, at de om Natten listede sig ind i Bryggerhuset i deres egen Gaard og, da de der fandt Dvnen varm, vovede de sig til at krybe ind i den for at optose deres stivfrosne Lemmer, men maae formodentlig der være faldne i Ssvn og være blevne qvalte af Dunsterne; thi om Morgenen laae de alle med hinanden døde berinde (R.). I samme By havde de Svenske ogsaa taget nuværende Peder Christensens Gaard i Besiddelse (R.). Paa den Nymarkgaard, som nu Hr. Hardt beboer, boede den Tid en rig Bonde, Hans Pedersen; ved godvilligen at udbetale en heel Deel Penge sit han udvirket, at ingen

Udplyndring eller Voldsomhed stete i hans Gaard, idet han nemlig bekom en svensk Tilsynsmand i Gaarden af det Slags, som Bonderne kaldte Selvvarere (ø: Salvegarder), som skulde beskytte ham og hans Gaard; men derved medgik ogsaa det meste af hans Rigdom; dog havde Familien fra Begyndelsen af endnu noget tilbage, blandt andet en gammel Solvsfee med rundt Slov og Navn samt Aarstallet 1663 eller 65, som endnu opbevares i Familien, ligeledes et kostbart Solvbæger, som fort efter Krigen var blevet dem pantsat, men som, da det ikke blev udlost og de fort efter selv kom i Trang, maatte sælges; men til sidst blev Familien dog yderlig fattig og allerede i Sennens, Peder Hansens, Tid var det saa knapt for dem, at da der blev paabudet Skat, først 12 fl , saa 1 fl og siden 24 fl , kunde han ikke tilveiebringe den, men maatte laane Pengene hos sin Svergersader i Harenbrup, der ogsaa selv var saa blottet, idet mindste for Linned, at da en Datter af ham skulde giftes, maatte hendes Soster over Hoved og Hals sye en Særk til hende, som det dog omsider lykkedes dem at faae Værred til, paa det at Bruden dog ikke skulde komme særkels i Brudeseng (N.). I Gamby skal en Mand ved sin Hests Snildhed have undgaact de Svenske (medd. af Kirkesanger Schebye, som dog har forglemt at meddele de nærmere Omstændigheder) og i nuværende Bars Jydes Gaard i samme By skal en af de tilbageblevne Svenske have bosat sig, efter hvem der endnu længe skal have været Rigdom der i Gaarden (N.). I Anders Hansens Gaard i Diget laae Konen netop i Barsesseng og der var blevet fogt en Gryde Grob til de ved denne Lejlighed forsamlede Drinnder; men i det samme kom de Svenske derind, toge Gryden med Greben og Grydsteen, som siden blev funden paa Nellerod-Bierg ved Rugaards Landevei, og joge derved en slig Forstraf-kelse i Folkene, at de toge Konen og forte hende ud i den

snebelagte Mark, hvor hun nu maatte ligge i Barselseng istedsfor hjemme (R.). Manden i Gaarden skal derpaa af Forbittrelse have opkastet sig til Blodhævner, lagt sig i Skul bag Buske og Groster og bortstukt hver enkelt Svensk, der kom forbi ham paa Veien (medd. af min Fader). Dgsaa opbevares der endnu en gammel Jane der i Gaarden, om hvilken nogle fortelle, at en af de tilbageblevne Svenske, ved Navn Lorents, som nedsatte sig her i Gaarden og fra hvem Familien skal nedstamme, skulde have medbragt samme (R.), andre, at den skulde have tilhørt en Claus Rasmussen der i Gaarden, som skulde have været Hændrik i (NB. den senere) svenske Krig og omrent være død 1750 (medd. af Kirkesanger Schebye); men esterseer man Janen selv, da bortsalder idetmindste den første Tradition aldeles; thi da er det hverken mere eller mindre end Skouby-Herreds Jane med Narstallet 1675 (see 1675). Et andet Sted i Nærheden af Diget opholdt en svensk Officer sig, indtil han sik Ordre at møde til Slaget ved Nyborg; da tvang han Manden i Gaarden til at følge med sig for at føre begge hans Haandheste; Officeren red stærkt til paa Veien efter Odense, saa at Bonden blev noget tilbage; da han dersor naaede Morud-Skov og Officeren rolig red et godt Stykke i Forveien, saa drog han med de to Heste ind i Skoven og opholdt sig der, indtil han hørte, at Slaget ved Nyborg var vundet, og var han nu vel holden med disse sine to Heste fremfor de fleste andre, som ingen havde til at ploie deres Jord med (R.). En af de her tilbageblevne Svenske kom forresten til at boe i et Huus i Haarslef; denne Mand udstod meget af Sygdom, for han boede, og under disse sine Lidelser tilstod han, at de var en retfærdig Straf over ham, da han engang under Krigens myrdet en Præst for Alteret, hvor denne, siondt forgivæs, havde sagt sin Tilslugt, og et andet Sted taget et spædi

Barn fra en Kone, der lage i Barselseng, stukket sin Kaarde igennem det og saaledes holdt det over Ilden for Moderens Dine (R.). Fremdeles har en Soldat, som for nogle Aar siden i Vends-Herred blev taget under Knur for sure Been, udsagt, at denne Svaghed var nedarvet fra en svensk Oberst, som ægtede et Fruentimmer her i Landet, blev her bosat og ligget begravet i Haarslef Kirke (medd. af Probst Birch i N. Aaby), hvor der virkelig endnu hænger en Kaarde og et Par Sporer paa Vegggen, som nogle paastaae at have tilhørt en Officer paa Alagaarde, men andre en ditto i Skousgaarde. Endelig har man ogsaa om Polafferne eller, som de her ogsaa kaldes, Taterne traditionelle Spor her i Sognet; de skulle saaledes først have indført Tobaksregning her i Landet og Fruentimrene været blevne gandske bange, da de første Gang saae det, idet de troede, de havde Ild i Munden¹⁾. Strax Vesten for Haarslef paa Gaardmand Jorgen Povelsens Grund er en Grusgrav, kaldet Sandhøi, og deri var forhen en Hule, som længe var bekiendt under Navn af Polakkegraven, fordi en Polak, som Præsten ikke (formodentlig som Katholik) vilde tilstede at jordes paa Kirkegaarden, der blev begravet; ogsaa skal man der i den senere Tid have opgravet Menneskebeen (medd. af pastor loci, Hr. Consistorialraad Balslev). I det Huus i Hindlevad,

1) Foruden Tobaksregningen pleier Folkesagnet i Almindelighed ogsaa at tilskrive Polafferne Brændevinens Indførel i Danmark og, endstændt Brændevinens Brug vistnok er ældre her i Landet (idet G. Brock 1608 drak Aquavit (G. Brock, 1, p. 47), de Keiserlige 1628 twang en Præst i Jylland til at drifte sig ihiel i Brændeviin (Harsdorfs Dagbog, p. 321) og der 1650 (See ovenf.) ikke var mindre end 12 Steder i Bogense, hvor man solgte Öl og Brændeviin), kan Sagnet maaske dog ogsaa i en vis Henseende beholde Ret, nemlig naar man reducerer det til Brændevinens Indførel blandt Bondestanden i Danmark.

som nu Johannes Sønner beboer og som den Tid var et Boelssted og beboedes af en Smed, kom ligeledes en Trop Polacker ind og blandt dem to gamle Kvinder, som sad og græd, fordi de varre saa affældige, forladte af deres egne og i Ned for Udkommet; det første, de andre Polacker derimod toge sig for, da de kom i Hus, var at fange Smedens Kat og, inden han kunde forhindre det, havde de aßlivet og flaact den og vare nu ifærd med at fortære den raa; da dette Maaltid var tilendebragt, bessuttede de at aßlive de to gamle Kierlinger, som nu faldt baade dem og sig selv til Byrde; Horsættet blev ogsaa fuldbyrdet og de begrove dem der, hvor Hundehuset stod, paa hvilket Sted ogsaa siden ved Jordens Afgraving ere fundne Been, som suarere syntes at være af Mennesker end af Kreaturer (N.). At der imidlertid ved Almuesprogets Tatere ogsaa stundom de virkelige Tatere eller Zigeunere (som allerede den Tid oversvømmede vore Lande efr. Christian d. 4des Constit. af 31te Mai 1589) forstaaes, sionnes f. Ex. deraf, at i den gamle Sognefoged, Peder Hansens, Gaard i Haarslef kom ifelge Sagnet (NB. i hans Forældres Tid, altsaa omtrent 1750) et Selstab af Tatere, som vilde stege en Hane i deres Lo, hvortil de ogsaa virkelig toge sig selv Frihed; thi de vare en sand Landeplage, kom ofte i hele talrige Selstab og brugte Magtsproget, saa at Folk, som oftest, vare nødte til at frise dem i deres Forlangende og at opfylde deres Unster; de gjorde altsaa Ild i Gaardens Lo (dog uden al Skade; thi de havde efter eget Foregivende, som de ogsaa fik Folk til at troe, „Magt over Ilden“) og stegte saaledes der deres Hane og, medens dette stede, dansede en Polstjands uden omkring det antændte Baal (N.).

I Sørslefs Sogn findes i Kirketaarnets vestlige Gavl en Kanonkugle indmuret, som nogle sige at være indstuk fra Vor-

ring-Banker i Asperup Sogn (Atl. 6, p. 620); men den gamle
 Præst her ved Menigheden, Hr. Nabye, paastod, at den var ind-
 studt af de Svenske, da de kom her til Byen og troede, at
 Indbyggerne havde stiult sig og deres bedste Sager i Kirken
 (medd. af Provst Boesen); begge Sagn kunne imidlertid saaledes
 forenes, at de Svenske have indstudt den paa deres Vej
 fra Borring til Sørslev, og at den indmurede Kugle er af
 Steen istedetfor af Jern, lader sig saaledes forklare, at det ikke
 er den indstudte Kugle selv, men en Eftersigning af Steen,
 der til Mindre om Skuddet er indmuret paa det Sted, hvor
 den virkelige Kugle foer igennem. Præsten, Hr. Berthel Wich-
 mand, der, som sagt, 1656 havde opbygt sin 1654 afbrandte
 Præstegaard, blev ved denne Leilighed udplyndret, dog (som den
 forrige Præst, Hr. Jens's, Enke, Birthe, heelt naivt ytrer sig
 i en Klage over, at han havde tilbageholdt hendes Pension)
 ikke mere end andre Præster (hvilket omtrent vil sige saa
 meget som, at han ikke mistede mere end han havde). Dgsaa
 bemeldte Præsterne, som boede i et Gadehus, blev ligeledes
 efter hendes eget Foregivende udplyndret. En Gaardmand i
 Sørslev (Jeppe Larsen, efter andre Jeppe Lydersen) eier en
 stor gammel Egekiste med udhugget Aarstal fra 1600 og nogle,
 som stedse har staact der paa Stedet, men som derhos har et
 nyere Laag; en Omstaendighed, der skal grunde sig paa, at de
 Svenske — formodentlig for at eftersee Bondens Grunker —
 sloge Laaget istykker og siden brugte Kisten til Foderkiste (medd.
 af p. 1., Hr. Sidenius), idet de maaskee her, som andensteds flere,
 stalde deres Heste ind i Bondens Stadfestue. En Kone fra
 Hemerslev stal med sit lille Barn være flygtet til Bierne-Mose
 og der have op holdt sig omtrent et halvt Aar imellem nogle Vibie-
 buske, idet hun flettede sammes Grene i hinanden som et Slags
 Lovhytte til Skul for sig og sit Barn og til Læ for Kulde

og Regn, medens hendes Mand om Natten hemmelig forsyede hende med Levnetsmidler (R.). I Toderup flygtede adskillige af Beboerne ud paa et sumpigt Sted i Skul ved et Gærde og der var Hungeren og Vorsten saa stor, at de med Fodderne maatte opsoe og optræde Dyndet for at putte deres Born i Munden at lædse dem paa (R.). Beboeren af nuværende Jørgen Jespersens Gaard ibid. var en velhavende Mand, hvis Gaard var bedre og smukkere end de andre i Byen, hvorfor man ogsaa her især var bange for Fiendernes Ankomst og derfor greb til det i hine Dage almindelige Middel at ødelegge adskilligt Bohave og smide det omkring i Gaarden, saa at det kunde sees igennem den aabenstaende Port, hvilket ogsaa havde den Virkning, at de første Svenske, der kom forbi, troede sig overbeviste om, at deres Kammerater alt forud maatte have været der og altsaa uden videre droge den forbi, ligesom samme Gaards Beboere ogsaa en anden Gang med Held skulle have skjult sig i et lille hemmeligt Kammer, hvis Dor var saaledes gjort af Bæggevinder og klinet med Leer, at den fuldstændigt lignede den øvrige Bæg; en Indretning, der endnu var at see, saalænge indtil Gaarden blev ombygt; imidlertid blev Beboerne dog tilsidst hjemsegte af Fienden og opdagede af et fiendligt Streif-Parti og maatte i den Aaledning, ligesom de andre Bymænd, føge deres Redning i Flugten, ved hvilken Lejlighed der fortælles om en gammel Kone, som var bleven lidt tilbage efter de andre, at da de Svenske kom om Aftenen i Morke, havde hun den Snildhed at slukke Ilden paa Skorstenen med en Spand Vand og undslap saaledes ved Hjælp af Morket, skjont Gaarden var opfyldt af Fiender (R.). En Mand i Kosterslef skal ligeledes have undgaet Plyndring ved selv at ødelegge adskilligt i sin Gaard for Fiendens Ankomst og saaledes derved have blændet dem, at de virkelig troede, han

alt forud var udplyndret (R.). Ogsaa var det enten i Niels Jørgensens Gaard ibid. eller i en Gaard i Hemersleff, at nogle Svenske kom ind, som havde endeel gode Stykker Lærred med sig, dem de lagde fra sig paa en Brond, for de gif ind i Stuen; men en rast Pige, som stod skuult i Bryggeriet bag en Trappe, løb til, skyttede Lærredet i Bronden og undleb og de Svenske, som ikke havde Tid til at fiske det op igien, maatte videre fort uden Lærred (R.). I den Gaard i Svenstrup, hvor nu Niels Knudsen boer, faldes endnu den østre Længde Nyutterladen fra den Tid, de svenske Nyuttere her havde taget Dvarteer, hvilket ogsaa er Tilsældet med en Længde Huus i Nabogaarden, som beboes af Hans Jespersen, og udmaerkede disse Nyutterlader sig ved en større Heide og sværere Under-tommer end de almindelige (R.). I Slastrup er ved at grave i en gammel Groft fundet nogle Vaase af svenske Geværer (R.). I den Gaard i Svenstrup, hvor nu Hans Staffesen boer, opholdt sig den Tid en svensk Officer, som, da han skulle reise til Nyborg-Egnen for at bivaane Slaget, fandt Blod paa sine Klæder, som foranledigede ham til at ytre Frygt for aldrig mere at komme tilbage; en Anelse, der heller ikke bedrog ham. En sammesteds (hvis ikke i Thorup i Skamby Sogn) indqvarteret Soldat, der ved alle Lejligheder havde viist sig som et stikkeltigt og godt Menneske, tog ogsaa ved Afmarschen til Nyborg under Taarer Afsked med Gaardens Beboere og yttrede ligeledes, at han gif sin Død imode (R.). En Svensker ved Navn Johan Israel, der udmaerkede sig ved sin store Bært, blev tilbage her i Landet, nedsatte sig i Maderup og levede der i flere Åar; først skal han have boet i nuværende Jens Hansens Gaard, som den Tid var et Huus, men siden være flyttet til et andet Huus der i Byen; bemeldte Mand levede til en hoi Alder og, da han stundom folte Sindsburo,

tog han om sider til Kolshauge-Præst for at aabenbare sine Synder og i den Hensigt, at Præsten skulle støtte ham Tilgivelse for samme, forærede han ham en Sølvkande, som var det sidste, han fra Krigens Tid eicde af uretsdigt Gods; iblandt alle hans Synder var der ingen, der den Tid laae ham saa tungt paa Herte, som den, at han engang under Krigen havde stukket sin Kaarde giennem et Barn, som laae i Buggen, og medens han saaledes viste Moderen Barnet, forekom det ham, at det smilte ad ham, hvorover han blev saa forbittret, at han kastede det ud af vinduet; ogsaa en anden Synd angrede ham herteligt, nemlig at han engang havde pryglet en Danst i Guds Huns, fordi han vilde staae yderst i Kirkesolen og den Danse ikke vilde tilstede det; alle de øvrige Synder, Krigens havde medfort, henregnede han til sin Trostabspligt mod Konge og Fodeland og meente derfor ikke at burde bode; isvrigt skal denne Mand have elset Haagedyrling og et Ebbletræ, plantet af ham, stod endnu i Mandes Minde i Haugen og bar efter ham Navn af Israels-Traet; men ogsaa det er nu forsvundet (medd. af Skolelærer Bredahl i Maderup). Endelig er heller ikke Polakernes Minde glemt her i Sognet, hvor man dog tildeels, ligesom paa andre Egne, forverler dem med Tatere; det hedder saaledes om dem her i Sognet, at naar de sik Lov til at være en Nat paa et Sted (dette maa altsaa forstaaes om de virkelige Tatere; thi de polske Hjælpetropper spurgte neppe om Forlov), saa kom de andre i Sneseviis dertil den næste Morgen, hvilket saaledes f. Ex. var skeet med en af Fortællerindens Forfædre, som blot havde ladet en gammel Taterqvinde blive en eneste Nat i sin Gaard; men næste Morgen kom saa stor en Mængde for at blive der, at han maatte samle Byens Folk for med Magt at blive dem kvit; at disse Tatere eller Polakker der næst vare saa skiedesløse med Sld, at de lagde den paa Gulvene og i

Udhuse og lod den brænde langt opad Stolperne med den Forsikring, at man kun skulde være gandste rolig, for deres Isd gjorde ingen Skade, og at endelig paa Bogense Landevej ved Oles Grund i Kosterølev i et af de saakaldte S. Hans Kær en Polak levende skal være begravet (om disse deres levende Begravelser see Skouby, Haarslef v. s. v.), og har Meddele- ren selv i Kanten af et af disse Kær set en Indhulning paa Stedet, hvor dette skulde være stæet (N.).

I Bigerslef Sogn udbredte de Svenskes haarde Medfart ved deres første Fremtrængen en saadan Skræf, at mange Beboere i Morud, Taagerod og andre Steder i Nørheden forlod deres Boliger og med Levnetsmidler og deres bedste Sager stulte sig dybt inde i de den Tid meget tykke og tætte Skove ved Trauen og Himmelstrup, hvor de opbygte sig Jordhytter og udgjorde et Slags Coloni for sig selv, saalænge Svensken dominerede her i Landet, og paastaae endnu gamle Folk at have hørt af deres Forældre, at der endnu i deres Barndom fandtes Spor af disse Hytter i Skoven (medd. af p. l., Hr. Provst Boesen). I et Dam ved Morud-Skov, kaldet Karpedammet, mellem Frederik og Johan Henrik Demants har man ved at oprydde samme fundet Been af flere Mennester, staande opreiste og tildeels hængende i en Tykning af Træredder og Rør, hvorhos man meente, at ogsaa disse skulde være Levninger af Folk, som havde stulst sig i det Usore, her formodentlig den Tid har været, og saaledes der af Hunger og Kulde ere omkomne (N.). Under Vestinge Sogn skulle vi omtale en Kiste, som i denne Fejdetid havde været nedgravet i Morud-Skov med Proviant, og i Gravergaarden her ved Elved staaer ligeledes en gammel udgraveret Kiste med Årstaal 1623 og Navnet, Johanne Johnsdatter, der er kioft paa en Auction i Bigers- lef Præstegaard og i Svenske-Krigen med Præstens Selv og

Guld samt ovrigt bedste Sager skal have staet nedsat i Skul i Vigerelef Kirkesaabne Begravelse (R.). For omtrent 30 Aar siden blev ogsaa der paa Kirkegaarden opgravet en gammel Potte med Penge i, der vare af slig en Elde, at de heelt vel i denne Krigstid der kunde have været nedsatte (medd. af p. I., Hr. Provst Boesen). At Præstegaarden isvrigt ved denne Leilighed blev plyndret, maa man deraf slutte, at det i Præsteindberetningen af 1690 hedder, at Kaldets Documenter vare bortkomne i Ufredetider. I et Hus i Rue, hvor nu Hans Jensen boer, stak en Svensker sin Vajonet i et Barn og svingede den saaledes spiddede Glut i et Anfaerd af Kaadhed omkring i Luften; ja undertiden skulle disse raae Mennesker endogsaa have drevet deres Barbari saa vidt, at de dreve Stavre bagfra igennem smaa Born og satte dem saaledes spiddede op i et Gjørde (R.). I Morud Mølle havde man Jule-Aften ikke andet at spise end et Par Haandfulde Rugmeal; disse Levninger benyttede man til paa denne Hellig-Aften at lave sig et Slags Meelvelling af; men da den stod paa Ilden og var næsten færdig, kom nogle Svenske til Møllen og den først Indkomne sparkede af Kaadhed til Potten, saa at Vellingen spildtes i Ilden; da de derpaa havde seet sig om og intet fundet, gik de vel deres Wei igien uden at anrette videre Skade; men Møllerens Familie havde nu heller intet til sin Hellig-Aftens Madvere og maatte saaledes holde Juul i Faste (R.). Ogsaa til at pressse Soldater vare de Svenske her i Sognet slemme; en Mand, som boede i Vigerelef By, var saaledes med sin vorne Son i Morud-Skov for at klove Brænde, som de Svenske kom anmarscherende; den Gamle forstak sig, saasnart han blev dem vaer; men den Unge fristede Nygierigheden til at betragte dem noget noiere; dog under denne Bestæstigelse blev han omringet af de Svenske og, da de ikke fandt noget at tage fra ham, saa toge de ham

selv og iserte ham den blaa Kjortel og han havde saaledes i den Tid af den Ere at tiene under Carl Gustavs sejerrige Fane og at tunle omkring med sine nye Kammerater, indtil endelig et dristigt Indsald i Leiren for Nyborg omsider reddede ham; ved en gammel Kones Hjælp fik han sig nemlig af 4 Skorter syet en Dragt i Form af en Messesærk og med den over sin Uniform gif han heelt gravitetist midt om Dagen gien-nem den svenske Leir, hvor alle hans Fordunns Kammerater antoge ham for en virkelig Præst og uansægtet lode ham pas-sere; men da han saaledes i denne sin Kjortelning lykkelig havde overskredet Forpostlinien, overløb han til den ligeoversor staende danske Leir og hans Uniform og øvrige Armatur var siden længe opbevaret i Familien og blev først for et halvhun-drede Aar siden folgt (medd. af hans Descendent i 5te Led, en Voelsmand ved Elved). Agaarde der i Sognet Iaæ den Tid saa tæt omgivet af Skov, at man aldeles ikke funde see den; da Deboerne derfor mærkede de Svenskes Ankomst, satte de blot Gaardhunden ind i Dønen for at den ikke skulde rebe ved sin Gisen, at der voede nogen i Skoven, og saaledes droge de Svenske ogsaa første Gang forbi uden at finde den, uagtet man inde i Gaarden tydeligt funde høre, at de Svenske mar-scherede igiennem Vandlobet paa Beien fra Fastrup til Sletten, hvor nu en Bro er anlagt, men som den Tid var et aabent Badsted; bedre hen i Tiden fandt naturligvis de Svenske ogsaa denne Gaard, den de fiendtlige Officerer tilegnede sig, og Eieren og hans Folk maatte nu tiene disse deres nye Herrer, giore hvad de befalede dem og noies med hvad de undte dem og, da Herrerne endelig maatte romme Landet og saaledes ogsaa forlode denne Gaard, giorde de endnu den Skade, de funde overkomme (formodentlig den saakalgte anden Plyndring af de Svenske, nemlig fort for Nyborg-Slaget), slæbte blandt andet

Sengelæderne udenfor Porten, stiar dem op og rystede Tyl-dene ud og brugte Vaarene til Poser og Sække for deri at transportere deres sammenroede Mammon (N.). Paa Herre-gaarden, Margaard, i Bigerølef Sogn havde ogsaa et Par svenske Officerer tilegnet sig det hele; men det daværende Herstab (Albrekt Friis?) kiopte nogle Folk til at fordrike dem og disse traengte lige ind i Bærelserne og ihielsløge dem med Buloxer; iselge en anden Tradition var det derimod kun een svensk Officer, der havde taget Gaarden i Besiddelse og om hvem der fortælles, at han en Dag ved Slutningen af deres Ophold her i Landet var gaaet ud i Marken, havde paa Veien fast en stor Hierteangst og var, som han kom hjem og gik op ad Trap-pen for at gaae ind i Bærelserne, bagfra blevens ihielstukt af en Karl ned i Gaarden (N.). I Ryds Molle blevе ogsaa flere Svenske dræbte af den der boende store og stærke Møller, naar Leilighed gaves og der ikke kom for mange paa engang; thi i dette Tilfælde skulste han sig (N.). Af Svenske, som blevе tilbage her i Sognet, nævnes forresten adskillige; blandt dem en Thorsten Nielsen eller Svendsen, som bosatte sig i Limkilshuset og er bekjendt for sine snurrige Indsaldi og mang-foldige Pubsmagerier; forresten skal han ikke have været saa fattig, som han gierne vilde have Ord for; thi da hans Dattersen, som var opdraget hos ham, forlod ham og drog til Skovsgaarde til sin Morbroder, medgav den gamle Thorsten ham saamange Penge af Solv, som kunde rummes i en Hattpul, og deriblandt adskillige store Solvpenge, baade trekantede og firkantede (der altsaa, siondt de udgives for svenske Penge, formodentlig ligesaa snart kunde være danske, som han havde plyndret, siden man netop baade har trekantede og firkantede Mynter af Kong Christian d. 4de og Frederik d. 3de). En Svend Thorstensen i Morud menes ogsaa at have nedstammet

fra de tilbageblevne Svenske. Et Huus mellem Morud og Bøde i Nærheben af Ilverodgaarden, men som for staet have staet ved Morud, var ogsaa, efterat de Svenske vare udgangne, beboet af en her tilbagebleven Svensk, som stulste sig et Sted i en Dvn, da de andre bortdroge. En Skovfogeds Kone i Morud-Skov skal ogsaa nedstamme fra de tilbageblevne Svenske og i en Gaard i Rue, hvor nu Jorgen Hansen boer, har ogsaa opholdt sig en tilbagebleven Svensker ved Navn Svend, som havde haft to Koner og vilde i sin høie Alderdom endnu have den tredie og, da man vilde fraraade ham dette Skridt og derfor udsatte paa alle dem, han bragte i Forstag, idet man sagde om den ene, at hun var luset, om den anden, at hun var skabet, og om den tredie, at hun var snottet, tabte han omsider Taalmodigheden og udbrød i Harme: har jeg nu taget to Horer og gjort Danneqvinder af, saa kan jeg vel ogsaa giøre en af den tredie; og derfor siger man endnu, som et Ordsprog: han tager ligefrem, ligesom gamle Svend tog til Hustru; forresten var han, stondt han tilsyneladende nereude sig af at slaae Stubber op, ja stundom endogsaa gif om at tigge, i Grunden rig, hvorfor ogsaa hans Sen fil den Gaard, hvor han selv havde siddet tilhuse, men derhos saa gierrig, at naar Sonnen iblandt vilde have Penge af Faderen, sagde denne immer: Du maa være om Dig og ernære Dig selv og kan Du ikke paa anden Maade, saa maa Du tage Posen paa Nakken, ligesom jeg (R.). Om Polakkerne (o: de polske Hjælpetropper) fortelles forresten ogsaa i dette Sogn, at de havde indført Tobaksrogen her i Landet og at de gjorde selv deres Piber af Leer med en fort Stilk fra Hovedet, brændte dem i Dvnen og gjorde Futeraler af Træ for at giemme dem i; ogsaa skulle endeel af dem være blevne tilbage her i Danmark og siden været dragne omkring her i Landet og ved i disse

overtroffe Tider at vilde Almuen ind, at de kunde spaae, here, vise igien o. s. v. (hvorved dog de virkelige Tatere stikke nok som tydeligt igien nem), have ernæret sig; men da de formerede sig sterkt og ogsaa mange flette og ørkesløse Mennesker af Landets egne Indvaanere sloge sig til dem og de saaledes blev Landet til Plage, befalede den danske Regierung, at de skulde udsuges, ved hvilken Leilighed de truede med, at de nok skulde sende nogle Gæster i deres Sted, som ikke skulde være gode at bides med, og det var nemlig Rotterne, hvortil man for den Tid ikke havde kændt stort her i Landet (R.), hvorimod de, som jeg alt ved Bogense har bemærket, maaske forst blev Landeplage, da Polakkerne eller Tatene aade vore Katte og saaledes Rotterne spillede paa Bænke nu, da Kattene ikke mere vare hjemme.

I Beslinge Sogn saae man de Svenske ved Ankomenst efter Bondernes Udttryk at mystre opad Beien fra Haarslef, som en Flok Myrer af en Myretue. Alle Bonderne flygtede og forstak sig, nogle i Beslinges, andre i Elvedgaards Ellemoser og atter andre i den saakaldte Væde Huse; man kunde saaledes med Sandhed sige om dem, som Bonderne endnu sige, at de blev drevne paa Skoven af de Svenske, som Sviin drives paa Ølden; thi i al den Tid, de Svenske vare her i Landet, kunde de Danske (forsaavidt de ikke vilde gaae i Tjeneste hos de Svenske, hvad til sidst formodentlig de fleste blev nødte til at giøre) hverken ploie eller saae, men levede blot af hvad de havde nedgravet i Skoven, saa at de Svenske til sidst maatte selv til at ploie og saae for ikke at omkomme af Hunger. En af de ved denne Leilighed nedgravede Binge eller Rister, hvis Eiere formodentlig vare blevne ihjelslagne i Krigen, fandtes saaledes for flere Aar siden i Morud-Skov (medd. af Hans Ibsen paa Moderupgaard) og Degnekonen i Beslinge har ligeledes en

Kiste, som ogsaa i hin Period var nedgravet med Proviant i et Huus, hvor Eieren hver Nat lilstede sig ind og henteede det fornødne (R.). Herremanden paa Elved (Niels Lykke) var den Lid Øverst ved det gamle jydske Regiment og var, som saadan, giort til Fange af de Svenske i Vendsyssel d. 28de Oct. 1657; om hans Frue (altsaa Magdalene Gyldenstierne) fortæller man derimod, at hun ved Svenskens Ankomst krobed i Skul i en Ellemose Østen for Gaarden, som formodentlig netop for sin Tæthed og Tyknings Skyld kaldes Mørkemose, eg her bare Pigerne paa Gaarden hende Mad til om Natten (R.); i hendes Gravarelse huserede nu de Svenske paa Elved, som dem bedst syntes, og man viser endnu i den sondre Glei, som den Lid var Hovedbygning, de Sabelhug, de have moret sig med at anbringe i de massive Loftsbælter. De Beflinge Koner toge tilligemed Fruen paa Lykkesborg, som alt under Haarsles er anført, deres Tilslugt til Lykkemosen mellem Beflinge og Havgaard. Fra Bæde flygtede ogsaa mange med deres Born ud i den saakaldte Bæde Hule (en Dal, der var stærkt bevoret med Torne og Buske) og skulste sig her tilligemed nogle danske Ryttere i en lille Dal eller Fordybning ned imod Beffken til, som deraf endnu hedder Ryttergraven (medd. af Propr. B. Simonsen paa Nugaard); mange sadde her og omkom, mange thede om Natten til Bæde og søgte af Mangel paa andre Fo-devarer til Kaalhauerne for, ligesom Harerne, at stille deres og deres Borns Hunger paa Kaalen (R.), af hvis idelige Nydelse i raa Lilstand man endogsaa her, som andensteds, vil foregive, at idetmindste Bornene fik et gronligt Udseende i Ansigtet, hvilket formodentlig dog neppe vil sige andet end, at de blev gustne og gule af al den Nød, de led. Beboeren i Nugaards Molle var den Lid meget rig; da nu de Svenske kom, forstrakte han i lang Lid sine flygtede Landsmænd, som

i den Henseende listede sig til ham om Natten for at quæge sig paa hans Levnetsmidler (medd. af Propr. Simonsen paa Rugaard); men da han til sidst ogsaa selv maatte flygte, aftalte han forud med sin Karl, at hvis han vilde være ham behjælpelig i at fsiule hans Mammon, saa vilde han siden dele halvt med ham; de nedgrove nu to store Kister, den ene med Sølv, Guld og Penge og den anden med Kobber, Messing og Tin; men faasnart de Svenske igien kom til Mollen, slog Karlen sig paa deres Parti og anviste dem, hvor det nedgravede var at finde (R.); Mollerens gik imidlertid, som de fleste andre, paa Skoven for at sege Skul i de langs Gicærerne sammenfygede Sneedriver; men da han havde forsømt at forsyne sig med tilstrækkeligt Proviant, maatte han om Natten sticke sig ind i sit eget Huus for at udføre noget af det nødvendigste fra en Kiste med Meel ic., han der havde nedgravet, og saaledes i Nattens Malm sticke fra sig selv og af sit eget og derhos, da han hver Gang kun kunde medtage hvad han selv kunde bære og dette i kun kort Tid kunde forslaae til hans, maaстee talrige Flok, ogsaa heelt ofte gientage disse sine Nattevandringer og var derhos paa en af samme saa uheldig at plumpe igienem Isen paa den tilfrosne Molledam, over hvilken hans Beiforte; dog var han endnu den Gang heldig nok til at blive hængende ved Armene og til sidst med megen Moie at blive reddet (medd. af Hr. Anders Simonsen paa Rønnemose). De Svenske vare ogsaa stemme til at presser Egnens unge Karle til Soldater; paa Rugaards-Egnen opholdt sig saaledes en rask ung Karl, som de endelig vilde tage til Soldat og som de ogsaa engang i Rugaards Molle havde faaet sat paa; men han undsprang fra dem giennem Binduet og rendte nu ud i Tronemosen bag Rugaard; her var den Tid et stort Øde og et tæt med Skov bevoret Udsø og han fandt her en Holm

ude, hvor han, som han bedst funde, opbyggede sig et Slags Hytte, hvorfra han undertiden om Natten tyede til Rugaards Mølle for at faae noget til Fode; men siden fik han ved gode Benners og Belynderes Hjælp en Ko, som han havde hos sig i Hytten, og henlevede saaledes sin Tid, til de Svenske vare borte af Landet (R.); thi sieldent vovede de Svenske sig ret dybt ind i de store Stove, da en dyrekloft Erfaring havde lært dem, at Døden, som oftest, luredes paa dem bag hvert Træ. Paa Beflinge Mark mellem denne By og Kosterølef er ogsaa en Plet, som kaldes Skrink, hvor den Tid skal have været et Hoved-Kratstov, i hvilket der ligeledes opholdt sig 3 saadanne Ungkarle af Frygt for at tages til Soldat af de Svenske, som de vidste i dette Viemed at efterspore dem (R.). Forresten ødelagde de Svenske ved deres Udmarsch her fra Sognet¹⁾ blandt andet ogsaa Møllen i Hoved saa aldeles, at den aldrig mere kom i Brug (som dette Slags Ødelæggelse overhovedet, især ved deres Udmarsch fra de af dem besatte Egne og formodentlig for derved at giøre de allierede Tropper en døsto større Afbræk og Skade, endogsaa synes at have været plimæssigt drevet; thi ogsaa Møllen ved Munkebo eller Østergaard afbrændte de aldeles og i Jylland havde de ligeledes foresat sig at ødelægge alle Landets Møller tilhobe (Gl. Q.

1) Thi det er af alle over hele Landet udspregte Sagn heelt tydeligt, at de Svenske egentlig blot plyndrede ved deres Ankomst her til Landet, derpaa, saalænge de troede at skulle beholde det erobrede Land, i Grunden vare fredelige og rolige, ja endogsaa pliede og besaaede Jorden og sogte saameget som muligt at bevæge Landets Indsædte til at tage Dienest hos sig, men da de derpaa ved de Allieredes Ankomst mørkede, at de etter fulde miste Landet, ikke alene plyndrede paanh, men endogsaa ødelagde for Fode og at derpaa de Allierede efter deres Seier ved Nyborg troligen opføgte hvad de Svenske muligvis endnu funde have levnet.

Mag. 4, p. 151, cfr. Myerups Fred. 3., p. 266). Manden i den Hebebogaard, hvor nu Morten Skaderod boer, ved Navn Clemen Andersen, som tilsige skal have været Foged paa Rugaard, havde saa far, for de Svenske kom her til Landet, bygget sig en ny og efter Tidens Slik kostbar Lade (hvorpaa endnu i to Losholter over Dørren læses: År 1647 d. 28 Aprilis lod Clemen Andersen dete Hos opsete. Gud gifve det maat staa oc ronde (ø: raadne) — Gud gifve os fred i vore Lande!); de troede altsaa, at han maatte være rig, og, efter uden Mytte at have piint ham for at aabenbare Skatte, han ikke besad, bandt de ham til Halen af en Hest og lode ham træsse med sig, til han styrtede ved Dritslef i Sonders Sogn; da han nu ikke kunde løbe længere, sagde en af dem: Stær ham af, den Hund, hvoraf Meningen skulle være: Stær Halsen over paa ham; men de andre gavé Ordren en mere menneskelig Udtydning og skære ham i det Sted los fra Hesten, fastede ham mel hundne Hoender og opsvulmede Fodder i en Groft, hvor haă dog omvisider sled sig los fra sine Baand og med Moie slæbte sig frem paa Hiemveien ind til den Gaard paa Heden, hvor nu Hans Ank er boer; men da kunde han ikke mere og døde her saa Timer efter (medd. af Anders Simonsen paa Nonnemose — ic.; hvorimod andre sige, at de kun slæbte ham næsten til Beslinge og, da han der faldt, gav ham nogle Sabelhug og lode ham ligge for død, hvorpaa han slæbte sig til den forreste Gaard i Beslinge og der døde (medd. af Propr. B. Simonsen paa Rugaard). Paa Vædele boede den Tid Folk udenfor Bondestanden og, da de Svenske kom, flygtede to Jomfruer op paa Loftet og ind i Kiollen for der at skjule sig; men de Svenske satte efter dem og fandt dem der; dog lykkedes det dem at rive sig los og at springe ud af Loftsvinduet; men her vare ogsaa Svenske, som toge dem fat, voldtoge og

dræbte dem (R.). Mod slige Fiender er Selvhævn høist naturlig; man fortæller derfor ogsaa om en Bonde fra Beslinge, der listede sig til at skyde en Svensker ved Store Laaning i Klasmarken (medd. af Sognefoged Rasmus Hansen i Beslinge), og han var vel neppe den eneste, hvem Livet her, som andensteds flere, blev frastaalet. Blandt andet fortælles der saaledes om de Hoved-Mænd, at de engang skulle vise nogle Rustvogne Bei fra Beslinge til Haardlef; men da de kom til Hjorner af Vierne-Mose, over hvilket Beien dengang gik, sloge de Kudskene ihiel og styrtede Vognene i Mosen, hvorfor Eieren ogsaa stedse, naar han lod andre staaere Tørv der paa Stedet, udtrykkelig forbeholdt sig hvad der muligvis i Graven kunde findes; dog veed man ikke, at der hidtil er fundet andet end et Skelet der paa Stedet (medd. af Propr. Rasmussen paa Lundegaard). Til Skaderud, hvor nu Erik Nielsen boer, kom engang en Blofvenste Rytttere og, medens de stege af og gik ind, tog en Tie-nestedreng af Nysgierrighed en af deres Pistoler, som, da han ikke forstod at omgaaes med den, uforvarende gik af, hvorpaa Drengen undløb til Skoven; men de Svenske, som ikke vidste, hvor Skuddet kom fra, blevne bange for Overfald, som alt-saa intet ualmindeligt maa have været, kastede sig i Hast paa deres Heste og undrendte nu ligesaa hurtigt, som Drengen (medd. af Propr. Simonsen paa Nugaard). Da de Svenske endelig skulle til at forlade Egnen, toge de alting med sig, saaledes f. Ex. fra Beslinge alle Koer og Heste, saaledes at Bymændene efter deres Afreise kun eiede en eneste gammel Hest og den havde de endda staalet fra de Svenske, da de reiste (R.). Da de Svenske, som opholdt sig paa Nugaard Chvorfra Lænsmanden ved Rygtet om deres Ankomst var bortflygtet og hvor de ret havde opslaaret deres Bopæl, lode Gaarden drive ved danske Folk, de til den Ende havde taget i deres Dieneste, og

havde, som det synes, der deres Hovedqvarterer for Skouby-Herred, deels fordi det var et kongeligt Gods og deels fordi det laae ved Vandeveien), om sider ogsaa fulde forlade Egnen og havde faaet Ordre at rykke op til Nyborg-Slaget, havde de, som det synes, ikke mindste Anelse om deres forestaaende Skæbne; thi den svenske General, som laae paa Gaarden, formanede de tilbageblivende Fruentimre til at holde Tingene i Orden, til han kom tilbage fra Nyborg (R.), og Officererne satte deres Fruer Stævne til at mode sig ved Langeskov, naar de kom tilbage fra Slaget; men efter en Dags Forlob erfarede deres Fruer Mostoviternes¹⁾ og Polakkernes pludselige Ankomst, hvilke fra Middelfart satte Beien efter Rugaard, hvorsor de i störste Hast flygtede og ved denne Leilighed nedskænkede deres Kostbarheder samt Regimentets Krigskasse i Molledammet; de ankommede Mostoviter og Polakker leirede sig ved deres Ankømst paa den, maaskee netop af deres Heste saa kaldte, Hestebanke mellem Rugaard og Bentelykke samt Fuglehaugen (maaskee rettere Folehauge-) Marken, hvor de forbleve i tre Dage (og af deres Leir her paa Stedet er vel det usandsynlige Rygte opstaet, at de, — ja andre sige saagar, de Svenske, — der fra fulde have beleiret og indtaget Gaarden; hvorimod det maaskee turde være mere sandsynligt, at den ved Gaarden saa kaldte Palissatmark funde have sit Navn af deres der anlagte og med Palissader forsynede Forslandsninger); i al denne Tid kom Egnens Beboere til dem med Høns, Wender, Egg o. s. v., som de betalte med smaa runde og ottekantede Solvmynter; ogsaa har man siden fundet mange af deres Hestestoe (disse smaa bitte Hestestoe, omtrent som til Føl eller Norbakker, der findes

1) Hvorved dog er at mærke, at det ikke er mig, men Sagnet, der nevner Mostoviter blandt Danmarks Hælvetypper.

paa mangfoldige Steder her i Landet og overalt ere bekiendte under Navn af polske Hestestoe) ved Molledammet samt for nogle Aar siden en massiv Døpsto af Salv til Steden af et Sværd, hvori adskil-lige Figurer var udgraverede og blandt dem ogsaa Moder Ma-ria med Barnet, paa Grund af hvilken sidste Omstændighed jeg saaledes snarere vil troe, at den har tilhørt en polsk end en svensk Officer. Efter de tre Dages Rast broede de en Morgenstund ved Solens Opgang op fra deres Leir og droge efter Odense og Nyborg; men da de kom mellem Langestov og Ullersøs, kom en Bonde dem imøde og beretteede dem Begyn-elsen af Slaget og de Danskes Uheld i samme, hvorpaa de isede saa stærkt, at de itidé kom til Undsætning og bragte Lykken og Seiren med sig (medd. af Propr. B. Simonsen paa Rugaard); det maa nu med den Relation om Krigskassens Nedskæntning (man siger, at det skulde være skeet lige ud for 'Gaardens Kirke eller Kapel, som laae i Haugen ud imod Ban-det til, og altsaa mellem Haugen og den lille indsludte Hauge-plads, som nu bærer Navn af Bremerholm) have hvilkenom-helst Beskaffenhed, det immer have vil, saa er saa meget dog under alle Tilfælde vist, at saavel de Danske, som de Svenske, vistnok ofte i denne Feide nedgrove Penge eller nedskænkede dem i Soer, Damme og Brønde (man see f. Ex. Sagnene fra Kier-byholm, Munkebo, Ronninge-Søgaard o. s. v.), og ligesaa vist er det ogsaa, at de i Allmindelighed holdt det hemmeligt for andre og at altsaa Skatten, hvisde pludselig døde, — som i denne Feide saa ofte var Tilfædet, — ogsaa blev siddende, hvor den blev nedlagt, og altsaa hiemfaldt til Jorden igien, af hvis Skid den oprindeligt var fremdraget; naar derimod andre paastaae, at det ikke var deres Krigskasse, men deres Artilleri og Ammunitionsvogne, de rendte i Molledammet, da de blevne forfulgte af de Polske, for at det nemlig ikke skulde falde i Fiendernes Hænder, samt

at en Svenster ved denne Lejlighed reddede sig op i et Træ der i Skoven, hvor der virkelig for endel Aar siden ved at følde et stort, gammelt Træ skal være funden en Beenrad, som man mener, af en svensk Soldat, sidende fast i et Aar eller i en kloftet Green høit oppe i samme (R.), saa strider idemindste det første imod al Sandsynlighed, da de ved deres Afmarsch til Nyborg vistnok have taget deres Artilleri med, da det der saa høiligen funde behøves, istedetfor at lade samme uafbenyttet hensaae paa Rugaard, og sienkt der vel, da Geheimeraad Juel omtrent 100 Aar derefter, som Gaardens Eier, lod Mølledammet rydde, fandtes endel Vaaben, saasom Sablinger, Korsgevær o. s. v., samt 1815 ved at grave en Canal om den lille Hauge ved Mølledammet en Egestol to Alen nede i Leret med indsmeltet Bly i den ene Ende (medd. af Propr. B. Simonsen til Rugaard), saa beviser heller ikke dette noget, da Artilleri og Krudtvogne ere noget ganske andet end Sabler, Korsgevahr og Ladestoffe. Ogsaa om de brandborgske Hælpetroppers Lyt til at presser Drenge har man hersra Sognet et Sagn; en Mand i Beltringe fortæller nemlig, at en af hans Forfedre ved Navn Matthias den Tid som Dreng opholdt sig i Beplinge, hvor hans Moder bestrebede sig for at faae ham hurtigt ind ad en Haugelaage, for at Brandborgerne, der droge igennem Byen, ikke skulde faae ham at see; men disse satte hurtigt efter ham, toge ham fra Moderen og forte ham med sig ud af Landet; han var den Tid kun 12 Aar gammel og de brugte ham dervor først til at spørge Bei o. s. v., hvorhos han i denne Periode maatte ligge under Hestekrybberne om Natten; men siden fik han det bedre, idet han og 3 à 4 andre danske Drenge, som de havde medtaget her fra Byen, blev brugte til at gaae Grinder og at tiene ved Marqveteriet; dog overlagde de til sidst med hverandre

at desertere og en Dag, da Regimentet marscherede videre, flykte de sig under en Bro og frelste sig siden ved Flugten. En lignende Historie fortelles ogsaa om en Dreng fra Skamby Sogn, som altsaa formodentlig var en af den Dvenanførtes Kammerater (N.)¹⁾. Af de Svenske selv forlod adskillige heelt ugerne Landet; en svensk Rytter fra Køstersleff flykte sig saaledes i Store Laaning i Klasmarken ved Beslinge, da de andre marscherede ud; ogsaa boer der endnu i Beslinge By en Kone, hvilens Farmoders Fader eller Farfader var den bekendte her i Landet tilbageblevne Svensker, Thorsten Nielsen i Limkilde, der alt under Vigersleff er omtalt og hvilens Mormoders Fader eller Farfader derimod var af dansk Fødsel og havde 10 Brødre, som alle paa een Tid tilsigemed deres Fader vare i dansk Krigstjeneste, og da de derhos tilsammen vare rafte Karle, gav den danske Konge dem Navn af de 12 Baser; og stete det formodentlig i Anledning af Gyens Occupation af de Svenske, at den ene af disse 12, nemlig den Henrik Bas, som siden blev Fader til Konens Mormoder, kom i svensk Krigstjeneste, som Rytter, og blev gift med en svensk Pige; men da denne hans Kone døde, romte han paa sin Rytterhest med det Barn, hun havde født ham (nemlig Konens ovenomtalte Mormoder) her tilbage igien, hvor hans Broder, Knud, som boede i Honnerup eller Honneruplund i Gielsted Sogn, modtog og opfodte Barnet (N.). Ligeledes synes det ogsaa, at her i Sognet, som andensteds flere, adskillige af de indfodte Svenske ved denne Lei-

1) En anden Grindring fra Brandenborgernes Beseg her i Landet skulle ligeledes de saakaldte onde Urter være, hvorfor man ogsaa i Almindelighed pleier at kalde disse Urter Brandenborgere; men fra denne Besyldning skal jeg idetmindste holde de brandenborgiske Hial-petropper frie; thi de omtales allerede 1656 af A. Berntsen, 1, p. 96, som et stadeligt Ultrigt paa de svenske Kornmarker.

lighed blevne tilbage; saaledes døde her for en 30 Aar siden en Lars Svensk i Tappensie, som havde sin Herkomst fra disse Svenske; endnu leve der i Beplinge et Par Familier, som nedstamme fra den Tid tilbageblevne Svenske, ligesom ogsaa Claus Hogens Fader, Hogen Troelsen, var en Aftkom af dem; hvorimod en svensk Rytter, som levede her for nogle Decennier siden, naturligvis maa være af de senere Svenske, der efter Steenbuchs Capitulation blevne fordelede her omkring i Landet.

I Sønderso Sogn ere endnu følgende Sagn opbevarede om Carl Gustavs Feide her i Landet. En gammel Kone i Bogense paa nogle og 90 Aar fortalte saaledes, at hendes Bedsteforældre, som den Tid vare Krofolk i Sønderso, havde gienit noget Solvtoi i et jernbeslaget Skriin, hvilket de havde nedgravet i Haugen, men at de Svenske fandt det, sloge Skriinet itu og bemægtigede sig Solvet, hvorimod hun selv i sin Barndom havde seet det ituslagne Skriin (medd. af Hr. Consistorial-Åb. Fich i Bogense). I Peder Jørgensens Gaard i Sønderso, som nu er udflyttet, findes ligeledes en gammel Kiste, hvori endnu sees tydelige Spor af de Hug, de Svenskes Sværd have tilfojet samme (R.). I den første Gaard i Vedby mod Landeveien til stod den Tid en gammel fladlaaget Kiste, som endnu staaer i Broby; de Svenske sprængte ved deres Ankomst til Gaarden Laaget, fandt 12 Brød i Kisten, toge de 11 med sig, men bare dog saa menneskelige at lade det 12te blive tilbage til Familien (medd. af Kirkesanger Gronvold i Broby). En Gaardmand i Sønderso havde to skionne graablommede Klodde, som særdeles stak de Svenske i Vinene; engang kom derfor ogsaa to svenske Ryttere i Gaarden for at tage dem med sig; den ene stod af Hesten og gif ind i Stalden for at lede dem ud; men her var Manden netop selv tilstede og, da han saae, hvad der skulde ske, greb han en Fork og anfaldt

Svensken dermed; men da dennes Kammerat, som holdt udenfor Dorren, saae Mandens Modstand, lagde han uden videre an og skied ham paa Stedet (R.). Paa den Tid, de Svenske blev forfulgte og altsaa maatte tænke paa Selvforsvar og til den Ende forsamlede sig for at giore Modstand, rovede og plyndrede de ligesaa fuldt, som ved deres Ankomst (altsaa den saakaldte anden Plyndring); da nu en slig Plyndretrop drog igennem Sønderø Skov, var der en Kone i en daværende Gaard, som nu er nedbrudt; denne Kone greb for at undgaae Plyndring til det almindelige Middel, nemlig at ødelægge adskilligt Bohave, stiære Sengeklæder op og ryste Fylden paa Meddingen, og stod nu der ved de Svenskes Ankomst under lydelig Jamren og Klagen, ja havde endogsaa udstoppet sig om Livet for at forestille, som om hun var frugtsommelig, og sagde derhos blandt andet i sin Jammer, at nu havde de Svenske taget alt hvad hun eiede og havde, nu kunde de tage hende selv med, da det nu i hendes ulykkelige Forfatning var hende det samme, hvor hun var; kort — hun spillede sin Nolle saa godt, at de Svenske ikke alene troede, at hun virkelig var udplyndret, men at de endogsaa rortes af Meddidenhed, og da de vare forsynde med adskillige Ting, som veide og fyldte endeel, og overhovedet saa overlæsede med Bytte, at det hindrede dem paa Marschen, saa gave de hende af deres Overflodighed saa rigeligt, at man endogsaa paastaaer, at hun blev en rig Kone for Fremtiden (R.). Izvrigt bleve mange af disse Svenske, da de saaledes af de Allierede bleve angrebne og for at modstaar dem maatte samle sig fra Landets forstikellige Egne, ogsaa hist og her for deres Aftmarsch til Slaget af Indvaanerne dræbte og saaledes blev ogsaa i en Gaard i Sønderø, hvor nu Niels Hansen boer, en Svensker, idet han vilde forlade Gaarden for at samles med sine Kammerater, ihielstuds fra en af Gaardens

Gavle (R.). En anden Gaard i samme By havde nogle Svenske anmæset sig og havde her en dansk Pige og Karl i deres Dienste, af hvilke Karlen tiente dem for Nogter; da de nu skulde forlade Egnen, vilde de tage disse Folk med sig; Pigen skulste sig da i et Høhæs og undkom lykkeligt; Nogteren løb derimod tilbage fra dem paa Beien i den Tanke, at de ikke skulde opholde sig med at hente ham ind igjen; men en af de Svenske vendte sig og stiød ham med en Sølvknap (hvorför just en Sølvknap?) paa Stedet (R.). Forresten synes i dette Sogn ret mange af de tilbageblevne Svenske at have nedsat sig; saaledes bosatte en Svensker ved Navn Mads Jørgensen sig i Ørritslef, men har ikke efterladt sig andet Estermæle end, at han var et Skarn baade mod sin Kone og mod dem, hun tog sin Tilflugt til (R.); i en i Sønderøs Skov beliggende, nu afbrudt Gaard boede ligeledes en af de tilbageblevne Svenske og var det ham, der i nærheden af Nislefgaard havde hugget Hænderne af en frugtsommelig Kone (See Otterup Sognehist.); Gaardmand Henrik Møgensen i Sønderøs Farfader af samme Navn var ogsaa kommen herind som svensk Soldat (men Slægtleddene vise, at det maa have været i senere Tider); en gammel Mand ved Navn Svend Larsen der af Byen skal ligeledes nedstamme fra de Svenske; men ogsaa dette synes at være af de fra Touningen indkomne Svenske; derimod boede der i et Huus, som nu Hans Hansen beboer, en Henrik Jørgensen, som var en Efterkommer af de rette eller først indkomne Svenske (R.). I et Huus ved Vedby boede endnu for en Snecs Åar siden en 80aarig Mand, Svend Berndsen; hans Fader var Bernd Svendsen og dennes Fader, Svend Flink, var ogsaa en af de her i Vandet tilbageblevne Svenske, der i sin Ungdom havde lært Skomagerprofessionen, siden fra simpel Soldat tient sig op til Officer i den svenske Armee, men nu

etter efter deres Udjagelse af Landet maatte tage Professionen sat igien og nedsette sig som Skomager i Odense (medd. af Svend Berndsns Son, som nu beboer den Molle i Hoved, hans Forfædre i Svenske-Fiendens Tid maa ske selv vare med at lægge øde); en anden af de tilbageblevne Svenske kom til at boe i den Gaard i Sondersø, hvor nu Anders Madsen boer; om ham fortelles, at naar han communicerede, græd han altid saa heftigt, hvorover Prästen engang spurgte ham, hvorfor han da egentlig græd saameget, hvortil han svarede, at det var, fordi han havde dræbt smaa Born i Krigsen og derover aldrig havde No, og var da al den Trost, Prästen gav ham, de Ord: ja deri kan jeg ikke hjælpe Dig; det kunde Du have ladet være (R.). Man seer saaledes af det ovenstaende, hvor saare noie man maa stielne mellem dem, som kaldes „her i Landet tilbageblevne Svenske“; thi nogle af dem vare virkelig fra Krigsen i Frederik d. 3dies Tid; men andre vare derimod fra Krigsen under Frederik d. 4de og de fra Tønningen af, som Krigsfanger, indforte og over Land og Rige fordeelte Svenske. Endelig sige nogle af Bonderne, at de fleste af disse tilbageblevne Svenske hede Svend, og andre derimod, at de fleste af dem hede Mogens (R.); men det ene er vel omtrent ligesaa usikkert, som det andet.

Hvad endelig Bispenberg Sogn er angaaende, da er det formodentlig, saasom det laae ved Landeveien, ogsaa i det hele taget blevet haardt medtaget og plyndret, ja, som det synes, heller ikke for Brand og Brandstiftelse forstaanet; idet mindste stal man i Skalsbjerg her i Sognet ved Culves Omlegning ic. heelt ofte have opgravet Brandede eller Levninger af brændt Tommer og stedse været enig om, at samme hidrorte fra den svenske Krigstid (R.). Forresten sagte, som naturligt, de fleste og især Bonderne ved Fiendens Ankomst til Sognet deres

Frelse i Flugten; saaledes fortelles f. Ex., at de Svenske første Gang skulde være komne til Bispenbierg Kirke paa en Sondag og derfra være dragne til Skalbierg; men da man her i den forreste Gaard i Byen (Jorgen Greves Gaard) ved det saaledte Ageled bemærkede deres Ankomst, flygtede alle fra Gaarden paa en gammel Kone nær; hendes Datter, som paa den Tid var Kone der i Gaarden og til samme Tid hoisfrugtsomelig, flygtede derimod til Peierup i Orte Sogn og fødte her sit Barn i en Dvn og Moderen sendte hende ved givne Lejlighed lidt Fode fra Skalbierg (R.). De fleste maatte derimod flygte ud i Sneen og mange af dem derhos ile saa meget med at bore sig ned i Sneedriverne, at Fruentiinrene ikke engang kunde faae Tid til at faae deres Klæder ned omkring sig, men med den blotte Krop maatte toe sig Huller i Sneen og derhos ligge gandstille og ikke røre sig af Stedet for ikke at opdages af de Svenske, som rede forbi baade foroven og forneden (R.). Præstekonen i Bispenbierg (altsaa formodentlig Konen til den forhen omtalte Capellan, Hr. Hans Christensen Naur, som nu var blevet Sognepræst og 1655 havde giftet sig med Formandens Datter efr. Bloch, 2, p. 339), som netop den Tid var frugtsommelig, maatte saaledes ogsaa flygte ud i Skoven og skal der have født Tvillinger til Verden (R.). En anden Familie der i Sognet, som ligeledes var tyet ud i Sneen for at søge Skul, kom tilsidst der i en slig Forlegenhed for Fode, at den maatte arbeide sig igennem Sneen til Jorden for ved Hjælp af deres Knive i Gresterne at opgrave Suurkaals-Rødder (saaledes kalder Bonden de vilde Mark-Syrer) og derved at opholde Livet; en anden Gang havde den samme Familie vovet sig hjem til sin Gaard og i Svenskernes Fraværelse faact 3 Skp. Barkmeel, som de i Skoven havde tilberedet, i Dvnen for at bage Brød deraf, men i det

samme kom Svenskerne tilbage og de arme Forhungrede maatte saaledes lade deres Barkbrod i Stikken og igien soge til Snurkaalen under Sneen (R.). En Kone fra Nold thyede saaledes ogsaa med 2 Born ud i Marken mod Gribsvad til og sad der saa længe i en Sneedrive, indtil Kulde og Hunger drev hende ud at soge Fode, den hun ogsaa i egentligste Forstand fandt paa Landeveien, hvor de Svenske havde tabt 2 Brod af en af deres Brodvogne (R.). En frugtsommelig Kone fra nuværende Peder Thorsens Gaard i Skalbierg maatte ogsaa for de Svenske stiule sig i et afsides liggende Uføre, kaldet Skalbierg Homose, og fodte her sin Son, Jeppe, der siden fik Gaarden efter hende, i en Sneedrive paa en Holm i Uføret, som endnu kaldes Jeppes Holm (R.). Af de faa Mandfolk, som derimod blevet tilbage, blevende endeel af Fienden pressede til Soldater, saaledes som f. Ex. Anders Pedersen, der boede i Andebolle i Peder Brandts nuværende Gaard og som flere Gange blev taget, ja endogsaa engang fra Plougen paa Marken, til Soldat, men som derhos stedse var heldig nok til at undløbe og saaledes altid at komme tilbage til Gaarden igien (R.). Andre blevet derimod formelig holdte i Arrest, f. Ex. en Gaardmand, der netop den Tid var forlovet med en ung Pige, men som, da de Svenske erfarede dette og selv godt kunde lide Pigen, af dem blev arresteret i et Kammer i hans egen Gaard, hvor han vist var fultet ihiel, dersom hans 14aarige Søsterdatter, der var Legekammerat med nogle svenske Born og derhos godt lidt af disse Forældre, ikke havde fundet Veilighed til i hans Nød at forsyne ham med det nødtørstigste (R.). Andre satte sig derimod, saa godt som Omstændighederne vilde tillade det, til Modvarge; saaledes fortelles der f. Ex. om de daværende Beboere i Niels Olsens Gaard i Skalbierg, at de dræbte de første Svenske, der kom til Gaarden, men at disse dog, før de døde,

havde faaet Leilighed til at give Signal med deres Piber og at Gaarden derpaa blev omringet af deres Kammerater og at Beboerne havde al deres Kunst nødig for at undgaae de fiendtlige Kugler (R.). Ligeledes boede der i Skousby her i Sognet en Gaardmand af ualmindelig Styrke og Mod og som var et herteligt Nag til de Svenske; saasnart derfor de, der kom til hans Gaard, ikke vare flere end 5 à 6 i Tallet, saa dræbte han dem strax ved sine Lyndes Hjælp; men vare de derimod flere, saa stulste han sig for dem det bedste han kunde (R.); ja man fortæller endogsaa, at endael af dette Sogns Beboere skulle have rottet sig sammen, bevæbnet sig med lange Stænger, hvorpaa deres Leer vare anbragte, og saaledes have angrebet og overvundet et svensk Parti og at Sognets Beboere derfor endnu ville regnes for tapprere Folk end de andre Hjemboer samtid at de endnu kaldes Bissenbierg-Ryttere eller at man siger om en eller anden af dem, der viser et kælt og rasft Forhold: ja det er ogsaa en af de Bissenbierg-Ryttere; hvilket fra hin Tid af skulle hidrøre (R.—flondt jeg maa tilstaae, at det sidste vel snarest kunde nedslamme derfra, at det meste af Sognet i sin Tid var kongeligt Ryttergodø). Ogsaa maa man saameget mindre forunder sig over, at der opstode slige Blodhævnere her i Sognet, som de Svenskes Adfærd her maa have været exemplarisk haard, siden der endnu 1664 ifølge den gamle Matrikel kunde være 15 øde Gaarde og 17 øde Huse. Hvor forbittrede dette Sogns Beboere desaarsag ogsaa vare paa de Svenske og hvor ængstelige disse vare for at undgaae hines Hævn, sees ogsaa deraf, at da engang et Regiment svenske Dragoner drog igennem den for sin farlige Skov bekendte Bissenbierg Gyde ad Odense til, blev Obersten i Spidsen for Regimentet ihjelstukk af en i Skoven lurende Bonde fra Neilsrup der i Sognet; men nogle Dragoner sprang strax af He-

stene, puttede ham i største Skynding i en Sæk, laxede Viget tværs over Sadlen og islede, som det syntes, cengstelige for hvad der videre vilde folge, bort med ham uden engang at undersøge, hvorfra Skuddet kom eller om der varre flere ivente (medd. af Kirkesanger Gronvold i Broby). Upaatvivleligt er det ogsaa, at bange Anelser om, hvad Udfaldet vilde blive, tilsidst be- tog de Svenske, og man hørte dem saaledes ikke blot paa flere Steder i Landet (formodentlig især, da de varre bloqværende paa Den af den hollandske Glaade) at ytre: gud vi varre vel ude af denne forbandede Hundeklemme (saaledes kaldte man nemlig i gamle Dage en Ungstov, der var saa tæt bevoxet med Træer, at Jagthundene fattede sig iflemme mellem samme)! men man fortæller ogsaa i dette Sogn, at en svensk Officer, som var indqvarteret i Gadebosse og i den senere Tid havde Bonden, hos hvem han var indqvarteret, til at klore for sig til Odense, paa Hjemturen i en maaneflør Nat først længe sad og stirrede paa de to eneste Skyer, der varre paa himlen og hvoraf den ene var mørk og blaalig (som den svenske Uniform) og den anden lys og rødlig (som den danske Uniform); men da han omsider saae dem drive imod hinanden og den rødlige i Farthen tildækte den blaalige, saa udbrod han: Gud naade vort arme Folk! vi komme aldrig lykkelig ud af dette forbandede Land (R.). Imidlertid blev her dog ogsaa i dette Sagn, ligesom andensteds flere, efter det ulykkelige Slag ved Nyborg adskillige Svenskere tilbage; idetmindste boede der i Bred for 60 Aar siden endnu en Svensker, som enten hed Jeppe eller Erik, men sædvanlig kaldtes Sergeanten og som formodentlig havde dette sit Tilnavn efter sin Farfader¹⁾, der havde været virkelig Sergeant under

¹⁾ Jeg beder ved dette Slægtled, som ved alle foregaaende, at bemærke, at disse Sagn allerede ere indsamlede for mere end en halv Snees Aar siden.

de Svenske og om hvem fortælles, at han engang var med paa et Sted, hvor der plyndredes; men da en af hans Kammerater stak sin Saarde igennem et lille Barn, blev han derover saa forbittret, at han paa Dieblifiket stodte ham ned og saaledes, siendt han ikke kunde hindre Forbrydelsen, dog straffede Forbryderen paa Stedet (N.). Om vores polske Hælpetropper fortalte endelig Johanne Jydens, som i sin Tid var bekjent for en klog Kone og i Svenske-Krigen boede i nuværende Hans Nas-muusens Gaard i Kolbierg, sine Børn og Børnebørn, at de i meget afvigede fra os, saavel i Levemaade, som i Udsende og øvrige Egenstaber (hvorved dog er at mærke, at disse ikke blot heelt ofte af vor Almue med Taterne forverles, men at selv de virkelige Polakker i Svenske-Feiden ifølge Olearii Vidnesbyrd ikke blot bestode af Polakker alene, men tildeels ogsaa af Husarer (Ungarer), Tartarer og Tyrker; see Pontoppidans Ann., 4, p. 460); de kunde saaledes tage tiltakke og gaae tilmunds med hvad det end skulle være, saasom Hunde, Katte, Snoge, Friser &c., og det uden nogen foregaaende Kogning, Stegning eller anden Tilberedelse og derhos havde de en saa giennemtrængende Lugt (man skulle, som sagt, snart troe, at dette blot var en figurlig Talemaade), at de kunde opsnuse, hvor der var noget nedgravet; saaledes var f. Ex. ved den Gaard, bemeldte Kone behøede, i et Kornsgulv nedgravet en Kiste, hvis Levninger endnu (forvandlede til et Bord) der i Gaarden forevises, med noget torret Rug i; dette satte strax fra Begyndelsen af deres Lugtnerver i Bevægelse; dog da Kisten var dybt i Jorden, saa kunde de ikke rigtigt komme under Veir dermed, men maatte efter megen frugteslös Joben ud og ind og Snusen høit og ladt, baade i og udenfor Huset, til sidst opgive deres Undersøgelse, som unytig. Lovrigt var der, da de Svenske blev fordrevne, en saadan Trang paa Fede her i Landet, at da de næaede Hosten,

tog man enkelte Havre-Meg hjem med sig fra Marken, torrede Kornet ved Ilden, malte det paa Haandværne og tilfredsstillede saaledes sin Hunger. Forresten opbevares endnu i bemeldte Gaard en gammel Raarde med et net udarbeidet Jernhæfte samt Pistohylstre og et Bidsel med 2 runde Messingplader; det første foregives at være svenske Esterladenskaber; men paa de sidstnævnte Plader staer (vel at mørke) F 4 med en Krone over (R.). Endelig er det en almindelig og vistnok ogsaa grundet Formening, at den svenske Krig gav Anledning til forskellige Roverbanders Opkomst her i Landet; dog derved maa efter min Formening ingenlunde de egentlige Roverbander (som omtales i vores Kæmpeviser &c.) forstaaes og saaledes heller ikke den Bisserupsgaarese Roverbande, der vistnok er meget ældre end det 17de Aarhundrede (see Rugaard, 1, p. 72), men derimod de Taterflokke, som vor Almue (endstændt de, som sagt, ere langt ældre her i Landet) dog idelig forveksler med de polske Hælpetropper, formodentlig fordi de vistnok betiente sig af denne Lejlighed til at komme tilbage i Landet igien, idet de, som Marodeurer, troligen fulgte de indvandrende Tropper og maaskee endogsaa propter communia studia især associerede sig til de polske Hælpetropper; thi disse Taterbander, som forvgedes ved en stor Deel af Armeens Deserteurer samt ved de Tid efter anden oploste og debanderede Regimenter, ja maaskee end ikke mindre ved mangen en af Landets egne brodlose og orkesløse Kieltringer, udgjorde virkelig endnu længe efter denne Tid en ved idelige Bedragerier, Tyverier, Plyndringer og Roverier noksom bekjendt Hær af sande Plageaander for de allerede til Marv og Been udsugede Landbo-Sogne. Dog — vi forlade Sagnene om alle disse Rædselsscener for atter at vende tilbage til vores historiske Bidrag igien.

1660 d. 10de Jan. blev G. Mand af Bogense udstrevne til Kongens Tjeneste (Raadstue-Prot.).

S. A. d. 23de Febr. blev læst Generallutenant Claus v. Ahlefelds Ordre de Dato Odense d. 17de Febr., hvor ved Hans Excellence fuldkomment bemyndiger Hr. Oberst Brockenhuis paa hans Regiments Stab maanedlig at nyde 100 Dlr. af Bogense By samt og alvorligen og strengelig befaler Borgemester, Raad og menige Borgerstab samme assignerede og maanedlige Penge til ham at erlaege, hvorpaa ellers formodes, at velbaarne Hr. Oberst tillades det paa anden Maade at inddrive (I. c.).

S. A. d. 26de Juni blev Hans Jorgensen indsat til Borgemester af Lænsmanden; hoorimod Niels Nielsen Basse vedblev at være Byfoged (I. c.).

S. A. d. 12te Oct. ender Raadstue-Protocollen for Bogense, som opbevares i Stifts-Archivet; men til samme Tid begynder en anden, som opbevares i Byens eget Archiv.

S. A. maaatte Borgemesteren, en Raadmand og en Bøger af Bogense mode til Arvehyldingen i Kiesenhavn d. 14de Nov. (Fogtmans Rescr. I, p. 1 sq.).

S. A. kom der Rescript til Toldinspektionen i Bogense om til Byens Bedste at hindre Toldunderslaeb af dem, der fra Bogense ic. til Frederiksodde og andre Steeder ved Stranden sig have begivet og nedsat (I. c. p. 16). Omrent

S. A. maa ievrigt ogsaa Laurids Danielsen Colerus eller Kohler (der var født i Skalkendrup 1624, hvor hans Fader, Daniel Colerus, var Sognepræst for Munkeboe og Bogense (Gieessing, 2, 2, 204) og Moderen Margrethe Lauridsdatter, en Datter af Sognepræsten for Rynkeby og Revninge, Hr. Laurids Nielsen, og som derhos 1655 var bleven Capellan i Skamby hos Sognepræsten, Hr. Henrik Hansen, som døde 1658) være bleven Capellan i Bogense (eller rettere sagt han var allerede ble-

ven det 1659; see ovenf.); thi 1690 siger han om sig selv, at han havde været Capellan her paa Stedet i 30 Aar og var nu saa gammel, at han selv maatte holde Capellan.

S. A. i Sept. døde Sognepræsten i Dre, Mag. Mads Hviid, ved Stændernes Mode i København, da han var en af den fynske Geistligheds Deputerede (cfr. Bircheroeds Dagb. p. 60), og ham fulgte i Kaldet Mag. Jesper Lauridsen Smidt (f. i Svendborg, hvor hans Fader var Smed, d. 19de Oct. 1624, depon. fra Odense Gymnasium 1645, fik 1646 Attestats, prædikede for Dimis 1647, blev 1656 Rector i Sors og 1660 Sognepræst her (cfr. Birch. Dagbog, p. 63), var gift 1) med Dorthea, Formandens Enke, 2) med Mette Worm, Sted-datter af Bisshop Ringo og Datter af Provst Peder Jacobsen Worm med hans anden Kone, Sille Balkenborg (Blochs hdsr. f. G. h.).

S. A. blev formodentlig Hr. Anders Thomæsen Sogne-præst i Haarslef, da den forrige Sognepræst, Hr. Jacob Ploungdal, f. A. skal være død og Hr. Anders allerede 1662 nævnes som Stedets Sognepræst; han var født 1625 i Sønderso Præstegaard, hvor hans Fader, Hr. Thomas Hem, var Sognepræst, blev 1655 Capellan hos Faderen, men saa Aar efter Sogne-præst i Haarslef (Bloch l. e.).

S. A. giftede Sognepræsten i Vigerslev, Hr. Niels Krag, sig med Bispens Broderdatter, Abigail Nielsdatter (see 1659).

1661 d. 22de Jan. blev afgangne Laurids Ulfeld (til Harritslefsgaard), kongelig Besalingsmand over Stiernholm, hvis Liig paa andet Aar (see 1659) i Odense havde staet ubegravet, om Astenen i S. Knuds Kirke i Odense stedet til Jorden (Birch. Dagb. p. 65—66).

S. A. stienkede Oluf Rosenkrands (til Enggaard, nuværende Gyldensteen) og Fru Virginie Krabbe Kalk og Dif til

Guldborg Kirke (Hoffm. F. 5, p. 300; Alt. 6, p. 617) og f. A. gjorde han Indforsel i en Gaard i Glavendrup for 425 Specier (Gyldensteens Arch.).

S. A. blev Sognepræsten i Særslev, Mag. Berthel Wighmand, Herredsprovst, havde derpaa nogle Fortrædeligheder med Formandens Enke, Birthe, hvis Pension han tilbageholdt, og døde 1665 (cfr. Worms Lexicon, 2, p. 578).

S. A. udsteder Herredsfogden i Skouby-Herred, Mads Jensen i Bøde, sit Lingsvidne, at Mogens Mule havde indstevnet Eiler Høgs (til Dallund) Arvinger til at lide Dom i Anledning af et under 1658 anført Pantebrev paa 2 Gaarde i Amager i Vigerøleff Sogn. Dommen mangler; men af andre Documenter seer man, at Pantet blev ham tilbømt (Coll. Lang.).

S. A. d. 2den Sept. blev den ulykkelige Kai Lykkes Gods confisceret og dervede hiemfaldt alene her i Lønet til Kongen ifolge Opsummeringen af gl. Matrikel: i Eilby 1 Gaard paa 13 Tdr. 7 Skp. 2 Fdt. 2 Alb., 1 ditto ibid. paa 13 Tdr. 5 Skp., 1 Gaard i Maderup 13 Tdr. 6 Skp., 1 Gaard i Skouby 5 Tdr., 1 Gaard i Eftildstrup 7 Tdr. og 1 Gaard i Gilstvo 10 Tdr. 5 Skp.; altsaa i Alt 63 Tdr. 7 Skp. 2 Fdt. 2 Alb. Hartkorn.

S. A. haves bag i gl. Matrikel en Renteri-Taxt for Tyen af 1661, der, naar den sammenholdes med A. Berntsns af 1656 (fr. Herl. 2, p. 645), har Interesse for at erfare hvad Virkning Svenske-Feiden paa Landets Priser havde ytret; efter samme modtogenes saaledes i det kongelige Renteri 1 Faar for 4 $\frac{1}{2}$ 8 \AA (1656 $\frac{1}{2}$ Rigsdaler), 1 Kalv for 3 \AA (1656 $1\frac{1}{2}$ Ort), 1 Lam for 3 \AA (1656 $1\frac{1}{2}$ Ort), 1 Tiende-Lam for 2 \AA , 1 Gaas for 12 \AA (1656 $\frac{1}{2}$ Ort), 1 Par Høns for 8 \AA (1656 6 \AA), 1 Snees Eg for 8 \AA (1656 4 \AA), 1 Td. Havre for 4 \AA (1656 $\frac{1}{2}$ Rigsdaler), 2 Snese Hummelstænger 12 \AA (1656 100 1 Ort),

1 Læs Torn 1 $\frac{1}{2}$ 8 β , 5 Stavre 2 β , 1 $\frac{1}{2}$ Vysegarn 2 β (1656 1 β), 1 Eb. Kul 4 β (1656 ligeledes 4 β), 1 Læs Ho 4 β (1656 1 Ort), 1 Eb. Smør 15 Rigsdaler (1656 14 Rigsdaler), hvorhos er bemærket, at 1 Ort i Penge regnes for 12 β og 1 Album for $\frac{1}{2}$ β .

1662. Med dette Aarstal og Borgemesteren i Bogense, Hans Jørgensens, Navn eier jeg en malet Rude, som tilforn har stået i Møderup Smedie¹⁾; ogsaa skal samme Mand omrent ved samme Tid have bygt eller ombygt den latinske Skole i Bogense (see 1733), som laae paa S. Annægaden Østen for Kirken; ligesom der ogsaa i Bisshop Niels Bangs Tid (altsaa mellem 1663 og 1676) stete den Forandring med Rectors Venning i Bogense, at han istedetfor Særsles- skulde nyde Haarslef-Degnekald (cfr. 1689).

S. A. Liquidation mellem Eiler Høg til Dallunds forstellige Creditorer i Anledning af den i hans Hovedgaard, Dallund, foretagne Indførsel, da Familien efter hans Død gik fra Arv og Giæld (Præsteindb. af 1690). — Immisions-Forretning, hvorved (Baron) Putbus er udlagt hos Eiler Høg til Dallund noget Jordegods i Steensby — Høiesterets Confirmations-Dom paa samme (Af Kjorups Archiv ved K. N.).

1663 blev Corfits Ulfelds Godser confiscerede og blandt dem uden Tvivl ogsaa Harritslesgaard her i Lænet, som Kongen derpaa stioede til Oberst Frederik Arenstorff, der allerede eiede den 1664.

S. A. kongeligt Skioede til Maurits Dagedou paa 2 Gaarde i Elbylunde og Svenstrup i Skouby-Herred.

S. A. døde Eiler Dvihovs Enke, Anne Axelsdatter Brahe

¹⁾ Lignende findes i samme Sogn saavel i Præstegaardens Nullestue i Særsles, som i Hans Jøsens Kjørnehus i Møderup.

(see om hende 1650 & 1655 r.), i Bogense, næsten 80 Aar gammel, og Bircherod siger, som sagt, om hende: hun var vel af sin Byrd, men forresten i alt sit Levnets Væsen et uteligt og Skars Dvindfolk.

1664 ansogte Borgemesteren, Hans Jørgensen, i Bogense hos Kongen, at endel af Byens Jorder, øde Damme og Grave (hvorfra man saaledes næsten skulde slutte, at den engang i Fortiden havde været befæstet) maatte blive solgt for at afbetalde den store Gjæld og Bidtloftighed, hvori Byen i forleden (svenske) Feide var geraadet, hvilket ogsaa d. 11te Oct. s. A. blev bevilget efter foregaaende uvillige Mænds Taxering at turde ske (Fogtmann, I, p. 143).

S. A. eller saa omtrent bevilgede Bisshop Dr. Niels Bang (som sad fra 1663 til 1676) Capellanen, Hr. Laurids Danielsen, i Bogense den Afgift af Skouby Sogn, som tilforn laae til Hørernes Bestilling i Bogense (see 1689).

S. A. var Hr. Hans (altsaa formodentlig den under 1659 omtalte Hans Oluffsen Gangs) endnu Sognepræst i Guldborg og Sandager og døde først 1672.

S. A. stete den Forandring i Guldborg Sogn, at Degnetjenesten indtil dette Aar var blevet besorget af en Discipel fra Bogense Skole, men som samme Skole alt mere aftog og ingen af Disciplene ret kunde synge eller strive, fik Sognet i dette Aar sin egen den Lid saakaldte Substitut (see 1690).

S. A. udsteder Kongen sit Stioede til Erik Dviphov paa Sandager paa noget Gods i Gudme-Herred, -Sogn og -By for 6596 Rd. 18 § (Arch.).

S. A. d. 31te Juli døde Sognepræsten i Eilby, Hr. Laurids Madsen Trostrup (f. 1615 og Sognepræst 1643), og ham fulgte Hr. Rasmus Madsen (som Matriklen af 1688, uden Twivl ved en Strivesfeil, kalder Rasmus Knudsen), som ifølge

Kirkebogen dertil blev kaldet f. A. dominica 12 post Trinit. Denne Nasmus Madsen var født i Øverndrup 1631, gif i Slagelse Skole og blev derfra 1651 dimitteret, blev derpaa efter i nogle Aar at have været Hører i Odense Skole Sognepræst her, skal have været en meget exemplarisk Mand i Levnet og i Lærdom og blev ogsaa Provst (hvad han var 1690) nogen Tid før sin Død (Blochs hdsr. F. G. H.).

S. A. eiede Laurids Lindenovs Brodersen, Henrik Lindenov (der fra 1661 var Stiftamtmand i Hjøn (cfr. Bircherods Dagb., p. 68) og gift med Beate Ulfeldt), Dregaard, uagtet Familien gif fra Arv og Giæld efter Laurids Lindenovs Enke, som døde 1657, og uagtet Sagnet vil, at Jens Andersen i Maderup i denne Mellemtid skulde have bygt (eller maaskee snarere som Forpagter behoet) Gaarden.

S. A. blev den kunstige Kalk og Difst, som tilhørte Kirken i Haarsleff (see 1597), af Henrik Beier forbedret (Atl. 6, p. 619).

S. A. blev Hans Nielsen Bang (en Son af Bispen) Capellan hos Sognepresten i Særsleff, Mag. Berthel Wichmand (see 1665).

S. A. nævnes allerede Jochum Buchvalds Sen, Bendix Hans v. Buchvald, i den gamle Matrikel, som Eier af Langesø, uagtet Moderen først skal være død omkring 1666 og Gaardens Archiv-Documenter synes at tilholde, at efter Moderens Død tiltraadte Ditlev Buchvald med sine samtlige Sødfende Gaarden og solgte den først 1668 til Broderen, Bendix Hans v. Buchvald.

S. A. eiede Jomfru Mette Friis Margaard (see Matriklen af 1664 nedenf.); hun var en Søster til den forrige Eier, Albert Friis (see 1655), folgte 1672 Skovsgaards Skov til Langesø,

spillede ilde op med de Fattiges Gods i Søndersø og døde 1690 i heelt daarlige Omstændigheder.

S. A. Syns-Tingovidne af Skouby-Herredsting af 27de Febr. over Dallunds Tilliggende i Aaledning af sammes tilfoede Ruin i Krigsfeider m. v. (Af Kjorups Archiv ved K. N.).

S. A. beboede Eiler Høgs Datter, Sophie Høg, endnu Dallund (stiondt den Tid, som det synes, Møllen eller idemindste Udkendrup-Marken til Creditorerne var udlagt); men hendes Broder, Tage Høg (gift med Margrethe Arentfeld, Enke efter Jørgen Rødstof til Østrupgaard i Fyen), folgte den endnu s. A. til Oberstlutenant Henrik Harloff, Commandant i Korsør (hvorimod Jens Lassen, som Atl. foregiver, aldrig eiede Dallund, men Dalum eller nuværende Christiansdal).

S. A. blev den saakaldte gamle Matrikel indført i Landet og dermed havde det følgende Beskaffenhed. 1662 bleve Lænene forandrede til Amter og Lænsmaendene til Amtmænd og 1663, saavel d. 2den Febr. som d. 26de Nov., udgik der Ordre til disse Amtmænd, at de inden Febr.-Maaneds Udgang 1664 skulle indsende fuldkommen og rigtig Matrikel og Jordebog over deres Læn eller Amter og det saavel det kongelige som private Gods i samme med Landgildens Specification og samme (ester den Maalestok, der ved Sødkendestiske bruges) i Hartkorn beregnet og dertil tage 7 Herreds-, Birke- eller Sogne-Fogeder til Hælp. Det hele bestod altsaa i, at man reducerede de forskellige Slags Landgilde, enhver Gaard maatte yde, til det saakaldte haarde Korn (Hartkorn) ø: Rug og Byg eller rettere sagt bestemte, hvor mange Tonner af dette Slags Korn det kunde udgiøre i Værdien, og saaledes derefter fastsatte, at ligesaa mange Tonner Hartkorns Værdi, som den ydede i sin Landgilde, ligesaa mange Tdr. Hartkorn skulle den ogsaa ansættes for i Matriklen. Den Taaet, hvorefter Matriklen over Ru-

gaards Amt i Hartkorn er anslaget og beregnet og som er bateret Rugaard d. 7de Marts 1664, var saaledes følgende:

$\frac{1}{2}$ Ed. Honning	{ Lige mod hverandre og hvert af dem igien lige mod 3 Edr. Hartkorn.	
1 Fierding Smør		
1 Boelgalt		
1 Skæppe Smør eller	{ 2 Edr. 2 Skp. Hartkorn.	
$1\frac{1}{2}$ Øtting Smør		
2 $\frac{1}{2}$ Landgilde- eller Errigpenge	{ Lige imod hverandre og hvert af dem igien lige imod 1 Ed. Hartkorn.	
2 $\frac{1}{2}$ Vinter- og Sommersfat		
32 Grotter ¹⁾ Indepenget ell. Svinepenge		
1 Ed. Rug		
1 Ed. Byg		
2 Edr. Havre	{ Lige imod hverandre og hvert af dem igien lige imod 1 Ed. Hartkorn.	
2 Edr. Vandmoslestyld		
3 Faar		
6 Lam		
12 Giæs		
24 Høns	{ Lige imod hverandre og hvert igien lige imod $\frac{1}{2}$ Ed. Hartkorn.	
1 Foerore		
6 Voll Egg		
24 Sviins Olden		
1 brændt Sviin eller magert Sviin		
1 Foensed	{ Lige imod hverandre og hvert igien lige imod $\frac{1}{2}$ Ed. Hartkorn.	
4 Læs Hs		
8 Traver Langhalm		
1 Side Flest		
2 Skp. Boghvedegryn		

1) Hertil er vedsejet en senere Nummerkning, at ved de i gl. Matrikel forekommende Grotter skal ifølge Rentekammerets Forklaring af Marts 1733 forstaaes 1 β Grot eller 12 β Courant.

1 Dre at stalte = 1 Ed. Hartkorn.		
1 ss Grot = 3 Skp. Hartkorn.		
1 $\frac{1}{2}$ Lysegarn = $1\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn.		
2 Traver Langhalm = 1 Skp. Hartkorn.		
1 Læs eller		
80 Hummelstænger	{	Lige mod hverandre og hvert igien
1 Læs Torn		lige mod 2 Alb. Hartkorn.
20 Stavre		
Gjæsteri-Havre		
Gaase-Havre		
Kronens jordegne Bonders 10 Skp.	{	
Havre, som agtes for Gjæsteri		Ere derimod ikke i
Hovningspenge		Hartkorn anslaaede.
Tærstepenge		
Huuspenge og		
Beed, som tages i Kronens eller Ade-		
lens Skove.		

I folge denne Beregningesmaade var saaledes Venets Hartkorn og Venets Lodseiere til den Tid folgende:

1) I Skouby Sogn:

Harrisloffaard (med Overmølle, som skylder $2\frac{1}{2}$ Læster Meel, Birkerettigheden, 2 Boliger i Harrislef, Herligheden af et Sted i Hagebel, som giver sin Landgilde til Bogense Kirke, men Stedsmaal, Sagefald, Wgt, Arbeide og al anden Herlighed til Harrislefgaard, og anslaaes til $1\frac{1}{2}$ Ed. Hartkorn, samt 21 borfæstede Huse og Jordlodder, saaledes som de i Kongens Skoede (til Arenstorff) ere opregnede), i alt 150 Edr. " Skp. " Kdf. " Alb., tilh. Oberst Arenstorff.

I Harrislef By:

1 Gaard paa	8 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — tilh.	ditto
1 ditto, øde	7 — 5 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — —	ditto

1 Gaard, øde 10 Tdr. 5 Skp. 3 Fdt. 2½ Alb. tilh. Oberst Arentorff.

1 Gaard	7 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto	9 — 1 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto, øde	10 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto	10 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto	8 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto	9 — " — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto, øde	6 — " — " — " — —	ditto
1 ditto ditto	9 — 1 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto ditto	10 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto ditto	8 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto ditto	8 — 5 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto ditto	7 — 6 — " — 2½ — —	ditto
1 ditto ditto	9 — 1 — 3 — 2½ — —	ditto
1 ditto ditto	3 — 6 — " — " — —	ditto
1 ditto ditto	4 — 3 — " — " — —	ditto

Neder:

Molle, øde 37 — 4 — " — " — — ditto

(Denne Molle maa kort ester have faaet en betydelig Nedskættelse i sin Molleskyld; thi i Opsummeringen af Matriklen hedder det, at dens Tært var forringet 19 Tdr. 4 Skp., og i den nye Matrikel hedder det, at den i den gamle Matrikel kun var ansat for 18 Tdr. 6 Skp.)

J Skouffbye:

Ijordegen Gd. 6 — 3 — 2 — 2 — tilh. Borgemester Peder Pedersen i København og paa dens Grund et jordlost Huus.

1 Gaard, øde 10 — " — " — " — tilh. Harritslesgaard.

1 Gaard 7 — 4 — 2 — " — — Oluf Rosentrands til Enggaard.

- 1 Gaard 9 Edr. 3 Skp. 1 Fdt. " Alb. Christen Scheel til Ravnholts.
- 1 — 6 — 2 — " — 2 — Margrethe Høyers paa Tors.
- 1 — 5 — 5 — 2 — 1½ — Borgem. Herm. Friis i Middelfart.
- 1 — 2 — 1 — ½ — " — Anne Magrethe Boyesen i København.
- 1 Gaard, øde 6 — 6 — 1 — 2½ — Harritslesgaard.
- 1 Gaard 4 — 6 — " — " — Borgem. Herm. Friis i Middelfart.
- 1 Gaard, øde 5 — " — " — " — Harritslesgaard.
- 1 Gaard 2 — 6 — 1 — 1 — Nicolai Bennichs.
- 1 — 6 — 4 — " — " — Borgem. H. Friis i Middelfart.
- 1 — 5 — 4 — 1 — 1 — Jacob Lindenov til Bedtofte.
- 1 — 3 — 4 — " — " — Knud Urne Sverrsen.
- 1 Gaard, øde 7 — " — " — " — Giver sin Landgild til Skouby Kirke og 1 Rdtr. for sin Hovning til Borgemester i Bogense; men Herligheden tilhører Borgemester Peder Pedersen i Københ.
- 1 Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — Erik Dvigov til Sandager.
- 1 Boel, øde 3 — " — " — " — ditto.
- 1 Gaard, øde 7 — 2 — " — " — Borgemester P. Pedersen i Københ.
- 1 Boel 2 — " — " — " — De 12 Skp. tilhøre Kirken og 4 Skp. Borgem. P. Pedersen i Københ.
- 1 Gaard 7 — 5 — 1 — 1 — De 10 Skp. tilhøre Borgem. P. Pedersen, de 4 Edr. 4 Skp. til Kirken for Biin og Bred og de 1 Ed. 7 Skp. 1 Fdt. 1 Alb. til Stiftsstriveren.

Ellegaard er 1 øde jordegæn

Gaard paa 6 Edr. 2 Stp. 2 Fdk. 2 Alb. med 2 øde jordløse Huse
paa Grunden og Herligheden tilhører Borgemester P.
Pedersen i København.

I Esbildungstrup:

1 øde jordegæn

Gaard 7 — 6 — 2 — 2 — med 1 øde jordløst Huus
paa Grunden; tilh. Borgem. P. Pedersen i København.
1 jordeg. Gd. 4 — 7 — 1 — 1 — med 2 øde jordløse Huse
paa Grunden; tilhører den foran nævnte.

1 øde Gaard, som tilhører Interessenterne i Jvernaes
nemlig 5 — 3 — 2 — — Kongen.

7 — 6 — 2 — 2 — Jacob Lindenov (med
Skov til 5 Svin).

" — 3 — " — " — Fru Ide Lindenov.

" — 5 — " — " — Knud Urne Sivertsen.

1 — 1 — " — " — Fru Christentse Lindenov.

1 øde Gaard 8 — " — 1 — 1 — Ole Rosenkrands til Eng-
gaard.

1 jordeg. Gd. 7 — 2 — " — " — Borgem. P. Pedersen i
i København, ligesom det jordløse øde Huus paa sammes
Grund.

1 øde Gaard 5 — 4 — " — " — Niels Lykke til Elved.

1 — 6 — 6 — 1 — 2½ — Harritslesgaard.

1 — 7 — " — " — " — —

1 — 7 — 5 — 1 — 2½ — —

I Riberby:

1 øde Gaard 4 — 2 — 3 — 2½ — Niels Nagesen i København.

1 jordeg. Gd. 6 — 3 — 1 — 1 — med 2 jordløse Huse paa
Grunden, hvorfaf det ene er øde; tilh. Borgemester P.
Pedersen i København.

1 øde Gaard 6 Tdr. 7 Skp. " Fdk. " Alb. med to Huse paa Grunden, hvoraf 1 øde; tilh. ditto.

1 Gaard 5 — 6 — 2 — 2 — med et øde Huus paa Grunden og tilh. ditto.

— 4 — 6 — 2 — 2 — med 3 jordløse Huse paa Grunden og tilh. Mogens Svabe i Slaane.

2 halve Gde. 8 — 3 — $\frac{1}{2}$ — " — med et øde jordløst Gadehus paa Grunden og tilh. N. Nagesen i København.

1 jordløst

Huus " — " — " — " — Christen Scheel.

1 Gaard 8 — " — " — " — Rudolph Podebusk til Rørup.

1 øde Gaard 8 — 4 — " — " — Niels Nagesen i København.

1 Gaard 7 — 7 — " — " — Hr. Hans's Annex-Præstegaard i Bogense; med 2 jordløse Huse, hvoraf 1 øde, paa Grunden.

1 jordløst

Huus " — " — " — " — Herman Friis.

1 ditto " — " — " — " — Niels Nagesen.

1 Boel 3 — " — " — " — af Hverringes forrige Gods.

1 halv Gaard 5 — 2 — " — " — Niels Nagesen i København.

1 Gaard 6 — " — " — " — Borgem. Peder Pedersen i København. (paa Grunden 1 jordløst Huus).

Brandholt 7 — 6 — 2 — 2 — Nicolai Bennichs¹⁾ (med Skov til 5 Sviins Olden).

1) Denne Mand, som ellers kaldes Lieutenant Bennichs og som ogsaa eiede en Gaard i Skouby paa 2 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., skal have taget Jord fra sidstnævnte Gaard og lagt til Brandholt, hvorefter Gaarden i Skouby tilsidst kun blev til et Huus; derimod skal han have ryddet Skoven ved Brandholt, som før var paa 12 Sviins Olden.

I Skaarup:

- 1 Gaard 7 Ebr. " Skp. " Fdk. " Alb. Fru Jde Lindenov (paa Grunden I jordloshuus).
 1 — 9 — 4 — " — " — Rudolph Podebusk til Rie-
 rup.
 1 — 11 — 2 — " — " — Odense Hospital.

Ellehauge:

Vække 1 — 4 — " — " — Harritslesgaard.

I Toffte:

- 1 Gaard 6 — 3 — 1 — 2 — Harritslesgaard.
 1 øde Gaard 6 — 6 — " — " —
 1 Gaard 5 — 2 — " — " — Bogense Kirke haver Land-
 gilden; men Herligheden ligger til Harritslesgaard.
 1 Gaard 6 — " — " — " — Henrik Lindenov til Dre-
 gaard.

I Hagebølle¹⁾:

- 1 Gaard 12 — 5 — " — " — Harritslesgaard; dog sva-
 res Landgilden af de 6 Ebr. til Bogense Kirke.

den eller paa 4 Skp. Skyld; den vestre Langde Huus paa Brandholt kaldes endnu Bennichs Huus, fordi han havde bygt det og der i hans Tid var Stuehuus; et stort, gammelt Morbartræ ved huset skal ogsaa fra hans Tid hidtore; efter ham fik en Lieutenant v. Ulken Gaarden (see 1688); af ham fikte Jesper Larsen Hvid den (som var en Broder til Hr. Anders, Sognepresten i Brenderup, og en Son af Forpagteren paa Dregaard) og af ham skal igien for e. 90 Aar siden den nærværende Gier, Anders Boks, Fader, Niels Bok, have fikt den.

1) Denne By nævnes ikke blandt Sognets Byer 1571; nu derimod, 1664, har den 5 Gaarde og 1 Huus; men efter 1688 nævnes den ikke mere i den nye Matrikel; den maa altsaa være blevet nedlagt mellem 1664 og 1688, men i hvilken Anledning og hvor den har ligget, er nu saa godt som ubekjendt; blot formodes, at den har været en Deel af Harritsle-By; thi naar man forfolger Landeveien fra denne By mod Odense til, saa er der mellem Seden-Hesthauge-Læsse og

- 1 Gaard 5 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. " — Harritslefgaard.
 1 — 12 — 2 — " — " — Fru Christense Lindenov.
 1 — 8 — " — " — Erik Dvijov til Sandager.
 1 — 3 — 5 — " — " — med et jordløst Husus paa Grunden og tilh. sidstnævnte.

Kongetienden har Borgemester Hans Jørgensen i Fæste; den staaer for 39 Tdr. Hartkorn.

Kirkens Anpart Tiende ditto ditto.

Jus patronatus til Skouby Kirke har Kongen og Sammen af Skeuby Sogns Hartkorn er 709 Tdr. 6 Skp. 1½ Fdk. 1 Alb.
 Summen af Skouby Sogns

Tiender er 78 — " — " — "
 2) I Guldberg Sogn.

Neffildrup:

1 Gaard 18 — 1 — 1 — 1 — Jomfru Birgitte Hahn.
 1 — 16 — 5 — 3 — 2 — Morten Mikkelsen til
 Ørritslefgaard.

Kolshauge:

1 — 4 — 5 — " — " — Laurids Munch.
 1 — 6 — " — 1 — 1 — Oluf Rosenkrands til
 Enggaard.
 1 — 6 — 6 — " — 1 — deraf de 1 Td. 2 Skp.
 til Enggaard og de 5 Tdr. 4 Skp. 1 Alb. til Kirken.
 1 øde Gaard 9 — 2 — 1 — " — Ørritslefgaard.
 1 Gaard 4 — 7 — " — " — Kirken, men besiddes og
 bruges af Præsten, som Præstegaard.

Barnhois-Marken (dog i sidstnævnte) en brolagt Bei, som en Bygade,
 og langs ved Siden af denne Bro store Ørte plantede ic. ic., hvorom
 see mere under 1831.

Smidstrup:

1 Gaard	6 Tdr. 7 Skp. " Fdk. " Alb. Enggaard.
1 —	7 — 2 — 1 — 1 — Enggaard.
1 —	6 — 4 — 1 — 1 — (med 1 jordloft Huus paa Grunden).
1 —	9 — 4 — " — " — Arenstorff til Harritslefs gaard.

JordloftHuus " — " — " — " — Erik Dvigov til Sand-Nordschouff: ager.

1 Gaard	9 — 2 — 2 — " — Enggaard.
1 —	7 — 7 — 1 — 1 — —
1 —	5 — " — " — —
1 —	3 — 5 — " — " — —

Byens Skov-styld " — 2 — " — " — —

Kongetienden, som Præsten nyder, 8 Tdr. 2 Skp. " Fdk. " Alb. Kirletienden, som en Mand i Nevl-drup har i Fæste, 8 — 2 — " — " —

Kongen har jus patronatus.

Sognets Hartkorn er i alt . . 122 — 5 — " — 2 — og begge Tiender 16 — 4 — " — " —

3) I Sandager Sogn.

Sandager Hovedgaard med tilliggende Skove ved Gaarden samt Gaardens egne Enemærker 54 Tdr. Erik Dvigov.

Enggaards Hovedgaard med Mollen og Jord paa Eilby- og Slagstrup-Marker samt Wildtmosen 50 Tdr. Oluf Nørskrands.

Bogelund¹⁾:

1 Gaard	14 — 4 — 2 — " — Enggaard.
---------	----------------------------

¹⁾ Dgaa denne By er for længe siden (ibetmindst for 1755) afbrudt og man viser Stedet, hvor den har staact, ved nogle Busse

1 Gaard 10 Tdr. " Skp. 1 Fd. 1 Alb. Enggaard.

1 — 8 — 4 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 4 — 1 — 1 — — dog svares 14 til
Grindloese Kirke.

1 — 3 — 7 — " — " — —

1 — 3 — " — " — " — —

10 Huse, hvis Jord er henregnet under Enggaards Tарт, hvem
de tilhøre; dog har det ene 3 Skp. Hartkorn Kirkejord paa
Bogelunds Mark, hvoraf det svarer til Bogense Kirke.

Schindtalshus tilhører Enggaard og Jorden regnes under
Hovedgaardstарт.

Enggaards Mølle ligesaa.

Norre-Esterbølle:

1 Gaard 13 — " — 1½ — 1½ — Enggaard.

1 — 8 — 4 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 6 — " — " — —

1 — 15 — 2 — 1½ — 1 — Sandager.

1 — 15 — 2 — 1½ — 1 — —

1 — 13 — 6 — 1½ — ½ — —

1 — 12 — 2 — 1½ — 1 — —

1 — 9 — 2 — 3 — 1 — —

1 — 6 — 3 — 1 — 1 — Annex-Præstegaard.

1 — 7 — 6 — 3 — 1 — Sandager.

1 — 6 — 4 — " — 1½ — —

1 — 3 — 4 — 2 — 2 — —

1 Boel " — " — " — beregnet under Gaardens
Tарт.

1 Gaard 3 — 2 — 2 — 2 — Sandager.

1 — 5 — " — 3 — 1 — —

mellem Smidstrup og Gylstensteen og ved den saakaldte blaue Bro;
se mere under 1755.

1 Huus	" Tdr. 4 Skp. "	Fdk.	" Alb.	Sandager.
1 —	" — 6 — "	—	—	—
1 Boel	" — " — "	—	—	beregnet under Gaardens Taxt.

1 jordløst Huus.

8 jordløse Gadehuuse, hvoraf de 3 ere øde.

1 Ed. Hartkorn Kirkejord paa Esterbøll og Vogelunds Mark,
hvorfaf svares Landgilde til Bogense Skole.

Sandager-Molle 18 Tdr. 6 Skp. Sandager. (Begge Sand-
ager-Moller, hvoraf den ene laae i dette og den anden i Eilby
Sogn, sit fort efter et betydeligt Aflag i deres Molleskyld;
thi i Opsummeringen af den gamle Matrikel siges at være
afslortet for begge Sandagergaards Moller 37 Tdr. 4 Skp.
og i Ny Matr. hedder det, at begge Sandager-Moller i den
gamle Matrikel aldeles ikke varer ansatte til Molleskyld, men
henregnede under Gaardens Hartkorn).

1 jordløst Huus, kaldet Bierre eller Bierrehuus.

Kongens Kirketiende udgior 10 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. og den
har Oluf Rosenkrands i Fæste.

Kirkens Korntiende ligeledes 10 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. og den
har Erik Dvizov i Fæste.

Kongen har jus patronatus.

Summen af Sognets Hartkorn er 295 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk.

1 Alb. og af begge Tiender 21 Tdr. 3 Skp.

4) I Eilby Sogn.

Eilby:

1 Gaard 12 — " — " — 1½ — Niels Lykke paa Elved.

1 — 9 — " — " — " — — —

1 — 10 — " — " — " — — —

med et jordløst Huus paa Gaardens Grund.

1 ede Gaard 13 — 7 — 2 — 2 — Harritølesgaard.

1 ede Gaard 13 Edr. 5 Skp. " Fdb. " Alb. Harritslefgaard.

1 Gaard 6 — 7 — 2 — 2 — Niels Nagesen i Kieb.

1 — 7 — 6 — " — " — Harritslefgaard.

1 Gadehuus " — " — " — " — Rudolph Abraham v. Po-
debust.

1 Kirkejord " — 7 — " — " — paa Eielby Mark.

1 Gaard 6 — 6 — " — " — Oluf Rosenkrands til Eng-
gaard; bertil noget Hoffjord paa Slagstrup Mark.

Eielby-Lunde:

1 Gaard 7 — 4 — " — " — Enggaard.

1 — 9 — 1 — " — 1 — —

1 — 9 — 1 — " — 1 — —

1 — 10 — 2 — " — " — —

1 — 5 — " — " — " — — ; med noget Hoff-
jord paa Slagstrup Mark.

1 — 5 — " — " — " — Enggaard; med ditto.

1 — 5 — " — " — " — — ; med ditto.

1 — 7 — 6 — 2 — 2 — Erik Dvigov til Sand-
ager.

1 — 6 — 3 — " — " — Mourits Deigtoog.

Rille:

1 Gaard 2 — 4 — 2 — 2 — Erik Dvigov til Sand-
ager.

1 — 13 — 7 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — — — —

1 — 13 — 7 — 1 — $2\frac{1}{2}$ — — — —

Sandager:

Mølle¹⁾ 18 — 6 — " — " — — — —

1) Denne Sandager-Mølle i Eilby-Sogn er den nærværende
eller den, som i gamle Dage kaldtes Over-Mølle. Neder-Mølle, som
er afbrudt, laae derimod i Røhaugen Norden for hin.

4 jordløse

Huse "Ebr." Skp. "Fdk." Alb. paa Præstegaardens Grund,
hvorfaf Degnen boer i det enc.

Kongens Unpart Korntiende, som Erik Dvijøv til Sandager
nyder, er 15 Ebr. 6 Skp.

Kirkens Unpart ditto ditto.

Kongen har jus patronatus.

Summa paa Sognets Hartkorn 195 Ebr. 2 Skp. 3½ Fdk. " Alb.

— Korntiendens ditto 31 — 4 — " — — —

5) I Meilby Sogn:

Meilby:

1 Gaard 6 — 7 — 1 — 1 — Borgem. Herman Friis i
Middelfart.

1 — 12 — 3 — " — " — Mester Christen (o: Mag.
Christen Hansen Lund, Prof. i det grønne Sprog ved
Gymnasium) i Odense til hans Bestilling.

1 Kirkejord " — 4 — " — " —

1 Gaard 8 — " — " — " — Odense Hospital.

1 — (Hartkorn ikke opgivet) Fru Ide Lindenov.

Guldberg-

Kirkejord " — 6 — " — " — —

Meilbys

ditto " — 6 — " — " — —

1 Gaard 8 — 2 — 1 — 1 — Rugaard.

1 — 9 — 3 — 2 — ½ — S. Knuds Kloster.

1 — 7 — 4 — 3 — 1½ — —

1 — 2 — 6 — 2 — " — A. N. Bøgvad i Hel-
singer.

1 — 9 — 4 — " — " — —

1 — 9 — 1 — " — " — —

1 Gaard 7 Tdr. 6 Skp. " Fdk. " Alb. Rudolph Podebusk til
Kørup.

1 — 5 — 4 — 2 — 2 — Landsbommeriet.

1 — 5 — 1 — 1 — 1 — Aner-Præstegaard.

1 jordføst Huus paa Kirkeladens Sted, som tilh. Kirken.

Bøge:

1 Gaard 7 — 4 — 2 — 2 — S. Knuds Kloster.

1 — 7 — 4 — 2 — 2 — — —

Brenstrup:

1 Gaard 7 — 6 — 2 — 2 — Rugaard.

1 — 9 — 1 — 1 — 1 — —

Jøllerup:

1 Gaard 12 — 7 — " — 2 — Henning Pogvist.

1 — 4 — 4 — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 11 — 2 — 1 — 1 — Peder Lauridsen i Mid-
delfart.

1 jordegen og

øde Gaard 9 — 6 — 3 — 2½ — Rugaard; med det jord-
løse Huus paa Grunden.

Meilby Kir-

kejord 1 — 4 — " — " — paa Jøllerup Mark.

Ditto til Vijn

og Brod 1 — 6 — " — " — paa Meilby- og Jølle-
rup-Mark.

Ditto " — 2 — " — " — paa Meilby Mark.

Kongens Korntiende, 15 Tdr. 6 Skp. " Fdk. " Alb., nyder Erik
Dvigov og ligeledes Kirkens.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 175 Tdr. 1 Skp. 2½ Fdk. ½ Alb.

— Korntienden 31 — 4 — " — " —

6) 3 Dre Sogn (som her kaldes Dre Sogn og Birf). Dre-
8*

gaards Hovedgaard med sine Enemærker, Virkerettighed o. s. v.

70 Tdr. Henrik Lindenov.

Drre By:

1 Gaard 7 Tdr. 7 Skp. 1 Gdt. 1 Alb. H. Lindenov.

1 ede Gaard 8 — 3 — 1 — 1 — —

1 Gaard 8 — 3 — 1 — 1 — —

1 — 7 — 2 — 2 — 2 — —

1 — 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 — 6 — 3 — 1 — 1 — —

1 — 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 ede Gaard 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 Gaard 2 — 2 — 3 — 1 — —

1 — 6 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 5 — 4 — 3 — 1 — —

11 jordløse

Huse " — " — " — " — hvoraf de 7 ere øde.

Drbæf:

1 Gaard 5 — 6 — 1 — 1 — H. Lindenov.

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — —

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — Fru Christense Lindenov.

1 — 7 — 2 — 1 — 1 — Henrik Lindenov.

1 — 4 — 2 — 1 — 1 — —

1 — 2 — " — 2 — 2 — —

1 — 1 — 5 — 1 — 1 — —

Drregårds

Mølle 8 — " — " — " — —

Skovhuset 4 — 2 — 2 — 2 — —

3 Gadehuse " — " — " — " — hvoraf det ene er øde.

Skodstrup:

1 Gaard 4 — 7 — 1 — 1 — Henrik Lindenov.

1 Gaard	7 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.	Henrik Lindenov.
1 —	7 — 7 — 1 — 1 —	Christentse Lindenov.
1 —	11 — " — 2 — 2 —	Henrik Lindenov.
1 —	14 — 6 — 2 — 2 —	—
1 —	7 — 5 — " — " —	—
1 —	8 — 2 — 2 — 2 —	—
1 —	12 — 5 — 1 — 1 —	—
1 —	4 — 2 — 1 — 1 —	—
1 —	6 — 7 — 1 — 1 —	—
1 øde Gaard	6 — 3 — 1 — 1 —	—
1 Gaard	4 — 2 — 1 — 1 —	—
1 øde Gaard	6 — 5 — " — " —	Jørgen Ahlefelds Arvinger.
1 Gaard	4 — 2 — 1 — 1 —	Christentse Lindenov.
1 —	6 — 7 — " — " —	Henrik Lindenov.
1 —	5 — 7 — 2 — 2 —	—
1 —	4 — 1 — 1 — 1 —	—
1 Boel	2 — 2 — 1 — 1 —	Christentse Lindenov.
1 —	1 — 5 — 1 — 1 —	—
1 —	2 — 2 — " — " —	—
1 —	1 — 6 — " — " —	Henrik Lindenov.
1 —	2 — 3 — 2 — 2 —	—
1 —	2 — 1 — 1 — 1 —	—

Hugget:

1 Gaard	5 — 5 — " — " —	—
1 —	5 — 5 — " — " —	—

3 Skodstrup:

9 jordlese

Huse " — " — " — " — hvoraf 3 øde.

Kongens Anpart Korttiende, 11 Tdr. " Skp. " Fdk. " Alb., har
Henrik Lindenov i Hæste og Kirkens ligesa.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 335 Tdr. 1 Skp. " Fdk. " Alb.

— Lienden 22 — " — " — " —

7) I Haarslef Sogn:

Lychisborigh Hovedgaard, som var gandske øde og uden Bygge paa Stedet og tilhørte Fru Anne Brahes Arvinger, havde tilkorn været brugt eller drevet af to Mænd og stod med Braessens (ø: Brahes) Mark ved Høffd (ø: Hoved) i Vosslinge Sogn for 17 Tdr. 7 Skp. " Fdk. " Alb. (Grunden, hvorfør den i Matriklets Opsummering anføres for 17 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., veed jeg ikke, medmindre den skalde have haft " Tdr. " Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Skovstykke, som i Matriklen selv ikke omtaltes).

Haarslef By:

1 Gaard 10 — 3 — 1 — " — Herman Friis i Middelsart.

1 — 7 — 4 — " — " — Landsdommeriet.

1 jordegen og

øde Gaard 10 — " — 3½ — " — Rugaard; med 2 jordløse Huse paa Grunden, hvoraf 1 er øde.

1 Gaard 4 — 6 — " — " — Herman Friis i Middelsart.

1 — 8 — 4 — 1 — 1 — Niels Lykke til Elved.

1 øde Gaard 10 — 6 — " — " — Harritslefgaard.

1 Gaard 6 — " — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 8 — 6 — 1 — " — Laurids Munk.

1 — 7 — 4 — " — " — Landsdommeriet.

1 — 7 — 4 — " — " — ditto.

1 — 9 — 6 — " — " — Anne Brahes Arvinger.

1 — 4 — 4 — " — " — Husby Kirke.

1 jordegen

Gaard 9 — 4 — 2½ — " — Rugaard; med 4 jordløse Huse paa Grunden, hvoraf 1 er øde.

1 Præstegaard 8 Tdr. 3 Skr. " Fd. " Alb. Rugaard.

1 Gaard 11 — 4 — " — " — Jens Lassen til Dalum.

1 — 7 — 4 — " — " — Landsdommeriet.

4 jordløse

Huse " — " — " — " — paa Præstegaardens
Grund og 1 i Farsbolle.

1 jordløst Kir:

kehuis " — " — " — " — hvori Degnen boer.

1 ditto " — " — " — " — bygt paa Kirkeladens
Byggested.

1 øde Huus med noget Jord, som hører til en Eiendoms-Gaard
i Gammelby.

En Kirkejord 1 — 2 — " — " — mellem Labelschouff og
Raffnebierre.

Store Labelhuus, tilhørende Harritslesgaard og beboet af Da-
vid Skytte; Jorden er taget fra Nagaarde og beregnet under
fammes Taxt.

Lille Label-

huus 2 — 2 — " — " — tilh. Niels Lykke paa El-
ved og beboet af Christen Skytte¹).

Bierne By:

1 Gaard 7 — 6 — " — " — (nuværende Mosegaard)
Niels Lykke.

1 — 7 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 7 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 5 — 6 — 1 — 1 — —

1) Det er mærkværdigt, at disse to Ladebel, hvorfra det ene i
gamle Dage skal have udgjort Harritslesgaards og det andet Elved-
gaards Ladebel eller Ladegaard, nu derimod vare blevne forvandlede
til de samme to Herregaardes Skytte-Boliger, der saaledes laae her
som Bagthold paa Grænsen af deres Herkabers Gnemærker.

1 Gaard 2 Edr. 3 Stp. 1 Fdt. 1 Alb. Niels Lykke.

1 øde Gaard 7 — 4 — 2 — 2 — — (dens Jord
bruges nu af 6 jordløse
Huse).

Farsbolle:

1 Fæstegaard 5 — 7 — 2 — " — Rugaard.

1 — 3 — 4 — 1 — 1 — —

1 jordegen

Gaard 9 — 5 — 2 — 1 — —

1 øde Boel 6 — " — " — " — —

Gammelby:

1 jordveget

Boel 8 — 3 — 1 — 1 — Rugaard (og paa Grun-
den 1 jordløst Huus).

1 øde Gaard 11 — 5 — 1 — 1 — Jørgen Ahlefelds Arvin-
ger til Dregaard.

1 Boel 4 — 4 — " — " — Rugaard.

1 øde Huus " — " — " — " — —

1 jordegen

Gaard 11 — 2 — 2 — 1 — —

1 Boel 3 — " — " — " — —

1 jordegen

Gaard 9 — 7 — 3 — 2½ — — (og et jordløst
Huus paa sammes Grund).

1 øde Boel 3 — " — " — " — Rugaard.

1 jordløst Kirkehhuus

1 Boel 4 — " — " — " — Niels Lykke til Elvådt.

1 — 5 — 3 — " — 2 — Rugaard.

1 — 3 — 2 — " — " — Hverringe.

1 øde Gaard 9 — 1 — " — ½ — Rugaard.

1 Gaard 16 Tdr. 4 Skp. " Tdf. " Alb. A.M. Bovgad i Helsingør.

1 — 6 — " — " — " — Niels Lykke.

1 jordegen

Gaard 7 — 5 — " — 1 — Rugaard.

1 øde Boel 3 — 2 — 2 — 1 — Hans Villumsen i Odense.

Brandtbierre¹⁾:

1 øde Gaard 5 — " — " — " — Søndergaard.

Nønnemose:

1 Gaard 8 — 4 — " — " — Rugaard.

Hindevad:

1 Gaard 8 — 7 — 2 — 2 — —

1 øde og afbrændt

Gaard 7 — 4 — 1 — 1 — —

1 Gaard 7 — 6 — 1 — 1 — —

Skov til Nønnemose og Hindevad til 20 Svüns

Olden o: " — 6 — 2 — 2 — —

Flosters:

1 øde Huus " — " — " — " — Jens Lassen paa Dalum.

Hindevade:

huus " — " — " — " — i Rugaards Enemærke.

Ville Padess " — " — " — " — — —

StorePadess 3 — 2 — 1 — 1 — Jens Lassen til Dalum

(med Skov til 3 Svüns
Olden).

Peerbechöhuns" — 2 — " — " — Rugaard.

Vaagehuus 3 — 1 — 2 — 2 — Rugaard (med Skov ti
5 Svüns Olden).

1) Gaarden, Brandtbierre, som formodentlig laae vaa det saakaldte Brænbsbierg, lige over for Lykkegaard, var allerede 1688 aldeles forsvundet og findes ikke mere den saakaldte nye Matrikel af ovennævnte klar.

Straaberhuus "Ebr. 6 Skp. 2 Føf. 2 Alb. Jens Læszen paa Dalum.

Musbierch-

huus " — " — " — " — —

Diget:

1 Gaard 11 — 1 — 2 — 2 — Jens Læszen.

1 — 8 — 7 — 2 — 2 — —

Stradborig 3 — 1 — 1 — 1 — —

Nellerød 10 — 2 — 1 — 1 — —

Bjørnsbo 6 — 1 — 1 — 1 — —

Skov til Diget, Nellerød og Bjørnsbo til 26 Sviins

Olde: 1 — " — 2 — 2 — —

Stouffgaarde:

1 Gaard 11 — 5 — 2 — 2 — Jens Læszen.

1 — 6 — 2 — " — " — —

Skov " — 6 — 2 — 2 — —

1 Gaard 6 — 2 — " — " — —

1 — 8 — 1 — " — " — —

1 — 8 — 1 — " — " — —

1 — 3 — " — " — " — —

1 — 9 — 7 — " — " — —

1 — 8 — 1 — " — " — —

1 øde huus 1 — 4 — " — " — —

Rymarch:

1 Gaard 6 — 4 — 3 — 1 — —

Skov " — 2 — " — " — —

1 Gaard 4 — 2 — 2 — 2 — —

Skov " — 6 — 2 — 2 — —

Aagaards

Molle 10 — " — " — " — Harritslefgaard.

Aagaarde:

1 Gaard 10 — 6 — " — " — ditto.

1 Gaard 10 Tdr. 6 Skp., Fbd. „ Alb. Harritslefgaard.

Eyelstouff:

1 Gaard 11 — 5 — „ — „ — Sondergaard.

1 jorddegen

Gaard 6 — 4 — 3 — 1 — Rugaard (med 2 jord-
løse Huse paa Grunden).

1 Gaard 10 — 4 — „ — „ — N. Lykke til Elvedt.

1 jorddegen

Gaard 7 — 3 — $2\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard.

1 — 9 — 7 — 3 — 1 — — (med 2 jord-
løse Huse paa Grunden).

1 — 11 — 1 — 3 — 1 — Rugaard (med 2 ditto,
hvorf 1 er øde).

1 øde jord-

egen Gaard 8 — 6 — $3\frac{1}{2}$ — „ — Rugaard.

1 Gaard 4 — 6 — 2 — „ — Elved.

1 — 7 — 6 — „ — „ — —

1 — 3 — 7 — 3 — 1 — A. N. Bøgvad i Helsingør.

1 jorddegen

Gaard 8 — 5 — „ — $2\frac{1}{2}$ — Rugaard (med et øde
Huus paa Grunden).

1 Gaard 2 — 3 — 3 — 2 — Elved.

1 Kirkeboel 1 — 4 — $3\frac{1}{2}$ — „ —

1 øde Gaard 10 — 5 — „ — „ — Harritslefgaard.

Holse:

1 Gaard 8 — „ — 1 — 1 — Henrik Lindenov til Dre-
gaard.

1 Boel 2 — „ — 1 — „ — — —

1 jordlest

Huus „ — „ — „ — „ — Tomfr. Mlette Friis til
Margaard.

1 Gaard 8 Tdr., Skp. 1 Fdt. „ Alb. Bjørn Kaas til Beierup.
 Skov, tilsorn til 28 Svins Olden, men nu kun til 18.
 Kongens Anpart Korntiende, som Hospitaliet i Odense har, er
 64 Tdr. 4 Skp.

Kirkens Anpart, som Commissair Haffen Nessen har, derimod
 kun 60 Tdr. 4 Skp. (Aarsagen til Forskielsen mellem Konge-
 og Kirketiende er den, at Kongen (men ikke Kirken) foruden
 Rug og Byg ogsaa nyder 16 Skp. Boghvedegryn i Tiende,
 hvoraf man vel altsaa tillige tor slutte, at Haarslef- og Son-
 ders= Sogne den Tid vare de rette Boghvede-Egne her i
 Lønet, siden de vare de eneste Sogne i samme, der ogsaa
 maatte svare Boghvedegryn i Tiende, hvorimod Vigerslef,
 Sønders, Sandager, Særslef, Skouby og Bissenberg for-
 uden Rug og Byg ogsaa (som de bedste Havre-Egne) gave
 Tiende af Havre, men Eilby og Meilby hverken af Rug
 eller Havre, men blot af Byg).

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Harforn	638 Tdr. 6 Skp. 2 Fdt. 1 Alb.
— Korntiendens ditto	125 — — — — —

8) I Særslef Sogn:

Seersleff By:

1 jordegen

Gaard 7 — 7 — 2 — 2½ — Rugaard.

1 Jord „ — 5 — „ — „ — som ligger til Bogense
 Skole og kaldes Degnejord.

1 jordløstHuus „ — „ — „ — paa forstnævnte Gaards
 Grund.

1 Gaard 13 — 7 — 1 — 2½ — N. Lykke til Elvidt.

1 jordegen

Gaard 8 — 5 — 3 — ½ — Rugaard (med et jordløst
 Huus paa Grunden).

1 Gaard	5 Tdr. 5 Skp. 1 Fdf. 1 Alb. S.	Knuds Kloster.
1 —	6 — 4 — " — " —	Rugaard.
1 —	5 — 4 — " — " —	Henning Pogvist.
1 øde Gaard	6 — 4 — " — " —	Rugaard.
1 Boel	3 — " — " — " —	—
3 jordløse Huse	" — " — " — " —	som tilhøre Præsten og hvorf Degnen boer i det ene.
Kirkejord	6 — " — " — " —	S. Knuds Kloster, men bruges af Præsten.
Kostersloff:		
1 øde og afbrændt		
Gaard	11 — 3 — 2 — "	Hans Øbeland til Ugeres- lesgaard.
1 jordegen		
Gaard	11 — " — 3 — 2½ —	Rugaard.
1 øde og af- brændt Boel	3 — 7 — 1 — 1 —	—
1 jordegren		
Gaard	10 — " — 3 — 2½ —	—
1 Gaard	8 — 4 — 1 — ½ —	—
½ øde Gaard	6 — 6 — 2 — " —	—
1 jordegren		
Gaard	9 — 5 — 1 — 2½ —	—
1 Jord paa Særølef Mark samt Skov til		
Gaarden	" — 2 — " — " —	—
1 øde jordegren		
Gaard	9 — 2 — 3 — ½ —	—
1 jordegren		
Gaard	9 — 4 — 2 — 2 —	—
1 Gaard	10 — 1 — 2 — 1 —	Rugaard (med Skov til 2 Svæin).

1 jorddegen

Gaard 11 Tdr., Skp. 3 Fdt. 2 Alb. Rugaard (med et jordloft
Huus paa Grunden).

Himmersloff:

1 Gaard 4 — 6 — „ — „ — Fru Christentse Rosen-
frands.

1 — 6 — „ — „ — Odense Provsti.

1 Kirkeboel 1 — „ — „ — „ —

1 Fattigjord 1 — „ — „ — „ —

1 Gaard 3 — 4 — „ — „ — Rugaard.

1 Boel 6 — „ — „ — „ — Kirken til Viin og Brod.

1 Gaard 10 — „ — 3 — 1½ — S. Knuds Kloster.

1 — 4 — 6 — 2 — 2 — Anders Nielsen Begvad
i Helsingør.

1 jorddegen

Gaard 11 — 3 — 1½ — „ — Rugaard (med 2 jord-
løse Huuse paa Gaardens Grund, hvoraf det ene i Esterboll.)

1 øde Gaard 10 — 5 — 2 — ½ — Rugaard (med 1 jordloft
Huus paa Grunden).

1 Gaard 7 — 7 — „ — „ — N. Lykke paa Elvidt.

1 — 6 — 6 — 2 — 2 — Rugaard.

4 jordløse Huuse " — " — " — " — paa Præstegaardens
Grund.

Esterboll:

1 jorddegen

Gaard 11 — 2 — 2 — 2½ — Rugaard.

1 Gaard 5 — 4 — „ — „ — N. Lykke paa Elvidt.

1 — 4 — „ — 2 — 2 — Landsdommeriet.

1 — 12 — 6 — 3 — " — —

1 — 10 — 4 — " — " — N. Parsberg til Selle-
bierg.

Brundlund

(nu Brønlund) 7 Ede. 3 Skp. " Fdk. " Alb. N. Lykke til Elvådt.

Maderup:

1 øde Gaard 17 — " — " — 2 — Jfr. Birthe Markedan.

1 jorddegen

Gaard 8 — 4 — 2 — 2½ — Borgem. P. Pedersen i
København.

1 — 12 — " — 1 — ½ —

(med 1 jordlejt Huns paa Grunden).

1 Gaard 9 — " — 1 — 2½ —

dertil Skov " — " — 2 — 2 —

1 Boel 3 — 3 — " — " — forrige Foged paa Dre-
gaard, R. Andersen.

1 øde Gaard 13 — 6 — " — " — Harritslefgaard.

1 Gaard 8 — 6 — " — " — Lave Bilde.

Morup (ɔ: Møderup):

1 øde Boel 3 — 4 — " — " — N. Lykke paa Elvådt.

1 Gaard 4 — 3 — " — 1½ — S. Knuds Kloster.

1 Ejendoms-

gaard 13 — " — 1 — 1 — Rugaard (med 2 øde
jordløse Huse paa Grunden).

1 Boel 3 — 1 — 1 — 1 — Rugaard.

1 Gaard 9 — 5 — " — " —

1 øde Gaard 4 — 4 — " — " — Hverringe.

Thoderup:

1 Gaard 6 — 6 — " — " — Oluf Rosenkrands til
Enggaard.

1 — 5 — 4 — 2 — 2 —

1 — 8 — 6 — 3 — 1 — Provstiet i Odense.

1 — 5 — 7 — 2 — 2 — Oberst Apenstorff til Har-
ritslefgaard.

1 Gaard 8 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Mester Matthias i Odense
 (maastree Matthias Clausen Bang, Prof. philos. ved
 Gymnas. i Odense fra 1663—67).

Slagstrup:

1 Gaard 6 — 4 — " — " — Fru Ide Lindenov (af
 Drregaards Gods).

1 — 12 — 7 — " — " — Harritslesgaard.

1 øde Eien-

doms-Gaard 12 — 1 — 1 — $\frac{1}{2}$ — Nugaard.

Svenstrup:

1 Gaard 5 — 6 — " — " — Mourits Deigetoog.

1 øde Gaard 11 — 3 — " — 2 — Enggaard.

1 Gaard, hvoraf 3 — " — " — til Elsby Kirke for Vin
 og Brod

og 5 — 2 — " — " — til Elsby Preest, men
 Herligheden til Enggaard.

1 Huus " — " — " — Oluf Rosenkrands til

1 øde Eien- Enggaard.

doms-Gaard 9 — 5 — 1 — $\frac{1}{2}$ — Nugaard (med 1 jord-
 løst Huus paa Grunden).

1 Gaard 9 — 7 — " — " — Harritslesgaard.

Ashøby:

1 Gaard 8 — 2 — 1 — 1 — A. N. Begvad i Hel-
 singør.

1 — 10 — 6 — 2 — " — Christoph Sehested til Niš-
 lesgaard.

1 — 13 — 5 — " — " — Odense Hospital.

1 — 10 — 2 — " — " — Sorø Kloster.

1 — 8 — 6 — 2 — 2 — A. N. Begvad i Hel-
 singør.

1 — 9 — 2 — 2 — 2 — Jens Lassen til Dalum
 Kloster.

1 Gaard 9 Tdr. 2 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. Jens Lassen til Dalum
Kloster.

Kongens Korntiente paa 85 Tdr. nyder Læsemester Jacob Bir-
herod i Odense pro officio.

Kirkens Unpart paa 85 Tdr. har Jacob Jørgensen, Foged paa
Jvernaes, i Hæste.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 595 Tdr. 1 Skp. 2½ Fdf. 2 Alb.
— Tienden 170 — " — " — "

9) 3 Wiersleff Sogn:

Margaards Hovedgaard med Mølle ic. samt 9 Huse i Margaards
Skov 50 — " — " — " — Jomfru Mette Friis.

Langesæ-

Hovedgaard 36 — " — " — " — Bendix Hans v. Buchwald.
Nellemose 8 — 4 — 2 — 2 — beboes af Helvig Gyldenstiern, men tilhører
(med et jordloft Huus paa Grun- den; ligesom denne Gaard for- modentlig ogsaa maa have haft 2 Skp. Skovstyld; thi i Matris- lens Opsummering ansættes den til 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdf. 2 Alb.).

Wirsleff:

1 Gaard 10 — " — " — " — Axel Walchendorf.

1 — 7 — 2 — 3 — " — Jomfru Sophie Høg til Dallund (med 1 jordloft Huus paa Grunden).

1 — 7 — 1 — 1 — 1 — Christen Scheel Jørgensen.

1 — 9 — 6 — 2 — 2 — Sophie Markdanner (med 1 jordloft Huus paa Grunden).

1 — 8 — 2 — " — " — Major Ruland.

1 Gaard 8 Tdr. 7 Stp. " Føf. 1½ Alb. S. Hans Kloster.

Everstouf:

1 Gaard	1 — 4 — "	— "	— Jomfru Mette Friis.
1 —	2 — 2 — 2 — 2	—	Jørgen Federsen.
1 —	10 — 4 — 1 — 1	—	Jøchum Ernst.
1 —	8 — 7 — 2 — 2	—	—
1 —	8 — 6 — "	— "	Hach Sørensen.

Everstov:

Melle	12 — 4 — "	— "	Fru Sophie Markan.
Zuelstof	7 — " — "	— "	Jøchum Ernst og Jørgen FederSEN.

Amagerstov:

1 Boel	1 — 2 — 2 — "	—	Henrik Medeldorf i Lybæk.
1 Huus	" — 6 — " — "	—	—
Banchegaard	9 — 4 — " — 2	—	Erik Jørgensens Arvinger.
Schialdevad	2 — 5 — " — "	—	Hach Windt.

Amager:

1 Gaard	13 — 4 — 3 — 1	—	Jørgen Federsen (med Skov til 10 Svins Ø- den).
1 —	11 — 6 — 1 — 1	—	Mogens Mule i Odense.
1 øde Gaard	11 — 1 — "	—	Christian Urne Jørgensen; Mogens Mule; Mette Billumsdatter i Odense og Fru Dorthe Sehested.

Sverup-

Gaard	14 — 4 — 1 — 1	—	Erik Dvigov til Sandager.
-------	----------------	---	---------------------------

Sverup-

Melle	10 — 4 — 1 — 1	—	—
-------	----------------	---	---

Sverup-Skov:

7 Boel og Huse, hvorfra

6 ere øde	10 — " — " — "	—	—
-----------	----------------	---	---

Ulstrup 14 Tdr. 6 Søp. 1 Gdf. 1 Afb. Erik Dvigsø til Sandager.

Nykiabing 10 — 5 — 1 — 1 — — —

Skov i Sverup og Ulstrup til 80 Svüns

Ølden o: 3 — 2 — 2 — 2 — — —

Haffgaard 14 — " — " — " — — —

Skov til 80 Svüns

Ølden o: 3 — 2 — 2 — 2 — — —

Rue:

1 Gaard 9 — 7 — 2 — 2 — Odense Hospital.

1 Huus paa

Grunden 1 — 4 — " — " — —

1 Gaard 12 — " — " — " — Knud Urne Sivertsen (med
Skov til 4 Svüns Ølden).

1 — 10 — 5 — 1 — 1 — Harritslesgaard.

1 — 7 — 4 — " — " — Mette Friis og Erik Jør-
gensens Arvinger.

1 — 6 — 3 — 3 — 1 — Rugaard.

1 — 1 — 4 — 2 — " — Mette, Hans Brodersens
i Odense.

1 — 3 — 4 — " — " — Rugaard.

1 — 1 — 5 — " — " — Langeso.

1 — 10 — " — 2 — 2 — —

1 — 6 — " — " — " — Rugaard.

1 — 8 — 6 — 2 — 2 — —

1 — 9 — 2 — 2 — 2 — —

1 — 9 — 2 — 2 — 2 — —

2 Huse, hvoraf

1 øde " — 6 — " — " — Mette, sal. Hans Bro-
dersens i Odense.

Noemolle 6 — 2 — " — " — Langeso.

Møllegaard 13 — " — " — " — Odense Hospital.

Munkehuus 10 Edr. " Skp. 2 Fd. 2 Alb. Odense Hospital.

Blesbierg 3 — " — 2 — 2 — S. Knuds Kloster.

Haffsted 6 — 3 — 1 — 1 — —

Lunkilde 5 — 4 — 1 — 1 — Fru Margrethe Straale.

Rydzmolle 7 — 4 — " — " — Rugaard.

Ny Ballen 3 — 7 — 1 — 1 — S. Hans Kloster.

Gl. Ballen 6 — 4 — " — " — Langesø.

Nysæste 2 — 7 — " — " — Fru Margrethe Straale.

Snagedal 2 — 4 — " — " — Jomfru Birthe Markdan.

Taagersø:

1 Gaard 6 — 2 — 2 — 2 — Rugaard.

1 øde Gaard 3 — 6 — " — " — Vieslef Kirke til Vün og
Brød, men Herligheden til Rugaard.

1 Gaard 5 — 5 — 1 — 1 — Rugaard.

1 — 3 — " — " — " — Fru Christense Lindenov.

1 — 6 — 5 — " — " — Christen Scheel Albertsen.

1 — 6 — " — 2 — 2 — Jørgen Wichmand.

Skov til 2 Svüns

Odben o: " — " — 2 — 2 — — —

1 Gaard 6 — 2 — 2 — 2 — Rugaard.

Skov til de Kongelige Gaarde i Byen til 2 Svüns

Odben o: " — " — 2 — 2 — Rugaard.

1 jordloshuus" — " — " — " — Odense Hospital.

Traun:

1 Gaard 11 — 6 — " — " — Morten Mikkelsen.

Skov til 150 Svüns Odben

1 Gaard 6 — 6 — " — " — Odense Hospital.

Himmelstruphuus:

1 Gaard 6 — 4 — " — " — Odense Hospital.

1 — 4 — 6 — " — " — —

Skov til 120 Sviins

Olven o: 5 Tdr. " Skp. " Fdk. " Alb. Odense Hospital.

Elverod:

1 Gaard 7 — " — " — " — Christoph Sehested (med Skov til 12 Sviin).

1 — 7 — " — " — " — Christoph Sehested (med ditto).
Morud:

1 Gaard 3 — 4 — " — " — Jens Lassen paa Dalum.

$\frac{1}{2}$ øde Gaard 5 — 7 — 1 — 1 — Fru Christentse Lindenov (med Skov til 10 Sviin).

1 Gaard 5 — 5 — 2 — 2 — Fru Ide Lindenov (med Skov til 5 Sviin).

1 — 5 — 5 — 1 — 1 — Knud Urne Siverstsen (med Skov til 4 Sviin).

1 — 7 — 1 — 1 — " — Langesø.

Morud Mølle 5 — 7 — " — " — Odense Hospital.

Morudsgaarde:

1 Gaard 7 — 4 — " — " — Langesø.

1 — 6 — 4 — 2 — " — Oluf Rosenkrands til Enggaard.

1 — 11 — 7 — " — " —

Skov til 200 Sviins Olven og paa Grunden 1 jordløst Huus.

Kægheine:

1 Huus 1 — 5 — " — " — Langesø.

1 — 1 — 5 — " — " —

1 — 1 — 5 — " — " —

1 — 1 — 5 — " — " —

Rødeleed 1 -- 5 — " — " —

Schouffsgaard:

1 Gaard 9 — 2 — " — " — Dr. Christoph Baldlef.

1 ditto 11 — 6 — 2 — 2 — Langesø.

1 øde Gaard 12 — " — 1 — 1 — Henrik Medeldorf i Lybef.

Stov til 12 Svüns Odben.

Fastrup:

- 1 Gaard 1 Eb. 6 Skp. 2½ Fd. " Alb. Mette, sal. Hans Brodersens.
 1 — 7 — 6 — 2 — " — — —
 1 — 6 — 3 — 1 — 1 — Langesø.
 1 — 10 — 6 — " — " — Odense Hospital.
 1 — 3 — " — " — " — Borgmester Thomas Brodersen i Odense.
 1 — 9 — 4 — 3 — 2½ — Henning Pogvist.
 1 øde Gaard 8 — 4 — " — " — Anders Nielsen Begvad i Helsingør.
 1 Gaard 10 — 4 — 2 — " — Hans Bilde til Junggaard.
 1 — 3 — " — 2 — " — Otte Pogvist.
 1 — 11 — 4 — " — " — Langesø.
 1 — 5 — 2 — " — " — —
 1 — 1 — 5 — " — " — Niels Jensen i Nyborg.
 1 — 5 — " — 1 — 1 — Otte Pogvist.
 1 — 1 — 6 — 3 — 1½ — —
 1 — 6 — 4 — " — " — Bislef Kirke, men Herlig-
 heden til Rugaard.
 Jordlesthuns" — " — " — " — Fru Anne Windt (til Voit-
 ved).

Bislef-Ragaarde:

- 1 Gaard 8 — 6 — " — " — Otte Pogvist.

Kieldeby:

- 1 Gaard 9 — 2 — " — " — Rugaard.
 1 — 3 — 6 — " — " — Bislef Kirke, men Her-
 ligheden til Rugaard.

1 Gaard 7 Tdr. 4 Skp. „ Føl. „ Alb. Mette, sal. Dines Jeusens; Erik Jørgensens Arvinger og Hach Windt.

1 jorddegen

Gaard 8 — 3 — 2 — 2 — Rugaard.

1 ditto øde 9 — 5 — " — 2½ — —

1 jorddegen

Gaard 8 — 4 — 1 — 2 — — (paa hver af disse 3 Gaardes Grund 1 jordlest huue).

Kongens Anpart Korntiende, 38 Tdr. 4 Skp. „ Føl. „ Alb., nyde de 4 øverste Hørere i Odense Skole.

Kirkens ditto ditto har Hans Oldeland i Fæste.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 833 Tdr. 2 Skp. 2 Føl. 2 Alb.

— Korntienden 77 — " — " — " —

10) I Beslinge Sogn:

Rugaards Ladegaard med Kongens Amaæ (ø: Eng langs Meller-Aaen) og Kongens eller Fælledsg-

Skoven 41 — " — " — 1½ —

Rugaards

Molle 4 — 7 — 3 — 1 —

samt af Nel-

Ierodmaæ " — 3 — 1 — 1 —

og noget af Fuelhaffven, som er beregnet under Rugaards Taxt.
Skædderhuset under Rugaards Taxt.

Fuelbiergs-

hus 2 — 4 — 2 — 2 —

Stilbierghus, øde og under Gaardens Taxt, men udlagt til Jens Lassen paa Dalum.

Elved-Ho-

vedgaard 52 — " — 3 — 1 — (paa Gaardens Grund 5 huse; deriblandt Høffrigmolle, øde, og Bangegaardshuset).

Wessling:

1 jorddegen

Gaard 4 Tdr. " Skp. 3 Fdf. 1 Alb. Kongen (med 2 jordløse
Huse paa Grunden).

1 ditto 3 — 2 — " — 1 — Kongen (med 1 jordløst
Huus paa Grunden).

1 jorddegent

Boel 1 — " — 3 — $\frac{1}{2}$ — Rugaard.

Anner=Præ-

stegaard 3 — 6 — " — " — og 2 jordløse Huse paa
Grunden.

Rottebiergs

Hauge " — 6 — " — " — Kirken.

1 Gaard 10 — 4 — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 6 — 6 — 2 — 2 — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 13 — 4 — 2 — 2 — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 13 — 4 — " — " — — (Pølsgaard).

1 — 8 — 6 — " — " — —

1 — 10 — " — " — " — —

1 — 9 — 2 — " — " — —

1 — 4 — 6 — " — " — —

Skov til 24 Svüns

Olden ø: 1 — " — " — " — — til disse 12

Gaarde og paa deres Grund 5 jordløse Gadehuuse og en
Smedie.

1 Boel 1 — 4 — " — " — Henning Pogvist.

1 Kirkejord " — 6 — " — " —

Degneboel 3 Tdr. 4 Skp., Ebk., Alb. Kirken, men Herligheden til Rugaard.

1 jordloft

Huus " — " — " — " — kaldet Loenborg, som Degnen tilforn besad ø: bevoede.

Høffved:

1 Gaard 10 — 4 — " — " — Fru Anne Brahes Arvinger.

1 — 9 — " — " — —

1 Huus " — 6 — " — —

1 øde Gaard 13 — " — " — — (tilforn Skov dertil, som nu gandske er afhugget).

Paa Byens Mark en indgrøstet Jord, som kaldes Brasens Mark (henregnet under Lykkesborg); tilhører ogsaa Fru Anne Brahes Arvinger.

Væde:

1 Gaard 4 — 1 — 1 — 1 — Christen Scheel Jørgensen.

1 — 11 — 4 — 1 — 1 — Fru Ide Lindenov (med Skov til 5 Sviins Olden).

1 — 3 — 5 — 1 — " — Bendix Hans v. Buchwald.

1 — 3 — " — 1 — 1 — Rugaard.

1 — 3 — " — 1 — 1 — —

1 — 3 — " — 1 — 1 — —

1 — 5 — " — " — " — —

1 — 6 — " — " — " — —

1 — 8 — 2 — 2 — 2 — —

1 øde Gaard 6 — " — " — " — —

1 Gaard 7 — 5 — 1 — 2 — — (af Herredsfoged Mads Jensen bevoet).

Skov til Byen paa 8 Sviins

Olden ø: " — 2 — 2 — 2 — Rugaard.

Aalemose:

Molle 3 Ædr. 4 Stp., Fdf. " Alb. Rugaard. .
 med noget
 Jord bertil " — 2 — 2 — 2 — —
 Thøring " — " — " — " — Jens Lassen; udlagt fra
 Rugaard.

Dyrebierg:

huus " — " — " — " — —
 Bædleer 7 — 4 — " — " — Fru Sophie Markdan
 (med Skov til 24 Sviins Olden).
 Troldal 6 — 1 — 1 — 1 — Jens Lassen (med Skov
 til 2 Sviins Olden); udlagt fra Rugaard.

Hedeboerne:

1 Gaard 3 — 2 — " — " — Rugaard.
 1 — 5 — 4 — 2 — 2 — —
 1 — 4 — " — 1 — 1 — —
 Skov til disse Gaarde paa 4 Sviins
 Olden ø: " — 1 — 1 — 1 — —
 Skaderud 4 — 6 — 2 — 2 — —
 med Skov til 6 Sviins
 Olden ø: " — 2 — " — " — —
 Købbeschouff 10 — 6 — " — " — Morten Mikkelsen.
 Kirjord " — 3 — " — " — Beslinge Kirke.
 Skov til 50 Sviins
 Olden ø: 2 — " — 2 — 2 — M. Mikkelsen.

Lille Kiebe:

schouf Beslinge Kirke.
 Sieldenglad 1 — 5 — 1 — 1 — Fru Karen Bilde.
 Hestholm 1 — 4 — " — " — M. Mikkelsen.

Teffring:

1 Gaard 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdr. 1 Alb. Biern Raas til Weirup.

1 — 11 — 3 — 1 — " — — —

Sadherod:

1 Gaard 6 — 4 — " — " — Rugaard.

1 — 6 — 4 — " — " — —

1 — 4 — " — 1 — 1 — —

1 — 12 — 4 — 2 — " — —

Skov til disse Gaarde til 4 Sviins

Olden o: „ — 1 — 1 — 1 — —

Nygaarde paa Vøffling Heed:

1 Gaard 11 — 4 — " — " — N. Lykke til Elved.

1 — 4 — 7 — 1 — 1 — —

Kongens Anpart Korntiente, 22 Tdr. „ Skp. „ Fdt. „ Alb.,

har Henrik Gyldenstiern i Fæste.

Kirkens ditto ditto har derimod Laurids Nielsen i Svendborg.

Kongen har jus patronatus.

Summa af Sognets Hartkorn 446 Tdr. 2 Skp. 3 Fdt. $\frac{1}{2}$ Alb.

— Lienden 44 — " — " — " —

II) I Sønderfs Sogn:

Dallunds

Hovedgaard 66 — " — " — " — Dog, naar Mollen, som
staaer paa Gaardens Enemærker, og Ulkendorp-Mark,
som til andre er udlagt, fradragtes,

blot 40 — " — " — " — Jomfru Sophie Høg.

Sønderfs-Skov var tilforn til 450 Sviins Olden, men nu for-
medelst Skovens Forhuggelse og Afbygningerne paa Grunden
blot anseet for 200 Sviins

Olden o: 8 — 2 — 2 — 2 — Jomfru Sophie Høg.

Staphensborg ved Dallunds Mark-Led, nu øde,
staaer for 1 — 4 — " — " — Erik Jørgensens Arvinger.

Dallunds

Molle 6 Vdr. 2 Skp. " Fdb. " Alb. Henrik Medelvors i Lybet.

Senders:

- 1 øde Gaard 7 — 5 — 2 — 2 — Erik Høg (til Biørnholm).
- 1 Gaard 8 — " — 1 — 1 — —
- 1 — 4 — 2 — " — " — B. H. Buchvald til Langesø.
- 1 — 10 — 5 — 2 — 2 — Erik Høg.
- 1 — 10 — 2 — 3 — 1 — —
- 1 — 3 — 4 — 1 — 1 — —
- 1 — 1 — 4 — 1 — 1 — —
- 1 — 9 — 2 — 2 — 2 — Anders Nielsen Bøgvad i Helsingør.
- 1 — 10 — 6 — 3 — 1 — Erik Høg.
- 1 — 7 — 4 — " — " — A. Bøgvad.
- 1 — 11 — " — 1 — 1 — Morten Skinkel.
- 1 — 4 — " — 1 — 1 — —
- 1 øde Gaard 7 — 4 — 1 — 1 — Erik Høg.
- 1 ditto 10 — 4 — 1 — 1 — Jomfru Sophie Høg.
- 1 Gaard 10 — 7 — " — " — Thomas Brodersen i Odense.
- 1 — 4 — 6 — 2 — 2 — Langesø.
- 1 — 6 — " — " — " — A. N. Bøgvad.
- 1 — 10 — 7 — " — 1 — Jomfru Mette Friis (til Margaard).
- 1 øde Huns " — " — " — " — Erik Høg og Morten Skinkel.
- 1 Gaard 8 — " — " — " — Jomfru Mette Friis og Dr. Christopher (Balslev).
- 1 — 9 — 6 — " — " — A. N. Bøgvad.

1 Gaard	2 Edr. 4 Skp. " Fd. " Alb.	Peder Pedersen og Abigail, sal. Otto Knudsen.
1 —	3 — 4 — 1 — 1 —	— —
1 —	8 — 6 — " — " —	A. N. Bøgvad.
1 —	11 — 2 — 1 — 1 —	Henrik Jørgensen i Odense paa de Fattiges Begne ibid.
1 —	10 — 3 — 1 — 1 —	A. N. Bøgvad.
1 —	9 — " — " — " —	Langesø.
1 —	7 — 4 — " — " —	—
1 jordløshus	" — " — " —	—
1 jordegen		
Gaard	13 — 6 — 2 — 2½ —	Nugaard (med Stov til 6 Svins Olden).
2 jordløse Huse paa Gaardens		
Grund	" — " — " — " —	—
1 Kirkejord paa		
12 Marsello: 2 — 2 — " — " —	paa Sønderhede Mark ¹⁾ .	
1 Gaard	8 — 7 — 3 — 2 —	Langesø.
1 —	5 — 5 — 1 — 1 —	—
1 —	11 — " — 1 — 1 —	Erik Høg.
1 —	5 — 2 — 3 — " —	Jomfru Mette Friis til Margaard.
2 jordløse		
Huse	" — " — " — " —	—
1 Gaard	5 — 3 — 1 — 1 —	Langesø.
1 —	9 — " — " — " —	Erik Høg.
1 øde Sted	1 — 4 — " — " —	Rudolph Abraham Pode- busk og Christian Urne Jørgensen.

¹⁾ Og følger saaledes heraf, at en Marsello udgiver $1\frac{1}{2}$ Skp. eller 6 Fd. Hartkorn og omrent fra $1\frac{1}{2}$ til 2 Edr. Land.

1 Gaard 10 Tdr. 7 Skp. " Fd. " Alb. Thomas Brodersen i Odense.

1 — 7 — " — " — Margaard.

1 Degneboel " — " — " — som svarer til Kirken.

1 Kirke-Ager " — 2 — " — " — i Sønderss-Lokke.

1 Ager i Sønderss-Lokke, saldet

Arelstert " — 6 — " — " — som Dallund bruger, men Vefslinge Kirke eier.

3 jordløse

Huse " — " — " — " — paa Præstens Grund i samme Lokke.

Seirupe:

1 Gaard 11 — " — 1 — 1 — Mag. Jacob Bircherod paa Gymnasiis Begne i Odense.

1 — 11 — " — 1 — 1 — — —

1 — 11 — " — 1 — 1 — Christian Urne Jørgensen.

1 — 11 — " — 1 — 1 — C. Urne Jørgensen og Eiler Sørensen.

1 — 5 — 5 — " — " — Mag. Jacob Bircherod og C. Urne Jørgensen.

1 — 1 — " — " — " — C. Urne Jørgensen.

Dridgsleff:

1 øde Gaard 5 — 4 — " — " — Mag. Christian Lund i Odense til hans Bestilling.

1 Gaard 12 — " — " — 2½ — A. N. Bøgvad i Helsingør.

1 Boel 2 — 6 — " — " — Landsdommer Jens Lassen til Dalum.

1 Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — Peder Pedersen og Dr. Scavenius.

1 — 4 — " — 2 — 2 — A. N. Bøgvad.

1 — 4 — 4 — " — " — —

1 Gaard 5 Tdr. 5 Stp. " Tøf. " Alø. Marggaard.
 1 — 6 — 6 — " — " — Jomfru Mette Kaas og
 Jomfru Mette Friis (med 2 jordlese Huse paa Gaar-
 dens Grund).

1 Boel 4 — 2 — " — " — Hospitaliet i Odense
 1 Gaard 15 — 6 — " — " — Fru Ide Lindenov.
 1 — 8 — 5 — 2 — 2 $\frac{2}{3}$ — A. N. Bøgvad.
 1 — 5 — " — 1 $\frac{1}{2}$ — " — Jomfru Mette Friis og
 Hans Villumsen.
 1 — 6 — 4 — 1 — 1 — A. N. Bøgvad.

Bredby:

1 Gaard 10 — 6 — 2 — 2 — Thomas Brodersen i
 Odense.
 1 — 8 — 3 — 2 — " — Mette Friis; Jægerme-
 ster Hahne og Jacob Andersen.
 1 — 10 — 4 — " — " — Ove Madsen i Haffndrup.
 1 — 3 — 4 — " — " — Jomfru Mette Friis.
 1 — 10 — 7 — " — 1 — — —
 1 — 11 — " — 1 — 1 — Jomfru Mette Friis og
 Hr. Anders Thomesen.
 1 — 9 — 1 — 2 — 1 — Jægermester Hahne.
 1 — 11 — " — 1 — 1 — Jomfru M. Friis.
 1 — 10 — 3 — " — 1 — Jægermester Hahne.
 1 — 10 — 7 — " — 1 — Jomfru M. Friis.
 1 — 10 — 7 — " — 1 — Mette Friis og Sophie
 Kaas.

1 jordlest

Huus " — " — " — " — Jomfru M. Friis.

Byens Fæl-

ledsstov 3 — " — " — " — Jomfru Mette Friis det
 halve og Hans Villumsen i Odense det halve.

Huse i den Deel af Sønderborg-Skov, som er forhugget:

1 Huus	4 Edr. 5 Skp. "	Fdk. "	Alb.	formodentlig til Dallund.
1 —	2 — 4 — " — "	—	—	—
1 —	2 — 4 — " — "	—	—	—
1 —	1 — 4 — " — "	—	—	—

Kongens Unpart Korntiende, 35 Edr., har Tomfru Mette Friis
i Fæste.

Kirkens ditto paa 33 Edr. ligesaa (og hidererer Differenten
mellem begge Tiender versra, at der svaredes 1 Ed. Bog-
hvedegryn mere i Fæste til Kongen end til Kirken).

Kongen har jus patronatus.

Summa paa Sognets Hartkorn 605 Edr. 5 Skp. 3 Fdk. 3 Alb.
— Korntienden 68 — " — " — " —

12) I Vissenbierg-Sogn og -Birk:

Stalebierg:

1 øde Gaard 5 — 6 — 3 — " — Kongen (med Skov til 5
Sviins Olden).

1 øde og af-

brudt Huus " — " — " — " — Kongen.

1 Boel 1 — 4 — " — " — Anders Niessen i Horsens.

1 jordegen

Gaard 2 — 1 — 1 — 2 — Kongen.

1 Gaard 3 — 3 — 1 — 1 — Henrik Bielke (med Skov
til 6 Sviins Olden).

1 øde Gaard 1 — 3 — 3 — " — Kongen.

1 Kirkeboel " — 6 — 2 — 2 — Kirken og Kongen.

1 Gaard 2 — 2 — " — 1 — Kongen (med Skov til
5 Sviin).

1 jordegen Gaard, som halvt er

øde 3 — " — " — " — Kongen.

1 Gaard 3 — 2 — 2 — 2 — —

- 1 øde Gaard 3 Tdr. 4 Skp. 1 Gdf. " Alb. Kongen (med Skov til 12 Sviin).
- 2 øde Huse " — " — " — " — — paa forte Gaards Grund.
- 1 øde Gaard 3 — 4 — $1\frac{1}{2}$ — " — — (med Skov til 12 Sviin).
- 2 jordløse Huse " — " — " — " — — det ene er øde.
- 1 Officer-gaard 4 — 2 — 1 — " — — (med Skov til 14 Sviin).
- 3 jordløse Huse " — " — " — " — —
- 1 jordegen Gaard 2 — 1 — 2 — 1 — — (med Skov til 2 Sviin).
- 2 jordløse Huse " — " — " — " — —
- 1 Fæstegaard 4 — 1 — 2 — 2 — — (med Skov til 4 Sviin).
- 1 øde Gaard 9 — 4 — " — " — Jacob Lindenov til Bedtoste (med Skov til 40 Sviin).
- 1 øde Fæste. gaard 7 — 2 — 2 — 2 — Kongen (med Skov til 16 Sviin).
- 1 Fæstegaard 2 — 1 — 3 — " — — (med Skov til 4 Sviin).
Breed:
- 1 Gaard 8 — 1 — " — " — Jens Lassen til Dalum (med Skov til 6 Sviin).
- 1 — 2 — 5 — " — 1 — — (med Skov til 6 Sviin).
- 1 — 6 — " — " — " — S. Hans Kloster.
- 1 — 3 — 6 — " — " — Jens Lassen paa Dalum.

1 øde Gaard 13 Tdr. 6 Skp. " Fd. " Alb. Henrik Bielke (med Skov til 8 Sviin).

1 Gaard 3 — 6 — " — " — Jens Lassen.

1 — 2 — 5 — " — 1 — — (med Skov til 6 Sviin).
1 jordegen

Gaard 5 — 3 — 1 — 2 — — (med Skov til 40 Sviin).

1jordløsthuis, — " — " — " — —

1 jordegen

Gaard 5 — 2 — 3 — " — — (med Skov til 30 Sviin).

1jordløsthuis, — " — " — " — —

1 Gaard 3 — 6 — " — " — —

1 — 3 — 6 — " — " — —

1 — 3 — 6 — " — " — —

Degneboel 1 — " — " — " — Kirken og Jens Lassen.

1jordløsthuis, — " — " — " — Jens Lassen.

1 — — " — " — " — Kongen; til Rugaard.

1 jordløst Kirkeboel.

Afsenbolle:

1 jordegen

Gaard 5 — 6 — " — 1 — Jens Lassen (med Skov til 40 Sviin).

2 jordløse Huse, hvorf af det ene øde. —

1 jordegen

Gaard 6 — 5 — 1½ — " — — (med Skov til 60 Sviin).

3 jordløse Huse, hvorf af de 2 øde. —

1 jordegen

Gaard 5 — 1 — ½ — " — — (med Skov til 40 Sviin).

- 3 jordløse Huse, som ere øde. Jens Lassen.
- 1 jorddegen
Gaard 6 Tdr. 2 Skp. " Fd. $\frac{1}{2}$ Alb. — (med Skov til 60 Sviin).
- 1 jordløst Huus.
- 1 øde Eien-
doms-Gaard 2 — 3 — 1 — " — Jens Lassen (med Skov til 4 Sviin).
- 2 øde jordløse Huse.
Gadghølle:
- 1 jorddegen
Gaard 6 — " — " — " — Kongen; til Nugaard (med Skov til 40 Sviin).
- 2 jordløse Huse.
- 1 jorddegen
Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — — (med Skov til 60 Sviin).
- 2 jordløse Huse, hvoraf 1 øde.
- 1 øde jord-
egen Gaard 4 — 5 — " — 1 — —
- 2 øde Huse.
1 Fæstegaard 3 — 6 — 1 — 1 — — (med Skov til 12 Sviin).
- 1 — 4 — 2 — 2 — 2 — — (med Skov til 4 Sviin).
- 1 — 2 — 6 — " — 1 — — (med Skov til 4 Sviin).
- 1 øde Gaard 7 — 3 — 1 — 1 — S. Knuds Kloster.
- 1 Boel 1 — 5 — 1 — 1 — —
- 1 jordløs Smedie.
Grimsbo, et jordløst Huus. Kongen.

Undebolle :

1 Fæstegaard 6 Dør. 7 Sp. " Fd. " Alb. Kongen; til Rugaard (med Skov til 8 Sviin).

1 jordegen

Gaard 5 — " — 2 — — (med Skov til 26 Sviin).

2 jordløse Huse, hvoraf 1 øde. —

1 jordegen Gaard, hvoraf det halve

er øde 5 — 1 — 3 — 2 — Kongen (med Skov til 26 Sviin).

1 øde jordløst Huus.

1 Fæstegaard 6 — 7 — " — " — — (med Skov til 8 Sviin).

1 — 2 — 5 — 3 — " — — (med Skov til 16 Sviin).

1 — 6 — 4 — " — " — Ørritslefgaard (med Skov til 30 Sviin).

Plonne, et jordløst Huus. Ørritslefgaard.

Aalemose. 7 — " — 2 — 1 — Kongen (med Skov til 6 Sviin).

Greftebierg 23 — " — 2 — 2 — Jens Lassen (med Skov til 40 Sviin).

Paa Grunden en Mølle, som skylder 2 Æ Meel.

Koelbierg :

1 øde Gaard 6 — 7 — " — " — Jens Lassen (med Skov til 8 Sviin).

1 jordegen

Gaard 5 — " — 3½ — " — — (med Skov til 24 Sviin).

3 jordløse Huse, hvoraf 2 øde. —

1 jorddegen

Gaard 4 Tdr. 5 Skp., Fdf., Alb. Jens Lassen (med Skov til
1 jordløst Huus. 21 Sviin).

1 øde Gaard 6 — 7 — " — " — — (med Skov til 8

1 jorddegen Sviin).

Gaard 5 — 7 — 3 — 1 — — (med Skov til 20

1 jordløst Huus. Sviin).

Brondø:

1 Gaard 3 — 2 — 2 — 1 — — (med Skov til 6

1 jorddegen Sviin).

Gaard 3 — 1 — 1 — 1 — — (med Skov til 20

Sviin).

1 øde jordløst Huus. —

1 Gaard 3 — 1 — 1 — 1 — — (med Skov til 4

Skousby:

1 jorddegen

Gaard 4 — 6 — 2 — 2 — — (med Skov til 40
Sviin).

4 jordløse Huse, hvoraf 2 øde. —

1 Fæstegaard 8 — 2 — 2 — 2 — — (med Skov til 16
Sviin).

1 jorddegen

Gaard 3 — 4 — 2 — 2 — — (med Skov til 14

1 jordløst Huus. — Sviin).

1 Gaard 1 — 4 — 1 — 1 — — (med Skov til 5
Sviin).

Kirkejord 1 — 6 — 1 — 1 —

1 øde jorddegen

Gaard 2 — 2 — 3 — 2 — — (med Skov til 9
Sviin).

1 jordleſt Huus.

1 Boel 3 Edr. 1 Skp. 1 Fdt. 1 Alb. Jens Lassen (med Skov til
Kielstrup: 4 Sviin).

1 jordegan

Gaard 2 - 1 - 2 - 2 - - (med Stov til 8
Svinn).

3 jordløse Huse, hvorf 2 øde.

1 jordegen

Gaard 3 - 1 - 3 - " - - (med Skov til 8
2 øde Huse. Svin).

1 jordeggen

Gaard 6 - 1 - " - 2 - - (med Stov til 26
2 jordløse Huse. Spøn).

1 iorbeagen

Gaard 2 - 7 - 1 - 2 - - (med Stov til 11
Spisn).

4 jordløse Huse, hvorf 3 øde.

1 jordegen

Gaard 4 - 3 - 2 - 1 -- (med Stov til 18
Spinn).

4 jordløse Huse, hvorf 2 øde.

Hjortebierg 4 — " — 2 — " — Selveier (med Stov til
20 Sypin).

2 jordløse Huse.

Gfallebølle:

1 iorðeigen

Gaard 4 - 4 - 1 - 1 - Kongen; til Rugaard (med
Efter til 40 Svæin).

1 Føstegaard 2 — 5 — 3 — 2 — Kongen (med Skov til 8
Spill).

1 øde Gaard 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdt. 2 Alb. Kongen (med Skov til 8 Svinn).

Sellebierg 3 — 1 — " — " — — (med Skov til 3 Svinn).

Egelund, øde 2 — 4 — " — " — —

Sundesled, øde 3 — 2 — 2 — 2 — — (med Skov til 8 Svinn).
Magtenbolle:

1 øde og afbrændt Gaard, der kaldes Vaaning=gaard 16 — 7 — 3 — " — Kongen; til Rugaard (med Skov til 30 Svinn).

1 Gaard 8 — " — 3½ — " — — (med Skov til 6 Svinn).

1 — 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

1 øde Gaard 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

1 jordløst Huus.

1 Gaard 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

1 — 8 — " — 3½ — " — — (med ditto).

Bægebierghuus, øde.

1 Boel ved

Gribsvad 1 — 4 — " — " — —

1 Squatmelle " — " — " — " — paa Fuglevigs Præste=gaards Grund.

1 Kirkejord " — " — " — " — som ligger til Præste=gaarden.

Kongens Korntiende, som de 4 Odense-Hørere nyde, er 35 Tdr. 2 Skp.

Kirketienden, som Tolderen i Aßens, Christen Hansen, har i Fæste, 35 Tdr. 2 Skp.

Kongen har jus patronatus.

Summa paa Sognets Hartkorn 438 Tdr. 3 Skp. 1½ Fdk. 1 Alb.

— Tiender 70 — 4 — " — "

Sognets Skov var endelig ansat til 1215 Svüns Olden, hvilket den Tid (hvor 1 Svün regnedes til 1 Fdk. og 1 Alb., 3 Svün til 1 Skp. og 24 Svün til 1 Td. Hartkorn) udgjorde i alt 50 Tdr. 5 Skp. Hartkorn.

Med Hensyn til de i Lænet beliggende Herregårde og det dem i Lænet underliggende Gods afgiver ovenstaaende Matrikel endvidere følgende Oplysning.

Harritslefgaard, som havde Birkeret og med Øver-Melle og sine underliggende Huse stod for 150 Tdr. Hartkorn, havde tillige et betydeligt Gods her i Lænet nemlig 1 Gaard i Rue (i Bigerslef S.), 1 ditto i Smidstrup (i Guldborg S.), 3 ditto i Eilby S. og By, 1 i Modernup, Toderup, Slagstrup og Svensstrup i Særslef S., 18 i Harritslef, 3 i Skouby, 3 i Estildstrup, 1 i Skaarup, 3 i Tofte og 3 i Hagebøl (alle i Skouby S.) foruden Never-Melle og endelig 1 i Haarslef, 2 i Alagaarde og 1 i Eilstov (i Haarslef S.), tilsammen 45 Gaarde med 412 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, hvoraf dog Arentstorff Tid efter anden maa have bortsolgt en Deel; thi faa Aar efter, da Matriklen blev opsummeret, staer Godset kun for 263 Tdr. 4 Skp. 2½ Fdk. 1 Alb. Hartkorn.

Enggaard (nuværende Gyldensteen), som med sin Melle stod for 50 Tdr. Hartkorn, havde dernæst følgende Gods i Sandager S. nemlig 6 Gaarde i Bøgelund og 3 i N. Esterbølle; i Guldborg S. 2 Gaarde i Revelstrup, 3 i Smidstrup og 4 i Nordstov; i Bigerslef S. 2 Morudgaarde; i Eilby S. 1 Gaard i Eilby og 7 i Lunde; i Særslef S. 2 Gaarde i Svensstrup og i Skouby S. 1 Gaard i Skouby og 1 i Estildstrup; i alt 32 Bondergaarde med 233 Tdr. 1 Skp. 2½ Fdk. 2½ Alb. Hartkorn; men Eieren, Oluf Rosenkrands, maa fort efter have ind-

kiebt mere; thi, da Opsummeringen af gl. Matrikel et Par Aar efter dens Udstedelse foretoges, beløb hans Bondergods her i Lænet sig til 240 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk.

Sandagergaard, som med Møller og Skoven stod for 54 Tdr. Hartkorn, havde følgende Gods her i Lænet: i Vigerslef S. Sverupgaard med Mølle og Skovhusene, Ullstrup, Nykiobing og Høvgaard; i Sandager S. 10 Gaarde og 1 Boel i N. Esterbølle samt Sandager Mølle; i Skouby S. 2 Gaarde i Skouby og 2 i Hagebol; i alt Bondergods her i Lænet paa 262 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn; men faa Aar efter fik Eieren, Erik Dvigøv, 37 Tdr. 4 Skp. Aflag paa Mol-lernes Tært og havde desuden stilt sig ved en af sine ovennævnte Gaarde, faa at, da Matriklen opsummeredes, hans Bonder-gods her i Lænet kun beløb sig til 215 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.

Dregaaarb, som med sin Birkeret o. s. v. stod for 70 Tdr., besad Bondergodset i hele Dre Sogn paa 265 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. samt i Skouby S. 1 Gaard i Tøfte paa 6 Tdr. og i Haarelef S. 2 ditto i Holse paa 10 Tdr. 2 Fdk. 1 Alb.; altsaa i alt af Bondergods her i Lænet 281 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb; men ved Matriklen Opsummering havde Eieren fun 148 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. tilbage, hvorhos det tillige hedder, at Laurids Nielsen i Skovshsierup (formodentlig som Pantha-ver) forvaltede af Dregaards Gods 123 Tdr. 1 Skp.

Langeso, som stod for 36 Tdr., havde følgende Gods her i Lænet nemlig i Vigerslef S. 2 Gaarde i Rue, Rødemolle, Gl. Ballen, 1 Gaard i Morud, 1 Morudgaard, 4 Køgeinehuse, Nødeled, 1 Gaard i Skovsgaard og 3 i Gastrup; i Veslinge S. 1 Gaard i Væde og i Sønderss S. 7 Gaarde i Sønderss By; i alt 131 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., ja kort efter endog-

saa formeret; thi allerede ved Matrikkens Opsummering staer Eieren ansørt for et Gods af 146 Tdr. 4 Skp. 1 Alb.

Margaard, som med Molle o. s. v. stod for 50 Tdr., havde følgende Gods her i Lænet: i Bigerølef Sogn 1 Gd. i Everstov og 1 i Rue; i Sonderss Sogn 4 Gaarde i Sonderss By, 2 i Ørritsølef og 7 i Vedby; i alt 117 Tdr. 4 Skp. 2½ Fdk. Bondergods her i Lænet; men det maa snart have faaet Svindfot; thi i Opsummeringen af Matrikken staer Jomfru Mette Friis's Gods paa Margaard kun ansørt for 56 Tdr. 6 Skp. 2 Alb.

Elvedgaard, som stod for 52 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb. (eller, naar man, som i Matrikkens Opsummering, tillige regner Beslinge Skov med, for 53 Tdr. 3 Fdk. 1 Alb.), havde følgende Gods her i Lænet nemlig i Beslinge S. 12 Gaarde i Beslinge By og 2 Gaarde paa Beslinge Heed; i Meilby S. 1 Gd. i Julserup By; i Elby S. 3 Gaarde i Elby; i Særølef S. 1 Gd. i Særølef, 1 i Hemersølef, 1 i S. Esterbølle, Brunlund og 1 i Moderup; i Skouby S. 1 Gd. i Eftildstrup; i Haarsølef S. 2 Gaarde i Haarsølef, Ville Ladehol, 6 Gaarde og 6 Huse i Bierne, 1 Gd. og 1 Boel i Gamby og 4 Gaarde i Eilstov; i alt af Bondergods her i Lænet 299 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; men Eieren, Niels Lykkes, Omstændigheder maae faa Aar efter have forandret sig betydeligt; thi i Opsummeringen af Matrikken staer han blot for Bondergods 94 Tdr. 3 Skp.

Nugaard, som med Molle og Skov ic. stod for 48 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb. (eller, naar man blot regner Mollen med, som i Matrikkens Opsummering af de adelige Ladegaards-Taxter, for 45 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb.), havde her i Lænet følgende Bondergods: nemlig i Beslinge S. 3 Gaarde i Beslinge By, 8 Gaarde i Vede, Nalemose Molle, 3 Hebebo-gaarde, Skaderud og 4 Gaarde i Sasserud; i Bigerølef S. 6 Gde i Rue, Ryds-Molle, 3 Gde i Togered og 4 Gde i Kiel-

leby; i Søndersø S. 1 Gaard i Søndersø By; i Meilby S. 1 Gd. i Meilby, 2 Gde i Brønstrup og 1 Gd. i Jyllerup; i Særslef S. 5 Gde i Særslef, 10 Gde i Kosterslef, 4 Gde i Himerslef, 1 Gd. i Esterbol, 3 Gde i Moderup, 1 Gd. i Slagstrup og 1 Gd. i Svenstrup; i Haarslef S. 3 Gde i Haarslef, 4 Gde i Farsbølle, 9 Gde i Gamby, Rennemose, 3 Gde i Hindsvad, Leerbek, Laage og 6 Gde i Eilstov og i Bissenbierg S. 14 Gde i Skalbierg, 6 Gde i Gadsbølle, 4 Gde i Andebølle, 1 Gd. i Aalemose, 3 Gde i Skalebølle, Selbierg, Egelund, Sundsled og 5 Gde i Magtenbølle; i alt 834 Tdr. 2 Skp. 2½ Alb.; desuden vare af Rugaards forrige Til-liggelser udlagte til Jens Lassen paa Dalum i Haarslef S. Troldal, Store Padess, Skædderhus, 2 Gde i Diget, Stræsborg, Nellerod, 2 Gde i Børnsbo, 9 Gde i Skovsgaarde og 3 Gde i Nymark samt i Bissenberg Sogn 1 Gd. i Bred, 5 Gde i Assenbølle, Groftebierg, 5 Gde i Kolsbierg, 3 Gde i Brønstrup, 6 Gde i Skousby og 5 Gde i Reilstrup, hvilket i alt udgjorde 265 Tdr. 1½ Fdk. 1 Alb., saa at altsaa det hele Til-læg af Bondergods til Rugaard tilforn havde udgjort over 1100 Tdr. Hartkorn; men nogle Aar efter udgjorde derimod ifølge Matrikkens Opsummering Hovedgaards-Taxten kun 45 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb. og af Godset havde Jørgen Kaas eller Lænsmanden kun 214 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. og Thomas Seglvads Urvinger i Hamburg 43 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb.; det øvrige var enten udlagt til Nytergaard (see nedenf.), bort-solgt eller forpantet. Endelig havde

Dallund, som (med Undtagelse af Møllen og Ulfendrup-Marken, som til andre var udlagt) stod for 43 Tdr. (hvormod den, naar man, som i Matrikkens Opsummering, regner Søndersø Skov og Dallunds Mølle vertil, staar for 54 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.), følgende Bondergods her i Lænet: i Søndersø S.

Søndersø Skov og 1 Gd. i Søndersø og i Vigersleff S. 1 Gd. i Vigersleff; altsaa i alt fun 26 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Bon-
dergods her i Lænet; ja Sophie Høgs Mand, Adam Andreas
Voss, som 1666 havde kibst Dallund paany, staarer saagar i Ma-
triklens Opsummering fun anført for et Gods af 22 Tdr. 7
Skp. 1½ Fdk. 1 Alb.

Men foruden Herregårdenes daværende Tilliggelse af Bon-
dergods vil det tillige være interessant at erfare hvad Bonderne i
Almindelighed den Tid (nemlig 1664) havde at svare til deres
Herskab og for ogsaa derom at meddele et Slags Begreb vil jeg
herved anføre endeel Exempler fra Lænets forstellige Sogne
og derhos anføre de saaledes exempelvis fremsatte Bonder-
gaarde saavel med deres Hartkorn efter den gamle, som efter
den nye og hidtil gicldende Matrikel af 1688, tilligemed deres
Eiere 1664 eller da den gamle Matrikel blev sat og daværende
Landgilde-Species i samme opgivet, hvorved man dog saaledes
vil faae et Slags Oversigt over saavel hvad 1 Td. Hartkorn
efters den hidtilværende Taxt i Almindelighed den Tid svarede
paa de forstellige Egne og under de forstellige Eiere samt
tillige over hvad der den Tid udgjorde de forstellige Egnes
Hovedproducter og Landgilde-Species (hvorved jeg blot besla-
ger, at den gamle Matrikel aldeles ingen Oplysning meddeler
os om, hvor mange Egter eller hvor megen Horning de til
deres Herskab havde at præstere¹⁾). Af Landgilde svarede derimod

1) Endt jeg maa tilstaae, at den dog meddeler enkelte Data,
som endogsaa synes at godtgiøre, at selv Horningen ingenlunde den
Tid var saa overbreven byrdfuld, som man i Almindelighed indbilder
sig; saaledes svarede f. Ex. en Gaard i Nymark paa 8 Tdr. 6 Skp.
2 Fdk. 1 Alb. fun 6 Høstdage; en Gd. i Skoubj paa 4 Tdr. 7 Skp.
1 Fdk. 1 Alb. gav 1 Rd. for sin Horning; en Gd. i Meilby paa 8 Tdr.
gav $\frac{1}{2}$ W Bng for sin Horning og et Boel i Skalbierg paa 6 Skp.
2 Fdk. 2 Alb. gav 8 Skp. Havre for sin Horning. Forresten kan

1) i Skouby Sogn

Harritsleff By:

1 Gd., ester gl. Matr. 8 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb.
og ny Matr. 5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (tilhørende Harritsleffgb.), 2 & Skyldpenge (ø: Jordskyld), 29 Skp. Rug, 1
Drtug Havre¹⁾, 1 Boelgalt, 1 Foenod (ø: Dvægshoved, som
de stulde føde for Herstabet), 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Gaafeshavre
(ø: til at føde Ydegæssene med), 4 Hens, 20 Eg og
1 & Lysegarn (som de stulde spinde).

1 ditto, gl. M. 7 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., ny M. 5 Tdr.
4 Skp. 1 Fdk. (samme Herstab), det samme, som den forrige,
men desforuden 1 & Arbeidspenge²⁾ og istedetfor Boel-
galten 1 Drting Smør.

1 ditto, gl. M. 10 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., ny M.
6 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. (samme Herstab), ligesom den forrige,
men derhos baade 1 Boelgalt og 1 Drting Smør.

1 ditto, gl. M. 9 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb., ny M.
6 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. (samme Herstab), ligesom Nr. 2, men
desuden 1 Drte Byg.

i Skouby:

1 jordegen Gaard³⁾, gl. M. 6 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2

det nu være muligt, at Hovningen ikke saaledes som Landgilden var
bestemt til nogen vis Tært og altsaa ogsaa kunde være mere Bilkaar-
lighed underfalet end denne.

1) En Drtug Rug er 10 Skp., 1 Drtug Byg 12 Skp. og 1 Drtug
Hvede eller Havre er derimod 20 Skp.

2) Da det er det eneste Sted, hvor Arbeidspenge forekomme
i Lænets Matrikel, maa jeg formode, at det er fejlskrevet istedetfor de
hvert Djeblif forekommende Errizpenge, endstundt A. Berntsen virkelig
gør Forstiel mellem hine og disse og lader, 2, p. 83, de første være
det samme, som Hovningspenge, men de sidste det samme, som Land-
gildepenge.

3) Hvad berved forstaaes, see A. Berntsen, 2, p. 10, 11 ic.

Alb., ny M. 7 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. (Borgemester Peder Pedersen i København.), 29 Skp. Rug, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Skp. Gaaschavre, 6 Høns, 1 Foenod hvert andet Aar, 1 Drte Havre i Giæsteri, 1 Læs Veed og 4 $\frac{1}{2}$ Penge.

1 Fæstegaard ibid., gl. M. 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk., ny M. 6 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. (Oluf Rosenkrands til Enggaard), 1 $\frac{1}{2}$ Rug¹⁾, 2 $\frac{1}{2}$ Byg, 2 Tdr. Havre, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Skp. Gaaschavre, 4 Høns, 30 Eg, 1 Foenod, $\frac{1}{2}$ Courant-Daler i Giæsteri, 3 $\frac{1}{2}$ Tærskpenge.

1 Gd. ibid., gl. M. 9 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk., ny M. 8 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Christen Scheel til Ravnholz), 3 Drter Byg, 18 Skp. Havre, 1 Ditting Smør, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 9 $\frac{1}{2}$ Svindspenge (o: Svinepenge), 1 $\frac{1}{2}$ Errigspenge²⁾, 1 Foeroxe, 4 $\frac{1}{2}$ Giæsteripenge.

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., ny M. 4 Tdr. 7 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Borgemester P. Pedersen i København.), 1 Drte Havre, 1 Rirdaler for sin Hovning, 3 Drter Byg, 1 Ditting Smør, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Høns.

i Efteldstrup:

1 Gaard, gl. M. 6 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 5 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Harritslesgaard), 1 $\frac{1}{2}$ Errigspenge, 1 $\frac{1}{2}$ Winterskat, 1 $\frac{1}{2}$ Byg, 1 Drte Havre, 1 Ditting Smør, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 20 Eg, 1 $\frac{1}{2}$ Lysegarn, 1 Foenod.

Ellegaard, en jordegen Gd., gl. M. 6 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 7 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. (Borgemester P. Pedersen i København.), 1 $\frac{1}{2}$ og 4 Skp. Rug, 1 Lam, 2 Gæs,

1) 1 $\frac{1}{2}$ er i Almindelighed 4 Tønder.

2) Errigspenge skal være det samme, som Landgildspenge; N. Berntsen, 2, p. 82. 97; altsaa Iføigt af Østjyllandet.

2 Skp. Havre, 4 Høns, 1 Drte Havre, 1 Føenob hvert andet
Åar, 2 Læs Bed, $2\frac{1}{2}$ & 2 $\frac{1}{2}$ Alb. Penge.

i Efteldstrup:

1 Gaard, gl. M. 7 Dør. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M.
7 Dør. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Jacob Lindenov), $1\frac{1}{2}$ & 9 Skp.
Byg, 1 Side Flest, 2 Lam, 2 Giæs, 1 Foerore.

1 ditto ibid., gl. M. 8 Dør. 1 Fdk. 1 Alb., ny M. 8
Dør. 2 Skp. 2 Fdk. (Enggaard), 1 & Byg (for 1 & Rug),
1 & Byg, 1 Ditting Smør, 2 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre,
4 Høns, 20 Eg, 1 Føenob, 1 Courant-Daler Giæsteri, 3 &
Tærskpenge.

Brandholt, gl. M. 7 Dør. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M.
7 Dør. 2 Skp. 1 Alb. (Nicolai Bennichs), 1 & Byg, 1 Fierding
Smør, 1 Skp. Boghvedegravn, 1 Foerore, 12 $\frac{1}{2}$ Erißpenge.

2) Guldberg Sogn

i Reveldrup:

1 Gd., gl. M. 18 Dør. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., ny M.
18 Dør. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Jomfru Birgitte Hahne), 2 &
Rug, 5 Drter 3 Skp. Byg, 1 Drte Havre, 1 Fierd. Smør,
1 Føenob, 1 Lam, 2 Giæs, 4 Høns, 20 $\frac{1}{2}$ Spindepenge,
20 Eg.

i Smidstrup:

1 Gd., gl. M. 9 Dør. 4 Skp., ny M. 2 Dør. 6 Skp. 1
Fdk. 1 Alb. (Harritslesgd.), 4 Drter Byg, 5 & Landgilde-
penge, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 1 & Er-
rißpenge.

3) N. Sandager Sogn

i N. Esterbølle:

1 Gd., gl. M. 5 Dør. 6 Skp., ny M. 4 Dør. 6 Skp.
(Enggaard), 1 & Byg, 1 Drte Byg (for 1 Ditting Smør),

$\frac{1}{2}$ Otting Smør, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 10 \varnothing 2 Alb. Penge,
4 Læs Veed, 1 Ørte Giæsterihavre, $1\frac{1}{2}$ \varnothing Tærstepenge.

1 Gd., gl. M. 15 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 12
Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Sandagergd.), 3 $\tilde{\text{u}}$ Byg, $1\frac{1}{2}$ Ørte
Havre, $1\frac{1}{2}$ Otting Smør, 1 \varnothing 5 \varnothing 1 Alb. Penge, 2 Giæs,
2 Skp. Havre, 1 Lam, 4 Høns, 1 $\tilde{\text{u}}$ Lysegarn, 1 Foeroxe.

4) Eilby Sogn

i Eilby:

1 Gd., gl. M. 6 Tdr. 6 Skp., ny M. 7 Tdr. 1 Fdk.
1 Alb. (Enggaard), $1\frac{1}{2}$ $\tilde{\text{u}}$ Byg, 1 Otting Smør (for 1 Ørte
Byg), $\frac{1}{2}$ Otting Smør, 6 Læs Veed, 1 Rigg \varnothing Giæsteri,
10 Skp. Byg, 3 \varnothing Tærstepenge.

i Lunde:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 2 Skp., ny M. 6 Tdr. 3 Fdk.
1 Alb. (Enggaard), 3 Ørter Byg, 1 Foenod, 1 Ørte Byg (for
1 Otting Smør), $\frac{1}{2}$ Fierd. Smør, 1 Ørte Havre, 1 Lam, 2
Giæs, 3 Skp. Havre, 4 Høns, 1 \varnothing Errispenge, 3 \varnothing Tærstepenge.

5) Meilby Sogn:

i Meilby:

1 Gd., gl. M. 8 Tdr., ny M. 8 Tdr. (Odense Hospital),
3 Ørter Byg, $\frac{1}{2}$ $\tilde{\text{u}}$ Byg for Hovning, 1 Otting Smør, 20
Skp. Havre, $\frac{1}{2}$ Foenod, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 4
Høns.

i Becke:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 10 Tdr.
2 Skp. (S. Knuds Kloster), 2 $\tilde{\text{u}}$ 6 Skp. Byg, $7\frac{1}{2}$ Skp. Giæ-
sterihavre, 1 Foeroxe, 10 \varnothing Errispenge, 4 \varnothing Spindepenge.

i Brønstrup:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 6 St. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 8 Tdr.
5 Skp. 1 Fdk. (Rugaard), $2\frac{1}{2}$ $\tilde{\text{u}}$ Byg, 10 \varnothing 2 Alb. Penge,
2 \varnothing 2 \varnothing 2 Alb. Giæsteri, 6 Læs Veed.

i Jullerup:

1 Gd., gl. M. 4 Tdr. 4 Skp., ny M. 6 Tdr. 6 Skp.
1 Fdk. 2 Alb. (Elved), 1 Æ Byg, 1 Skp. Boghvedegrøn, 1 Ørte
Havre (jeg mener, han slap godt).

1 jordegen Gd. ibid., gl. M. 9 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 2
Alb., ny M. 7 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. (Rugaard), 1 Ørte Rug,
1 Ørte Byg, $\frac{1}{2}$ Ørte Havre, 1 Boelgalt hvert 2det Aar, 1
Faar, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 5 Hens, 10 Eg,
1 $\frac{1}{2}$ Lysegarn, 1 Trave Langhalm, 1 Foenob, 2 Læs Ho,
15 Læs Beed, 10 Skp. Havre, 6 $\frac{1}{2}$ \pm 6 \pm 2 Alb. Penge.

6) Dre Sogn

i Dre:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., ny M. 5
Tdr. 2 Skp. 2 Alb. (Dregaard), 2 Ørter Byg, 1 Øtting Smør,
1 Lam, 2 Giæs, 2 Hens, $\frac{1}{2}$ Foenob, 7 Skp. Havre.

i Skodstrup:

1 Gd., gl. M. 12 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., ny M.
5 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Dregaard), 2 Ørter Rug, 4
Ørter Byg, 1 Ørte Havre, 1 Foerore, 1 Øtting Smør, 1 Lam,
2 Giæs, 2 Hens.

7) Haarslef Sogn

i Haarslef:

1 jordegen Gaard, gl. M. 10 Tdr. 3 Skp. 1 Fdk., ny
M. 7 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. (Herman Friis i Middelfart), 13
Skp. Rug, 13 Skp. Byg, 10 Skp. Havre, 1 Boelgalt hvert
2det Aar, 1 Faar, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 5 Hens,
10 Eg, 1 $\frac{1}{2}$ Lysegarn, 2 Traver Langhalm, 1 Foenob, 2 Læs
Ho, 15 Læs Beed, 10 Skp. Giæsterihavre, $5\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 6 \pm 1 Alb.
Penge (det samme svarede en anden jordegen Gaard der i Byen,
gl. M. 9 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. $1\frac{1}{2}$ Alb., ny M. 10 Tdr. 1 Skp.
1 Fdk. 2 Alb. (Rugaard), dog 3 Skp. Rug, 1 Skp. Byg og

15 Penge mindre; en tredie ditto i Farbølle, gl. M. 9 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 1½ Alb., ny M. 10 Tdr. 2 Skp. 1 Alb. (Rugaard), svarede, ligesom den sidste, men derimod 6 & 1 ½ 1 Alb. i Penge, og en fjerde ditto i Gamby, gl. M. 11 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. ½ Alb., ny M. 8 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. (Rugaard), slap vel for de 5 sidste Landgilde-Species, men maatte derimod give saameget mere i Korn nemlig 15 Skp. Rug, 18 Skp. Byg, 15 Skp. Havre).

Ronnemose, gl. M. 8 Tdr. 4 Skp., ny M. 8 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Rugaard), 1 ½ Byg, 1 Fd. Smør, 2 Lam, 4 Hens, 10 Skp. Havre, 4 & Penge.

Nagaarde (hver af de 2 Gde, som i gl. M. stod for 10 Tdr. 6 Sk. og tilhørte Harritlesgaard, men i ny M. blev smelte sammen til 1 Gd. paa 19 Tdr. 4 Skp., svarede 1664 hver for sig) 1 ½ Rug, 2 ½ Byg, 1 Ørte Havre og 1 Foerore.

i Nymark:

1 Gd., gl. M. 4 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 8 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. (Jens Lassen til Dalum), 1 Øtting Smør, 1 Ørte Rug, 1 Ørte Byg, 3 Skp. Byg, 2 Hens, 2½ & Penge, 5 Skp. Gæsterihavre, 6 Skp. Havre, 6 Skp. Byg, 6 ditto, 6 Høstdage, 1 Lam.

Lykkesborg, gl. M. 17 Tdr. 7 Skp., ny M. 17 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (Fru Anne Brahes Arvinger), 16 Skp. Rug, 3 ½ Byg, 16 Skp. Havre, 1 Øtting Smør, 1 Faar, 1 Lam, 2 Gæs, 2 Skp. Havre, 2 Hens, 1 Foensd, 6 & Penge.

i Eilstov:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 6 Skp., ny M. 6 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. (Eived), 1½ ½ Byg, 1 Øtting Smør, 1 Stalbore, 1½ & Errigspenge.

8) Særslef Sogn

i Sørølef:

1 Gd., gl. M. 6 Tdr. 4 Skp., ny M. 5 Tdr. 7 Skp.
 3 Fdt. 2 Alb. (Rugaard), 2 ½ Byg, 1 ¼ Errigpenge, 6 Læs
 Beed, 26 ½ 2 Alb. Giæsteripenge.

i Kosterslef:

1 Gd., gl. M. 11 Tdr. 3 Fdt. 2½ Alb., ny M. 11 Tdr.
 4 Skp. (Rugaard), 2½ ½ Byg, 1 Drte 3 Skp. Havre, 1 Dt-
 ting Smør, 1 Lam, 2 Giæs, 4 Høns, ½ Foerore.

i Hemmerslef:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 3 Fdt. 1½ Alb., ny M. 10 Tdr.
 3 Skp. 3 Fdt. 1 Alb. (S. Knuds Kloster), 4 Drte Byg, 1
 Skp. Smør, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 4 Høns, 2 ½
 9 ½ 1 Alb. Landgildepenge, 15 Skp. Giæsterihavre, 1 Foenod.

i Toderup:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 4 Skp. 2 Fdt. 2 Alb., ny M. 5
 Tdr. 3 Skp. 3 Fdt. 2 Alb. (Enggaard), 1 Drte Rug, 1 ½
 Byg, 1 Faar, 1 Lam, 1 Feenod, 2 Giæs, 4 Høns, 3 ½ Lær-
 stepenge.

i Esterbølle:

1 Gd., gl. M. 5 Tdr. 4 Skp., ny M. 6 Tdr. 1 Skp.
 3 Fdt. 1 Alb. (Elved), 1 ½ Byg, 1 Dtting Smør, 1 ¼ Errig-
 penge, 1 Feenod.

i Maderup:

1 jordegen Gaard, gl. M. 12 Tdr. 1 Fdt. 1½ Alb., ny
 M. 12 Tdr. 7 Skp. 1 Fdt. 1 Alb. (Borgemester P. Peders-
 sen i København), 18 Skp. Rug, 19 Skp. Byg, 18 Skp. Havre,
 1 Boelgalt hvert 2det Aar, 1 Faar, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp.
 Havre, 5 Høns, 10 Eg, 2 Traver Lunghalm, 1 ¼ Lysegarn,
 1 Feenod, 2 Læs Ho, 15 Læs Beed, 10 Skp. Giæsterihavre,
 6 ¼ Penge.

i Slagstrup:

1 Gd., gl. M. 12 Tdr. 7 Skp., ny M. 11 Tdr. 1 Fdk.
2 Alb. (Harritslesgaard), 4 ½ Byg, 10 Skp. Havre, 4½ ¼
Errigpenge, 1 Daler Giæsteripenge, 1 Foerore.

i Svenstrup:

1 Gd., gl. M. 11 Tdr. 3 Skp. 2 Alb., ny M. 7 Tdr.
5 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (Enggaard), 2½ Drter Byg, ½ ¾ Byg
(for 1 Ditting Smør), 1 Ditting Smør, 2 Giæs, 2 Skp.
Havre, 4 Hens, 30 Eg, 1 Foenob, 1 Courant-Daler Giæ-
steripenge, 3 ½ Tærskelenge.

i Alsekby:

1 Gd., gl. M. 9 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M.
9 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Dalum Kloster), 10 ½ 2 Alb.
Errigpenge, 1 Ditting Smør, 2 ¾ Byg, 24 Skp. Giæsteri-
havre, 1 Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 4 Hens, 1 Foerore
at stalsde.

9) Vigerslef Sogn

i Vigerslef:

1 Gd., gl. M. 7 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk., ny M. 11 Tdr.
4 Skp. (Dallund), 1 Drte Rug, 1 ¾ Byg, 3 Skp. Havre, ½
Drte Giæsterihavre, 1 Foenob, ½ Boelgalt, 1 Jaar, 1 Lam,
2 Giæs, 4 Hens, 2 ½ Lysegarn, 20 Eg.

1 ditto, gl. M. 9 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb., ny M.
8 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Fru Sophie Markdanner), 3
Drter Byg, 2 Tdr. Havre, 1 Fierd. Smør, 1 Foenob, 1 Svijn,
1 Lam, 1 Gaas, 2 Hens, 2 Tdr. Giæsterihavre og 1 Daler
Errigpenge.

i Toerskov:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb., ny M.
2 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. (Jørgen Ernst), 3 Drter Byg, 1 Fierd.
Smør, 1 Svijn, 1 Foerore, 2 Giæs, 2 Skp. Gaasehavre,

2 Høns, 20 Eg, $2\frac{1}{2}$ # Erríspenge.

i Rue:

1 Gd., gl. M. 9 Ldr. 2 Skp. 2 Fdt. 2 Alb., ny M. 8 Ldr. 3 Skp. 3 Fdt. 1 Alb. (Rugaard), 2 Æ Byg, 1 Utting Smør, 1 Foenob, 2 # 10 § 2 Alb. Erríspenge, 4 Læs Beed.

Aagaarde, gl. M. 8 Ldr. 6 Skp., ny M. 6 Ldr. 1 Skp. (Otto Povsif), 1 Londe Honning (en Artikel, der her før første Gang nævnes), 12 Skp. Havre, 1 Dre at stalde, 2 # Penge.
10) Beflinge Sogn

i Befling:

Polsgaard, gl. M. 13 Ldr. 4 Skp., ny M. 9 Ldr. 7 Skp. 2 Fdt. (Elved), 3 Æ Byg, 1 Fjerd. Smør, 1 Lam, 2 Giæs, 4 Høns, 1 Foerore (de andre Mænd, der tilhørte Elved i Beflinge, svarede desuden 1 eller 2 # Erríspenge).

i Vede:

1 Gd., gl. M. 8 Ldr. 2 Skp. 2 Fdt. 2 Alb., ny M. 5 Ldr. 7 Sk. 1 Fdt. 2 Alb. (Rugaard), 1 Æ Byg, 1 Fjerd. Smør, 1 Foenob, $3\frac{1}{2}$ # 2 § 2 Alb. Erríspenge, 4 Læs Beed.

Bædele, gl. M. 7 Ldr. 4 Skp., ny M. 6 Ldr. 5 Skp. (Fru Sophie Markdan), $\frac{1}{2}$ Ld. Smør, 1 Daler Giæsteripenge og 1 Foenob.

i Tevring:

1 Gd., gl. M. 8 Ldr. 5 Skp. 1 Fdt. 1 Alb., ny M. 5 Ldr. 7 Skp. 3 Fdt. 1 Alb. (Beierupgaard), $\frac{1}{2}$ Ld. Smør, 2 Skp. Boghvedegryn, 3 # Erríspenge, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Foenob.

i Sadserud:

1 Gd., gl. M. 6 Ldr. 4 Skp., ny M. 6 Ldr. 2 Skp. 3 Fdt. 1 Alb. (Rugaard), $\frac{1}{2}$ Ld. Smør, 1 Foenob, 10 § 2 Alb. Giæsteripenge, 4 Læs Beed, 26 § 2 Alb. Giæsteri (maastee snarere Erríspenge).

Nygaard paa Heden, gl. M. 11 Tdr. 4 Skp., ny M. 7
Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. (Elved), 2 \hat{n} Byg, 1 Fierb. Smor, 1
Foerore, 1 Lam, 2 Giæs, 4 Hens, 2 \hat{x} Errigpenge.

11) Søndersø Sogn

i Søndersø:

1 Gd., gl. M. 10 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. 1 Alb., ny M.
7 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Erik Hsg), 12 Skp. Rug, 1
 \hat{n} Byg, 1 Fierb. Smor, 1 Svinn, 1 Foerore, 1 Lam, 2 Giæs,
2 Skp. Havre, 4 Hens, 20 \hat{W} g, $2\frac{1}{2}$ \hat{x} 2 \hat{s} Errigpenge.

1 jordegen Gd., gl. M. 16 Tdr. 2 Fdk. $2\frac{1}{2}$ Alb., ny M.
16 Tdr. 6 Skp. (Rugaard), 1 \hat{n} Rug, 1 \hat{n} Byg, $1\frac{1}{2}$ Ørte
Byg, 1 Ørte Havre, 1 Boelgalt hvert 2deet Aar, 1 Faar, 1
Lam, 2 Giæs, 2 Skp. Havre, 5 Hens, 10 \hat{W} g, 1 \hat{x} Lysegarn,
2 Traver Langhalm, 1 Foenod, 2 Læs Hs, 15 Læs Beed,
 $\frac{1}{2}$ Ørte Havre, 7 \hat{x} 1 \hat{s} 2 Alb. Penge.

12) Wissenbierg Sogn

i Skalebierg:

1 jordegen Gd., gl. M. 2 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb.
(Rugaard), 1 \hat{x} 5 \hat{s} 1 Alb. Sommerskat, ditto Vinterskat,
4 Grot¹⁾ i Indepenge²⁾, 1 Daler Giæsteri, 10 Skp. Havre,
1 \hat{x} Lysegarn, 1 Læs Torn, 5 Stavre, 2 Snese Hommel-
stænger, 20 \hat{W} g.

1 Fæstegaard, gl. M. 1 Td. 3 Skp. 3 Fdk. (Rugaard),
12 \hat{s} Sommerskat, ditto Vinterskat, 1 Daler Giæsteri, 10 Skp.
Havre, 1 \hat{x} Lysegarn, 2 Snese Hommelstænger, 1 Læs Torn, 5
Stavre, 20 \hat{W} g.

1) 1 Grot er 9 Penge eller $\frac{2}{3}$ β ; men 1 β Grot er 12 β (A. Berntsen, 2, p. 555). Det sidste fal her forstaaes ifølge Rentekammer-Forklaring af 1733 (see ovenf. i Indledningen til nærværende Matrikel).

2) Indepenge synes at være det samme, som Indebudspenge eller en Afgift for Bestrielsen fra at gaae Bud for deres Herstab (A. Berntsen, 2, p. 104).

Et Kirkeboel, gl. M. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Rugaard), 4 Skp. Byg, 1 & Penge, 8 Skp. Havre for Hovning.

1 Fæstegd., gl. M. 7 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Rugaard), 12 & Errigpenge, 2 & 10 & 2 Alb. Giæsteri, 1 & Byg, 2 Skp. Havre, 1 Skp. Smør³⁾, 1 Lam, 2 Giæs, 4 Høns, 4 Snese Hommelstænger, 1 Læs Torn, 1 Fønød.

i Breed:

1 Gd., gl. M. 13 Tdr. 6 Skp. (Henrik Bielke), 1 Førøre, 2½ & Byg, 24 Skp. Havre, 1 Fjerd. Smør, 1 Lam, 1 Gaas og 4 Høns.

Et Degneboel, gl. M. 1 Td., ny M. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (Jens Lassen til Dalum), 2 & Penge og 1 Td. Havre for Hovning.

i Gadsbølle:

1 Fæstegd., gl. M. 3 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Rugaard), 2 & 10 & 2 Alb. Landgildpenge, 1 & 5 & 1 Alb. Giæsteri, 1 Drte Havre, 4 Snese Hommelstænger, 2 Læs Torn, 1 Fønød og 2 Giæs.

i Andebølle:

1 Fæstegd., gl. M. 6 Tdr. 7 Skp. (Rugaard), 2 & 10 & 1 Alb. Giæsteri, ½ Td. Smør, 4 Snese Hommelstænger, 1 Læs Torn, 1 Fønød.

Groftebierg, gl. M. 23 Tdr. 2 Fdk. 2 Alb., ny M. 17 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. (Jens Lassen paa Dalum), 1 Td. Smør, 1 & Byg, 1 & Havre, 2 Daler Giæsteri, 2 Faar, 4 Giæs, 4 Skp. Havre, 8 Høns, 2 Snese Eg.

3) 1 Skæppe Smør er ifølge A. Berntsen det samme, som 3 Ø, hvorev det dog vel er at mærke, at 3 gamle Bismerpund holdt 36 af vores nuværende eller saakaldte Skålspund (see Biderstab. S. Ord under Artiklen: Ø b) og at altsaa 1 Skp. Smør efter vor Beregning udgjort 36 Ø eller omrent 1½ Øtting.

i Skouby:

1 Boel, gl. M. 3 Tdr. 2 Skp. 2 Hdk. 2 Alb. (Jens Lassen til Dalum), 1 & 5 § 1 Alb. Sommerstat, ditto Vinterstat, 1 Daler Gæsteri, 2 Skp. Landgildebyg, 2 & 12 § i Jordskylb, 5 § 1 Alb. Penge.

Hvad Møllerne her i Lænet angaaer, da svarede de, som naturligt, deres meste og, som oftest, deres eneste Afgift i Meel; Husene med Jord svarede enten i Forhold til Gaardmændene eller blot Jordskylbs-Penge og de jordløse Huse svarede i Allmindelighed 1 Par Hons eller ogsaa Huus- eller Hovnings-Penge. Paafaldende er derimod den med Hensyn til Fæstebedrerne uforholdsmaessig svære Afgift, de saakalde jordegne Bonder eller Ejendomsbonder, altsaa Selveiere, maatte svare og som jeg ikke anderledes ved at forklare mig end, at de hverken svarede Fæste eller Hovning eller andet deslige til deres Herstab; thi A. Berntsen siger, 2, p. 10—11, at disse Arve- og Ejendoms-Gaarde hverken svarede Fæste, Huusbondshold, Landgilde eller deslige Tynger til deres Herstab, men blot lidet Gæsteri eller anden slig ringe Kiendelse (hvorimod de svarede dobbelt Skat til Kongen og deraf i Allmindelighed kaldtes Skattigaarde); men det var Synd at kalde det en ringe Kiendelse, som gl. Matrikel, der dog kun er udstedt 8 Aar, efterat A. Berntsen strev sin Bog, lader de jordegne Bonder her i Lænet til deres Herstaber være styldige; see forresten derom mere i Mandix's Landvaensret, 1, p. 80. 348. 576. 613. 614.

Af de mange Hummelstænger, der anføres i Matriklen, maa man formode, at Hummelavl ret i den Tid maa have floret i Bissenbierg Sogn; forresten er det mærkværdigt, at man i det hele Læn aldrig finder Hvede, Werter, Hor eller Hamp omtalte og kun i Bigerslef Sogn Honning, ligesom i Bissenbierg Sogn Humle.

Endelig maa det endnu bemærkes, at da den gl. Matrikel blev forfattet (altsaa 1664), var der allerede udlagt en Gaard af det Rugaardske Krongods (nemlig 1 Gd. i Skalbierg paa 4 Tdr. 2 Skp. 1 Fdl.) til Officersgaard og da Matriksen, som jeg formoder, nogle Aar senere, blev opsummeret, var der allerede udlagt 17 Gaarde af det Rugaardske Krongods til Ryttergaarde nemlig

i Skalbierg

1 Gaard paa 3 Tdr. 6 Skp. 2 Fdl. " Alb.

1 —	2 — 1 — 1 — 2 —
1 —	1 — 3 — 3 — " —
1 —	3 — 4 — $\frac{1}{2}$ — " —
1 —	3 — 4 — $1\frac{1}{2}$ — " —
1 —	7 — 2 — 2 — 2 —

i Gadsbølle

1 Gaard	4 — 5 — " — 1 —
1 —	3 — 6 — 1 — 1 —
1 —	4 — 2 — 2 — 2 —
1 —	7 — 3 — 1 — 1 —

Huset, Nieslevig.

Det øde Begebierghus.

Aalemose 7 — " — 2 — 1 —

i Gamby

1 Gaard 9 — 1 — " — 1 —

i Slagstrup

1 Gaard 12 — 1 — 1 — $\frac{1}{2}$ —

i Meilby

1 Gaard 8 — 2 — 1 — 1 —

1 — 9 — 3 — 2 — " —

Altsaa i alt et Ryttergods her i Lænet efter gl. M. paa

92 Æbr. 3 Skp. 1 Fd. og kan jeg saaledes paa Grund af det foregaende ikke andet troe end, at denne Indretning med Nytergods og Nyuttergaarde her i Danmark allerede maa være fra Frederik 5. Ædes Tid, siondt Mandix ikke har fundet den omtalt før 1670 (see næste Deel under bemeldte Aar).
